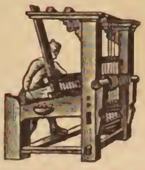
FIRPO
67
BIBLIOTECA NAZIONALE
TORINO

chi l'a pi 'd fil farà pi 'd teila

Ex libris

LUIGI FIRPO

1. 3. 6.

Digitized by

#71

Digitized by

Digitized by Google

FRANCISCI LVISINI VTINENSIS IN LIBRVM Q. HORATII FLACCI DE ARTE POETICA COMMENTARIVS.

AL DVS

CVM PRIVILEGIO SENATVS VENETI IN ANNOS XX.

VENETIIS, M. D. LIIII.

BIBLIOTECA NAZIONALE TORINO

REVERENDISSIMO, ET ILLVSTRISSIMO S. R. E. CARDINALI ALOYSIO CORNELIO

FRANCISCVS LVISINVS S. P. D.

CVM è citeriore Gallia Venetias perueniſſem, Illuſtriſſime Corneli, Paulus Manutius, in omni literarum genere prope ſingularis, cum illum ego ob ueterem amicitiam, quæ mihi cum illo arctiſsimis neceſsitudinis uinculis intercedit, domi conueniſſem, ſumma contentione petiuit, ut librum Horatij de poetica explicationibus meis illuſtrarem: dignum enim eſſe librum aiebat, in quo docti homines induſtriæ ſuæ neruos contenderent, & ingenij theſauros multis laboribus congeſtos explicarent: ſe quoque hoc negocium fuiſſe amplexaturum, niſi alijs quamplurimis curis diſtineretur. Equidem, rem tantam aggredi, uix arbitrabar eſſe eius, qui uereretur reprehenſionem doctorum, atque prudentium: malui tamen, cum Manutij ſtudio eſſem obſecutus, quod facit etiam apud Platonem Theetætus, deſiderari ab illo prudentiam meam, quàm, ſi id non feciſſem, beneuolentiam. Librum poetices Regij publicè ſum interpretatus, tanto hominum concurſu, ut multitudinem ſtudioſorum ampliſſimus locus non caperet. has igitur commentationes meas ad te Corneli præſtantiſſime mittendas eſſe exiſtimaui, ut in eius nomine apparerent, cui, ſummo literarum patrono, omnium plane ſcripta deberi uidentur. nam ſi quis unquam uirtutis ſuæ admiratione hominum ſibi uoluntatem deuinxit, & qui omnium ſtudia, ac laudes promereretur, inuentus eſt; tu mihi is unus ex omnibus eſſe maxime uideris. quæ res ne multis egeat, ac perſpicuis argumentis, dignitatis tuæ ratio facit, quæ altiſſimo loco ſita eſt. nam in eum quidem ordinem cooptatum te eſſe uidemus, quò uiris tantum aditus uirtute, & probitate excellentibus patere ſolet, qui non fuco, & fallacijs ſibi hominum animos, ſed uitæ integritate, & ſingulari ſapientia conciliarint. atque alij, qui nunc tecum ad reip. Chriſtianæ gubernacula ſummo Pontifici aſſiſtunt, cœleſtes, ac diuini homines, ante, quàm ad Cardinalatus gradum eueherentur, quam auram popularem non captarunt? quos Herculis labores non exceperunt? quam aduerſam fortunam non ſuſtinuerunt? Tu uero cum nobiliſſimis inſignium diſciplinarum ſtudijs animum excoluiſſes, omnium quaſi uirtutum præſidijs ſeptus, ad urbem te contuliſti: cuius uix limen adieras, cum te Iulius. III. Pontifex poſt hominum memoriam ſapientiſſimus, Cardinalem pronunciauit, & ſocium ſibi ſtatim aſciuit, ut Chriſtianam remp. in tanto naufragio fluctuantem, & aduerſiſſimis uentis iactatam, illuſtribus conſilijs iuuares. quod quidem ita præſtas, ut Marcum, Franciſcum, & Andræam Cornelios, qui Cardinales clariſsimi fuerunt, gentiles tuos, ut fortunis, & no-

bilitate, ſic animi luminibus, et præſtantia repræſentes, maiorem etiam de te opinio=nem quandam boni omnes imbiberint. nam te præſentem, qui in urbe ſunt, ut cœlo de=lapſum intuentur: abſentem exteræ nationes admirantur. non enim iiſdem cancellis, quibus corporis umbra capitur, nominis tui fama continetur, quæ latius peruagatur, & in omnium gentium auribus poſita eſt. nihil mihi quidem tui nominis celebritate dulcius eſt, nihil optatius: ſed tamen neſcio quo pacto fit, ut, cum de te cogitem, la=chrymas continere non poſſim: eas enim mihi clariſſimi uiri Ioannis patris tui memo=ria nunc etiam excuſsit. is ſi uiueret, & te in excelſo iſto dignitatis gradu conſtitu=tum uideret, nunc demum uberrimum diſciplinæ fructum caperet, qua ut puer ſan=ctius inſtituereris, ſedulo ſemper curauit, cum inſita tibi uirtutis ſemina, quæ ſopi=ta erant, omni ratione accenderet. nam ut ingenij tui uis fieret illuſtrior, diſciplinam adhibuit, at quam diſciplinam dij immortales? cuius gratia doctiſſimos undique uidi=ros ampliſſimis præmijs propoſitis acciuit. quis enim ignorat, Cornelian domum eru=ditiſſimis uiris ſemper fuiſſe refertam? ut uix altera tota Italia literas amantius alue=rit, iacentes officioſius extulerit, elatas felicius coluerit. quid mirum igitur, ſi è Cor=nelia familia tot ſummi uiri exierunt, qui in Veneta rep. omnibus honoribus perfun=cti floruerunt? qui Romæ eam, quam tu nunc geris, perſonam ſuſtinuerunt? cum fœminæ etiam uiris pares ex ea ortæ ſint. quid enim ego hic Cypri reginam Corneliam commemorem? quæ, rege marito mortuo, tam ampli, atque opulenti regni hæres, pa=triam regno chariorem habuit; cui Cyprum inſulam nobiliſſimam, cui tantum impe=rium, cui tantas opes condonauit; & regnandi curam abiecit, quæ alios ad facinus tetrum allicit, qui regnandi cauſa iura omnia labefactanda eſſe arbitrantur. illi Geor=gius frater, auus tuus, uir ſapientiſſimus, ut id efficeret grauiſſimus auctor fuit. qui inſtructa etiam naui in Cyprum, ut inde in patriam ſororem ueheret, enauigauit. cui cùm patria tantum ante oculos uerſaretur, & nihil eſſet antiquius, nulli remi, nulli uenti ſatisfacere properanti uidebantur. quid multa? donata Cyprus Venetis eſt, ue=ctigalibus publicis finitima, nauali gloria, & maris imperio celeberrima, omnium rerum copijs, atque opibus circunfluens. quam parem huic in patriam pietatem Car=thago? quam Lacedæmon? quam Roma, Athenæ, Rhodus obijcient? quam ulla uete=rum reſp. oſtentabit? cuius ad noſtram memoriam diſciplina militaris, & gloria per=uenerit? nam captos bello Reges, & uinculis conſtrictos, expugnatas prouincias, de=bellatas urbes qui reddiderint, eorum pene innumerabilia paſſim exempla reperiuntur: ſed qui domeſtico, atque ampliſſimo ſe regno exuerint, ut patriæ opes amplificarent, non temere tibi ex omnibus monumentis occurrent; cum nihil ex omni memoria ſumi poſsit illuſtrius. hæc ego ueſtra decora, atque ornamenta libenter commemorare, & crebris uſurpare ſermonibus ſoleo, quia ueſtris innumerabilibus officijs obſtrictum me eſſe ſentio. Ioannes pater tuus, uir clariſsimus, cuius ego mortui, dum uiuam, me=moriam colam, in ſuam me familiam honeſtiſsime aſciuit, & mea ſtudia Patauij li=beraliſsime fouit. tum ego in ſtudijs ueſtra liberalitate adiutus florui, ex qua tan=

quam ex fonte plurima in me commoda redundarunt. tum meum nomen, cum ante fuiſſet obſcurius, & ego domi apud te eſſem quaſi in orbis terræ theatro, illuſtratum eſt. ſcit hoc is, cui omnia debeo, Federicus frater tuus, diuinus iuuenis: quem ego cum in ſtudijs uiderem ita uerſari, ut in ijs omnes eius cogitationes euigilarent, acrioribus ſtimulis excitabar ad hanc ſtudiorum metam, quæ cum populari gratia coniuncta eſt; ut ille me tantum exemplo, quantum ego illum cohortatione, & præceptis, adiuuaret. Ego igitur, in quo uobis beneficio non ſim deuinctus, nihil plane uideo, cum omnia circumſpiciam: nec ſolum dignitas mea, quæ tamen eſt pertenuis, ſed etiam uita ipſa à ueſtra mihi benignitate deriuatur. quare potius me mei, quàm nobiliſsimæ Corneliæ gentis obliuio ceperit: cui ſi præclaram meam uoluntatem teſtatam poſſem illuſtri aliqua ſignificatione relinquere, ò me uere beatum, ò uere fortunatum hominem. ſed neſcio qua temporum meorum iniquitate hæc mihi hactenus liberior facultas prærepta eſt. ut mihi inuidiſſe potius fortuna indignius uideatur, quàm mea in id uoluntas exiſtimetur non fuiſſe propenſior. Tu uero Corneli Illuſtriſsime meum hunc commentarium, quo liber obſcuriſsimus de arte poetica illuſtratur, quaſi animi mei pignus accipies. æquum enim eſſe cenſuimus, ut, qui uitæ, et fortunarum mearum patronus eſt, ei liber etiam dicaretur, in quem omne ſtudium, atque operam contulimus, ut poetica ratione nihil iam eſſe poſſet dilucidius. is ſi tibi doctiſsimo, & præſtantiſsimo uiro probabitur, iam ego maximum ſtudiorum meorum fructum feram. nam tu mihi unus inſtar omnium, cum in te uno uirtutes omnium eluceant, & princeps eorum mihi iure optimo ſis, quorum ego cauſa ſane omnia peruelim. Vale.

Regij Lepidi, Idibus Maij, anno ſalutis, M. D. LIIII.

FRANCISCI LVISINI VTINENSIS
IN LIBRVM Q. HORATII FLACCI
DE ARTE POETICA COMMENTARIVS.

I.

HVMANO capiti ceruicem pictor equinam
Iungere ſi uelit, & uarias inducere plumas
Vndique collatis membris, ut turpiter atrum
Deſinat in piſcem mulier formoſa ſuperne,
Spectatum admiſsi riſum teneatis amici?
Credite Piſones iſti tabulæ fore librum
Perſimilem, cuius uelut ægri ſomnia uanæ
Fingentur ſpecies, ut nec pes, nec caput uni
Reddatur formæ. Pictoribus, atque poetis
Quidlibet audendi ſemper fuit æqua poteſtas,
Scimus, & hanc ueniam petimusq;, damusq; uiciſsim,
Sed non ut placidis coeant immitia, non ut
Serpentes auibus geminentur, tygribus agni.

OPINIONEM, *& phantaſiam Ariſtoteles non circa idem uerſari, ſed plurimum inter ſe diſcrepare libro tertio de anima ſcriptum reliquit. nam phantaſia, inquit, noſtro in arbitrio, & uoluntate poſita eſt. poſſumus enim animo omnia effingere liberius, uel aduerſa, uel ſecunda, uel quæ fieri poſſunt, uel quæ unquam accidere conſentaneum non uidetur, quibus tamen non afficimur, neque animo commouemur, quia ficta ſcimus eſſe, quemadmodum nec, cum picturam intuemur, commoueri ſolemus, ſeu terribilis res aliqua, ſeu læta expreſſa, à nobis ſpectetur, quòd ficta ea omnia ſunt, nulla ueri ratio elucet. At opinio è re ipſa, atque è ueritate tanquam ex fonte deriuatur: non enim libera eſt, ſed ex euentu pendet. quare cum aliquid uel triſte eſſe, uel iucundum opinamur,* συμπάσχομεν, *inquit Ariſtoteles, ideſt afficimur, & commouemur.* Poetæ *phantaſiam, non opinionem ſequuntur: quia poetæ nomen ſibi aſciſcunt non propter carmen, ſed propter fabulam, & fictionem, ut in poetice teſtatum relinquit Ariſtoteles. & iccirco quicunque rerum effigiem, & ſimulacra arte imitantur, ut mechanici plerique artifices faciunt, poetæ ſunt, quemadmodum in ſympoſio* Platonis Socrates *affirmat, propterea quòd fictione, & rerum imitatione delectantur.* Verum *his modus ſtatuendus eſt: neque enim omnia poetarum figmenta probanda ſunt, ſed quæ à prudentia potius, quàm à ſola fingendi libertate profi-*

ciſcuntur. Si quis fabulam ita conſtituat, & argumentum poematis, ut inter ſe omnia non reſpondeant, ſed diſſentiant potius, ac repugnent, ſimile poema confinxerit picturæ illi, quæ ex omnibus animantibus terreſtribus, aereis, ac marinis conflata eſt: & propterea monſtrum quoddam uidetur. omnia igitur in poemate ſibi conueniant, conſentiant, reſpondeant, ſcopum, ac finem omnia ſpectent, nihil abhorreat, nihil alienum ſit: unde Virgilius nihil Aeneæ tribuit, quod ſummo Imperatori, qui plane Deus non eſſet, minus conueniret: nihil Achilli & Vlyſſi Homerus, quando, ut ait Theon in exemplis, in Iliade Troianorum incommoda recenſet, ut homines ad iuſtitiam inflammet, in Odyſſea ad ferendam æquo animo aduerſam fortunam nos cohortatur. hic fuit ſcopus, nihil attigit quod in hunc directum non eſſet. Quintilianus libro octauo, cap. quarto, de hoc loco Horatij ſic ſcribit. κοινισμὸς, inquit, appellatur quædam mixta ex uaria ratione linguarum oratio, ut ſi atticis dorica, ionica, æolica etiam dicta confundas. cui ſimile uitium eſt apud nos, ſi quis ſublimia humilibus, uetera nouis, poetica uulgaribus miſceat: id enim tale eſt monſtrum, quale Horatius in prima parte libri de arte poetica fingit, Humano capiti, & quæ ſequuntur: & cætera ex diuerſis naturis ſubijciat. Horatius monſtri huius deſcriptionem ab Aegyptijs deſumpſit. nam Porphyrius libro quarto de abſtinentia à cibis, & cæde animalium, de Aegyptijs loquens ſic inquit. εἰκάσται γὰρ παρ' αὐτοῖς τις μέχρι τραχήλου ἀνθρωποειδὴς, τὸ δὲ πρόσωπον ὀρνέου, ἢ λέοντος, ἢ ἄλλου τινὸς ζώου κεκτημένος, καὶ πάλιν αὖ κεφαλὴ ἀνθρώπειος, καὶ ἄλλων τινῶν ζώων μέρη, δι' ὧν δηλοῦσιν ὅτι κατὰ γνώμην θεῶν, καὶ ταῦτα ἀλλήλοις κοινωνεῖ. Et quæ ſequuntur. quidam apud eos uſque ad collum humana ſpecie pictus eſt, uultum auis, uel leonis, uel alius cuiuſpiam animalis præſeferens, item caput humanum, aliorum quorundam animalium membra, reliquæue partes corporis ſunt. quibus perſpicue demonſtrant, deorum immortalium uoluntate hæc etiam animalia inter ſe coniuncta eſſe. Lucianus etiam in libro de ſectis huius rei locuples teſtis eſt, apud quem ſic legimus. οἷα πολλὰ αἰγύπτιοι γράφουσιν ἀντὶ τῶν γραμμάτων κυνοκεφάλους τινὰς ὄντας, καὶ λεοντοκεφάλους ἀνθρώπους. qualia multa Aegyptij pro literis pingunt, ut capite canino, & leonino homines. Plato in ſophiſta. οὐκοῦν καὶ τ' ἄλλα οὕτω κατὰ δύο διττὰ ἔργα τῆς ἡμετέρας αὖ ποιητικῆς πράξεως τὸ μὲν αὐτὸ φαμὲν, αὐτουργικὴ, τὸ δ' εἴδωλον, εἰδωλοποιική. Alia etiam ſic duplicia ſunt opera noſtræ huius poeticæ artis. nam pictura, quæ rem plane ueram effingit, uerum exprimens eſt: quæ uero ſpectrum, ſpectrum imitari dicitur. pictura hæc, cuius exemplum attulit Horatius, tam uaria, ac multiplex, non eſt αὐτουργική, ſed εἰδωλοποιική. nullis enim in regionibus monſtrum hoc uiuere audiuimus. quare non ad ueritatem, ſed ad ſpectrum & phantaſiam proxime accedit. Hoc primum Horatij præceptum eſt in hoc de arte poetica libro plane aureo, in quo poetam excellentem effingit. nec eo contentus in poetas ſæpe imperitos inuehitur, quos è cœtu poetarum explodit. nec temere primum docuit, qualis eſſe debeat argumenti, & fabulæ conſtitutio, quia, ut in poetice auctor

eſt Ariſtoteles,

eſt Ariſtoteles, fabula poematis anima eſt. Reliquum eſt iam, ut contextum ipſum aggrediamur. CERVICEM. quæ iuncta eſt capiti. Virgilius de Orpheo. tum quoque marmorea caput à ceruice reciſum. αὐχένα uocant Græci. Dionyſius Halicarnaſſeus libro nono, ubi ſecuri percutiuntur ab Appio milites, οἱ μὲν πλείους τοὺς αὐχένας ἀποκοπέντες. alijs ſecuri ceruices reciſæ ſunt. VARIAS. quia ex uarijs animantibus, auibusue collectæ. aliquando idem animal, ut collum columbæ, uarium uidetur noſtro uiſu hallucinante. Ariſtoteles de generatione. VNDIQVE. ex omnibus auibus. ut in Ode ad Munatium Plancum, undique decerptam fronti præponere oliuam, undique ideſt ex omnibus oliuetis. PISCEM. etiam marina animalia complectitur. auis ex aerijs, equus ex terreſtribus, piſcis ex marinis eſt. Virgilius, ſyluæq; & ſæua quierant Aequora. pictæq; uolucres quæq; lacus late liquidos, quæq; aſpera dumis rura tenent. SVPERNE. ut de Venere Apellis Cicero libro tertio de officijs. accedit eodem teſtis locuples Poſidonius, qui etiam ſcribit in quadam epiſtola P. Rutilium Ruffum dicere ſolere, qui Panætium audierat, ut nemo pictor eſſet inuentus, qui Veneris eam partem quam Apelles inchoatam reliquiſſet, abſolueret; oris enim pulchritudo reliqui corporis imitandi ſpem auferebat: ſic ea, quæ Panætius prætermiſiſſet, & non perfeciſſet, propter eorum, quæ perfeciſſet, præſtantiam, neminem eſſe perſecutum. morte præreptus Apelles Venerem hanc, de qua Cicero, perficere non potuit. Plinius libro trigeſimo quinto, capite decimo. ſuperne autem mulier hæc, de qua Horatius, formoſa uideri poſſet, quia caput humanum, reliqua membra ferarum, & brutorum habet animantum. SPECTATVM ADMISSI. adhibiti ad ſpectandum. pictores, & ſtatuarij ad ſpectandum opus exactum admittere ſolent, ſæpe etiam illud populo proponunt, atque omnium oculis ſubijciunt, ut aliorum iudicium exquirant. Aelianus libro decimo quarto de Polycleto loquens, qui alteram ſtatuam ipſe ut ſentiebat, fecit, alteram populi iudicium ſecutus abſoluit, προύθηκεν οὖν ἀμφοτέρας, καὶ ἡ μὲν ὑπὸ πάντων ἐθαυμάζετο, ἡ δὲ ἑτέρα ἐγελᾶτο. ὑπολαβὼν οὖν ἔφη ὁ Πολύκλειτος, ἀλλὰ ταύτην μὲν, ἣν ψέγετε, ὑμεῖς ἐποιήσατε, ταύτην δὲ, ἣν θαυμάζετε, ἐγώ. utranque propoſuit, & hæc quidem omnibus admirationem ciebat, hæc autem irridebatur. excipiens igitur Polycletus, at iſtam, quam uituperatis, inquit, uos feciſtis, hanc ego, quam admiratione defixi ſuſpicitis. AMICI. licet pictori illi amici ſitis arctiſsimis neceſsitudinis uinculis coniuncti, amamus autem amicos, quia nos ipſi ſunt. nam ut ait Ariſtoteles in lib. octauo de moribus ad Nicomachum, φίλος ἕτερος αὐτός. ideo amicorum in rebus dijudicandis ſæpe decipimur: uidemur enim de noſtris ferre ſententiam, quare Socrates in Phædro Platonis ſanius iudicium putat non amantis, quàm amantis, quia is, qui non amat, uerum ſequitur, qui amat, ſæpe fictus eſt, τοὺς δὲ μὴ ἐρῶντας κρείττους αὑτῶν ὄντας, τὸ βέλτιστον ἀντὶ τῆς δόξης τῆς παρὰ τῶν ἀνθρώπων αἱρεῖσθαι. ex his non amantes præſtant, quia quod uidetur optimum, & maxime conducibile, non inanem hominum opinionem ſequuntur. AEGRI SOMNIA. melancholici ſæpe ſomnijs uexantur, ideo ægri etiam, quia

melancholici ſunt, quietem ſomnijs interrumpunt: ſomnia autem eorum irrita ſunt, et ſibi non conſtant: ſic imperiti poetæ in ſuis ſcriptis errant, & pugnantia inter ſe confingunt. Ariſtoteles de diuinatione per ſomnum quodam loco ſic inquit, ἀλλ᾽ ὅσων, ὥσπερ ἂν εἰ ἡ φύσις λάλος ἐστι, καὶ μελαγχολικὴ παντοδαπὰς ὄψεις ὁρῶσι. *qui nacti ſunt melancholicum ingenium, uaria ſpectra uident. ibidem ſtultiores dicuntur, qui ſomniant;* πάνυ γὰρ ἀγεννεῖς ἄνθρωποι προορατικοί εἰσι, καὶ εὐθυόνειροι, ὡς οὐ θεοῦ πέμποντος. *ualde enim degeneres homines, atque inepti in ſomnijs futura proſpiciunt, & diuinant, quia ſcilicet à Deo ſomnia non mittantur. ægri ſomnia ſimillima dicit eſſe Horatius corruptis poematibus, quia ægrorum ſenſus omnes corrupti, ac deprauati ſunt. Socrates in Theæteto Platonis ſic inquit,* ἕκαστον δὴ τῶν πεφυκότων τι ποιεῖν ἄλλο, ὅταν μὲν λάβῃ ὑγιαίνοντα Σωκράτην, ὡς ἑτέρῳ μοι χρήσεται, ὅταν δὲ ἀσθενοῦντα ὡς ἑτέρῳ. *quibus uerbis demonſtrat res alias ſibi ægro uideri, alias recte ualenti, & quidem res eaſdem.* PICTORIBVS, ATQVE POETIS. *ſenſus hic eſt. licet poetis fingere, modo fingant conſentanea, non ea, quibus natura reſiſtit, ac reclamat; & quæ inter ſe cohærere non poſſunt. pictores autem, & poetæ ubique ſimiles ponuntur, ut hic poſitos ab Horatio uides. Cicero libro tertio de Officijs. quod autem in poematibus, & picturis uſu uenit, in alijsq; compluribus, ut delectentur imperiti, laudentq; ea, quæ laudanda non ſunt, ob eam credo cauſam, quòd inſit in his aliquid probi, quod capiat ignaros. Ariſtoteles in poetice,* ἤτοι βελτίονας, ἢ καθ᾽ ἡμᾶς, ἢ χείρονας ἀνάγκη μιμεῖσθαι, ὥσπερ οἱ γραφεῖς, Πολύγνωτος μὲν κρείττους, Παύσων δὲ χείρους, Διονύσιος δ᾽ ὁμοίους εἴκαζε. *præſtantiores, quàm noſtrates homines ſunt, uel deteriores imitari neceſſe eſt, ut pictores imitantur, Polygnotus præſtantiores, Pauſon deteriores, Dionyſius uero ſimiles effingebat. quare Horatius doctiſſime hic poetas, & pictores conſociauit.* AEQVA POTESTAS. *uenia par. poetis autem, quia quæ ſcribunt, dijs uidentur dictantibus ſcribere. Plato in Apologia.* ἔγνων οὖν αὖ καὶ περὶ τῶν ποιητῶν ἐν ὀλίγῳ τοῦτο, ὅτι οὐ σοφίᾳ ποιοῖεν, ἃ ποιοῖεν, ἀλλὰ φύσει τινὶ, καὶ ἐνθουσιάζοντες, ὥσπερ οἱ θεομάντεις, καὶ οἱ χρησμῳδοί. *hoc etiam in poetis animaduerti, eos non ſingulari aliqua ſapientia ſcribere, quæ ſcribunt, ſed natura quadam, & diuino furore conciti, ut uates, et qui in oraculis reſpondent.* VT PLACIDIS COEANT IMMITIA. *huc ab initio libri præceptum deduxit Horatius, Porphyrio autem alterum præceptum eſſe exiſtimauit, nimis turpiter deceptus, qui nec ſenſum, nec ſtructuram, nec ordinem uerborum, ac præcepti uim agnouerit. placida, & immitia ſimul eſſe non poſſunt, quia contraria ſunt, quæ autem ſunt contraria ſimul eſſe nequeunt, ut docet in prædicamentis Ariſtoteles. hæc Horatius pro his, quæ non congruunt inter ſe, uſurpauit, exempli gratia, Theon in exemplis Homerum reprehendit, qui libro primo Iliadis Chryſem ſacerdotem ad hoſtes deduxerit, ut filiam pretio redimeret. hoc uero timido ſeni non conuenit, tam ſecuro animo uenire ad ſuperbiſſimos, & infenſiſſimos hoſtes. ne iuuenes quidem hoc audaces feciſſent cum erat fugiendum, Chryſem ait ueniſſe in caſtra hoſtium, qui nec militum temeritatem,*

nec iram Atridarum, nec ſtrepitum armorum, nec horribilem illum belli terrorem pertimuerit. tum poſt multa ſic Theon ait, ὁ πόθος τῆς θυγατρὸς ταῦτα ἠνάγκασεν, *at deſiderium filiæ ad hæc illum compulit. mox reſpondet.* ἀλλὰ ὁ φόβος τῶν ἐναντίων ἐκώλυε, *at metus hoſtium prohibebat. Homerus igitur in Chryſe uideri poteſt placidis immitia coniunxiſſe, timori audaciam, ſenectuti fortitudinem, prudentiæ, quæ ſolet eſſe in ſenibus, temeritatem.* GEMINENTVR. *iungantur, duo fiant diſſimilia: neque enim coaleſcere poſſunt, cum inter ſe diſcrepent. hæc dicuntur geminari, quæ ſi conuenirent, coaleſcerent, non geminarentur, ut honeſtum, et utile, quia idem ſunt, non geminantur. Cicero libro tertio de officijs, Itaque accepimus Socratem ſolitum execrari eos, qui primum hæc, natura cohærentia, opinione diſtraxiſſent, cui quidem ita ſunt Stoici aſſenſi, ut etiam quicquid honeſtum eſſet, id utile eſſe cenſerent, nec utile quicquam quod non honeſtum.*

II.

Inceptis grauibus plerunque, & magna profeſsis
Purpureus late qui ſplendeat, unus, & alter
Aſſuitur pannus, cum lucus, & ara Dianæ,
Et properantis aquæ per amœnos ambitus agros,
Aut flumen Rhenum, aut pluuius deſcribitur arcus.
Sed nunc non erat his locus, & fortaſſe cupreſſum
Scis ſimulare, quid hoc? ſi fractis enatat expes
Nauibus, ære dato qui pingitur? amphora cœpit
Inſtitui, currente rota cur urceus exit?
Denique ſit quoduis ſimplex duntaxat, & unum.

Hic Horatius eos poetas reprehendit, qui ab eo, quod ſibi dicendum propoſuerunt, epiſodijs, & digreſſionibus importunis abducti diſcedunt. nam Epiſodia tum in poemate requiruntur, cum res poſtulare uidetur: temere accerſendæ non ſunt, cum his nec amplificatur poema, nec perpolitur. non igitur importune, & fuſius excellentes poetæ in digreſſione excurrent. hæc mihi horum uerſuum uidetur eſſe ſententia. Iacobus tamen Griſolus, uir ſane eruditus, adhuc primum præceptum ab Horatio tradi exiſtimat. à quo ego ut diſſentiam, ea me ratio impellit, quòd cum epiſodia in arte poetica illuſtrem ſemper ſibi locum uendicent, de ijs nullum uerbum fecerit Horatius, ſi reticuiſſe eum hic de epiſodijs exiſtimabimus. & certe locus hic ex poetice Ariſtotelis expreſſus eſt, ibi enim ſic legimus, τῶν δὲ ἁπλῶν μύθων, καὶ πράξεων αἱ ἐπεισοδιώδεις εἰσὶ χείρισται, λέγω δ᾽ ἐπεισοδιώδη μῦθον, ἐν ᾧ τὰ ἐπεισόδια μετ᾽ ἄλληλα οὔτ᾽ εἰκὸς, οὔτ᾽ ἀνάγκη εἶναι. *ſimplicium autem fabularum & actionum epiſodicæ teterrimæ ſunt: dico autem epiſodicam fabulam, in qua epiſodia nec ueriſimili ulla ratione, nec neceſſario mutuo conſeruntur. Demetrius etiam Phaleræus in libro de elocutione hoc ipſum præceptum inſeruit.* νικίας δὲ ὁ ζωγράφος καὶ τοῦτο εὐθὺς ἔλεγεν εἶναι τῆς

γραφικῆς τέχνης οὐ μικρὸν μέρος τὸ λαβόντα ὕλην εὐμεγέθη γράφειν, καὶ μὴ κατακερματίζειν τὴν τέχνην εἰς μικρὰ, οἷον ὀρνίθια, ἢ ἄνθη. & poſt, ᾤετο γὰρ καὶ τὴν ὑπόθεσιν αὐτὴν μέρος εἶναι τῆς ζωγραφικῆς τέχνης, ὥσπερ τοὺς μύθους τῶν ποιητῶν. Nicias pictor & hoc ſtatim præcepit, pertinere ad artem pingendi, ut non paruo aliquo ſpatio ſyluam ingentem pingat, qui eam pingendam ſuſcepit, & ad tenuia ſe conuertat, ut auiculas, & flores: putabat enim hoc ſubiectum eſſe picturæ, ut fabulas poetarum. PVRPVREVS LATE. incipit grauiter, & cum dignitate, mox repente deficit. purpuram poſuit pro pulchritudine poetici alicuius ſplendoris. nam reges ob dignitatem hac utebantur. Eutropius libro nono de Diocletiano. ornamenta gemmarum ueſtibus, calceamentiſq; indidit. nam prius imperij inſigne in clamyde purpurea tantum erat, reliqua communia. uel dic hic pannum purpureum ſumi pro affectatione, quæ ſtatim graue principium ſubſequitur. nam purpura etiam male audijt ut delicatior. Laertius libro ſecundo in Ariſtippo. καὶ ποτε παρὰ πότον κελεύοντος Διονυσίου ἕκαστον ἐν πορφυρᾷ ἐσθῆτι ὀρχήσασθαι, τὸν μὲν Πλάτωνα μὴ προσέσθαι εἰπόντα, οὐκ ἂν δυναίμην θῆλυν ἐνδῦναι στολήν. In conuiuio olim imperante Dionyſio, ut unuſquiſque in purpurea ueſte ſaltaret, Platonem dixiſſe ferunt. fœmineam ueſtem induere non poſſem. VNVS, ET ALTER ASSVITVR. ſic Cicero in Oratore ad Brutum. quos autem numeros cum quibus tanquam purpuram miſceri oporteat, nunc dicendum eſt. alluſio eſt ad prætextam ueſtem. ſic prior ſententia melior uidebitur. LVCVS. nemorum, & lucorum deſcriptio ne explicetur uerbis innumerabilibus, ſed paucis, & aptis. Virgilius: Lucus in urbe fuit media gratiſsimus umbra. Homerus libro ſexto Odyſſeæ, ubi Nauſicaa hoſpitem Vlyſſem alloquitur, cui tamen ut alienigenæ loca poterant deſcribi explicatius.

> δήομεν ἀγλαὸν ἄλσος Ἀθήνης ἄγχι κελεύθου
> αἰγείρων, ἐκ δὲ κρήνη νάει, ἀμφὶ δὲ λειμών.

Reperiemus ſplendidum nemus Mineruæ prope uias alnorum. fons inde fluit, circum autem pratum eſt. Imprudentes poetæ inceptum deſerent, & in luci deſcriptione latius excurrent. ARA DIANAE. uel Tauricam Dianam intellige, quæ Oreſtem à furijs eripuit. Cicero pro Milone. uel eam quæ in Cyntho monte Capreas occidiſſe complures dicitur, & ex earum cornibus Apollini fratri aram extruxiſſe. de qua Callimachus in Apollinis hymno.

> τετραέτης τὰ πρῶτα θεμείλια Φοῖβος ἔπηξε
> καλῇ ἐν Ὀρτυγίῃ, περιηγέος ἐγγύθι λίμνης.
> Ἄρτεμις ἀγρώσσουσα καρήατα συνεχὲς αἰγῶν
> κυνθιάδων φορέεσκεν, ὁ δ᾽ ἔπλεκε βωμὸν Ἀπόλλων,
> δείματο μὲν κεράεσσιν ἐδέθλια, πῆξε δὲ βωμὸν
> ἐκ κεράων. κεραοὺς δὲ πέριξ ὑπεβάλλετο τοίχους.

Quadrimus prima fundamenta Apollo iecit pulchra in Ortygia, rotundo in lacu:

Dianæ uenatæ cornua continenter Caprarum Cynthiadum comportauit : ipſe autem con texuit aram Apollo, conſtruxit quidem cornibus fundamenta ; conſtruxit aram ex cornibus : corneos autem circumiecit muros. ET PROPERANTIS AQVAE. *amnem intelligit, cum ambitum uocat. Virgilius amnes Oceani dixit, quòd terram ambiunt. & Oceani ſpretos pede reppulit amnes. breuiter idem amnem expreſſit ſine uerborum diſpendio libro ſexto. pars denſa ferarum Tecta rapit, ſyluas, inuentaq; flumina monſtrat. & Homerus libro ſeptimo Odyſſ. ubi de horto Alcynoi.* ἐν δὲ δύω κρῆναι. *&c.* FLVMEN RHENVM. *Cæſar ex Gallia in Germaniam traijciens Rhenum tranſiit. in commentariis de bello Gallico. Virgilius in Gallo. Alpinas ah dura niues, & flumina Rheni Me ſine ſola uides. Idem in libro octauo. Rhenuſq; bicornis. ubi Seruius. quia per duos fluit alueos, per unum, qua Romanum imperium eſt, per alterum, qua interluit barbaros. Rhenum dixit, non Rhenus, Horatius, credo quia cum dictione flumen coniunxit. ſic in Odyſſea. teſtis Metaurum flumen, & Aſdrubal Deuictus.* PLVVIVS DESCRIBITVR ARCVS. *Irim intelligit, quæ oritur, cum nubem ſolis radii aduerſam feriunt, & noſter uiſus inter nubem, et ſolem medius illa emphaſi refrangitur. Ariſtoteles libro tertio meteorologicorum.* ἀναγκαῖον, ὅταν ἄρχηται ὕειν, καὶ ἤδη μὲν συνίστηται εἰς ψακάδας ὁ ἐν τοῖς νέφεσιν ἀὴρ, μήπω δ' ὕει. ἐὰν ἐξ ἐναντίου ᾖ ὁ ἥλιος, ἢ ἄλλο τι, οὕτω λαμπρὸν, ὥστε γίνεσθαι ἔσοπτρον τὸ νέφος, καὶ τὴν ἀνάκλασιν γίνεσθαι πρὸς τὸ λαμπρὸν ἐξ ἐναντίου, γίνεσθαι ἔμφασιν χρώματος, οὐ σχήματος. *neceſſe eſt, cum pluere incipit, & iam aer in rorationes in nubibus conſiſtit, nondum autem pluat, ſi aduerſus ſol fuerit, aut aliquid fulgidum, ut nubes ueluti ſpeculum fiat, & refractio contra lumen efficiatur, coloris, non figuræ fieri emphaſim. Ammianus Marcellinus libro XX. ſub finem, & Plutarchus libro tertio de placitis philoſophorum Irim pluribus uerbis deſcribunt. Laertius libro ſeptimo in Zenone.* ἶριν δὲ εἶναι αὐγὰς ἐξ ὑγρῶν νεφῶν ἀνακεκλασμένας. *Irim eſſe radios ad humidis nubibus reflexos. quod attinet ad arcum, Zezes, interpres Heſiodi in Theogonia,* καὶ δοκεῖ τι κύκλου τμῆμα ἐν τῷ νέφει εἶναι. *& circuli ſectio in nube eſſe uidetur. Virgilius eam breuiter, non per epiſodium libro quarto deſcripſit.*

Ergo Iris croceis per cœlum roſcida pennis
Mille trahens uarios aduerſo ſole colores
Deuolat.

Homerus etiam libro octauo Iliados, ubi Iuppiter Irim mittit, quæ Iunonem, et Mineruam ad ſe accedere uetet, ἶριν δ' ὄτρυνε χρυσόπτερον ἀγγελέουσαν. *Irim miſit aureas pennas habentem, quæ mandata ferat.* CVPRESSVM. *qui pingit naufragum, quid attinet ut præter rem pingat cupreſſum ? & quaſi epiſodium quoddam inducat ? quidam cupreſſum duntaxat pingere ſciebat, eam igitur in omni pictura adhibebat. uide Eraſmum in Chiliadibus. Cupreſſus naufrago addita mortem portendere poteſt. Virgilius libro tertio.*

Cæruleis mœſtæ uittis, atraq; cupreſſo.

vbi Seruius annotat, apud ueteres poſitum in more fuiſſe, ut ante domum funeſtam cupreſſi ramum præfigerent, ut Pontifex præteriens funus eſſe animaduerteret, & diſcederet, ne pollueretur. QVI PINGITVR. nunc etiam in tabella naufragium depingitur, & ex uoto in Diuorum templis parietibus affigitur, ut ſummi Dei potentia, & in homines beneficentia ad pietatem inflammemur. ſic ueteres etiam faciebant. Horatius in Odis libro primo.

Me tabula ſacer
Votiua paries indicat humida
Suſpendiſſe potenti.
Veſtimenta maris Deo. Et Tibullus libro primo.
Nunc Dea nunc ſuccurre mihi: iam poſſe mederi
Picta docet templis multa tabella tuis.

AMPHORA. quidam amphoram figulina rota inſtituit, mox à propoſito diſcedens urceum fingit: urceus autem exiguum eſt uas, unde manus abluentibus aqua funditur. Homerus libro quarto Odyſs. χέρνιβα δ' ἀμφίπολος προχόῳ ἐπέχευε φέρουσα, &c. uel quo puellæ capiti impoſito aquantur, libro ſeptimo Odyſſeæ. παρθενικῇ εἰκυῖα νεήνιδι κάλπιν ἐχούσῃ. Polybius libro decimo fortaſſe urceos intelligit, cum inquit κάλπιδας ἀργυρᾶς. uide quid annotauimus in noſtris Parergis libro tertio capite decimo. SIMPLEX DVNTAXAT, ET VNVM. non eſt liberius per epiſodia excurrendum, in res alias, atque alias: fabula eſſe una debet, non multiplex, una actione conſtet: non eſt autem una actio, ſi unus uir ſit Hercules, aut Theſeus. nam hi res multas geſſerunt, quæ unam actionem conſtituere non poſſunt. nam diuerſæ cum ſint ſe mutuo non reſpiciunt, quare actio una non erit, ſi geſtæ res omnes ab Hercule, uel Theſeo referantur, ſed plures, ac plane diuerſæ. Vitandæ igitur ſunt digreſſiones, quæ nos de actione in diuerſam actionem trahunt: illæ enim tantum probandæ ſunt, quæ nos à propoſito longius non diducunt. Virgilius unam ſibi actionem Aeneæ propoſuit Iter ab urbe Ilio in Italiam, ubi ſibi urbem exædificet, tamen in Africam ad Didonem maris procella iactatum ducit, quia res illa à re propoſita non penitus abhorret, quin potius rerum uarietate delectationem affert: nauigantes enim ſæpe in ultimas terras tempeſtate appulſi peruenerunt. ſic Homerus Vlyſſem ad Corcyrenſium littora eiectum ſcribit, cum ille tamen Ithacam contento curſu peteret, ſolam Ithacam animo reuolueret, ſolam oculis quæreret. lege librum Odyſſeæ quintum, & conſequentes præterea libros. Ariſtoteles in ſua poetice, cum præcepta huiuſce rei tractandæ ſcriberet, ſic inquit, οὕτω δὲ καὶ πράξεις ἑνὸς πολλαί εἰσιν ἐξ ὧν μία οὐδεμία γίνεται πρᾶξις, διὸ πάντες ἐοίκασιν ἁμαρτάνειν, ὅσοι τῶν ποιητῶν Θησηΐδα, καὶ Ἡρακληΐδα πεποιήκασιν, οἴονται γάρ, ἐπεὶ εἷς ὁ Ἡρακλῆς, ἕνα καὶ τὸν μῦθον εἶναι προσήκειν. mox de Homero, Ὀδύσσειαν γὰρ ποιῶν οὐκ ἐποίησεν ἅπαντα, ὅσα αὐτῷ συνέβη. ſic unius multæ ſunt res geſtæ, ex quibus una confici actio non poteſt, quare omnes peccare uidentur, quicunque poetæ Theſeida, & Heracleida ſcripſerunt. arbitrantur enim, quia

unus Hercules eſt, unam etiam eſſe fabulam par eſſe. Odyſſeam ſcribens Homerus, non omnia retulit, quæ ipſi Vlyſſi euenerunt.

III.

Maxima pars uatum pater, & iuuenes patre digni
Decipimur ſpecie recti. breuis eſſe laboro,
Obſcurus fio. ſectantem leuia nerui
Deficiunt, animiq;. profeſſus grandia turget,
Serpit humi tutus nimium, timidusq; procellæ.
Qui uariare cupit rem prodigialiter unam,
Delphinum ſyluis appingit, fluctibus aprum,
In uitium ducit culpæ fuga, ſi caret arte.

PATER, ET IVVENES PATRE DIGNI. *o Piſo, & uos filij Piſonis digni clariſſimo patre, quia à paterna uirtute non receditis: degeneres enim indigni ſunt patre. unde ſuperioris Africani filio, qui ſe omnibus uitijs obſtrinxerat, propinqui annulum è digito detraxerunt, in quo caput erat Africani ſculptum, indigno, qui eum geſtaret. Valerius Max. libro III. cap. V.* DECIPIMVR SPECIE RECTI. *nam duplex bonum, alterum apparens, alterum exiſtens. Ariſtoteles libro ſeptimo de moribus ad Nicomachum.* τὸ ἀγαθὸν διχῶς, τὸ μὲν γὰρ ἁπλῶς, τὸ δὲ τινί. *& poſt,* αἱ δ' οὐδ' ἡδοναί, ἀλλὰ φαίνονται. *bonum dupliciter, alterum ſimpliciter, alterum cuidam. uoluptates bonæ non ſunt, ſed uidentur. poetæ quidem omnes ſibi bonum finem, ut recte imitentur, proponunt, ſed recti ſpecie decipiuntur, quia quod bonum putant, uitioſum eſt. nam alij nimis breues ſunt, alij nimis tenues, alij tumidiores, & cum in errore uerſentur, id non uident, quinimo ſe maxime admirabiles eſſe cenſent. ſic Socrates in Phædro Platonis rhetores ſpecie recti deceptos irridet,* ῥητορικὴν ᾠήθησαν ηὑρηκέναι, καὶ ταῦτα δὴ διδάσκοντες ἄλλους ἡγοῦνταί σφίσι τελέως ῥητορικὴν δεδιδάχθαι. τὸ δὲ ἕκαστα τούτων πιθανῶς λέγειν τε, καὶ τὸ ὅλον συνίστασθαι, οὐδὲν ἔργον αὐτοὺς δεῖν παρ' ἑαυτῶν τοὺς μαθητὰς σφῶν πορίζεσθαι ἐν τοῖς λόγοις. *Rhetoricen ſe inueniſſe, putarunt, & hæc alios edocentes, abſolutam, & perfectam rethoricen tradi à ſe arbitrantur: probabiliter uero hæc ſigillatim dicere, & totum componere, tamq; rem nullam, aut pertenuem ipſos per ſe auditores in orationibus ſibi poſſe comparare.* BREVIS ESSE LABORO. *ſpecies recti, quibus decipimur, ſingulas percurrit. quidam breuitatem in primis expetendam cenſuerit: hæc tamen in ſcriptis parit obſcuritatem. quæ ſit expetenda interdum breuitas, docet Cicero libro ſecundo de Oratore, his uerbis. narrare uero rem quod breuiter iubent, ſi breuitas appellanda eſt, cum uerbum nullum redundat, breuis eſt L. Craſſi oratio. Ariſtoteles libro tertio rhetoricorum.* οὐδὲ γὰρ ἐνταῦθα δεῖ τὸ εὖ ἢ τῷ ταχὺ, ἢ τῷ συντόμως, ἀλλὰ τῷ μετρίως. *tres uirtutes in omni narratione requiruntur, perſpicuitas, breuitas, probabilitas, quæ ſi omnes adhibitæ ſunt, oratio omnes*

numeros habet. Theon, ἀρεταὶ δὲ διηγήσεως τρεῖς, σαφήνεια, συντομία, πιθανότης: διὸ καὶ μάλιστα μὲν, εἰ δυνατὸν ἐστὶν ἁπάσας τὰς ἀρετὰς ἔχειν. ſi hæc in oratore, multo magis in poeta requiruntur, qui crebris utitur ſynonymis, et ſuperuacaneis ſæpe epithetis propter copiam, quam ut adamet, ei inſitum, atque innatum eſſe uidetur, quod cum doceret Ariſtoteles libro tertio rhetoricorum hoc exemplum attulit, λευκὸν γάλα. album lac, quod ut dicant, poetis conceſſum eſt, tametſi nemo eſt, qui lac eſſe album ignoret. Spartani, quia breuitatem nimis adamarunt, nullum oratorem, nullum poetam habuerunt. de his Thucydides libro quarto in concione Lacedæmoniorum ad Athenienſes, ἀλλὰ ἐπιχώριον ὂν ἡμῖν, οὗ μὲν βραχεῖς ἀρκῶσι, μὴ πολλοῖς χρῆσθαι. nobis patrium eſt, ut ubi pauca ſufficiant, multis ne utamur. Philippo ſaltum, & tranſitum petenti liberiorem, hoc tantum grandioribus literis reſponderunt οὔ, ideſt non. Plutarchus in libro περὶ ἀδολεσχίας. recte igitur M. Tullius in libro de claris oratoribus ſic inquit: quis enim aut Argiuum oratorem, aut Corinthium, aut Thebanum ſcit fuiſſe temporibus illis? niſi quid de Epaminonda docto homine ſuſpicari libet. Lacedæmonium uero uſque ad hoc tempus audiui fuiſſe neminem. Menelaum ipſum dulcem illum quidem tradit Homerus, ſed pauca dicentem, breuitas autem laus eſt interdum in aliqua parte dicendi, in uniuerſa eloquentia laudem non habet. NERVI. robora orationis, lacertos dicit Cicero in Bruto de Lyſia loquens, ubi etiam hoc uitium quod hic Horatius inſectatur. habet inquit certos ſui ſtudioſos, qui non tam habitus corporis opimos, quàm gracilitates conſectentur, quos, ualetudo modo bona ſit, tenuitas ipſa delectat, quanquam in Lyſia ſunt ſæpe etiam lacerti, ſic ut eo fieri nihil poſſit ualentius, uerum eſt certe genere toto ſtrigoſior. Socrates in Phædro Platonis Iſocratem Lyſiæ his uerbis anteponit, δοκεῖ μοι ἀμείνων ἢ κατὰ τοὺς περὶ Λυσίαν εἶναι λόγους, τὰ τῆς φύσεως, ἔτι δὲ ἤθει γεννικωτέρῳ κεκρᾶσθαι. præſtantior mihi in oratione, quàm Lyſias uidetur, ob eam uim quam à natura habet inſitam, et quia moribus in dicendo, ac inſtituto uidetur generoſior. notum iam eſt, ut opinor, quem nerui deficiant. ANIMIQVE. uis, & ſublimis illa ſententiarum maieſtas. Virgilius in Georgicis uentos appellat animoſos, ideſt plenos ui, ac flatu uehementiore. Quas animoſi Euri aſſidue franguntq;, ruuntq;. TVRGET. Catullus. At populus tumido gaudeat Antimacho. tales etiam Aſiani oratores. M. Tullius in Bruto ſic inquit. nam, ut ſemel è Pyræeo eloquentia euecta eſt, omnes peragrauit inſulas, atque ita peregrinata tota Aſia eſt, ut ſe externis oblineret moribus, omnemq; illam ſalubritatem Atticæ dictionis quaſi ſanitatem perderet, ac loqui pene dediſceret. hinc Aſiatici oratores non contemnendi quidem, nec celeritate, nec copia, ſed parum preſſi, & nimis redundantes, Rhodij ſaniores, & Atticorum ſimiliores. Quintilianus libro XII. cap. X. ſic: neque enim Attice preſſi ſunt Rhodij, neque aſiane abundantes. Videant igitur poetæ, de quibus hic Horatius, ne ita tumeant oratione, ut nimium grandes, & plane Aſiani poetæ uideantur. SERPIT HVMI, TVTVS NIMIVM, TIMIDVSQVE PROCELLAE. ſunt qui contrario uitio laborent,

& ita tenuitatem, & gracilitatem ſectentur, ut humi ſerpant ijs ſimiles, qui dum maris procellam timent, ripæ nimium propinquant, & ſaxis, quæ in ripa ſunt, alliduntur. Virgilius in Georgicis.

Qua me quoque poſſim

Tollere humo, uictorq́; uirum uolitare per ora. Plato in Phædro ait τὴν τοῦ πτεροῦ φύσιν κεκοινωνηκέναι μάλιστα τοῦ θεοῦ, *uolandi naturam diuinitatis maxime eſſe participem. quæ uerba declarauit* Plutarchus *in quæſtionibus* Platonicis ὥστε τὴν ψυχὴν ἀπὸ τῶν ταπεινῶν, καὶ θνητῶν ἀναφέρουσαν. *quia animam ab humilibus hiſce curis, et mortalibus in cœlum erigit.* Lilius Gregorius Gyraldus, *ſummæ uir eruditionis,* Ferrariæ *mihi olim affirmauit, ſe librum habere manu ſcriptum, in quo ſic uerſus legeretur. ſerpit humi, ut tutus nimium, timiduſq́; procellæ. addita igitur eſt particula ut. quæ ſi additur, erit imago à nauta: ſi deletur, metaphora uidebitur.* Ariſtoteles *libro tertio rhetoricorum hac particula imaginem à metaphora ſeiunxit.* ἔστι δὲ καὶ εἰκὼν μεταφορά. διαφέρει γὰρ μικρόν. ὅταν μὲν γὰρ εἴπῃ τὸν ἀχιλλέα, ὡς δὲ λέων ἐπόρουσεν, εἰκών ἐστι. ὅτι δὲ λέων ἐπόρουσε, μεταφορά. *imago etiam eſt metaphora: parum enim differt. quando de* Achille *dicit* Homerus, *ut leo erupit, imago eſt: quando autem, leo erupit, metaphora.* QVI VARIARE CVPIT REM PRODIGIALITER. *poemata urianda ſunt, ut plus delectationis afferant, & quidem urianda figmentis. nam poetæ non ſumus propter narrationem, ſed propter fabulam, ut teſtatum reliquit in poetice* Ariſtoteles, *ſed cauendum ne figmenta ita ab arte poetica & natura ipſa abhorreant, ut prodigia iure optimo uideri poſſint: iccirco enim apud* Seruium Virgilius *reprehenditur, quòd frutices ab* Aenea *euulſos è tumulo* Polydori *cruentos dixerit, quaſi ſpicula in* Polydorum *coniecta. & quod naues ſint in nymphas conuerſæ, crimini etiam ei datum fuiſſet, quòd ſolum* Turnum *in urbe* Troianorum *incluſerit confertiſſimas hoſtium acies cædentem, niſi addidiſſet* Turno *ſociam* Iunonem *libro* IX. Iuno *uires, animumq́; miniſtrat.* Homerus *uerticem montis abruptum* Cyclopis *manu teſtatur.*

ἧκε δ᾽ ἀπορρήξας κορυφὴν ὄρεος μεγάλοιο. *Sed rem facit credibilem, quia uaſtiſſimum* Cyclopem *effinxit, cum dicebat plus cibi ſolum eum, quàm omnes ſimul homines abſumere, clauam geſtare ingentem, atque immanem, & cum ei ſpeciem tribuebat homine grandiorem.* Sic enim Homerum *defendit* Hermogenes *libro quarto de* Inuentione, *ubi agit* περὶ κακοζήλου. *recte autem poema uariabimus, ſi ars naturam imitabitur. nam ut ait* Ariſtoteles *libro ſecundo phyſicorum, ubi docet quomodo mathematici à phyſicis differant,* ἡ τέχνη μιμεῖται τὴν φύσιν. *ars naturam imitatur.* Marius Nizolius, *quem ego ſemper et propter doctrinam, & propter ætatem iam ingraueſcentem obſeruaui plurimum, ſuperioribus diebus* Parmæ, *quò animi cauſa conceſſeram* Regio Lepidi, *cum ſciret me commentarium in artem poeticam* Horatij *editurum propediem eſſe, in his mihi uerbis quæſtionem excitauit:* Quo *modo inquit quiſquam cupiet uariare rem prodigialiter, cum hoc inſitum om-*

nibus ſit à natura, ut, quæ laudabilia non ſunt, toto pectore fugiant, quæ uero ſunt præclara, omni ratione conſectentur. cui nos reſpondimus, cupere nos aliquando rem uariare prodigialiter, cum ſpecie recti decipimur. non enim animaduertimus in quo errore uerſemur, quare ſit, ut prodigio, & errore delectemur, non putantes eſſe uel prodigium, uel errorem. & ea in medium attulimus, ex Ariſtotele, & Platone, quæ ſuperius explicuimus in illum Horatij uerſum. Decipimur ſpecie recti, &c. DELPHINVM SYLVIS. *per delphinum in ſyluis, & aprum in fluctibus omnem fictionem minus congruentem accipere debemus: aper enim in ſyluis, delphinus uiuit in fluctibus: ſic prope Virgilius prodigium expreſſit.*

Ante leues ergo paſcentur in æthere cerui,
Et freta deſtituent nudos in littore piſces. *Et Horatius in odis libro primo,*
Omne cum Proteus pecus egit altos
Viſere montes,
Piſcium & ſumma genus hæſit ulmo,
Nota quæ ſedes fuerat columbis,
Et ſuperiecto pauidæ natarunt
Aequore Damæ.

De delphino Puteolano, qui puero extincto, quem amabat, in ipſo maris littore extinctus eſt, lege apud Gellium. CVLPAE FVGA. *Imperiti dum uitium fugiunt, in alterum prolabuntur: nam dum nolunt poema fictione carere, temere, & prodigialiter fingunt, ignorantes uirtutem in medio eſſe poſitam, uitia utrinque ſtare. Ariſtoteles libro ſecundo de moribus ad Nicomachum de mediocritate agens, quæ inter duo uitioſa extrema ſita eſt, ſic inquit.* περὶ μὲν οὖν φόβους καὶ θάῤῥη ἀνδρεῖα μεσότης. *inter metum, & audaciam fortitudo in medio conſtituta eſt. quod innuit etiam Prodicus ille in Phædro Platonis. qui Tiſiam, & Gorgiam irridens putantes munus eſſe rhetorices parua extollere, magna deprimere,* μόνος αὐτὸς εὑρηκέναι ἔφη ὧν δεῖ λόγων τέχνη, δεῖν δὲ οὔτε μακρῶν, οὔτε βραχέων, ἀλλὰ μετρίων. *ſolum ſe profeſſus eſt, inueniſſe quibus uerbis ars egeat: egere autem nec longis, nec breuibus, ſed mediocribus orationibus. at poetæ indocti mediocritatem non agnoſcunt. de ijs alibi Horatius, Dum fugiunt ſtulti uitia, in contraria currunt.*

IIII.

Aemylium circa ludum faber Imus, & ungues
Exprimet, & molles imitabitur ære capillos.
Infelix operis ſumma eſt, quia ponere totum
Neſciet. hunc ego me, ſiquid componere curem,
Non magis eſſe uelim, quàm prauo uiuere naſo,
Spectandum nigris oculis, nigroq; capillo.

Sunt quidam poetæ, qui nobili in argumento rei propoſitæ uerſantes, aliqua in

parte erunt excellentes, mox ubique frigeſcent, & qui ſemel, aut iterum in aliquo ſe poematis membro probarint, in reliquo corpore erunt inepti. hos Horatius hic arguit exemplo fabri ſtatuarij, qui nomine Imus dicebatur. hic in ſtatuis minimas partes, ut capillum, & unguem recte effingebat, in alijs corporis partibus nullo pacto bonus artifex uidebatur. at inquit Horatius non in parte tantum, ſed in toto poemate excellere debemus, ut immortales ſimus futuri. Imus faber Romæ officinam habebat, circa Aemylium ludum, ideſt in uico, cui nomen inditum ab Aemylijs eadem urbis regione habitantibus erat, ut Venetijs etiam uidemus multa urbis loca à nobiliſſimarum familiarum nomine nuncupari. erat Romæ Aemyliorum familia antiquiſſima à filio Pythagoræ oriunda. Plutarchus in Aemilio Paulo. ὁ πρῶτος τῶν αἰμυλίων καὶ τῷ γένει τὴν ἐπωνυμίαν ἀπολιπὼν μάμερκος ἦν πυθαγόρου παῖς τοῦ σοφοῦ, διὰ αἱμυλίαν λόγων, καὶ χάριν αἰμύλιος προσαγορευθείς. *ſic in oratione pro P. Quintio atria quædam, in quibus præcones uerſabantur, Licinia à Licinijs dicta. Cicero ſic inquit. Tollitur ab atrijs Licinijs, atque à præconum conſeſſu in Galliam Næuius, & trans alpes uſque transfertur. In Vaticano prata erant Quintia à Quintijs. Plinius libro XVIII. cap. III. aranti quatuor ſua iugera in Vaticano, quæ prata Quintia appellantur, Cincinnato Viator attulit dictaturam. apud Quintilianum de fornice Fabiano legimus, is nimirum à Fabijs dicebatur. ſic igitur uicus Aemylius nomen ab Aemylijs acceperat. Iaſon Cyprius de Imo hoc ſic inquit. qui licet omnes partes corporis ſeparatim minutiſſime exprimeret, in coniunctione tamen incongrue diſponeret. Sed Heratij ſenſum non percepit, qui Imum unam tantum, aut alteram particulam recte expreſſiſſe, non omnes dicit. ut ille falſo putat.* VNGVES, ET CAPILLOS. *minimas ſic corporis partes. difficile tamen erat hoc præſtare, ideo Plinius in eo laudat induſtriam Parrhaſii pictoris, & Lyſippi ſculptoris. de ſtatuarijs autem antiquis lege Plinium libro trigeſimoquarto, cap. octauo. ubi eorum etiam opera dicuntur.* AERE. *æreæ fiebant ſtatuæ. ærea primum ſtatua Cereri ex peculio Sp. Caſſii, quem regnum affectantem pater ipſius interemit. Plinius hæc libro trigeſimoquarto, cap. quarto. In triumpho magni Pompeij uiſa primum argentea ſtatua Pharnacis libro trigeſimotertio cap. duodecimo. Hominum primus ſtatuam auream, et quidem ſolidam ex auro Delphico in templo poſuit ſibi Gorgias Leontinus* LXX. *circiter olympiade: tantus erat docendæ oratoriæ artis quæſtus. hæc Plinius libro trigeſimo tertio, cap. quarto.* INFELIX OPERIS SVMMA EST. *totum corpus Imus non præclare conficiebat: quædam enim corpora, ſeu quædam* ὅλα, *ideſt tota ex partibus inter ſe ſimilibus conſtant, ut linea, ex quibus qui partem ſciet effingere, ſciet et totum conficere: quædam autem ex diſſimilibus partibus conflata ſunt, ut animalia, & plantæ: qui ex his partem recte conſtruet, non iccirco totum perite etiam componet, quia ſcilicet partes habet inter ſe diſcrepantes, ac diuerſas. hæc ex Themiſtio doctiſſimo Ariſtotelis interprete libro* I. *Phyſicorum, ſectione* XVII. *hæc igitur cauſa eſt, quam ob rem Imus non ita in toto corpore, ut in quibuſdam tantum parti-*

bus excellebat. NON MAGIS ESSE VELIM. *nollem in parte tantum probari, in reliquis partibus reprehendi, ut nec in corpore graueolentem, uel diſtortum naſum habere, alia uero membra perpulchra. ſolent ueteres ſæpe à corpore ſimilitudinem petere. M. Tullius libro tertio de officijs. Vt, ſi unum quodque membrum ſenſum hunc haberet, ut poſſe putaret ſe ualere, ſi proximi membri ualetudinem ad ſe traduxiſſet, debilitari, et interire totum corpus neceſſe eſſet: ſic, ſi unuſquiſque noſtrum rapiat ad ſe commoda aliorum, detrahatq́;, quod cuique poſſit, emolumenti ſui gratia, ſocietas hominum, communitaſq́; euertatur neceſſe eſt.* PRAVO VIVERE NASO. *Polypus apud Martialem naſi morbus dicitur. naſus uniuerſam faciem cohoneſtat. idem prauus ſi ſit, eam dedecorat, aut ſi amputatus. Athenæus libro duodecimo, ubi agit de contumelijs Scytharum, ſic ait.* εἰς τοσοῦτο προῆλθον ὕβρεως, ὥστε πάντων τῶν ἀνθρώπων, εἰς οὓς ἀφίκοιντο, ἠκρωτηρίαζον τὰς ῥῖνας. *ad id inſolentiæ, et contumeliæ uenerunt, ut omnium hominum, ad quos perueniſſent, nares amputarent. Catullus. Salue nec minimo puella naſo.* NIGRIS OCVLIS. *Ariſtoteles in problematibus,* γλαύκεα μὲν ἐστὶν τὰ ὄμματα διὰ ὑπερβολὴν τοῦ ἐντὸς θερμοῦ, μέλανα δὲ διὰ τὴν τούτων ἀχρυσίαν, ὥσπερ καὶ Ἐμπεδοκλῆς φησί. *glauci oculi ſunt, propter caloris uim, qui intus eſt: nigri autem, quia calor ipſe abeſt. ut Empedocles etiam aſſerit. Idem libro primo de hiſtoria animalium, cum de uarijs generibus nigri oculi diſquireret.* ἐνίοις δὲ αἰγωπὸν τοῦτο ἤθους βελτίστου σημεῖον, καὶ πρὸς ὀξύτητα ὄψεως κράτιστον. *quibuſdam color in oculis caprinus eſt optimi ingenij ſignum, & ad uiſus acumen, atque uim plurimum confert. Plato in Phædro duos equos fingens, quibus trahitur cupiditas, alterum bonum, alterum uero tetrum, ubi de bono loquitur,* λευκὸς ἰδεῖν *inquit,* καὶ μελανόμματος, *albus corpore, oculis niger.* NIGRO CAPILLO. *Seruius ſi emendate legatur libro quarto Aeneidos flauum crimen in fœminis probat, nigrum in maribus; cum uerſum illum interpretatur.*

Nondum illi flauum Proſerpina uertice crinem
Abſtulerat.

Horatius libro primo epiſtolarum ſcribens ad Mecœnatem.

Quòd ſi me nolles uſquam diſcedere, reddes
Forte latus, nigros anguſta fronte capillos.

Et in odis libro primo.

Et Lycum nigris oculis, nigroq́;
Crine decorum.

V.

Sumite materiam ueſtris qui ſcribitis æquam
Viribus, & uerſate diu, quid ferre recuſent,
Quid ualeant humeri. cui lecta potenter erit res,
Nec facundia deſeret hunc, nec lucidus ordo.

Hoc uero præceptum latius patet, & ad omnes homines pertinet, ut eas res aggrediantur, quas præſtare poſſint. poetæ alij lyricis aptiores ſunt, alij heroicis, alij

tragicis, alij alijs argumentis. Flaminius in mediocri illo genere carminis excelluit, quo poetas omnes ſuperauit. Naugerius æquis eum greſſibus comitatur, ſed tamen cum Bembo altius ſe aliquando attollit. Bernardinus Parthenius in omni genere mirificus eſt, & ſolus aliorum omnium partes ſuſtinet: ita ornate, nitide, grauiter non ſolum orationes, ſed etiam poemata ſcribit. ſed quia hæc rara auis in terris eſt, monet Horatius poetas, ut materiam ſuis uiribus parem ſumant, ne turpiter oneri ſuccumbere cogantur. ſic prope Quintilianus libro ſecundo, cap. nono proprietatem inquit ingeniorum deſpicere prorſus neceſſarium eſt. in his quoque certum ſtudiorum facere delectum, nemo diſſuaſerit. nanque erit alius hiſtoriæ magis idoneus, alius compoſitus ad carmen, alius utilis ſtudio iuris, ut nonnulli rus fortaſſe mittendi. ſic diſcerneret hæc dicendi magiſter, quo modo palæſtricus ille curſorem faciet, aut pugilem, aut luctatorem, aliud'ue quid ex ijs, quæ ſunt ſacrorum certaminum. M. Tullius in libro de claris oratoribus ſic. quare hoc doctoris intelligentis eſt uidere, quò ferat natura ſua quenque, & ea duce utentem ſic inſtituere, ut Iſocratem in acerrimo ingenio Theopompi, & leniſſimo Ephori dixiſſe, traditum eſt, alteri ſe calcaria adhibere, alteri frænos. Stobæus libro uigeſimo de Athenienſibus audacioribus, quàm uires eorum poſcebant, ſic ſcripſit. Δημοκράτης ἀναβαίνων εἰς τὴν ἀκρόπολιν ἐν γήρᾳ, καὶ πνευστιῶν, ποιεῖν ἔφη, ὅπερ καὶ σύμπασα ἡ ἀθηναίων πόλις, πνεῖν μὲν γὰρ μέγα, ἰσχύειν δὲ μικρόν. Democrates ſenior arcem cum conſcendiſſet, & anhelaret, facere ſe dixit quod uniuerſa Athenienſium ciuitas faceret: ſpirare quiddam magnum, poſſe autem quiddam perpuſillum. Plato in Alcibiade priore cautum in hoc, ac prudentem Alcibiadem facit. Socrates enim eum interrogat, quibus de rebus ſit in ſenatu uerba facturus. ὅταν οὖν περὶ τινὸς βουλεύωνται, οὐ γάρ που, ὅταν γε περὶ οἰκοδομίας; ἀλ. οὐ δῆτα. Σω. οἰκοδόμος γὰρ τοῦτό γε σοῦ βέλτιον συμβουλεύσει; ἀλ. ναί. cum de ædificatione domus conſulent? Alcib. non equidem. Socr. arhitectus enim de his melius, quàm tu, conſulet? Alcib. certe. poſt multa demum Alcibiades reſpondet, ὅταν περὶ πολέμου ὦ σώκρατες, ἢ περὶ εἰρήνης, ἢ περὶ ἄλλου του τῶν τῆς πόλεως πραγμάτων. tunc dicam, cum de bello, ò Socrates, uel de pace, uel de alio quouis urbis negocio diſceptabunt. Pindarus in ode prima Nemeorum.

τέχναι δ' ἑτέρων ἕτεραι,
χρὴ δ' ἐν εὐθείαις ὁδοῖς
στείχοντα μάρνασθαι φυᾷ.

Aliæ aliorum artes ſunt: oportet autem rectis incedentem uijs, id perſequi cui natura idoneus eſt. Horatius libro primo epiſtolarum ad Iulium Florum ſcribens, tacite Tityum carpſit, quòd hoc præceptum aſpernaretur.

Quid Tityus Romana breui uenturus in ora?
Pindarici fontis qui non expalluit hauſtus,
Faſtidire lacus, & riuos auſus apertos.
Vt ualet? ut meminit noſtri?

POTENTER, *ideſt ſecundum facultatem ingenij ſui. Propertius libro ſecundo.*

Sed neque Phlegræos Iouis, Enceladiq; tumultus
Intonet anguſto pectore Callimachus:
Nec mea conueniunt duro præcordia uerſu
Cæſaris in Phrygios condere nomen auos. & poſt.
Quã pote, quiſque in ea conterat arte diem.

FACVNDIA. *copioſi enim eſſe debent poetæ, tantum non redundantes: nam idem alijs, ac diuerſis uerbis dicunt. Virgilius libro nono de Amyco.*

Quo non felicior alter
Vngere tela manu, ferrumq; armare ueneno. *Idem bis dixit. ſciebat tela ueneno inficere. Ariſtoteles libro tertio rhetoricorum.* τῷ μὲν σοφιστῇ ὁμωνυμίαι χρήσιμοι, παρὰ ταύτας γὰρ κακουργεῖ: τῷ ποιητῇ δὲ συνωνυμίαι. *ſophiſtæ æquiuoca commoda ſunt: his enim fucum facit: poetæ uero ſynonyma. per facundiam, ni fallor, Horatius intelligit eloquentiam, ut utilitatem extollat, quæ ijs exorietur, ſi ſuſceptam materiam uiribus metientur, quamuis M. Antonius ſummus orator dicere ſoleret, ſe diſertos multos quidem uidiſſe, eloquentem uero neminem, ut ſcriptum Cicero reliquit libro primo de oratore, in oratore, et Quintilianus libro octauo cap. primo.*

LVCIDVS ORDO. *ordinem uocat lucidum translatione ſumpta à duobus elementis perſpicuis aqua, & aere, in quibus ordo uidetur eſſe materiei, quia rariora ſunt. terra ex confuſione conſtat, & quia ex craſſiore materia mixta eſt, ideo non eſt perſpicuum corpus. Ariſtoteles in libro de coloribus.* καὶ δι' ὧν φαίνεται τὸ φῶς, οἷον τοῦ τ' ὕδατος, καὶ τοῦ ἀέρος. *Socrates in Phædro Platonis.* δεῖ πάντα λόγον ὥσπερ ζῷον συνεστάναι, ὥστε μήτ' ἀκέφαλον εἶναι, μήτ' ἄπουν, ἀλλὰ μέσα τε ἔχειν, καὶ ἄκρα πρέποντα ἀλλήλοις, καὶ τῷ ὅλῳ γεγραμμένα. *oportet omnem orationem tanquam animal compoſitam eſſe, ut neque capite, neque pedibus careat, ſed & media habeat & extrema recte inter ſe decentia, & toti conuenientia, atque reſpondentia. Ibi Socrates de ordine potius oratorio, cum tamen etiam in poematibus ordo eſt ſuus, uidentur omnia elucere.*

VI.

Ordinis hæc uirtus erit, & uenus, aut ego fallor,
Vt iam nunc dicat, iam nunc debentia dici
Pleraque differat, & præſens in tempus omittat,
Hoc amet, hoc ſpernat promiſsi carminis author.

Quæ ſuperius præcepit Horatius, ad inuentionem omnia attinent, nunc aggreditur diſpoſitionem epici poematis, quæ non ab initio rerum geſtarum deducitur, ſed à medio, uel ab ultimis rebus initium ſumit: cohærent autem hæc cum ſuperioribus, quia cum dixiſſet Horatius, eius poetæ ordinem fore lucidum, qui ſibi ea dicenda ſumpſiſſet, quæ ſuis humeris poſſet ſuſtinere, ſtatim præcepta de ordine ſibi adijcienda exi=

ſtimauit, cuius merito inciderat. Madius tamen, huius, et ſuperioris memoriæ philoſophorum facile princeps, non de ordine hic arbitratur Horatium præcipere, ideſt de diſpoſitione poetica, ſed de epiſodijs, quæ inducuntur, cum non tota explicatur fabula: eius autem uerba hæc ſunt. Vt iam nunc dicat, hoc eſt, ut poeta aliquid narret, quod ad fabulam ſpectet, iam nunc debentia dici pleraque differat, ideſt quæ gratia fabulæ ſequi deberent, differat, atque aliquid in eorum locum, quod congruat, ſubſtituat: per hoc enim, quod dicit, pleraque differat, epiſodia multa innuit epico carmine inſerenda. Hæc Madius. Nos tamen non ut clariſſimi philoſophi ſententiam refutemus, ſed ut, quod plane ſentimus, ingenue fateamur, aliter hunc locum interpretabimur, et diſpoſitionem poeticam hic ab Horatio tractari exiſtimabimus; licet Acron præterea ſic dicat, pleraque differat, & præſens in tempus omittat. ut Virgilius in ſeptimo libro narrat, in Italia iam poſito Aenea quomodo fabricatæ ſunt naues, quibus ab Ilio nauigauit, cum in tertio non dicat. Porphyrio autem conciſus, & mutus eſt. HAEC VIRTVS. ſic Ariſtoteles libro tertio Rhetoricorum καὶ ὡρίσθω λέξεως ἀρετὴ σαφῆ εἶναι. Et diffiniatur dictionis uirtus, ut perſpicua ſit. ET VENVS. ideſt uenuſtas quæ uocatur ab Hermogene σεμνότης libro primo de idæis oratorijs: hæc enim adhibita orationem facit ampliorem, atque illuſtriorem, ὥστε σομφάζειν, ideſt ut ampla ſit. Sic ibi loquitur Hermogenes. VT IAM NVNC DICAT, IAM NVNC DEBENTIA DICI PLERAQVE DIFFERAT. quædam nunc dicat incipiens non ab initio rerum geſtarum, ſed ab ultimis, ſeu medijs rebus, quædam nunc debentia dici, ideſt principia, quæ primum occurrunt, & iccirco uidentur indoctis poetis primum debere dici, differat alio loco referenda. ſic Virgilius exorſus non ab excidio Ilij, ſed à procella maris, qua Troiani toto ponto iactati errarunt. Homerus non à raptu Helenæ, ſed ab ira Achillis, & in odyſſea à Calypſo auſpicatus eſt. Plutarchus in uita Homeri de tota hac ratione ſic ſcriptum reliquit. οὐ γὰρ πόῤῥωθεν ἐμβαλὼν τὴν ἀρχὴν τῆς ἰλιάδος ἐποιήσατο, ἀλλὰ καὶ καθ᾽ ὃν χρόνον αἱ πράξεις διηργότεραι, καὶ ἀκμαιότεραι καθίστηκαν, τὸ δ᾽ αὐτὸ καὶ ἐν ὀδυσσείᾳ πεποίηκεν ἀρξάμενος μὲν ἀπὸ τῶν τελευταίων τῆς πλάνης τοῦ ὀδυσσέως χρόνων, ἐν οἷς καιρὸς ἦν ἤδη καὶ τὸν τηλέμαχον εἰσάγειν, καὶ τῶν μνηστήρων ὕβριν ἐμφανίζειν. Non enim longe initium Iliadis repetiuit, ſed quo tempore res in maximo motu erant. Idem & in Odyſſea effecit, à poſtremis errorum Vlyſſis temporibus exorſus. quibus ipſum etiam Telemachum induci occaſio poſtulabat, & procorum contumeliam aperiri. Theon in progymnaſmatibus, ubi de narratione agit, de Homero loquens, ἤρξατο γὰρ ἀπὸ τῶν χρόνων, καθ᾽ οὓς ὀδυσσεὺς ἦν παρὰ καλυψοῖ, εἶτα ἐπέδραμεν ἐπὶ τὴν ἀρχὴν μετά τινος οἰκονομίας γλαφυρᾶς. ab ijs temporibus initium ſumpſit, quibus apud Calypſo Vlyſſes commorabatur, deinde ad principium ordine quodam amabili progreſſus eſt. ET PRAESENS IN TEMPVS OMITTAT. Acron ſic exponit, in præſentia prætermittat, ſed decipitur. tu melius ſic, differat in tempus præſens, ideſt opportunum. Virgilius in Georgicis.

Felicis mali, quo non præſentius ullum,
Pocula ſi quando ſæuæ infecere nouercæ,
Miſcueruntq; herbas, & non innoxia uerba,
Auxilium uenit. *& in æglogis.*
Nec tam præſentes alibi cognoſcere Diuos. *Parrhaſius Acronem ſequutus eſt.*
HOC AMET, HOC SPERNAT. *obſeruet poeta hoc, quod ſcilicet præcepimus: ſpernat quicquid ab his præceptis abhorret. nam mihi non uidetur tam illuſtri loco, & præcepto dignum, quod quidam ſentiunt, ut poeta ipſe ſuam perſonam aliquando interponat. ut in Georgicis libro ſecundo.*
Non illa quiſquam me nocte per altum
Ire, nec à terra moneat conuellere funem.
Quid enim his cum diſpoſitione poetica? Pedimontius ad hunc locum pertinere putat uerſus Horatij, qui ſunt in extremo odæ primæ libri primi. Me doctarum Hederæ præmia frontium, &c. cuius mihi opinio hic nullo pacto uidetur eſſe conſentanea: neque enim hic de oda, & lyrico agimus poemate, ſed de diſpoſitione epici. PROMISSI CARMINIS AVCTOR. *Epicus enim, de quo loquimur, ſtatim in propoſitione promittit, qua de re ſit dicturus. ut Virgilium feciſſe uidemus, & latinos omnes, Homerum etiam in Iliade,* μῆνιν ἄειδε θεὰ. *& in Odyſſea.* ἄνδρα μοι ἔννεπε μοῦσα *&c. & hoc eſt, quod præcipit Ariſtoteles libro tertio rhetoricorum, cum inquit.* ἐν δὲ τοῖς λόγοις, καὶ ἔπεσι δεῖγμά ἐστι τοῦ λόγου, ἵνα προειδῶσι περὶ οὗ ἦν ὁ λόγος, καὶ μὴ κρέμηται ἡ διάνοια. *in orationibus, & epicis carminibus propoſitio eſt futuræ narrationis, ut, de qua re ſit dicendum, præuideant, & mens ſuſpenſa non ſit. uel dic, promiſſi carminis, ideſt prolixi, et longi, quale ſcilicet epicum eſt. de quo etiam Demetrius Phaleræus in libro de elocutione ſic ſcribit, cum de exametro loquitur,* ὁ καλεῖται ἀπὸ μεγέθους. *quod à magnitudine nomen accepit.*

VII.

In uerbis etiam tenuis, cautuſq; ſerendis.
Dixeris egregie, notum ſi callida uerbum
Reddiderit iunctura nouum, ſi forte neceſſe eſt
Indiciis monſtrare recentibus abdita rerum,
Fingere cinctutis non exaudita Cethegis
Continget, dabiturq; licentia ſumpta pudenter.

Nunc de elocutione agit, quod ijs faciendum, qui de arte poetica ſcribunt. demonſtrauit Ariſtoteles, qui in ſua poetice præcepit uberius περὶ τῆς λέξεως, *ideſt de dictione. uidemus enim ſummos etiam oratores aliquando de uerborum ſignificatione inter ſe contendiſſe, ut iccirco maximæ etiam uerborum faces inter eos exarſerint. ſi hæc tanti fiunt ab oratoribus, quibus nihil eſt grauius, quanti fieri debent à poetis? nobilibus illis quidem, ſed qui tamen dignitate ab oratoribus ſuperentur. Cicero in oratore ad*

re ad Brutum ſic ait. Attamen in hoc ipſo, examinante uerborum omnium pondera, reprehendit Aeſchines quædam, & exagitat, illudensq; dura, odioſa, intolerabilia eſſe dicit. & poſt. Itaque ſe purgans Demoſthenes iocatur, negat in eo poſitas eſſe fortunas Græciæ, hoc, an illud, huc; an illuc manum porrexerit. quo nam igitur modo audietur Myſus, an Phryx Athenis; cum etiam Demoſthenes exagitetur, ut putidus? poeta, inquit hic Horatius, ſit TENVIS, ET CAVTVS, *ideſt parcus, in* SERENDIS VERBIS, *ideſt innouandis. translatio eſt ab agricola, qui ſerit, nouas ut fruges metat. Cicero oratorem etiam ſic monuit in Oratore ad Brutum. Ergo tenuis orator modo ſit, elegans, nec in faciendis uerbis erit audax, & in transferendis uerecundus, & parcus, in priſcis, reliquiſq; ornamentis & uerborum, & ſententiarum remiſſior. Sed de hoc longe plura Cicero ipſe libro tertio de oratore ad Q. Fratrem, Quintilianus libro octauo, Fortunatianus libro tertio rhetoricorum. Iaſon per uerba ſerenda non noua, ut nos, intelligit, ſed translata, et fallitur. nam poſtea agit de translatis Horatius. adiecit hoc Horatius, quia licet aliquando* ὀνοματοποιεῖν, *ideſt fingere uerba, cum uerba deſunt, ut Ariſtoteles etiam in prædicamentis affirmat, ubi de iis agit, quæ relatiua dicuntur, referuntur inter ſe remus, & id, quod remum habet. remitum igitur dicendum, licet recens uerbum habeatur. Idem libro ſecundo de moribus ad Nicomachum,* τῶν δ' ὑπερβαλλόντων, ὁ μὲν τῇ ἀφοβίᾳ ἀνώνυμος. *qui ſupra modum timidus eſt, nomen non habet. Simplicius doctiſſimus Ariſtotelis interpres libro quinto phyſicorum, ſectione decimaquinta ſic inquit. Sed nominum inopia dubitationem excitat: cum enim rerum mutationes in duas, tres'ue diſtinguimus, in motum, ortum, interitum, cum aliæ præterea mutationum mutationes alio modo fiant, propria nomina nanciſci non poſſumus. nam ut aliud Socrates eſt, & aliud ſecundum ſubſtantiæ formam Socratis mutatio, ſic harum ambarum mutationes differunt, & ſi quidem eſſent propria nomina mutationibus ortus, atque interitus, hæc fortaſſe abſurda quæ uidentur, non conſequerentur. hæc quidem, quæ Simplicius cum Ariſtotele refert, ſic ſe habent: tamen inſerendis, atque innouandis uerbis periculum eſt, ne decipiamur. unde in libro tertio rhetoricorum Ariſtoteles Lycophronem reprehendit, qui dixit,* πολυπρόσωπον οὐρανόν, *ideſt cœlum multorum uultum: et illud Alcidamantis* κυανόχρων τὸ τῆς θαλάσσης ἔδαφος. *cærulei coloris pauimentum maris, et alia ibidem huius generis.* NOTVM SI CALLIDA VERBVM REDDIDERIT IVNCTVRA NOVVM. *declarauimus hæc uerba in Parergis libro tertio cap. uigeſimo ſexto, tamen hic etiam aliquid dicemus contra aliorum omnium interpretationem. loquitur hic de metaphora, qua uerbum ante notum in ſua ſignificatione facis nouum, quia transfers. illud autem declarat iunctura callida, ideſt artificioſa. per iuncturam autem intellige uerba iuncta, & circunſtantia. exempli gratia uerſus Horatii citentur ex libro primo odarum: is enim ſcribens ad Torquatum de uere ſic inquit.*

Diffugere niues, redeunt iam gramina campis,

Arboribuſq; comæ.

Comæ hic pro frondibus, quæ dictio nota eſt, cum capillos ſignificat. hic noua eſt, quia tranlata. eam tamen aperiunt uerba circunſtantia: quia enim uer deſcribit, & dixit gramina in campis uirere, conſentaneum eſt, eum hic per comas arborum frondes intelligere, et ueriſimile eſt Horatium hic, cum agit de dictione, metaphoram non prætermittere. de qua tam multa Arſtioteles in ſua poetice, ubi de dictione præcepta ſcribit. INDICIIS MONSTRARE RECENTIBVS ABDITA RERVM. *nouis uerbis quod ſentis eloqui. Cicero libro primo tuſculanarum quæſtionum: fieri autem poteſt, ut quis recte ſentiat, & id, quod recte ſentit, polite eloqui non poſſit. uerba enim ſunt animi indicia. Ariſtoteles in libro de interpretatione.* ἃ ἐν τῇ φωνῇ τῶν ἐν τῇ ψυχῇ παθημάτων σύμβολα. *quæ in uoce ſunt ſymbola, eorum ſunt, quæ abdita ſunt in anima. Plato in Cratylo ait orationem, ut picturam res imitari.* ἔστι διανεῖμαι, καὶ προσενεγκεῖν ταῦτα ἀμφότερα τὰ μιμήματα, τά τε ζωγραφήματα, κἀκεῖνα τὰ ὀνόματα τοῖς πράγμασιν, ὧν μιμήματα ἐστιν, ἢ οὔ; CINCTVTIS CETHEGIS. *quæ Cethegis exaudita uerba non ſunt, noua ſint neceſſe eſt: Cethegum enim inter priſcos oratores poſuit M. Tullius in Bruto, ubi ſic inquit. M. Cornelius Cethegus, cuius eloquentiæ eſt author, & idoneus quidem mea ſententia, Q. Ennius. mox ſic.*

Additur orator Cornelius ſuauiloquenti
Ore Cethegus Marcus, Tuditano collega,
Marci filius, dictus ollis popularibus olim,
Qui tum uiuebant homines, atque æuum agitabant,
Flos delibutus populi, ſuadæq; medulla.

Horatius, inquit Porphyrio, Cethegos cinctutos appellat, quod is mos eſſet Cethegis, ut cincti, & pene nudi in bella proficiſcerentur. unde Lucanus, & Silius eos nudos, et exertos uocarunt. Ego præterea cinctutos hic dici Cethegos opinor, uel quia ſemper pro rep. aliquid gerebant, ad bellum etiam euntes, & ideo cinctuti, ideſt expediti erant. hinc illud Virgilij in Georgicis.

Mox tamen ardentes accingar dicere pugnas
Cæſaris.

Nam cum noſmet ad aliquod ſuſcipiendum negocium comparamus, dicimur accingi. uel Cinctutos, ideſt antiquos, & antiquis uerbis utentes: uerbum enim cinctutum tunc frequens erat, cum ij uiuebant. ſic Virgilius libro VIII. Vulcano antiquo deo uerba tribuit antiqua, ubi is Venerem alloquitur.

Quod fieri ferro, liquidoue poteſtur electro.

Si prior plus arridet interpretatio, dic cinctutos, ideſt ſaga habentes: in ſagis enim ſuccincti erant Romani, quæ erant ueſtes militares. Cicero philippica ſexta. Suetonius in Vitellio. ubi duci dat paludamentum, militibus ſaga. lege etiam Plutarchum in Craſſo. Seruius exponens libro octauo illud Virgilij carmen, diſcinctos Mulciber Afros. uel habitum inquit eorum oſtendit, qui uſque in talos fluebat. quod Plautus ridet in

Penulo dicens, quæ eſt illa auis? cum Afrum uidiſſet, ueſtem demiſſam trahentem. aut diſcinctos dixit inhabiles militiæ: omnes enim, qui militant, cincti ſunt. aut certe ineſficaces, ut contra præcinctos ſtrenuos dicimus. Horatius, altius, ac nos præcincti ſunt: unde & græce εὔζωνος appellatur, non qui bonam zonam habet, ſed qui eſt ſtrenuus. hæc Seruius. non igitur ſolis Cethegis mos hic erat, ut innuere uidentur Parrhaſius, & Porphyrio, ſed omnibus, ut cincti in bello eſſent. unde Dionyſius Halicarnaſſeus libro nono de A. Virginio, & T. Numicio Coss. loquens in bello Volſco. καὶ αὐτοὶ ταξάμενοι πρὸ τῶν πυλῶν σὺν τοῖς εὐζωνοτάτοις: & ipſi ante portas cum optime cinctis locum tenentes. adde quod ſcribit Pauſanias in Bœoticis, ſolitos dicere fuiſſe ueteres cingi pro armari, τὸ δ' ἐνδῦναι τὰ ὅπλα, ἐκάλουν ἄρα οἱ παλαιοὶ ζώσασθαι. ubi Homerum etiam teſtem adhibet. Paulus Iuriſconſultus libro uigeſimo octauo Digeſtorum titulo de militari teſtamento, lege trigeſima octaua ſic ait. miles teſtamentum fecerat, deinde non ignominiæ cauſa miſſus, rurſus cinctus in alia eſt militia. Sed illud in controuerſiam rem adducit, nam cincti fuiſſe uidentur etiam in urbe. Suetonius in Iulio cap. XXXXV. ſic ait: Vſum enim lato clauo ad manus fimbriato, nec ut unquam aliter, quàm ſuper eum cingeretur, & quidem fluxiore cinctura, unde manaſſe Syllæ dictum conſtat, optimates ſæpius admonentis, ut male præcinctum puerum cauerent. cui quiddam etiam de Cicerone addit Macrobius libro ſecundo Saturnaliorum, his uerbis. in Cæſarem quoque mordacitas Ciceronis dentes ſuos ſtrinxit. nam primum poſt uictoriam Cæſaris interrogatus, cur in electione partis erraſſet, reſpondit, præcinctura me decepit, iocatus in Cæſarem, qui ita toga præcingebatur, ut trahendo laciniam uelut mollis incederet. hæc Macrobius. nos uero Venetos, ſapientiſſimos, et excelſi animi uiros, cinctos hyemis tempore uidemus, ut facilius frigus arceant. quid igitur dicendum? an fuiſſe cinctos in bello tantum? dic fuiſſe etiam in urbe cinctos, cum erant ab urbe diſceſſuri, uel in urbe negocium aliquod expeditius adminiſtraturi, uel per fimum udo tempore inceſſuri. nam Ammianus Marcellinus libro uigeſimoſecundo ſic ait, ubi de Iuliano Imperatore uerba facit. Inducta in iudicium fœmina quædam, cum palatinum aduerſarium ſuum è numero protectorum cinctum præter ſpem conſpexiſſet, hoc factum inſolens tumultuando querebatur, & Imperator, proſequere, ait, mulier, ſi quid te læſam exiſtimas. hic enim ſic cinctus eſt, ut expeditius per lutum inceadat. parum nocere tuis partibus poteſt. SVMPTA PVDENTER. ut uel raro noua uerba effingas, uel ſi effingis, in eo pudens ſis, non impudens, & ſtultus in fingendo, & transferendo. ſumpta eſt metaphora ab eo, cui res eſt cum prodigo, pudens quæ debentur ſumet, impudens extorquebit omnia. exempli gratia, apud Homerum libro ſecundo Iliadis Neſtor ſic alloquitur Agamemnonem, πόλιν οὐκ ἀλαπάξεις. urbem non prædaberis. translatio hæc ſumpta pudenter eſt ab herba, Lapatio, quæ corpus mirifice ſordibus purgat. ut autem hæc corpus, ſic hoſtes captam urbem opibus exinanire ſolent. de Lapatio herba Dioſcorides libro ſecundo. ἀλαπάζειν igitur uerbum Homerus à Lapatio prudenter ſumpſit. ad locum Homeri reſpiciens Ariſtote=

les libro tertio rhetoricum, ubi agit de metaphora, ſic inquit, τὸ γὰρ ἐξαλλάξαι ποιεῖ φαίνεσθαι σεμνοτέραν. *uerbum illud* ἐξαλλάξαι *facit, ut oratio grandior, & honeſtior uideatur.* Petrus Victorius, *uir ſummus in litteris, uerbum illud ſuſtulit, ſic inquiens.* ἐξαλλάξαι *autem emendaui, cum antea in excuſis omnibus legeretur* ἐξαλλαπάξαι, *inſulſe prorſus, ac nullo ſenſu. cuius uiri induſtriam multis illuſtribus monumentis probatam non meum eſt reprehendere. illud tantum dixero, ex priore Ariſtotelis lectione politiſsimum ſenſum elici, ſi locus* Homeri *perpenditur, quò ſine dubio Ariſtoteles cogitationem tanquam in ſcopum direxit.*

VIII.

Et noua, fictaq; nuper habebunt uerba fidem, ſi
Græco fonte cadant, parce detorta. quid autem
Cæcilio, Plautoq; dabit Romanus ademptum
Virgilio, Varioq;? ego cur acquirere pauca
Si poſſum inuideor? cum lingua Catonis, & Enni
Sermonem patrium ditauerit, & noua rerum
Nomina protulerit? licuit, ſemperq; licebit
Signatum præſente nota producere nomen.

Noua uerba intelligit translata, ut ſuperius, notum ſi callida uerbum reddiderit iunctura nouum. translata enim uerba noua ſunt. Ariſtoteles libro tertio rhetoricorum ſimilia ea dicit eſſe hoſpitibus, ὥσπερ γὰρ πρὸς τοὺς ξένους οἱ ἄνθρωποι, καὶ πρὸς τοὺς πολίτας, τὸ αὐτὸ πάσχουσι καὶ πρὸς τὴν λέξιν, διὸ δεῖ ποιεῖν ξένην τὴν διάλεκτον. *quemadmodum enim homines erga hoſpites, & ciues affecti ſunt, ſic etiam ergo orationem, quare peregrina oratio facienda eſt. ficta autem uerba ſunt, quorum nos primi ſumus auctores. nam ut ait Quintilianus libro octauo cap. de ornatu, omnia uerba uel ſunt propria, uel translata, uel ficta. mox de fictis agens, horum libertatem præceptam ait eſſe Latinis, ſic inquiens. nam memini iuuenis admodum inter Pomponium & Senecam etiam præfationibus eſſe tractatum, an, gradus eliminat, in tragœdia dici oportuiſſet. at ueteres ne expectorat quidem timuerunt. & poſt. Meſſala primus reatum, munerarium Auguſtus primus dixerunt, Terentius primus obſequium, Hortenſius ceruicem: ante enim ceruices. fauor Ciceronis tempore nouum uerbum. is in epiſtola ad Brutum, eum amorem, et eum, ut hoc uerbo utar, fauorem in conſilium aduocabo. quæ hic Horatius uocat ficta, Ariſtoteles lib. iij. rhetoricorum* τὰ πεποιημένα *ideſt ficta, et ipſe appellauit,* τούτων γλώτταις, καὶ διπλοῖς ὀνόμασι, καὶ τοῖς πεποιημένοις χρηστέον: *horum linguis, et duplicibus nominibus, et fictis utendum.* M. Tullius *in oratore ad* M. Brutum *ſic inquit. ornatus autem uerborum duplex, unus ſimplicium, alter collocatorum. ſimplex probatur in proprijs, uſitatiſq; uerbis, quod aut optime ſonat, aut rem maxime explanat: in alienis aut translatum, aut factum aliunde, aut mutuo, aut*

factum ab ipſo. ibi Maioragius docte, facta aliunde inquit, quæ reperta uocantur in partitionibus, ut ſoliuagas feras dicimus, quæ ſolæ uagantur, uel mutuo ſumuntur, ut quæ abuſiua dicuntur, ſperare pro timere, equum ædificare pro fabricare, parricida pro interfectore fratris, uel ſororis, uel facta ſunt ab ipſo oratore, quod noſtro tempore fieri non licet, niſi res aliqua nomine caret, cui neceſſe ſit nomen imponere, ut bombarda, et quæ ſequuntur. illud obiter annotandum, uerba, quæ dicuntur ab Ariſtotele τὰ πεποιημένα, à Cicerone facta appellari. GRAECO FONTE. *uerba ex græcis expreſſa ſunt prope innumerabilia, ſed etiam ſchemata ab illis ſumpſimus. nam Horatius in hoc de arte poetica libro ſic ait quodam loco. Inuitum qui ſeruat, idem facit occidenti. idem cum dandi caſu iunxit, ideſt idem facit, quod occidens faceret. græca ratio eſt loquendi. Ariſtophanes in Pluto. δόξῃ δὲ μὴ δρᾶν ταὐτὰ τῷ κεκτημένῳ, ideſt ſi non uideatur idem facere, quod poſſidens dominus. Propertius libro primo de Mimalione. Ibat & hirſutas ille uidere feras. uidere pro ad uidendum. Homerus libro quarto odyſſeæ de Helena. κραδίη τέτραπτο νέεσθαι ἂψ οἶκόνδε. cor conuerſum erat redire retro domum, pro ad redeundum.* QVID AVTEM? *ſi licuit hoc ueteribus poetis Cæcilio, & Plauto, cur non liceat etiam recentioribus Virgilio, & Vario? nam Plautus, præter alia, uerbo etiam integro græco uſus eſt. argentum οἴχεται pro abijt. ut Budæus correxit in annotationibus in Pandectas. Cæcilius autem comicus poeta fuit non bonus. de eo Cicero in Bruto ſic. nam illorum æquales Cæcilium, & Pacuuium male locutos uidemus. Statius Cæcilius poeta comicus. Cicero in libro de perfecto oratore. M. Accij Plauti uitam ſcripſerunt accuratius Crinitus, et Lilius. nos igitur de Plauto reticebimus. de Vario in odis Horatius libro primo.*

Scriberis Vario fortis & hoſtium
Victor.

Fuit æqualis Virgilij, & Horatij. de eo Quintilianus libro decimo cap. primo ſic. Iam Varij Thyeſtes cuilibet Græcorum comparari poteſt. de Virgilio ibidem. Vtar uerbis ijſdem, quæ ab Afro Domitio iuuenis excepi. qui mihi interroganti quem Homero crederet maxime accedere, ſecundus inquit eſt Virgilius, propior tamen primo, quàm tertio. INVIDEOR. *odio ſum: parum enim inuidia diſtat ab odio. Ariſtoteles in rhetoricis ad Alexandrum, τὸ γὰρ φθονεῖν παραπλήσιον τῷ μισεῖν ἐστι. uide quid diximus in parergis libro tertio cap. decimonono, ubi locum Ciceronis ad Atticum declaramus.* CATONIS, ET ENNI. *utriuſque antiqui auctoris. Cato fuit impolitus. de eo Cicero in libro de claris oratoribus ſic. Orationes autem eius, ut illis temporibus, ualde laudo: ſignificant enim quandam formam ingenij, ſed impolitam, & plane rudem. de eodem. Catonis luminibus obſtruxit hæc poſteriorum, quaſi exaggerata altius oratio. de eodem in Oratore ad Brutum, ſic. indicant orationes illæ ipſæ horridulæ Catonis. eum ſcribit Plutarchus in uita, Demoſthenem Romanum fuiſſe appellatum. Quod autem attinet ad Ennium, is fuit Calaber poeta, Rudijs natus. in oratione pro Archia Rudius dicitur. Euſebius uero Tarentinum fuiſſe teſtatur. Scipionibus ita fuit acceptus, ut in eorum ſepulchro conditus fuerit.*

Cicero pro Archia. dictus tria corda habere, quòd tres linguas noſſet: græcam, latinam, oſcam. Gellius. de eo Fabius ſic. Ennium ſicut ſacros uetuſtate lucos adoremus, in quibus grandia, & antiqua robora iam non tantam habent ſpeciem, quantam religionem. erat Ennius ſententijs grauis, at nullis uerborum luminibus illuſtratus. unde Ouidius, Ennius ingenio maximus, arte rudis. Virgilius reſpondit ſe ex ſtercore Ennij aurum excerpere. ut Donatus ſcribit. Ennius dixerat de tuba. At tuba terribili ſonitu tara tantara dixit. Virgilius libro nono maluit ſic. at tuba terribili ſonitu procul ære canoro Increpuit. Ennius ipſe ſibi hoc epitaphium uiuens ſcripſit. de quo Cicero meminit in Catone.

Aſpicite ò ciues ſenis Ennij imaginis urnam,
 Hic ueſtrum panxit maxima facta patrum.
Nemo me lachrymis decoret, nec funera fletu
 Faxit. cur? uolito uiuus per ora uirum.

Scipionem Africanum ſuperiorem ad bella etiam ſequutus eſt, ita erat ſummo Imperatori coniunctus. unde Claudianus ſic cecinit.

Hærebat doctus lateri, caſtriſq; ſolebat
 Omnibus in medias Ennius ire tubas.

M. Fuluium Nobiliorem in Aetoliam ſequi uoluit, quare Fuluius male audijt. Cicero libro primo tuſculanarum quæſtionum ſic. honorem tamen huic generi non fuiſſe declarat oratio Catonis, in qua obiecit ut probrum M. Nobiliori, quod in prouinciam poetas duxiſſet: duxerat autem conſul ille in Aetoliam, ut ſcimus, Ennium. SIGNATVM PRAESENTE NOTA PRODVCERE NOMEN. ut licuit ſemper nummos nouis notis excudere, ſic ſemper noua uerba reperire licebit. ſimilitudo eſt à re nummaria. alij omnes legunt producere: ſic enim in codicibus excuſis eſt. memini tamen me audire ex Lazaro Bonamico, uiro eruditiſſimo, præceptore meo, cui multos annos Patauij operam dedimus, ſe codicem manu ſcriptum habere, in quo erat procudere, non producere. quod uerbum ſimilitudini huic à re nummaria multo aptius eſt. quid enim excogitari poteſt elegantius? præterea non nomen, ſed nummum libentius legerim. nam nomen eſt, quod in libro ſignificat rem creditam, & debitam. Cicero oratione tertia contra Verrem. Hinc ratio cum Q. et Cn. Poſthumijs, Curtijs, multis nominibus, quorum in tabulis iſte habet nullum. quod uero ad notas nummorum attinet, in nummis Romanis primum Ianum fuiſſe bifrontem ſcimus, & proram, deinde bigas, quadrigas, uictoriam, Theſeum Athenis bouem in nummis impreſſiſſe, mox apud Athenienſes noctuam fuiſſe impreſſam, unde Gylippi ſeruus multas ſub tectis heri cubare noctuas dixit. Thræzeni tridentem habuerunt, Perſæ ſagittarium, Germani ſerram, Dardani duos gallos, Rhegini leporem, & currum, Cephalenæi equum, Argiui murem, Locri Heſperum, Peloponneſii teſtudinem, Tenedij ſecurim, Cizycæni Cybelem, & Leonem, Corinthij Pegaſum, Gergithij ſybillam. uide plura apud Alexandrum libro tertio dierum genialium, capite decimo quinto.

IX.

Vt ſyluæ foliis pronos mutantur in annos,
Prima cadunt, ita uerborum uetus interit ætas,
Et iuuenum ritu florent modo nata, uigentq;,
Debemur morti nos, noſtraq;, ſiue receptus
Terra Neptunus claſſes Aquilonibus arcet,
Regis opus, ſterilis ue diu palus, aptaq; remis
Vicinas urbes alit, & graue ſentit aratrum,
Seu curſum mutauit iniquum frugibus amnis
Doctus iter melius. mortalia facta peribunt,
Nedum ſermonum ſtet honos, & gratia uiuax,
Multa renaſcentur, quæ iam cecidere, cadentq;,
Quæ nunc ſunt in honore uocabula, ſi uolet uſus,
Quem penes arbitrium eſt & uis, & norma loquendi.

Quemadmodum res omnes humanæ uiciſſitudine quadam intereunt, & rurſus renouantur: quicquid enim ſub luna conſtitutum eſt, immutatur, & eodem in ſtatu permanere non poteſt diutius: unde Ouidius, tempus edax rerum, tuq; inuidioſa ue-tuſtas omnia conteritis: ſic etiam uerborum quædam obſoleta fiunt, quædam ab uſu recipiuntur. & primum à folijs arborum ſimilitudinem petit Horatius. nam ut illa, quæ olim uiruerunt, nunc collapſa ſunt, & exaruerunt, & contra alia renaſcun-tur ueris tempore, ſic uerba olim celebrata, nunc putida uidentur, & noua quædam eorum loco coluntur. VT SYLVAE FOLIIS. *totus hic locus expreſſus eſt è Cratylo Platonis: ibi enim Plato ſic inquit, cum de uerborum hac ipſa mutatione lo-queretur,* ἀλλὰ αὐτὰ τὰ πράγματα οὕτω πεφυκέναι, οὐδὲν αὐτῶν μόνιμον εἶναι, οὐδὲ βέβαιον, ἀλλὰ ῥεῖν, καὶ φέρεσθαι, καὶ μεστὰ εἶναι πάσης φορᾶς, καὶ γενέσεως ἀεί. *ſed ipſæ res humanæ hoc inſitum à natura habent, ut earum nulla ſtabilis, & conſtans habeatur, ſed defluant, & ferantur, ſemper aliæ corrumpantur, aliæ uero generentur. dictio illa* φορᾶς, *fortaſſe in* φθορᾶς *uertenda, quia ſequitur illa* γενέ-σεως. *corruptio autem, & generatio iungi ſolent, de quibus libri extant Ariſtotelis. nota eſt enim propoſitio. corruptio unius eſt generatio alterius. hæc uero à folijs arbo-rum ſimilitudo, ſumpta eſt ex Pindaro. qui ode ultima Nemeorum, qua Ariſtagoram præſidem Tenedium celebrat, maiorum uirtutes in nepotes infundi affirmans, in qui-bus illi uidentur renaſci, ſic inquit,*

ἐν χερῷ δ' οὔτ' ὦν μέλαιναι καρπὸν ἔδωκαν ἄρουραι,
δένδρεά τ' οὐκ ἐθέλει πάσαις ἐτέων περιόδοις
ἄνθος εὐῶδες φέρειν, πλούτῳ ἴσον,
ἀλλ' ἐν ἀμείβοντι, καὶ
θνατὸν οὕτω ἔθνος ἄγει

μοῖρα. Nec in promptu nigra fructum dederunt rura, arboresq; nolunt omnibus annorum circuitionibus florem beneolentem ferre, diuitijs ſimilem, niſi per permutationem. ſic etiam mortales uires ducit fatum. PRONOS. anni proni ſunt, quia celerrime uolant, ut flumina etiam prona, quibus anni ſimiles dicuntur ab Ouidio, Eunt anni more fluentis aquæ. Horatius in epiſtolis libro primo. Ruſticus expectat dum defluat amnis. VERBORVM VETVS INTERIT AETAS. priſca uerba reſpuuntur. unde Dionyſius Halicarnaſſeus in Lyſia, dictionem Lyſiæ laudans, ſic inquit: καὶ τῆς ἀττικῆς γλώττης ἄριστος κανών, οὐ τῆς ἀρχαίας, ἧ κέχρηται πλάτων, καὶ θουκυδίδης, ἀλλὰ τῆς κατὰ ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἐπιχωριαζούσης. Atticæ linguæ optimus obſeruator, optima regula, non priſcæ illius, qua Plato, & Thucydides uſi ſunt, ſed illius, quæ eius ſeculo in ſumma erat celebritate. Cicero in Oratore ad Brutum, ſed etiam inquit inuſitata, ac priſca ſunt in proprijs, niſi quod raro utimur. Phauorinus apud Gellium libro primo cap. X. arguens quendam, qui priſcis uerbis delectabatur, plurimum uiue inquit moribus præteritis, loquere uerbis præſentibus, & Cæſaris illud habe ſemper in memoria, ut tanquam ſcopulum, ſic fugias inauditum, atque inſolens uerbum. hæc ipſa inuenies apud Macrobium libro primo Satur. cap. ſecundo. uide præterea Quintilianum libro primo, cap. ſeptimo. IVVENVM RITV. Iuuenes enim ſimiles floribus ſunt. Pindarus ode quarta Pythiorum.

νῦν δ' αὖτε φοινικανθέμου ἦρος ἀκμᾷ
παισὶ τούτοις ὄγδοον θάλ-
λει μέρος Ἀρκεσίλας. Nunc autem ut purpureos flores gignentis ueris tempore cum his pueris octauus germinat Arceſilas. Ariſtoteles libro tertio rhetoricorum, ubi de translationibus uerba facit. ὥσπερ περικλῆς ἔφη τὴν νεότητα τὴν ἀπολομένην ἐν τῷ πολέμῳ οὕτως ἠφανίσθαι ἐκ τῆς πόλεως, ὥσπερ εἴ τις τὸ ἔαρ ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐξέλοι. ut Pericles dixit iuuentutem bello amiſſam ſic è ciuitate euanuiſſe, ut ſi quis uer ex anno eximat. doctiſſimus poeta Horatius hæc non ignorabat, quare ea belliſſime hic innuit, quæ in ueterum monumentis diſperſa leguntur. DEBEMVR MORTI NOS NOSTRAQVE. nos etiam, inquit Horatius, & noſtra omnia peribunt, quare mirandum non eſt, ſi uerba, quæ olim uiguerunt, ſuam quandam ſenectam habent, & intermoriuntur. Hormiſda, qui Romam uenerat cum Conſtantio Imperatore, ut ſcribit Ammianus Marcellinus libro XVI. cum ex eo quidam quæſiſſent, quid de Roma ſentiret, id tantum ſibi placuiſſe reſpondit, quod uidiſſet ibi quoque homines mori. Alij autem fato, alij non fato moriuntur. Velleius Paterculus libro ſecundo de Scipione Aemyliano, ſeu fatalem, inquit, ut plures, ſeu conflatam inſidijs, ut aliqui prodidere memoriæ, mortem obijt. Vtcunque, omnes ſeu fato, ſeu non fato interimus. uide etiam Gellium de hoc fatali, & non fatali interitu libro duodecimo, cap. primo. SIVE RECEPTVS TERRA NEPTVNVS, &c. Acron ſic ait. quem demum alij omnes ſequuntur. Auguſtum dicit, qui

ſiccauit

ſiccauit pontinam paludem. nam regis opus eſt, mare admittere terræ: reges enim talia faciunt. Diuus Auguſtus duas res diuinas fecit, pontinam paludem ſiccauit, ut ad mare meatum haberet, ut poſt & arari poſſet; et portum Lucrinum muniuit. de quo Maro. an memorem portus, Lucrinoq́; addita clauſtra, Atque indignatum magnis ſtridoribus æquor? Iulia qua ponto longe iacet unda refuſo. hæc Acron. quæ uerba nos expendemus pro uirili parte. docet Horatius omnia immutari, ut, ubi olim terra fuit, nunc mare receptum ſit, ideſt aliquis ſit portus, unde factus portus naues excipit, et eas arcet, ideſt defendit ab Aquilonibus, & uentis omnibus. Ego non intelligo de Lucrino, & Auerno, quia mare à C. Cæſare reiectum, non receptum in terram fuit, ne his lacubus noceret. unde Virgilius libro ſecundo Georgicorum.

An memorem portus, Lucrinoq́; addita clauſtra?
Atque indignatum magnis ſtridoribus æquor?
Iulia qua ponto longe iacet unda refuſo.

Vbi Seruius ſic inquit. in Baiano ſinu Campaniæ contra Puteolanam ciuitatem lacus ſunt duo, Auernus, et Lucrinus; qui olim propter copiam piſcium uectigalia magna præſtabant, ſed cum maris impetus plerunque irrumpens exinde piſces excluderet, & redemptores grauia damna paterentur, ſupplicauerunt ſenatui; & profectus C. Iulius Cæſar ductis brachijs excluſit partem maris, quæ ante infeſta eſſe conſueuerat. & quæ ſequuntur. ego uel generatim omnes portus intelligendos arbitror, qui nunc ſunt, ubi olim terra erat. quando hæc etiam commutantur, urbes, montes, fluuij. lege Sulpicij epiſtolam ad Ciceronem libro quarto epiſt. famil. & Aelianum libro octauo. ubi hæc eius uerba leguntur, cum ait non eſſe quòd doleamus ob mortem hominum, ὅπου καὶ τοὺς ποταμοὺς ὁρῶμεν ἐπιλείποντας, καὶ τῶν ὀρῶν δὲ τὰ ὑψηλότατα ἀκούομεν μειούμενα, καὶ ἐκεῖνα. *quando & amnes deficientes uidemus, et altiſſimos montes depreſſos fuiſſe audimus. plura huius generis apud Ariſtotelem leguntur ſub finem libri primi Meteorologicorum. uel de Aegyptijs regibus interpretor, quos conſtat nauigantibus multis modis conſuluiſſe, ne in ſcopuloſa loca uenirent, turribus etiam extructis in portubus, unde illis faces elucerent. inuenies hæc apud Lucianum ſub finem libri, de hiſtoria conſcribenda. ideo Horatius dixit, regis opus. at reges Iulius Cæſar, & Auguſtus nunquam dicti fuerunt, quinimo Cæſar diadema ſibi impoſitum à M. Antonio Luperco abiecit, cum uehementer commotum populum uideret; ut eſt in philippica ſecunda Ciceronis. & cum eum quiſpiam regem ſalutaſſet, Cæſaris ſibi nomen eſſe dixit, non Regis, adulationem illam iniquo ferens animo.* STERILIS PALVS. *pontinam paludem intelligit, quam Cethegus exſiccauit. Acron uero ſic. ſteriliſq́; diu palus, lucrinum portum ſignificat, & alios, qui manu facti ſunt ab Auguſto, et alia regum opera: hoc eſt regis opus, quod nullus facere poteſt, niſi rex. fallitur Acron. nam Cethegus ita paludem pontinam exſiccauit, ut poſtea ſolum ſit aratum, & magnam uim frumenti emiſerit, ut eſt in Liuij epitomate libro quarto. unde ex hiſtoria ſequitur,* GRAVE SENTIT ARATRVM. *ut illud Virgilij. Et campos,*

ubi Troia fuit. Ouidius. Iam ſeges eſt, ubi Troia fuit. SEV CVRSVM MVTAVIT. *Tybris ante per Velabrum fluebat, infeſtus frugibus. Auguſti iuſſu Agrippa eum in alueum deduxit, quo nunc decurrit. quod Acron etiam annotauit. Suetonius de eius operibus publicis, ad coercendas, inquit, inundationes alueum Tyberis laxauit, ac repurgauit completum olim ruderibus, et ædificiorum prolapſionibus coarctatum. et paulo ante dixit multa opera ab eo per Agrippam facta.* MORTALIA FACTA PERIBVNT. *ne dum uerba. contra dicere uidetur ode ultima libri tertij.*

Exegi monimentum ære perennius,
Regaliq́; ſitu Pyramidum altius,
Quod non imber edax, non aquilo impotens
Poſſit diruere, aut innumerabilis
Annorum ſeries, & fuga temporum.

Exprimens illa carmina Pindari, quæ ſunt in Pythijs ode ſexta.

τὸν οὔτε χειμέριος ὄμβρος ἐπακτὸς ἐλθών, *& quæ ſequuntur.*

Reſponde Horatium hic ſincere, ut de rebus alienis, ſententiam ferre: ibi de ſuis ſcriptis loquebatur, quibus immortalitatem percupiebat. HONOS. *recte, honos, dixit. nam hic in cauſa eſt, ut artes omnes excolantur. Cicero libro primo quæſtionum tuſculanarum. honos alit artes, omnesq́; incenduntur ad ſtudia gloria. an cenſemus, ſi Fabio nobiliſſimo homini laudi datum eſſet, quod pingeret, non multos etiam apud nos futuros Polycletos, & Parrhaſios fuiſſe? in quibus Ciceronis uerbis mendum eſt obiter tollendum: quis enim non miretur Polycletum à Cicerone inter pictores poſitum eſſe, cum is ſtatuarius fuerit? ut Plinius teſtatur. repone Polygnotos. ſic enim olim Egnatius, ſummæ uir eruditionis, cum Tuſculanas quæſtiones Venetijs interpretaretur, emendauit.* VIVAX. *perdurans. nam quod diuturnum bonum eſt, ſemper antecellit. Ariſtoteles libro tertio Topicorum,* τὸ πολυχρονιώτερον, ἢ βεβαιότερον, αἱρετώτερον τοῦ ἧττον τοιούτου. *quod diuturnius, & ſtabilius eſt, eligendum potius, quàm quod minus tale eſt. Plato in Phædro, ubi Phædrus Socrati Lyſiæ diſputationem exponit, præponendum amanti non amantem amicum contendit, quòd amans potitus flore deficit,* ἐπειδὰν τῆς ἐπιθυμίας παύσωνται. *non amans ſolet amicitiam tueri conſtantius. uſqueadeo id, quod uiuax eſt, et diuturnum, ſemper expetitur.* SI VOLET VSVS. *qui omnium magiſtrorum præcepta ſuperat, ut narrat Cicero libro primo de Oratore. qui magiſter eſt optimus: in oratione pro Rabirio. cuius filia ſapientia dicebatur ab Afranio: Gellius.* NORMA LOQVENDI. *ſic Cicero in Academicis, hæc norma, hæc regula, hæc præſcriptio eſt naturæ. præſcriptum alibi dicit Cicero, ut in oratione pro Cluentio. omnia legum imperio, & præſcripto fieri uidebitis. in libro ſecundo de inuentione, Cuius rei certum quiddam præſcriptum uidetur in perpetuum dari poſſe.*

X.

Res geſtæ regumq́;, ducumq́;, & triſtia bella
Quo ſcribi poſſent numero, monſtrauit Homerus.
Verſibus impariter iunctis querimonia primum,
Poſt etiam incluſa eſt uoti ſententia compos.
Quis tamen exiguos elegos emiſerit auctor,
Grammatici certant, & adhuc ſub iudice lis eſt.
Archilochum proprio rabies armauit Iambo,
Hunc ſocci cepere pedem, grandesq́; cothurni
Alternis aptum ſermonibus, & populares
Vincentem ſtrepitus, & natum rebus agendis.
Muſa dedit fidibus diuos, puerosq́; deorum,
Et pugilem uictorem, & equum certamine primum,
Et iuuenum curas, & libera uina referre.

Poſteaquam Horatius ſatis multa de inuentione, de diſpoſitione, & de elocutione dicta eſſe animaduertit, quia omnibus carminum generibus omnia non conueniunt; ſed ſingula pene argumenta rerum ſuis numeris quaſi typis debentur; nunc docet quibus uerſuum generibus uariæ res animo conceptæ explicandæ ſint. qui enim bella ſcripturus eſt, & res geſtas fortiſſimorum uirorum, is epico numero utetur, & heroicò uerſu: qui amores, elego. qui inimicum maledictis inſectabitur, Iambo. qui de Dijs, & Olympionicis, item de amoribus canet, lyricum numerum ſibi deliget. reprehendit Chæremonem poetam Ariſtoteles in poetice, qui confunderet omnia uerſuum genera, ἔτι δ' ἀτοπώτερον, εἰ μιγνύοι τις αὐτά, ὥσπερ Χαιρήμων. *quæ res Horatium monuit, ut de tota hac ratione aliquid præſcriberet. Demetrius Phaleræus in libro de elocutione ſic incipit,* ὥσπερ ἡ ποίησις διαιρεῖται τοῖς μέτροις, οἷον ἡμιμέτροις, ἢ ἑξαμέτροις, ἢ τοῖς ἄλλοις, *& quæ ſequuntur. quemadmodum, inquit, poeſis diuiditur metris, ut ſemimetris, & exametris, & alijs. neceſſarium igitur fuit ei, qui de arte poetica ſcriberet, de poetices uarijs generibus aliquid addere. ea ponit M. Tullius in libro de optimo genere oratorum, his uerbis. Oratorum genera eſſe dicuntur tanquam poetarum. hoc ſecus eſt. nam alterum eſt multiplex: poematis enim tragici, comici, epici, melici etiam, ac dithyrambici. quas omnes ſpecies Ariſtoteles etiam numerauit in poetice. quos uero melicos uocat Cicero, ille ſic expreſſit,* καὶ τῆς αὐλητικῆς ἡ πλείστη, καὶ κιθαριστικῆς ποίησις. *& poeſis, quam ad tibias, citharasq́; accommodamus. Horatius epicos nominauit, tragicos, comicos, melicos; addidit elegos, qui, ut arbitror, in epico continentur; & iambum, qui in comico, & tragico poemate. Sed de dithyrambis cur nullum uerbum? quos Ariſtoteles, & Cicero non prætermiſerunt. turpe autem uidetur, ut eſt apud Ciceronem in Topicis, in diuiſione aliquam partem omittere. reſponde, nullum uerbum apud Horatium eſſe de dithyrambis, quia poema id antiquo-*

rum fuit, nemo amplius ſcribebat dithyrambos, quibus ueteres Bacchum canebant: illi enim Bacchum διθύραμβον appellabant, quòd ebrijs amplum, & uaſtum os redderet, quaſi δίθυρον. uide de his multa apud interpretem Lycophronis. In odis, ubi de Pindaro.

Seu per audaces noua dithyrambos
Verba deuoluit, numeriſq; fertur
Lege ſolutis.

Quid? ſi hos melico poemate complexus eſt? quo dixit Diuos cani? Muſa dedit fidibus diuos etc. Ergo, ſi ita eſt, nihil prætermiſſum uideri poteſt. MONSTRAVIT HOMERVS. Heroicum intelligit, quo uſus eſt Homerus. cauſa eſt in poetice Ariſtotelis. τὸ γὰρ ἡρωϊκὸν στασιμώτατον, καὶ ὀγκωδέστατον τῶν μέτρων ἐστί, διὸ καὶ γλώττας, καὶ μεταφορὰς δέχεται μάλιστα. heroicum carmen multo ſtabilius, & amplius eſt reliquis, quare linguas, & translationes maxime recipit. Euſtathius libro primo Iliadis in proœmio. ὀνομάσαι ἐποποιούς, τοὺς ἐν ἑξαμέτρῳ τόνῳ ἡρωΐζοντας. Epicos nominaſſe, qui numero exametro heroum res geſtas ſcriberent. VERSIBVS IMPARITER IVNCTIS. Elegos intelligit impares; quia exametro conſtant, & pentametro. his querimonia incluſa eſt, quia ἀπὸ τοῦ ἐλέου, ideſt à miſeratione dicuntur. Vnde Ouidius in Elegia de morte Tibulli,

Flebilis indignos elegeia ſolue capillos,
Ah nimium ex uero nunc tibi nomen erit.

His mortui deflebantur. iccirco Ouidius ait, nunc uere uocari poſſe elegiam. Proclus in libro περὶ χρηστομαθείας ſic inquit, ἐλεγεῖαν συντεθεῖσθαι μὲν ἐξ ἡρώου, καὶ πενταμέτρου, ἁρμόζειν δὲ τοῖς κατοιχομένοις, elegiam quidem ex heroico, & pentametro compoſitam, mortuis autem conuenire. Cicero etiam de legibus, epitaphium uult non pluribus quatuor uerſibus confici, quos Ennius uocat elegos. his poſtea poetæ ſuos etiam ſcriptitarunt amores. Hos enim innuit Horatius, cum inquit, Voti ſententia compos. amantes autem mortuis diſſimiles admodum non ſunt, ſi quidem ſine anima ſemper uidentur eſſe, quæ in amatum corpus migrare dicitur. apud Laertium Plato de ſe ipſo libro tertio & de Agathone ſic inquit.

τὴν ψυχὴν Ἀγάθωνα φιλῶν ἐπὶ χείλεσιν εἶχον,
ἦλθε γὰρ ἡ τλήμων ὡς διαβησομένη.
Animam Agathonem oſculans in labris habebam.
Venit enim infelix tanquam abitura.

Ideo apud iuris conſultos qui amat, deterior factus putatur. nam Vlpianus libro undecimo Digeſtorum, titulo de ſeruo corrupto, lege prima, is quoque inquit deteriorem facit, qui ſeruo perſuaſit, ut iniuriam faceret, uel furtum, uel fugeret, uel ut alienum ſeruum ſollicitaret, uel ut peculium intricaret, aut amator exiſteret, uel erro, & quæ ſequuntur. Præterea per ſententiam uoti compotem accipere poſſumus eos omnes, qui aliquid, quod uehementer expetiuerant, ſunt conſecuti: hi enim elegis animi iucunditatem teſtantur, ut fecit Tibullus, ubi uictoriam Meſſallæ deſcribit, libro I. elegia VII. præter alia ſic.

At te uictrices lauros Meſſalla gerentem
Portabat niueis currus eburnus equis. &c.

EXIGVOS ELEGOS. *tenues, ſi cum heroico, de quo proxime dixit, conferantur. non enim tam alte ſe attollunt, nec tam grauiter ſonant, nec omnino tam ſublimi ſtylo conficiuntur.* GRAMMATICI. *cur iudicium hoc ad grammaticos retulerit, docere poteſt Quintilianus, qui libro primo cap. ſexto ſic inquit de grammatica loquens. hæc igitur profeſſio cum breuiſſime in duas partes diuidatur, recte loquendi ſcientiam, & poetarum enarrationem, plus habet in receſſu, quàm fronte promittit. lectio poetarum ad grammaticos pertinet. ij fuerunt igitur de inuentore elegorum iudices adhibendi. Plato non de grammatico, ſed de literatore loquitur in Carmide,* ἢ σὺ οὐδὲν ἡγῇ πράττειν τὸν γραμματιστὴν, ὅταν γράφει, ἢ ἀναγινώσκει. ARCHILOCVM PROPRIO. *Iambum proprium uocat Archilochi, quia Archilochus genus hoc maledicentis carminis inuenit, cum ille Lycambem ſocerum Iambis ita eſt inſectatus, quòd ſibi filiam deſponſatam non daret uxorem, ut illum ad laqueum cum filia impulerit. Horatius libro ſecundo epiſtolarum, ſcribens ad Mecœnatem.*

Temperat Archilochi muſam pede maſcula Sapho,
Temperat Alcæus, ſed rebus, & ordine diſpar,
Nec ſocerum quærit, quem uerſibus oblinat atris,
Nec ſponſæ laqueum famoſo carmine nectit. *Ouidius in Ibim.*
Tincta Lycambæo ſanguine tela feram,

Iambi reperti ſunt, quo primum tempore poeſis in laudes hominum & conuitia diuiſa eſt, ut refert Ariſtoteles in poetice, his uerbis, ἐν οἷς καὶ τὸ ἁρμόττον ἰαμβεῖον ἦλθε μέτρον, διὸ καὶ ἰαμβεῖον καλεῖται νῦν, ὅτι ἐν τῷ μέτρῳ τούτῳ ἰάμβιζον ἀλλήλους, καὶ ἐγένοντο τῶν παλαιῶν οἱ μὲν ἡρωικῶν, οἱ δὲ ἰάμβων ποιηταί. *quibus et congruens Iambicum metrum acceſſit, iambicumq; propterea nunc appellatur, quòd his plerunque numeris ueteres* ἰαμβίζειν, *ideſt conuiciari inter ſe ſolebant. et ex antiquis hi quidem Epicorum, hi uero Iamborum poetæ extiterunt. quod uero attinet ad Archilochum, fuit rabiæ plenus, ut hic etiam dicit Horatius, cuidam, qui ei maledictis detraxerat, ut eſt apud Lucianum in pſeudologiſta, ſic reſpondit,* τέττιγα τὸν ἄνδρα εἰληφέναι τοῦ πτεροῦ. *hominem illum cicadam ala corripuiſſe, ſe uidelicet cicadam eſſe innuens, qui laceſſitus ſilere non poſſet. fuit ex inſula Paro, ut ait Strabo, expulſus à Lacedæmonijs ob maledica ſcripta fuit, ut Valerius Maximus ſcribit, ne iuuentutem ad maledicentiam inuitans deprauaret. Plutarchus uero iccirco eiectum ait fuiſſe, quòd ſcripſerāt, melius eſſe clypeum abijcere, quàm mori. Horatius inuentorem Iambi hunc fuiſſe affirmat, cui tamen Ariſtoteles reclamare uidetur in poetice, ubi Homerum Iambis uſum innuit in Margite,* ὅτι ἐκείνου ὁ μαργείτης, *etc.* HVNC SOCCI CEP. PED. GRANDESQVE COTHVRNI. *Iambus in comœdias & tragœdia fuit admiſſus, comœdi ſoccis utebantur, tragœdi uero cothurnis. Horatius libro ſecundo epiſtolarum de Plauto. Quàm non aſtricto percurrat pulpita ſocco. Virgilius*

*in æglogis. Sola Sophocl*æ*o tua carmina digna cothurno. Iambis autem in tragœdia uti ueteres cœperunt, poſtquam ſatyri ex ea fuerunt exploſi: tunc utebantur tetrametris, quia ſatyricis ſaltationibus erant aptiores uerſus: mox recepta ſunt trimetra, ideſt iambica. Ariſtoteles in poetice* τὸ μέτρον ἐκ τετραμέτρου ἰαμβεῖον ἐγένετο, τὸ μὲν γὰρ πρῶτον τετραμέτρῳ ἐχρῶντο διὰ τὸ σατυρικὴν, καὶ ὀρχηστικωτέραν εἶναι τὴν ποίησιν. *trimetrum ex tetrammetro Iambicum factum eſt: tetrammetro enim primum utebantur, quia ſatyrica, magiſq́; ſaltatoria poeſis erat. loquitur autem hic Ariſtoteles de tragœdia.* ALTERNIS APTVM SERMONIBVS. *in tragœdia, & comœdia perſonæ loquentes inducuntur: Iambus autem uel imprudentibus nobis in ſermone excidit. nam noſtra colloquia Iambis referta ſunt. fuit igitur Iambus in tragœdiam, & comœdiam adhibendus. Ariſtoteles in poetice,* πλεῖστα γὰρ ἰαμβεῖα λέγομεν ἐν τῇ διαλέκτῳ τῇ πρὸς ἀλλήλους. *plurimis enim Iambis in colloquio utimur. et ſupra appellarat Iambum* λεκτικόν. *ideſt, ut ita dicam, dicibilem. Iambus uero qualis ſit, docet Dionyſius Halicarnaſſeus in libro de compoſitione, ubi ait conſtare eum ex breui, & longa ſyllaba, ſi breuem habeat* ἡγουμένην, *ideſt præcedentem. Cicero in oratore ad Brutum de hac re ſic inquit. ſequitur ergo, ut, qui maxime cadant in orationem aptam numeri, uidendum ſit. & ſunt qui Iambicum putent, quòd ſit orationi ſimillimus: qua de cauſa fieri, ut is potiſſimum propter ſimilitudinem ueritatis adhibeatur in fabulis, quòd ille dactylicus numerus hexametrorum magniloquentiæ ſit accommodatior. & poſt. quod longe Ariſtoteli uidetur ſecus, qui iudicat heroum numerum grandiorem, quàm deſideret ſoluta oratio: Iambum autem nimis è uulgari eſſe ſermone. Theon in progymnaſmatis cauendum eſſe docens, ne uerſus in orationem incidat, Iambos non caueri poſſe affirmat,* συγγνώμης δ' ἄξιον ὅταν εἰς ἐκεῖνα τὶς ἐμπίπτῃ περὶ τὰ μέτρα, ἃ πολὺ ἔχει ὁμοιότητα πρὸς τὸ πεζὸν, οἷον ἐστὶ τὸ ἰαμβικόν. *uenia dignum eſt erratum, cum quis in ea metra incurrit, quæ cum oratione ſimilitudinem habent, ut metrum Iambicum. recte autem ſermones Horatius dixit: ſermo enim duorum eſt colloquentium, medius ſermo, cum alter non reſpondet. Virgilius libro quarto de Mercurio Aeneæ reſponſum non expectante,*

Tali Cyllenius ore locutus
Mortales uiſus medio ſermone reliquit.

Antequam partem hanc interpretationis dimittamus, perpendendum eſt diligenter, quod ſupra diximus Iambum ab Ariſtotele fuiſſe dictum λεκτικόν, *ideſt, ut ita dicam, dicibilem. nam uir doctiſſimus Maioragius apud Ciceronem in oratore Iambum* λεκτικόν *interpretatur, aptum orationi, ſi* ἀπὸ τῆς λέξεως *deducatur, uel elegantem, ſi* ἀπὸ τοῦ λεκτοῦ. *adducit etiam teſtimonium Ciceronis, qui ibi Iambum orationi ſimillimum dixit eſſe. ego, ut rem in pauca conferam, Ciceronem exiſtimo recte ſenſum Ariſtotelis expreſſiſſe. nam Iambus omnino orationi ſimillimus eſt.* λεκτικόν *autem iambum dici ab Ariſtotele opinor, quòd, ut ita dicam, dicibilis eſt, ideſt, quòd, cum de aliqua re dicimus, iambo uel inuiti in dicendo utimur: neque enim uitare eum poſſimus, niſi de induſtria:*

ita alternis ſermonibus aptus eſt, ut hic ait Horatius, unde Theon in progymnaſmatis, διὸ καὶ πάντες οἱ συγγραφεῖς ἄκοντες ἐμπίπτουσιν εἰς τὸ γένος τοῦτο. *ideſt, quare omnes ſcriptores inuiti in hoc pedis genus incurrunt. & loquitur de Iambo. ſi igitur Iambo uel nolentes ſcriptores utuntur, Iambus eſt* λεκτικός, *ideſt dicenti occurrens, et, ſi latine dicere poſſemus, dicibilis, ideſt ultro ſe orationi offerens. nam ſi, ut Maioragius, aptum orationi, uel elegantem exponemus, huic pedi tribuemus, quod alijs etiam conuenit pedibus, uel numeris. quare doctiſſime mea quidem ſententia Petrus Victorius apud Ariſtotelem libro tertio rhetoricorum, ubi de heroico numero hæc uerba leguntur;* σεμνὸν, καὶ λεκτικὸν, καὶ ἁρμονίας δεόμενον, *ideſt amplum, dicenti occurrentem; harmonia egentem, mendum ſuſtulit, addens particulam* οὐ, *ut legamus* οὐ λεκτικόν: *quo modo enim heroicus numerus poteſt eſſe* λεκτικός; *cum ſit amplus, & grandis?*
POPVLARES VINCENTEM STREPITVS. *Acronis hic ſententia maxime mihi uidetur eſſe probabilis: ille enim ſic uincentem ſtrepitus populares, ideſt altius ſonantem in ſcena, quàm clamor populi. mox alteram ſententiam ſic addit. tales inquit ſtrepitus excedit iſte pes; ut uincat populi clamores, quia Iambus uincit clamores ſpectantium, hoc eſt, quia plus meretur laudari, quàm laudetur. prior mihi interpretatio Acronis placet, quam etiam corroborabimus. nam in theatris tumultus, & clamor erat, comœdi, & tragœdi altius uocem tollere cogebantur, & tollebant: & quia Iambis frequentibus utebantur, Iambus populares ſtrepitus uincebat: nam qui recitabant, licet eſſet aliquis tumultus; & ſtrepitus, tamen audiebantur. de hoc clamore in theatris, cum poemata recitabantur à comœdis, & tragœdis, Horatius ſic libro ſecundo epiſtolarum, ad Auguſtum ſcribens.*

Nam quæ peruincere uoces
Eualuere ſonum, referunt quem noſtra theatra?
Garganum mugire putes nemus; aut mare Thuſcum:
Tanto cum ſtrepitu ludi ſpectantur, & artes,
Diuitiæq; peregrinæ.

Demoſthenes θορύβους *uocat, quos hic Horatius ſtrepitus populares. qui oratoribus etiam concitabantur. in oratione* περὶ τῆς παραπρεσβείας, *de Aeſchine loquens pro Philippo dicente,* καὶ θορυβούντων ὑμῶν, καὶ οὐκ ἐθελόντων ἀκούειν αὐτοῦ. *obſtrepentibus uobis, & audire illum nolentibus.*
NATVM REBVS AGENDIS. *quia in comœdijs, & tragœdijs adhibetur, in quibus res geruntur, exempli gratia. in Andria Terentij Dauus Simoni fucum facit, ſpem Pamphilo affert, habendæ amaſiæ uxoris: Simo nuptias ſimulat: Carinus curat ſibi deſponſari eam, quam Pamphilus negligebat. & alia huiuſmodi. In tragœdia etiam geri res inuenies. in Electra Sophoclis. Electra parentem à crudeli matre, & ab Aegiſto necatum deflet, credit primo Oreſtem etiam procul à patria mortuum, mox Oreſtes ignotus uenit, & Clytemneſtram matrem occidit, ultus Agamemnonem patrem: quare Ariſtoteles libro tertio rhetoricorum de Oreſte,* πατρὸς ἀμύντωρ, *inquit, ideſt patris ultor, etc. Dixit autem Horatius Iambum eſſe natum rebus agendis, quia*

ultro alternis in ſermonibus, quibus res geſtæ commemorantur, occurrit, & expreſſit Græcorum illud πέφυκε, quem eruditi uiri, Theodorus, Argyropylus, Alcyonius aptum natum uertere ex Ariſtotele ſolent, & Horatius utrunque appoſuit, paulo ante Alternis aptum ſermonibus. hic uero, natum rebus agendis. MVSA DEDIT FIDIBVS DIVOS. *etc. nunc de lyricis poetis dicit, quibus proprium canendi argumentum præſcribit, ut de Diuis, de Olympionicis, de amoribus, & conuiuijs canant: eos autem per fides intelligit: à lyra enim, & fidibus nomen ſortiti ſunt: fuerunt autem nouem lyrici poetæ, quorum nomina in epigrammatibus Græcis deſcripta epigrammate reperies, Pindarus, Simonides, Steſichorus, Ibycus, Alcaman, Bacchilides, Anacreon, Alcæus, Sapho. uide etiam interpretem Pindari. Horatius igitur præclare in odis, libro primo, ſic argumentum petit,*

Quem uirum? aut Heroa lyra, uel acri
Tibia ſumis celebrare Clio?
Quem Deum? cuius recinet iocoſa
Nomen imago?

Quo loco Pindarum aperte imitatus eſt, qui ode ſecunda Olympiorum ſic inquit.

ἀναξιφόρμιγγες ὕμνοι
τίνα θεὸν, τίν' ἥρωα,
τίνα δ' ἄνδρα κελαδήσομεν;

Hic in poetice Horatius per pueros Deorum Heroes intellexit. pueros autem, ideſt filios interpretare. & ſic Horatius doctiſſime. Nam Heroes filij ſunt Deorum, ut refert Socrates in Cratylo Platonis, his uerbis. πάντες δήπου γεγόνασιν ἐρασθέντες ἢ θεὸς θνητῆς, ἢ θνητοὶ θεᾶς. *fruſtra igitur quidam in Horatium argutantur, & deblatterant, prætermiſſos ab eo fuiſſe Heroas inepte aſſerentes.* ET PVGILEM VICTOREM, ET EQVVM CERTAMINE PRIMVM. *Caſtorem, & Pollucem. Horatius ipſe in odis,*

Dicam & Alcidem, puerosq; Ledæ,
Hunc equis, illum ſuperare pugnis
Nobilem.

de ijſdem Homerus.

κάστορά θ' ἱππόδαμον, καὶ πὺξ ἀγαθὸν πολυδεύκεα.

Hos ubique fere coniunctos inuenies, commune etiam Romæ templum habebant, templum autem Caſtoris tantum nomine appellabatur, unde Bibulus, qui alter Cos. cum C. Cæſare fuerat, & Cæſari nullis in rebus reſiſtere potuerat, ut plane inanis Cos. uiſus ſit Cæſare omnia ad arbitrium adminiſtrante, ſimilis Polluci dicebatur, cui à fratre Caſtore pars gloriæ, & communis templi prærepta uidebatur. Suetonius in Cæſare. PVGILEM *igitur, ideſt pugnis, et manibus acrem, et, ut Homerus plane ait,* πὺξ ἀγαθόν. *pugnis bonum. nam in pentathlo, ſeu quinquercione, qui ex quinque certaminibus conſtabat, pugnis etiam dimicabant. libro primo Græcorum epigrammatum Antipater Nicophontem pugilem celebrauit.*

ἄνδρας

ἄνδρας ἐνίκα
πυγμὴν ἐνίκα νικοφῶν ὀλύμπια.

Cum homines pugil uincebat Nicophon in Olympiis. CERTAMINE PRIMVM. *Caſtor enim in equeſtri prælio habitus eſt acerrimus. ſed alludit Horatius ad religionem Romanorum, qui ſæpe putarunt incredibili celeritate ſe à Caſtore certiores factos de ſuorum uictoria, ut bello Cimbrico euenit, quo die Marius in Caudio Venetiæ campo Cimbrorum acies ſtrauit, Romani accepto uictoriæ nuncio exultarunt, nota deinde incredibilis celeritas Caſtorem, & Pollucem indicauit. Florus libro tertio ubi bellum Cimbricum, & Theutonicum, ac Tigurinum deſcribit. poſſumus etiam uerſum hunc, & pugilem uictorem, & equum certamine primum, non ad Caſtorem, & Pollucem referre, ſed ad eos, qui in certaminibus illis Græciæ Olympiis, Pythiis, Nemeis, Iſthmiis, quæ Pindarus deſcripſit, & de quibus legere eſt libro primo epigrammatum Græcorum, initio, uictores euadebant. de his etiam multa Vitruuius libro* IX. *Lyrici enim horum uictorias decantabant, ut Pindarum feciſſe uidemus, & feciſſe Simonidem Lyricum & ipſum poetam conſtat. nam eius carmen retulit Ariſtoteles libro tertio Rhetoricorum, cum eius nomen extolleret, qui mularum in curſu uicerat,* χαίρετε ἀελλοπόδων θυγατέρες ἵππων. *ſaluete uelocium filiæ equorum: erat enim* πένταθλος, *ideſt quinquercio, ut ait Pauſanias libro primo in Aeliacis, & conſtabat lucta, pugillatu, curſu, ſaltu, pancratio.* IVVENVM CVRAS. *Iuuenum amores. Virgilius. at regina graui iam dudum ſancia cura Vulnus alit uenis.* LIBERA VINA. *conuiuia, in quibus ebrii, uel hilares arcana confitentur. Pindarus in Nemeis, in ode, quæ de Cromio Aetnæo ſcripta eſt,*

θαρσαλέα δὲ παρὰ
κρατῆρα φωνὰ γίνεται.

Audax apud poculum uox fit. Athenæus libro primo ſcribit poſitum à ueteribus tripodem in templo Bacchi fuiſſe, καὶ τὸ νικητήριον ἐν διονύσου τρίποις. καὶ γὰρ ἐκ τρίποδος λέγειν φαμὲν τοὺς ἀληθεύοντας. *etenim ex tripode loqui dicimus, qui uera dicunt. Horatius in epiſtolis, quid non ebrietas deſignat? operta recludit, etc. quem locum de ebrietate ex Ariſtophanis equitibus expreſſum ab Horatio eleganter inuenies, ſi duos illos poetas conferes. Lyrici autem de uino, et de ebrietate libenter uerba faciunt, ut Horatium feciſſe uidemus, præſertim in odis: & ut Franciſcus Robortellus, uir doctiſſimus, in ſuis annotationibus diligenter obſeruauit, qui collatis etiam Lyricorum poetarum Græcorum multis fragmentis cum Horatio hoc demonſtrauit. Alcæus quidem apud Athenæum ſic inquit.* πίνωμεν τί λύχνον σφαίνυμεν; δάκτυλος ἁμέρα. *bibamus, quid lychnum extinguimus? dies non longior digito eſt.*

XI.

Deſcriptas ſeruare uices, operumq; colores.
Cur ego, ſi nequeo, ignoroq;, poeta ſalutor?
Cur neſcire pudens praue, quâm diſcere malo?

Inuehitur in eos, qui cum ſupradicta poetices genera ſuis rebus accommodare neſcirent, tamen poetæ nomen ſibi uendicabant, & ſe ipſum increpat eorum perſonam induens. nam per ſe ipſum illos intelligit. ſic Neſtorem facere ſolitum, cum Græcos reprehendebat, obſeruauit Plutarchus: minus enim ægre ferimus reprehenſiones, cum, qui nos reprehendit, partem culpæ ultro ſuſtinet. DESCRIPTAS VICES. *ut alias res epico argumentum, alias elego, alias iambo, alias lyrico ſubiiciamus, quod ipſe perſpicue in comœdia, & tragœdia ſtatim probat, cum non eundem utriuſque ſtylum eſſe contendit.* OPERVMQVE COLORES. *poematum uarietates. ut enim res pictæ coloribus diſtinguuntur: nam alios colores pratum, ager'ue arboribus conſitus, ſi depingatur, alios urbs, uel domus, alios aliæ res poſcunt: ſic alios colores heroicum carmen, ideſt aliam ſpeciem, alios lyricum poſtulat. & ſic de ſingulis. color igitur hic ſumetur pro cuiuſque poematis propria ſpecie, & congruente forma. quo modo ab oratoribus color uſurpetur, Quintilianus docet libro quarto. nam ubi de Narratione ſcribit, hæc habet uerba. Sunt quædam & falſæ expoſitiones, quarum in foro duplex genus eſt, alterum quod inſtrumentis adiuuatur, ut P. Clodius fiducia teſtium, qua nocte inceſtum Romæ commiſerat, Iteramnæ ſe fuiſſe dicebat: alterum quod eſt intuendum dicentis ingenio, id interim ad ſolam uerecundiam pertinet, unde etiam mihi uidetur dici color. eadem igitur ratione, oratores & poetæ colorem uſurpant, ſic iuriſconſulti etiam. nam Marcellus libro quinto Digeſtorum, titulo de inofficioſo teſtamento, lege quinta, ſic ait: Huius autem uerbi de inofficioſo uis illa, ut dixi, eſt, docere immerentem ſe, & ideo indigne præteritum, uel etiam exhæredatione ſummotum, resq́; illo colore defenditur apud iudicem. ut uideatur ille non quaſi ſanæ mentis fuiſſe, cum teſtamentum inique ordinaret.* POETA SALVTOR. *cum ignorem poeticem, poetæ mihi nomen aſciſco. Lucianus in libro de conſcribenda hiſtoria uitium hoc in Abderitanis notauit, qui ex febre omnes repente ſunt poetæ facti, ita morbus quidam arrogantiæ omnium mentes inuaſerat,* ἅπαντες γὰρ ἐς τραγῳδίαν παρεκινοῦν, καὶ ἰαμβεῖα ἐφθέγγοντο. *uide, quæ diximus in Parergis libro tertio cap. triceſimo quarto.* CVR NESCIRE PVDENS. *cur propter pudorem teſtandæ ignorantiæ, et ab alio diſcendi, ignorare poeticem, quàm addiſcere gratius eſt? quidam in prouectiore ætate diſcere præ pudore nolunt. nam apud Plutarchum in libro de ſalutaribus præceptis Tyberium Cæſarem dicere ſolitum legimus,* ὡς ἀνὴρ ὑπὲρ ἑξήκοντα γεγονὼς ἔτη, καὶ προτείνων ἰατρῷ χεῖρα καταγέλαστός ἐστιν. *uirum iam ſexagenarium medico manum porrigentem, irridendum eſſe. melius Plato, qui in Alcibiade priore Periclem eloquentiſſimum, & ſapientiſſimum uirum, qui cum dicebat, coruſcare & fulgura mittere, ut ait Cicero, uidebatur, in robuſtiore ætate ad Damonem diſcendi cauſa ire ſolitum teſtatur,* καὶ νῦν τηλικοῦτος ὤν, Δάμωνι ξύνεστιν αὐτοῦ τούτου ἕνεκα. *& nunc tantus cum ſit, huius rei gratia Damonem conuenit. non abſimili ratione Demoſthenes in oratione de falſa legatione Aeſchinem exagitat,* ἀλλ' ἀδοξεῖν, κρίνεσθαι, πάσχειν ὁτιοῦν αἱρεῖται πρὸ ὑμῶν μᾶλλον, ἢ Φιλίππῳ τι ποιῆσαι μὴ

πρὸς ἡδονήν. ſed male audire, in iudicium uocari, quidlibet pati mauult apud uos, quàm aliquid ad arbitrium Philippi non facere. PVDENS PRAVE. duo illa uerba coniungenda ſunt, quidam enim ingenuus pudor eſt, quidam turpis, ut eorum qui diſcere erubeſcunt. lege librum Plutarchi περὶ δυσωπίας, ideſt de pudore uitioſo. in quo multa nanciſceris, quæ ad hunc locum pertinent.

XII.

Verſibus exponi tragicis res comica non uult,
Indignatur item priuatis, ac prope ſocco
Dignis carminibus narrari cœna Thyeſtæ.
Singula quæque locum teneant ſortita decenter.

In quo differant, ac diſcrepent inter ſe duo hæc nobiliſſima poemata, tragœdia, & comœdia, his uerſibus planum facit Horatius. comœdia inquit, quæ pertenuis eſt, & humili ſocco incedit, non grandi cothurno, tragicos uerſus amplos, & ſonoros non flagitat, ſed ſuo ſtylo exponi mauult; Item tragœdia, quæ uehemens, et horribilis eſt, comica carmina, ut tenuuia, & maieſtati ſuæ non conuenientia reſpuit. nam tragicum, & grande carmen expoſcit M. Tullius in libro de optimo genere oratorum. itaque & in tragœdia, inquit, comicum uitioſum eſt, & in comœdia tragicum turpe, & in cæteris eſt ſuus cuiuſque certus ſonus, & quædam intelligentibus nota uox. Ariſtoteles autem clarius & expreſſius in poetice demonſtrauit, quibus in rebus inter ſe comœdia, & tragœdia diſſentiant, ἐν αὐτῇ δὲ τῇ διαφορᾷ καὶ ἡ τραγῳδία, πρὸς τὴν κωμῳδίαν διέστηκεν, ἡ μὲν γὰρ χείρους, ἡ δὲ βελτίους μιμεῖσθαι βούλεται τῶν νῦν. qua diſſimilitudine tragœdia, & comœdia eſt: hæc enim, ideſt comœdia humiliores, illa uero præſtantiores ijs, qui noſtro ſæculo uiuunt, homines imitari uult. qua ratione Hermogenes libro primo de Idæis oratorijs uehementiam orationis, ideſt σφοδρότητα ab aſperitate diſtinxit, ἡ μὲν τραχύτης inquit κατὰ μειζόνων προσώπων, καὶ αὐτῶν δὲ τῶν δικαστῶν ἢ ἐκκλησιαστῶν γίνεται, ἡ δὲ σφοδρότης κατὰ ἐλαττόνων, etc. aſperitas contra præſtantiores perſonas, ipſos iudices, uel ſenatores fit, uehementia autem contra humiliores. NON VVLT. ideſt non debet, more Græcorum, ex quibus Horatius ſæpe orationis figuras ſumit. Ariſtoteles libro ſecundo Phyſicorum ubi de fine agit. βούλεται γὰρ οὐ πᾶν εἶναι τὸ ἔσχατον τέλος ἀλλὰ τὸ βέλτιστον. debet enim non omne extremum eſſe finis, ſed quod optimum eſt, ibi Ariſtoteles poetam reprehendit, qui mortem hominis finem eſſe dixerat, unde addidit ipſe, quid finis cenſeri debeat. uerba hic deſcripta Ariſtotelis non intelligens Diuus Thomas, doctiſſimus latinorum interpres, ad poetam, quem Ariſtoteles arguit, detorquet indocte, & imperite, ſic enim inquit: uult enim poeta, quod non omne ultimum ſit finis, ſed illud, quod eſt ultimum, & optimum, hoc eſt, cuius cauſa fit. βούλεται apud Ariſtotelem ô Thoma id ſignificat, quod debet, ſiue oportet. ſic Græci omnes loquuntur, ſic ipſe alibi Ariſtoteles libro tertio de moribus ad Nicomachum, τὸ δ' ἀκούσιον βούλεται λέγε-

θου, οὐκ εἴ τις ἀγνοεῖ τὸ συμφέρον. *quod inuitum dicimus, debet appellari, non ſi quis ignoret, quod conducibile ſit. in Parergis libro tertio cap. quarto, ubi locum illum in phyſicis Ariſtotelis declaramus, plura in medium ex græcis attulimus. redeamus ad Horatium, qui docet decorum in re, & uerbis eſſe ſeruandum, ut delectum rerum, & uerborum habeamus, quæ comœdiæ, quæ tragœdiæ tribuantur: nam decorum in eo qui dicit, in eo qui audit, et in re ipſa ſpectari, ſcribit in Lyſia Dionyſius Halicarnaſſeus.* πρὸς τὸ τὸν λέγοντα, καὶ πρὸς τοὺς ἀκούοντας, καὶ πρὸς τὸ πρᾶγμα, ἐν τούτοις γὰρ δὴ, καὶ πρὸς τοῦτο τὸ πρέπον ἀρκοῦντως ἡρμοσμένη. *ad dicentem, ad audientes, & ad rem: in his enim decorum plene effinxit oratio Lyſiæ.* INDIGNATVR. *non dignatur: tragœdia enim præſtantior comœdiæ uerba, ut Sicyonios calceos olim Socrates, ideſt Lyſiæ orationem, negligit. Virgilius. Et pontem indignatus Araxes. quem nos imitantes in Eridano, quem ſcripſimus ad Illuſtriſſimum Aloyſium Cornelium Cardinalem, ſic inquimus: Et rapidis pontem fruſtra indignatus in undis Dannubius. eſt enim ſimilitudo à ſuperbo homine ſumpta, qui ſupplicem, uel humilem aliquem à ſe reijcit, cuius amicitiam fugit cane peius, & angue.* PRIVATIS. *familiaribus, & humilibus, quales eſſe homines priuati ſolent, qui magiſtratum non gerant, nec perſonam Reip. ſuſtineant. magiſtratus enim res quædam diuina uidetur, cuius conſpectum uitamus aliquando, ut numinis. Paulus iuriſconſultus libro nono Digeſtorum, titulo, ſi quadrupes pauperiem feciſſe dicetur, lege ſecunda, ſi quis aliquem euitans magiſtratum forte, in tabernam proximam ſe immiſiſſet, ibiq; à cane feroce læſus eſſet, etc. talis tragœdia eſt. at comœdia priuato homini ſimilis eſt.* COENA THYESTAE. *inſcriptio tragœdiæ cuiuſdam, ſed pro omni tragœdia ponitur. Atreus, & Thyeſtes Pelopis filij fuerunt, Thyeſtes fuit ab Atreo pulſus, qui etiam ipſi filios comedendos exhibuit, unde in odis Horatius. Et ſæuam Pelopis domum. Chæremon Thyeſtem tragœdiam ſcripſit, ut eſt auctor Athenæus libro* XIII. τῶν δειπνοσοφιστῶν. *Thyeſtem Ariſtoteles in poetice inter familias tragicas collocauit, quas ibi recenſet,* νῦν δὲ περὶ ὀλίγας οἰκίας αἱ κάλλισται τραγῳδίαι συντίθενται, οἷον περὶ ἀλκμαίωνα, καὶ οἰδίπουν, καὶ ὀρέστην, καὶ μελέαγρον, καὶ θυέστην, καὶ τήλεφον. *nunc circa paucas familias pulcherrimæ tragœdiæ compoſitæ uerſantur, ut circa Alcmæonem, & Oedipum, & Oreſtem, et Meleagrum, et Thyeſtem, et Telephum.* LOCVM TENEANT. *quæ ſunt comica, in comœdia ponantur: quæ tragica, in tragœdia conſtituantur. tractum à re militari, ubi locum deſerere turpe, et periculoſum erat. Liuius libro* II. *de Ap. Claudio inuectus haud falſo in proditorem exercitum militaris diſciplinæ, deſertorem ſignorum. & quæ ſequuntur. Halicarnaſſeus libro nono exprimens illud, deſertorem ſignorum,* ὅσοι τὰ σημεῖα ἀπολωλέκασιν.

XIII.

Interdum tamen & uocem comœdia tollit,
Iratuſq; Chremes tumido delitigat ore,
Et tragicus plerunque dolet ſermone pedeſtri.

Comœdiam humilem, & tenuem, tragœdiam grandem, & amplam in ſuperiore contextu eſſe dixit Horatius. hic fatetur hunc aliquando ordinem peruerti: comœdia enim aliquando grandis, tragœdia tenuis eſt. & tamen comœdiam tenuem eſſe, & plane familiarem, etiam Cicero in oratore confitetur his uerbis. itaque uideo uiſum eſſe nonnullis, Platonis, & Democriti locutionem, etſi abſit à uerſu, tamen, quòd incitatius feratur, & clariſſimis uerborum luminibus utatur, potius poema putandum, quàm comicorum poetarum, apud quos niſi quòd uerſiculi ſunt, nihil eſt aliud quotidiani diſſimile ſermonis. INTERDVM. *quia interdum tantum grandis comœdia eſt, plerunque, ac fere ſemper humilis, iccirco digna eſt potius, ut humilis, quàm alta, & ſublimis uocitetur. nam nomen ab ea parte rei deriuatur, quæ uberior eſt. In eodem oratore Cicero ſic inquit. ſed iam illius perfecti oratoris, & ſummæ eloquentiæ ſpecies exprimenda eſt, quem hoc uno excellere, ideſt oratione, cætera in eo latere, indicat nomen ipſum. non enim inuentor, aut compoſitor, aut actor hæc complexus eſt omnia, ſed & græce ab eloquendo rhetor, & latine eloquens dictus eſt: cæterarum enim rerum, quæ ſunt in oratore, partem aliquam ſibi quiſque uendicat, dicendi autem, ideſt eloquendi maxima uis ſoli huic conceditur. Ariſtoteles libro ſecundo meteorologicorum, ubi uentos ait gigni è ſicco halitu terræ .i.* καπνοῦ, *ſic ait:* ἔστι δ' οὔτε τὸ ὑγρὸν ἄνευ τοῦ ξηροῦ, οὔτε τὸ ξηρὸν ἄνευ τοῦ ὑγροῦ, ἀλλὰ πάντα ταῦτα λέγεται κατὰ τὴν ὑπεροχήν. *eſt autem neque humidum ſine ſicco, nec ſiccum ſine humido, ſed hæc omnia à parte excellentiore nomen ſumunt.* TOLLIT. *tollit autem uocem, quia res acerba occurrit, & tragica, quare exclamandum eſt. ſic oratores exclamant. Aeſchines apud Plutarchum* μεγαλοφωνότατος *dicitur. comœdia uariat uocem: ubi res humilis eſt, & acclamatione non digna, ipſa quoque humilis: ubi res indigna, ipſa quoque indignius queritur. hoc faciendum ab oratore præcipit Cicero in oratore ad M. Brutum his uerbis. ac uocis quidem bonitas optanda eſt: non eſt enim in nobis, ſed tractatio, atque uſus in nobis. ergo ille princeps uariabit, & mutabit, omnes ſonorum tum intendens, tum remittens perſequetur gradus: uocis autem tres ſoni ſunt, quibus uarie, cum res poſcet, tragœdia utetur. de his Cicero in oratore ſic. mira eſt enim quædam natura uocis, cuius quidem è tribus omnino ſonis inflexo, acuto, graui, tanta ſit, et tam ſuauis uarietas perfecta in cantibus. comœdia autem tollit uocem, cum aliquid indignum deſcribitur, & infandum: uox enim grauior tum rem, tum ingenium non liberale teſtatur. Theophraſtus in libro, quo naturas diuerſorum hominum deſcribit, cum imaginem agreſtis ingenij effingeret, quam* ἀγροικίαν *appellat, his uerbis utitur,* καὶ μεγάλῃ τῇ φωνῇ λαλεῖν. IRATVSQVE CHREMES. *ut apud Terentium in Andria Simo ait, uenit mane clamitans ad me Chremes etc. cum ſcilicet ille comperit Pamphilum peregrinæ amore teneri.* TVMIDO ORE. *tragicis uerbis: in tragœdia enim uerba ſunt tumida, ut ampullæ. paulo poſt Horatius. Proijcit ampullas, & ſeſquipedalia uerba. præterea qui indignantur, pleni ira dicuntur. ſi igitur pleni, neceſſe eſt, ut tumidi ſint. Ariſtoteles libro tertio Rhe=*

toricorum Alcidamantis illud refert, de irato. μένος μὲν τὴν ψυχὴν πληρούμενον, πυρίχρων δὲ τὴν ὄψιν γινόμενον. *animam ira plenam, uultum igneo colore ſuffuſum.* DOLET SERMONE PEDESTRI. *dolet, inquit Horatius, quia in tragœdia ſemper dolor exprimitur, in qua duo hæc ſunt præſtanda, ut ait in poetice Ariſtoteles,* τὸ φοβερὸν, καὶ τὸ ἐλεεινὸν, *horribile, et miſerabile, ſermone autem pedeſtri, ideſt humili dictione: qui enim pedibus incedunt, humiles ſunt, qui equo uehuntur, alti, & acres. quod uidetur expreſſiſſe Lucanus, ut celſus medio conſpectus in agmine Cæſar. & Virgilius, Aſtur equo fidens, & uerſicoloribus armis. in tragœdia reperies aliquando lenitatem, & uerba quædam dolentium mitius, & ſummiſſius, ut in Electra Sophoclis, ubi Electra poſt ingentes gemitus, & dolores ſic inquit placidius.*

αἰσχύνομαι μὲν ὦ γυναῖκες, εἰ δοκῶ
πολλοῖσι θρήνοις δυσφορεῖν ὑμῖν ἄγαν.
ἀλλὰ ἡ βία γὰρ ταῦτα ἀναγκάζει με δρᾶν,
σύγγνωτε.

Pudet me ò mulieres, ſi uideor multis querelis nimium uobis diſcruciari. uis me doloris hæc facere inuitam cogit. Ignoſcite. hic Electra dolet, & ſermone utitur pedeſtri.

XIIII.

Telephus, & Peleus cum pauper, & exul uterque
Proiicit ampullas, & ſeſquipedalia uerba,
Si curat cor ſpectantis tetigiſſe querela,
Non ſatis eſt, pulchra eſſe poemata, dulcia ſunto,
Et quocunque uolent, animum auditoris agunto,
Vt ridentibus arrident, ita flentibus adſunt
Humani uultus. ſi uis me flere, dolendum eſt
Primum ipſi tibi, tunc tua me infortunia lædent.

Quo modo tragœdia ſe ſubmittat, & comœdiæ ſimilis fiat, nunc Horatius oſtendere inſtituit, poetas quoſdam tragicos ſui temporis reprehendens, ut Euripidem qui, Telephum, & Peleum inopes, & egentiſſimos loqui inflatius, & ſuperbius faciunt, & quidem eo tempore, cum propter inopiam, & calamitatem aliorum opem implorare, & miſeratione homines allicere uolunt. hoc prudenter non fit, inquit Horatius. tunc enim Thelephus, & Peleus faſtum deponere, & blandis, miſerabilibusq; uerbis uti debent. & ſic tragœdia ſe ſubmittet. hæc reſpiciens M. Tullius in oratore ad Brutum ſic ait. An ego Homero, Ennio, reliquis poetis, & maxime tragicis concederem, ut ne omnibus locis eadem contentione uterentur? crebroq; mutarent? nonnunquam etiam ad quotidianum genus ſermonis accederent? ipſe nunquam ab illa acerrima contentione diſcederem? TELEPHVS, ET PELEVS. *Telephus fuit rex Myſorum, qui aliquando ad inopiam redactus dicitur, quare tragœdiæ argumentum præbuit: Tele-*

phum autem tragœdiam ſcripſit Agathon, ut teſtatur Athenæus libro decimo, nemo non audiuit hunc Telephum Achillis haſta uulneratum, ab eadem fuiſſe ſanatum, unde libro ſexto Græcorum epigrammatum pulcherrimi hi uerſus leguntur, quos quidam ad amicam ſcripſit, quam amabat perditiſſime.

Τήλεφός εἰμι κόρη. σὺ δὲ γίνεο πιστὸς Ἀχιλλεύς.
Κάλλει σῷ παῦσόν τὸν πόθον, ὡς ἔβαλες.

Telephus ego ſum ò puella. tu uero fias fidelis Achilles. pulchritudine tua deſiderium meum exple, ut illud inieciſti. Peleus pater Achillis Phocum fratrem necauit, eiectus à patre exulauit. hunc non ponit Ariſtoteles in familijs tragicis, ſed tamen addit, καὶ ὅσοις ἄλλοις συμβέβηκεν ἢ παθεῖν δεινὰ ἢ ποιῆσαι, *& quibuſcunque alijs accidit uel grauia perpeti, uel efficere. Telephus perpeſſus eſt, Peleus effecit. Peleus Aeaci filius Phtijs imperauit. Plato in Theage,* τί δὲ δὴ Πηλεὺς ὁ Αἰακοῦ ἐν Φθίᾳ. *etc.* PROIICIT AMPVLLAS. *ampullæ uitrea uaſa ſunt, quæ, ut Murani nos ſæpe uidimus, cum fiunt, uitrum tumeſcit, & artifices os uehementer inflant, ut ſpiritu materiæ uitreæ formam ampullæ reddant. quia igitur ampullæ, & artifices illi tumidi ſunt, Horatius tragica, & inflata uerba ampullas uocat. nam etiam in epiſtolis libro primo ſcribens ad Iulium Florum hac ſimilitudine uſus eſt, de Tityo loquens. An tragica deſæuit? & ampullatur in arte? quanquam non inficias ierim, Horatium hic per ampullas poſſe innuere cucurbitulas illas, quibus ſanguis mittitur: ſunt enim eæ quoque tumidæ, & tum ex ære, tum è uitro fiunt. æreas magis laudat Paulus libro ſexto his uerbis.* ἀλλὰ ὀλκιμώτεραι μᾶλλόν εἰσιν αἱ χαλκαῖ, πλείονος ἀντεχόμεναι φλογὸς, τῶν ὑαλίνων ἑτοίμως καταῤῥηγνυμένων. *aptiores ad attrahendum ſunt æreæ, plus flammæ ſuſtinentes, quàm fragiles uitreæ.* SESQVIPEDALIA VERBA. *longa, ut uideantur eſſe ſeſquipedalia, ut illud Ariſtophanis in nubibus,* νεφέλαι βροντησικέραυνοι. *altera dictio tonitrum, & fulmen comprehendit. Flamminius, & uiuent ſæclis innumerabilibus.* SI CVRAT COR SPECTANTIS. *etc. & hoc quidem inquit facit Telephus, & Peleus ſi curat cor ſpectantis tetigiſſe querela, ideſt, cum uult miſerationem ob aduerſam fortunam ſuam captare. quæ tamen ſic non captari ſolet à prudentibus. inepti igitur poetæ erant, qui ſic Telephum, & Peleum inducebant. dicit autem querela, quia in tragœdia ubique querimoniæ ſunt propter* τὸ φοβερὸν, καὶ τὸ ἐλεεινὸν, *quæ ineſſe tragœdijs debent. nam in Aiace Sophoclis eſt* τὸ φοβερὸν, *ideſt horribile, cum amens exprimitur Aiax: quis enim non exhorreat? cum Deos uidemus amentia nos plectere ſolitos, niſi officium coluerimus? in Philoctete uero eſt* τὸ ἐλεεινὸν *à Sophocle expreſſum, ideſt miſerabile. de quo hic Horatius, tum alijs in locis, ubi Philoctetes loquitur, tum uero maxime, ubi miſer exit ad herbam colligendam, qua pedi tabido medicinam faciat. certe Sophocles Philoctetem ipſum loquentem miſerabiliter facit, non ſuperbe, cum ille præſentem fortunam ſuam incommodam ante oculos haberet, non ueterem illam omnibus bonis circumfluentem, quæ tum abierat, Philoctetes Neoptole-*

mum, qui in Lemnum inſulam uenerat, ubi Philoctetes in ſolitudine multos annos duriter uitam egerat, ſic alloquitur, orans ut ſe auehat.

πρός νύ σε πατρός, πρός τε μητρός ὦ τέκνον
πρός τ' εἴ τί σοι κατ' οἶκόν ἐστι προσφιλές,
ἱκέτης ἱκνοῦμαι. *& quæ ſequuntur.*

Te per parentes fili, & per eos omnes, qui tibi domi cordi ſunt maxime, ſupplex oro. DVLCIA SVNTO. *non ſatis eſt, inquit, tragœdiam eſſe pulchram, ideſt ampullis, & magnificis uerbis redundantem: ſit dulcis, ideſt miſerabilis, & dulci oratione animum audientium alliciens.* M. Tullius *in oratore ad* Brutum: *Dulce igitur orationis genus, & ſolutum, & effluens, ſententijs argutum. &c. quibus uerbis et ipſe, à ſaporibus ſimilitudine ducta, dulcem orationem appellauit. ſic* Virgilius *de* Didone. *Dulces exuuiæ, dum fata, deusq; ſinebant, &c. quorum uerſuum dulcedine correptus* Auguſtus *iterari eos ſibi à recitante iuſſit, quia miſeratione ducebatur, quæ dulce quiddam uidetur continere.* ET QVOCVNQVE VOLENT. *agat, inquit, tragœdia animum auditoris, quocunque uolet ipſa: tunc eam ego præclare ſcriptam putabo. tria requiri uidentur in poeta, quæ requiruntur in oratore:* Cicero *enim in libro de claris oratoribus ſic ait, ubi de* M. Calidio *loquitur. ſed cum à nobis paulo ante dictum ſit, tria uideri eſſe, quæ orator efficere deberet, ut doceret, ut delectaret, ut moueret, duo ſumme tenuit, ut & rem illuſtraret differendo, & animos eorum, qui audirent, deuinciret uoluptate: aberat tertia illa laus, qua permoueret, atque incitaret animos.* Horatius *tertiam illam partem in poeta requirit, quam in oratore* Cicero: *ſine hac enim duæ illæ, docere, & delectare, quas intelligebat* Horatius *cum diceba t, non ſatis eſt pulchra eſſe poemata, plane inanes uidebuntur. nam libro primo de oratore* Craſſus, *quis neſcit, inquit, maximam uim exiſtere oratoris in hominum mentibus uel ad iram, aut ad odium, aut ad dolorem incitandis, uel ab iiſdem hiſce permotionibus ad lenitatem miſericordiamq; reuocandis?* Cicero, *& alij duplicem animi perturbationem, ſiue affectum ponunt, alterum leniorem, qui miſerationem, & beneuolentiam allicit; alterum acriorem, qui ad iram, & odium impellit. prior* ἦθος *dicitur à* Græcis, *poſterior* πάθος. *libro ſecundo de oratore, non enim, inquit* Cicero, *ſemper fortis oratio quæritur, ſed ſæpe placida, ſummiſſa, lenis, quæ maxime commendet reos. & poſt. Huic autem eſt illa diſpar adiuncta ratio orationis, quæ alio quodam genere mentes iudicum permouet, impellitq;, ut aut oderint, aut diligant, aut inuideant, aut ſaluum uelint, aut metuant, aut ſperent, aut cupiant, aut abhorreant, aut lætentur, aut mœreant, aut miſereantur, aut punire uelint, aut ad eos motus adducantur, ſi qui finitimi ſunt, et propinqui his, ac talibus animi perturbationibus.* Horatius *hic intelligit placidiorem animi perturbationem, non illam uehementiorem.* Laertius *in uita* Zenonis. ἔλεον μὲν οὖν εἶναι λύπην, ὡς ἐπὶ ἀναξίως κακοπαθοῦντι. *miſerationem eſſe dolorem, cum indigne aliquis multis malis afficitur. hoc plane ipſum* Horatius *innuit. de perturbationibus hiſce animi lege* Quintilianum *libro ſexto, cap. tertio.*

tertio, Ariſtotelem libro ſecundo rhetoricorum, Ciceronem præterea libro quarto quæſtionum Thuſculanarum, & Melancthonium ipſum libro primo rhetoricorum, cap. uigeſimotertio. VT RIDENTIBVS ARRIDENT. Telephus, & Peleus ſi captare miſerationem uolunt, miſeros ſe non arrogantes, & ſuperbos oſtendant. nam homines ſi quem ridentem uident, arrident, ſi flentem, ſimul flent. quare tu fleas primum neceſſe eſt, qui miſeratione dignus uideri optas, ut alij tecum poſtea commoueantur. in hac parte Cicero excellebat, quare ei peroratio libenter ab alijs oratoribus, qui eandem cauſam tuebantur, relinquebatur. ipſe de ſe in oratore ad M. Brutum ſic ait. quid de miſerationibus loquar? quibus eo ſum uſus pluribus, quòd etiam ſi plures dicebamus, perorationem mihi tamen omnes relinquebant, in quo ut uiderer excellere, non ingenio, ſed dolore aſſequebar. DOLENDVM EST PRIMVM IPSI TIBI. Polus hiſtrio, Electram Sophoclis agens, Oreſtis oſſa non tulit, ſed filij, quem modo amiſerat, & ſerio luxit. cuius fletu miſerabili facile omnes commoti doluerunt. Gellius libro ſeptimo cap. V. Quintilianus libro ſexto cap. tertio ſic ait: ſumma enim, quantum ego quidem ſentio, circa mouendos affectus in hoc poſita eſt, ut moueamur ipſi. Cicero libro ſecundo de oratore, neque fieri poteſt, ut doleat is, qui audit, ut oderit, ut inuideat, ut pertimeſcat aliquid, ut ad fletum, miſericordiamq; deducatur, niſi omnes ij motus, quos orator adhibere uolet iudici, in ipſo oratore impreſſi eſſe, atque inuſti uidebuntur. Ariſtoteles in poetice ſua ante Horatium præcepit, dolendum prius illi, qui mouere luctum, et miſerationem ciere alijs uelit, his uerbis: ὅσα δὲ δυνατὸν καὶ τοῖς σχήμασι συναπεργαζόμενον. πιθανώτατοι γὰρ ἀπὸ τῆς αὐτῆς φύσεως οἱ ἐν τοῖς πάθεσιν εἰσι, διὸ καὶ χειμαίνει ὁ χειμαζόμενος, καὶ χαλεπαίνει ὁ ὀργιζόμενος ἀληθινώτατα. hoc eſt quantum fieri poteſt, id fingendum, quod ex habitibus naturalibus comparatur: nam hi ſuapte natura perſuadent maxime, qui in perturbationibus uerſantur, quare perturbat perturbatus, iram ciet iratus ueriſſime. TVA ME INFORTVNIA LAEDENT. quibus aliorum infortunijs moueamur uehementius, docuit in ſua poetice Ariſtoteles ipſe ſummus poetarum magiſter. ait enim nos moueri, ὅταν γένηται παρὰ τὴν δόξαν. quum aliquid præter ſpem, atque opinionem contigit, καὶ ἀπὸ ταὐτομάτου, καὶ τύχης, & ſi quæ à caſu, & fortuna eueniunt. ἀλλ᾽ ὅσα ὥσπερ ἐπίτηδες φαίνεται γεγονέναι, ſed ſponte accidiſſe uidentur. οἷον ἀνδριὰς τοῦ μίτυος ἐν ἄργει ἀπέκτεινεν τὸν αἴτιον τοῦ θανάτου τῷ μίτυι θεωροῦντι ἐμπεσών. ut ſtatua Mityi Argis eum lapſa interfecit, qui eam ſpectabat, & mortis Mityi auctor extiterat. Nihil unquam fuit Philoctete Sophoclis miſerabilius, qui cum ſibi à Neoptolemo arcum, quo ſibi uictum caſis uolucribus, & feris in uaſta illa Lemni ſolitudine parabat, raptum uidiſſet, feras uocat, quibus diſcerpatur, quæ tamen niſi ex animo fudiſſet, multis cum lachrymis, multiſq; ſingultibus, neminem commouiſſet. Ion apud Platonem in libro ſui nominis, cum dixiſſet ſe Homeri carmina recitantem mœſtiſſime, ſi mœſta ſint, hæc addit de auditoribus. καθορῶ γὰρ ἑκάστοτε αὐτοὺς ἄνωθεν ἀπὸ τοῦ βήματος κλαίοντάς τε, καὶ δεινὸν ἐμβλέποντας, καὶ

BIBLIOTECA NAZIONALE

συνθαμβοῦντας τοῖς λεγομένοις. uideo enim undique illos de loco ſuperiore è ſuggeſtu flentes, & mœſte ſe inuicem aſpicientes, & ob ea, quæ dicta ſunt, ſimul obſtupentes.

XV.

Telephe, uel Peleu male ſi mandata loqueris,
Aut dormitabo, aut ridebo. triſtia mœſtum
Vultum uerba decent, iratum plena minarum,
Ludentem laſciua, ſeuerum ſeria dictu,
Format enim natura prius nos intus ad omnem
Fortunarum habitum, iuuat, aut impellit ad iram,
Aut ad humum mœrore graui deducit, & angit,
Poſt effert animi motus interprete lingua.
Si dicentis erunt fortunis abſona dicta,
Romani tollent equites, peditesq; cachinnum.

Actionem reſpondere orationi debere, etiam atque etiam hic poeta monet. nam ſi alia dicet, alia uultu actor teſtabitur, uerbi gratia ſi uultu hilari mœſtam orationem, aut mœſto hilarem repræſentabit, exſibilabitur: ideo enim Aeſopus tragœdus, & Roſcius comœdus perilluſtres olim extiterunt, quia uultu orationem imitabantur, qui ad audiendum Hortenſium accurrebant, quotieſcunque dicturum illum rumor percrebuerat, ut foro petitos geſtus in ſcenam referrent. nam Hortenſius plus ſtudij in corporis decoro motu, quàm in ipſa eloquentia ponebat. Valerius Maximus. & quia in geſtibus erat accuratior, uulgo illum ſaltatriculam uocitabant. Gellius libro primo. In omni actione tria ſunt, uox, geſtus, uultus. Cicero in oratore ad Brutum ſic. eſt autem actio quaſi corporis quædam eloquentia, cum conſtet è uoce atque motu. & poſt, dicerem etiam de geſtu, cum quo iunctus eſt uultus. etc. hic Horatius in uultu maxime actionem probat tragicam, & in geſtu, quando teſte Cicerone geſtus, & uultus iuncti ſunt. in geſtu autem poſita ſunt fere omnia. Demetrius Cynicus Neronis tempeſtate mimum cum uidiſſet Martis, & Veneris adulterium ſaltantem, δοκεῖς inquit ταῖς χερσὶν αὐταῖς λαλεῖν. uideris ipſis manibus loqui. iure igitur optimo Horatius de actione ſibi reticendum minime exiſtimauit, quæ maximi ponderis apud omnes eſt. unde Cicero in Oratore ad Brutum ſic inquit. nam et infantes actionis dignitate eloquentiæ ſæpe fructum tulerunt, & diſerti deformitate agendi multi infantes putati ſunt: ut iam non ſine cauſa Demoſthenes tribuerit & primas, & ſecundas, et tertias actioni. hæc ille. TELEPHE, VEL PELEV. non alloquitur Telephum, uel Peleum, ſed eum qui in ſcena hos repræſentabat, unde addit mandata, ſi male inquit mandata loqueris, ſi male actione rem tibi mandatam exprimes. mandata hic fere id ſignificant, quod apud eundem Horatium alibi partes ſecundæ. poeta mandat, actor mandata loquitur. in epiſtola ad Lollium libro primo.

Vt puerum ſæuo credas dictata magiſtro
Reddere, uel partes mimum tractare ſecundas.

Ariſtoteles libro tertio Rhetoricorum Theodorum *admirari uidetur optime mandata loquentem*, οἷον ἡ Θεοδώρου φωνὴ πέπονθε πρὸς τὴν τῶν ἄλλων ὑποκριτῶν, ἡ μὲν γὰρ τοῦ λέγοντος ἔοικεν εἶναι, αἱ δ᾽ ἀλλότριαι, *qualis erat uox* Theodori, *ſi cum uoce aliorum hypocritarum conferatur: hæc enim dicentis eſſe uidebatur, aliorum uoces, alienæ*. DORMITABO, AVT RIDEBO. *ſic* Cicero *in libro de claris oratoribus, ubi de* M. Calidio. *itaque tantum abfuit ut inflammares noſtros animos, ſomnum iſto loco uix tenebamus. non attente audientem ſic deſcribit* Ariſtoteles *libro decimo ad* Nicomachum *de moribus*, οἷον ἐν θεάτροις οἱ τραγηματίζοντες, ὅταν φαῦλοι οἱ ἀγωνιζόμενοι ὦσι, τότε μάλιστα αὐτὸ δρῶσιν. *ut in theatris legumina edentes: cum enim inepti actores ſunt, hæc præſertim faciunt*. TRISTIA MOESTVM VVLTVM VERBA DECENT. *ut decorum in oratione appareat, ſit pathetica*. Ariſtoteles *libro tertio* Rhetoricorum, παθητικὴ δὲ, ἐὰν μὲν ᾖ ὕβρις, ὀργιζομένου λέξις. *pathetica autem, ſi quidem contumelia erit, irati dictio ſit. quod uertit* Horatius, *iratum plena minarum. quòd ſi quis triſtem cauſam agit, & uultus non ſit mœſtus, non commouebit*. Cicero *hoc pulcherrime demonſtrauit in* Bruto, *ubi* M. Calidium Q. Gallio *dediſſe crimini ait, quòd ſibi uenenum parauiſſet*, Cicero *ſe pro* Gallio *ſic reſpondiſſe* Calidio *inquit*. *Tu iſtuc* M. Calidio *niſi fingeres, ſic ageres? præſertim cum iſta eloquentia alienorum hominum pericula defendere acerrime ſoleas, tuum negligeres? ubi dolor? ubi ardor animi? qui etiam ex infantium ingenijs elicere uoces, & querelas ſolet: nulla perturbatio animi, nulla corporis, frons non percuſſa, non femur, pedis, quod minimum eſt, nulla ſupploſio. quibus uerbis demonſtrat*, M. Calidium *nemini perſuaſiſſe, quod non mœſto uultu ſuam cauſam tam triſtem egerat. uide etiam* Valerium Maximum *libro octauo cap. decimo*, Quintilianum *libro* XI. *cap. tertio, ubi hoc ipſum de* M. Calidio *referunt*. FORTVNARVM HABITVM. *per fortunarum habitum intellige animi perturbationes, quæ à fortuna uel læta, uel triſti exoriuntur. ueniunt, & recedunt*. Virgilius *libro ſexto*. *Hinc metuunt, cupiuntq́; dolent, gaudentq́; nec auras reſpiciunt*. Horatius *in epiſtolis*.

Gaudeat, an doleat, cupiat, metuat'ue, quid ad rem? Si *igitur ueniunt, et recedunt, diſpoſitiones ſunt, non habitus, in quibus* Ariſtoteles *in prædicamentis, ubi agit de qualitate, ea conſtituit, quæ ſemper, aut diutius perdurant, ut in diſpoſitionibus, quæ ueniunt, ac recedunt celeriter, nec reſpondeas habitum à diſpoſitione contineri, ut docet* Ariſtoteles, *qua ratione libro ſecundo phyſicorum fortunam caſui ſubiecit. nam contra fecit* Horatius. *dic in poetis hæc non eſſe diligentius excutienda*. FORMAT ENIM. *natura inquit nos primum intus format ad omnia, id eſt in animo primum perturbationes ciet, quas demum lingua ſignificamus, quare ſic loquamur, ut uideamur ex animo loqui. eſt locus deſumptus è ſophiſta* Platonis, *ubi hoſpes* Theæteto *probat, quia lingua aliquando mentitur, mendacium ineſſe etiam ani-*

mo, propterea quia quæ eloquimur, antea animo conceperamus ubi: hoſpes hoc etiam profert, οὐκοῦν διάνοια μὲν καὶ λόγος ταὐτόν. *igitur cogitatio, & oratio idem.* INTVS. *in animo, ibidem Plato.* ὁ μὲν ἐντὸς τῆς ψυχῆς πρὸς αὐτὴν διάλογος ἄνευ φωνῆς γιγνόμενος, τοῦτ' αὐτὸ ἡμῖν ἐπωνομάσθη διάνοια. *qui intus fit animæ cum ſe ipſa dialogus ſine uoce, cogitatio à nobis appellatus eſt. Ariſtoteles libro primo Rhetoricorum, cum de triplici genere bonorum diſſereret, animi, corporis, fortunæ, bona fortunæ extra eſſe dicit, alia in ipſo homine.* τά τ' ἐν αὐτῷ, καὶ τὰ ἐκτὸς ἀγαθά. *bona, quæ in ipſo, & quæ extra ſunt, & quæ ſequuntur.* IVVAT. *delectat, hoc uerbo bonas perturbationes complectitur. Cicero libro quarto quæſtionum Tuſculanarum ſecundum Stoicos loquens. partes autem perturbationum uolunt ex duobus opinatis bonis naſci, & ex duobus opinatis malis, ita eſſe quatuor, ex bonis libidinem, & lætitiam, ut ſit lætitia præſentium bonorum, libido futurorum. libidinem igitur, & lætitiam Horatius uerbo hoc innuit.* AD HVMVM. *ueteres in graui mœrore, & angore humi ſe ſternebant, puluere comas fœdantes, & uultum. Catullus in Epithalamio Pelei. Canitiem terra, atque immundo puluere fœdans. Homerus libro* Σ. *Iliadis, ubi Achilles audiuit ab Antilocho de morte Patrocli.*

ἀμφοτέρῃσι δὲ χερσὶν ἑλὼν κόνιν αἰθαλόεσσαν
χεύατο κὰκ κεφαλῆς, χαρίεν δ' ᾔσχυνε πρόσωπον.

Vtraque manu puluerem deſumens in caput ſparſit, & gratam faciem deturpauit. Virgilius etiam libro decimo de Mezentio,

Canitiem immundo deformat puluere, & ambas
Ad cœlum tendit palmas, & corpore inhæret.

ANIMI MOTVS. *curas animi. quas motus nuncupat, quia, ut ait Ariſtoteles libro ſecundo phyſicorum, corpora naturalia ſunt, quæ in ſe habent principium motus, & quietis. corpora autem naturalia ſunt, animalia omnia, et ipſorum partes, & plantæ, & elementa. motus fit uel cum de loco ad locum mouemur, uel cum excreſcimus, & decreſcimus, atque etiam corrumpimur. nam* φθίσιν *nominat Ariſtoteles, uel* κατ' ἀλλοίωσιν. *ideſt, ut noſtrates philoſophi interpretantur, per alterationem. hic Horatius motum per alterationem innuit, qui fit cum alijs poſt alias curis diſtinemur.* περὶ ἀλλοιώσεως *lege Ariſtotelem libro primo de generatione, & corruptione.* INTERPRETE LINGVA. *recte linguam interpretem animi appellauit. nam linguæ munus eſt, perſpicue ſenſa animi eloqui: quod niſi faciet, ſuo munere non fungetur teſte ipſo Ariſtotele libro tertio rhetoricorum,* καὶ ὡρίσθω λέξεως ἀρετὴ σαφῆ εἶναι, σημεῖον γάρ, ὅτι ὁ λόγος ἐὰν μὴ δηλοῖ, οὐ ποιήσει τὸ ἑαυτοῦ ἔργον. *uirtus dictionis diffiniatur, ut perſpicua ſit: cuius rei ſignum eſt, quòd oratio, niſi perſpicue animum interpretetur, ſuo munere non fungetur.* ABSONA DICTA. *ſi oratio erit abſona, ideſt abhorrens à fortunis dicentis, à ſtatu, et conditione eius qui dicit, ut cum aliquis infelix hilari fronte loquitur: ſumpta*

ſimilitudo à muſicis imperitis, qui, cum alio tono perſonandum ſit, alio perſonant. exempli gratia. Pythagoras ebrium iuuenem faces foribus amicæ admouentem ſpondæorum cantu repreſſit. ſi dactylis fuiſſet uſus, eius dicta iure poterant abſona uocari. TOLLENT CACHINNVM. *non moderate ridebunt. ſic Cicero in libro de fato. Zopyrus ſtupidum eſſe Socratem dixit, & bardum, quòd iugula concaua non haberet. obſtructas eas partes, & obturatas eſſe dicebat. addidit etiam mulieroſum, in quo Alcibiades cachinnum dicitur ſuſtuliſſe.* EQVITES, PEDITESQVE. *Porphyrio ſic, ordo equeſter, & plebeius. nos Romanos milites omnino interpretabimur: ciues enim Romani militabant, non ſerui: quod an innuat Porphyrio, non plane compertum habeo, ita eſt conciſus, & obſcurus. Pompeius difficillimo reip. tempore ſeruos armauit, ut ſcribit Cæſar libro primo de bello ciuili. ſed id pro tempore euenit, in more poſitum non erat. Virgilius de milite ſpurio. uetitiſq; ad Troiam acceſſerat armis. & Cæſar uehementer in Deiotarum indignatus fuit, cum comperit inter milites ſibi à Deiotaro miſſos ſeruum eſſe, ut in oratione Ciceronis pro rege Deiotaro inuenies. Cicero pro Murena clariſſimis uerbis teſtatur, Romanos ciues militia reuerſos Romæ in rep. uerſari ſolitos. uoluntas militum, inquit, quæ cum per ſe ualet multitudine, tum apud ſuos gratia, tum uero in conſule declarando multum etiam apud uniuerſum populum Romanum auctoritatis habet ſuffragatio militaris. Hic igitur Horatius per equites, pediteſq;, ciues Romanos intelligit, qui pugnare ipſi, & in caſtra ſolebant proficiſci. quod Athenienſes etiam faciebant, ut Demoſthenes in oratione de falſa legatione docet, ubi de Aeſchine loquitur, cuius uerba Athenienſes audire noluerant, & crebris clamoribus interruperant,* πολλοὺς ἔφη τοὺς θορυβοῦντας εἶναι, ὀλίγους δὲ τοὺς στρατευομένους, ὅταν δέῃ. *multos dixit obſtrepentes eſſe, paucos autem ad bella euntes, cum opus ſit.*

XVI.

Intererit multum Dauus ne loquatur, an heros,
Maturus ne ſenex, an adhuc florente iuuenta
Feruidus, an matrona potens, an ſedula nutrix,
Mercator ne uagus, cultor ne uirentis agelli,
Colchus, an Aſſyrius, Thebis nutritus, an Argis,

Egit Horatius proxime de oratione pathetica, ideſt perturbationum plena, nunc moratam aggreditur, quæ rationem habet ſexus, ætatis & gentis, & aliarum huiuſmodi rerum. Cicero in oratore ad Brutum πρέπον, *ideſt decorum uocat, ubi etiam ſic inquit, huius ignoratione non modo in uita, ſed ſæpiſſime & in poematis, & in oratione peccatur: eſt autem, quid deceat, oratori uidendum, non in ſententijs ſolum, ſed etiam in uerbis: non enim omnis fortuna, non omnis honos, non omnis auctoritas, non omnis ætas, nec uero locus, aut tempus, aut auditor omnis eodem aut uerborum genere tractandus eſt, aut ſententiarum. quæ uerba Ciceronis idem omnino*

continent, quod deſcripti Horatij *uerſus comprehendunt.* Ariſtoteles *libro tertio rheto-ricorum de morata oratione ſic.* ὅτι ἀκολουθεῖ ἡ ἁρμόττουσα ἑκάστῳ γένει, καὶ ἕξει. λέγω δὲ γένος μὲν καθ' ἡλικίαν, οἷον παῖς, ἢ ἀνὴρ, ἢ γέρων, καὶ γυνὴ, καὶ ἀνήρ. *quæ mire expreſſit* Horatius *poſitis tamen nominibus alijs. uerba* Ariſtotelis *ſic uerti poſſunt, quia ſequitur conueniens unicuique generi, & habitui. dico autem genus ſecundum ætatem, ut puer, uir, ſenex, & mulier, & uir.* Horatius. *maturus ne ſenex, an adhuc florente iuuenta* Feruidus. *cum dixit* Ariſtoteles ἕξει, *innuit uarios habitus hominum.* Horatius *ſic* Dauus, *an heros, an matrona potens, an ſedula nu-trix, mercator ne uagus, cultor ne uirentis agelli. in morata oratione eſt etiam natio.* Ariſtoteles, καὶ λάκων, καὶ θετταλός. *&* Lacedæmonius, *&* Theſſalus. Horatius *ſic.* Colchus, *an* Aſſyrius, Thebis *nutritus, an* Argis. Dionyſius *in libro* περὶ λόγων ἐξετάσεως *ſic inquit,* ζητητέον δὲ πότερον Ἕλλην ὁ λέγων, ἢ βάρβαρος καθόλου, *quærendum in uniuerſum eſt, græcus ne ſit qui loquitur, an barbarus. mox græcum, & barbarum in ſuos populos diuidit, & alia perſequitur diligentius, quæ ad oratio-nem moratam pertinent, quæ nos hic breuitatis gratia prætermittimus.* DAVVS NE LOQVATVR, AN HEROS. *in* Parergis *hunc locum declarauimus, hic etiam tamen monebimus, quoſdam legere, herus ne, quoſdam, an* Irus. *nam de* Iro Homerus *in odyſſea, &* Ouidius, *immundæ cura fidelis haræ. ego non inani ra-tione adductus, ſic legendum putarim, diuus ne loquatur, an heros. ut heros nobiles perſonas indicet tam in comœdia, quàm in tragœdia, diuus deos ſignificet, qui in co-mœdia, & in tragœdia inducuntur, ut* Mercurius *in* Amphytrione Plauti, *plutus in pluto* Ariſtophanis, Hercules *in* Philoctete Sophoclis. *alioquin* Horatius *in numerandis perſonis defeciſſe uidebitur, diuinas præteriens.* FERVIDVS. *calidus:* Iuuenes *enim plus ſanguinis habentes calidiores ſunt, quàm ſenes, qui frigidi ſunt, quia ſan-guis ſenibus torpet, et conglaciatur, ut* Galenus *eſt auctor.* Virgilius.

> Sin, *has ne poſſim naturæ accedere partes,*
> Frigidus *obſtiterit circum præcordia ſanguis.*

MATRONA POTENS. *fortaſſe clariſſimam fœminam indicat, ſenatoris uxorem. nam* Vlpianus *iuriſconſultus, libro primo* Digeſtorum, *titulo de ſenatoribus lege octaua ſic inquit, clariſſimarum fœminarum nomine ſenatorum filiæ, niſi quæ uiros clariſſimos ſortitæ ſunt, non habentur: fœminis enim dignitatem clariſſimam mariti tribuunt, parentes uero, donec plebeijs nuptijs fuerint copulatæ. tam diu igi-tur clariſſima fœmina erit, quàm diu ſenatori nupta eſt, uel clariſſimo; aut ſeparata ab eo, alij inferioris dignitatis non nupſit.*

XVII.

Aut famam ſequere, aut ſibi conuenientia finge
Scriptor. honoratum ſi forte reponis Achillem,
Impiger, iracundus, inexorabilis, acer,

Iura neget ſibi nata, nihil non arroget armis,
Sit Medæa ferox, inuictaq;, flebilis Ino,
Perfidus Ixion, Io uaga, triſtis Oreſtes.
Si quid inexpertum ſcenæ committis, & audes
Perſonam formare nouam, ſeruetur ad imum
Qualis ab incepto proceſſerit, & ſibi conſtet.

Porphyrio hunc contextum ſic inducit. Hoc aliud præceptum eſt: nam poeta ſcripturus, aut ſecundum hominum conſenſum debet aliquid deſcribere, aut, ſi hiſtoriam tanquam tritam non uult attingere, debet conuenienter notam inducere. quibus uerbis Porphyrio poetæ inſtitutum non demonſtrat. hic enim Horatius duo eſſe poetarum argumenta ſcribit, alterum non nouam perſonam inducens, ſed eam, quæ ab alijs etiam poetis celebrata eſt, ut Aiax Sophoclis eſt, in qua perſona non licet temere multa comminiſci, ſed ea plane ſunt commemoranda de eius moribus, atque ingenio, quæ apud ueteres poetas reperimus. Aiax ſemper habitus eſt furioſus, et terribilis, talis à Sophocle exprimitur. alterum poetarum argumentum eſt, cum noua perſona inducitur, de qua nullum apud alios poetas impreſſum extet ueſtigium. tunc dare operam diligenter debemus, ut eam ubique ſibi ſimilem fingamus, ut primis extrema reſpondeant. AVT FAMAM SEQVERE. *ſequi autem famam debemus, ideſt fabulas ab alijs receptas, etiam ſi temere fictæ uideantur: neque enim à primis poetis recedere licet. Ariſtoteles in poetice quædam in Homero probari teſtatur, quæ temere efficta uideri poſſint, tamen recipiuntur,* ἐπεὶ καὶ τὰ ἐν ὀδυσσείᾳ ἄλογα τὰ περὶ τὴν ἔκθεσιν, *in odyſſea conſentanea non uidentur, quæ de expoſitione Vlyſſis dicuntur. alludit Ariſtoteles ad locum Homeri, qui eſt libro decimotertio odyſſeæ. Vlyſſes naufragus ad Alcynoum uenerat, is miſit, qui Vlyſſem cum donis ampliſsimis aueherent, qui altiſsimo ſomno ſopitus ſolum tandem ſe in litore cum donis eſſe animaduertit. quis hoc credat? quis de auro pluuio Danaes? quis de alijs? poetæ tamen ueterum figmenta tanquam leges ſeruant: quare Ariſtoteles etiam atque etiam præcipit.* τοὺς μὲν παρειλημμένους μύθους λύειν οὐκ ἔστι, λέγω δὲ οἷον τὴν κλυταιμνήστραν ἀποθανοῦσαν ὑπὸ τοῦ ὀρέστου, καὶ τὴν Ἐριφύλην ὑπὸ τοῦ ἀλκμαίωνος. *receptas fabulas non licet immutare: dico autem, ut Clytæmneſtram ab Oreſte occiſam, & ab Alcmæone Eriphylem.* SIBI CONVENIENTIA FINGE. *ſi fingis, finge conuenientia ſibi, ideſt perſonæ tribue ea, quæ ei conueniunt. fœminæ ſi fortitudinem tribueris, fortaſſe non conuenientia finxeris. Ariſtoteles in poetice.* δεύτερον δὲ τὰ ἁρμόττοντα, ἔστι γὰρ ἀνδρεῖον μὲν τὸ ἦθος, ἀλλ' οὐχ ἁρμόττον γυναικὶ τὸ ἀνδρείαν, ἢ δεινὴν εἶναι. *ſecundo loco conuenientia: eſt enim fortis quidem mos, ſed non conueniens mulieri, ut fortis ſit, uel acris. Herodotus quidem Artemiſiam fortem facit, quia hiſtoriam ſcribens ueritati ſe addixit. poeta autem qui fingit, non Artemiſiam aut Fuluiam Antonij uxorem aut Chlæliam fortiſſimas fœminas reſpiciet, ſed commune fœminarum ingenium,*

perfidiam ei filios comedendos dedit, & fratrem Abſyrtum lacerauit, eiusq; membra diſiecit, ut inſequentis illam patris cum Iaſone fugientem impetum retardaret. quam Mitridatem Ponti regem imitatum ait Cicero in oratione pro lege Manilia, qui aurum diſſipauit, & prædam opimam, ut inſequentis milites Luculli prædæ intentos reprimeret. FLEBILIS INO. *hæc fugiens Athamantem maritum furioſum in mare ſe cum filio deiecit, mox Leucothea dicta, filius Palæmon. flebilem uocat, ob mariti furorem, & quòd, cum dea eſſet, in eius templo ſacerdotes flebant, ut Ariſtoteles ſcriptum reliquit libro ſecundo rhetoricorum,* οἷον Ξενοφάνης Ἐλεάταις ἐρωτῶσιν, εἰ θύουσι τῇ Λευκοθέᾳ, καὶ θρηνοῦσιν, ἢ μή, συνεβούλευσε, εἰ μὲν θεὸν ὑπολαμβάνουσι μὴ θρηνεῖν, εἰ δ' ἄνθρωπον, μὴ θύειν. *ut Xenophanes Eleates quærentibus, deberent ne Leucothæ ſacra facere, & flere, nec ne, conſuluit, ſi deam eſſe cenſerent, ne flerent; ſi hominem, ne ſacra facerent. de hoc diximus etiam in Parergis libro primo, cap. decimoſexto.* PERFIDVS IXION. *quòd conuiua Iouis Iunonem de ſtupro interpellauit, cui illa ſimilem ſibi nubem obiecit, ex qua is Centauros procreauit. qua fabula ambitioſos ſignificari non uero bono, ſed eius umbra fruentes, ambitione ſcilicet, Plutarchus docet in uita Agidis, & Cleomenis.* IO VAGA. *quæ in uaccam à Ioue conuerſa, ne Iuno adueniens eius furtum deprehenderet, œſtro à Iunone agitata, ubi ad Nilum peruenit, apud Aegyptios diuinos honores meruit. Ouidium lege. de ea Virgilius libro ſeptimo.*

> *At leuem clypeum ſublatis cornibus Io*
> *Auro inſignibat, iam ſetis obſita, iam bos,*
> *Argumentum ingens, & cuſtos uirginis argus,*
> *Cælataq; amnem fundens pater Inachus urna.*

TRISTIS ORESTES. *propter conſcientiam occiſæ matris. Virgilius. Hinc Agamemnonius furijs agitatus Oreſtes. quas furias Cicero in oratione pro Sex. Roſcio Amerino malam conſcientiam interpretatur. In Oreſte Euripidis ſic Oreſtem Menelaus increpat,* ὁ μητροφόντης ἐπὶ φόνῳ πράσσων φόνον. *ò matricida, morte mortem cumulans. cui ſic Oreſtes reſpondet,* ὁ πατρὸς ἀμύντωρ, ὅν σὺ προὔδωκας θανεῖν. *ò patris ultor, quem tu in morte prodidiſti. Euripidis Oreſtem ante oculos habebat Horatius, cum hæc ſcribebat; uel certe Ariſtotelem, qui libro tertio rhetoricorum, ubi de epithetis agit, ſic inquit,* ἔστι μὲν τοῖς ἐπιθέτοις ποιεῖσθαι ἀπὸ φαύλου, ἢ αἰσχροῦ. οἷον ὁ μητροφόντης, ἔστι δ' ἀπὸ τοῦ βελτίονος, οἷον ὁ πατρὸς ἀμύντωρ. *licet epitheta à loco malo, & turpi deducere, ut matricida: licet etiam à meliori parte, ut patris ultor. triſtis igitur erat Oreſtes, uel cum illum Menelaus, & alij increpabant, quòd matris nece ſe inquinauerat, uel cum ipſe ſecum facinoris ſpeciem memoria repetebat.* INEXPERTVM. *hactenus dictum eſt de ijs, qui famam ſequuntur: nunc de ijs dicit, qui perſonas inducunt à nullis ante poetis inductas. et ideo eos ait ſcenæ committere, ideſt tragœdiæ rem inexpertam, ab alijs non tentatam. hoc innuit feciſſe Aeſchinem Demoſthenes in oratione de falſa legatione, his uerbis.* ὃς γὰρ ἀγῶνας καινοὺς ὥσπερ δράμα-

τα, καὶ τοῦτο ἀμφοτέρους πρὸς διαμεμετρημένην τὴν ἡμέραν αἱρεῖς, διάκων, δῆλον ὅτι πάνδεινος εἶ τις. PERSONAM NOVAM. de qua nullus alius poeta dixerit, uel nouam, ex hiſtoria in poema deductam, & iccirco quaſi hoſpitem, ut ſi quis Horatiam ſcribat, uel Porciam Bruti. AD IMVM. ad finem. AB INCEPTO. ab initio. ſimilem ſibi ubique finge. innuit Horatius æqualitatem, quam Ariſtoteles in poetice τὸ ὁμαλὸν uocat, τέταρτον δὲ τὸ ὁμαλόν, etc. diſcrepant inter ſe ὅμοιον, καὶ ὁμαλὸν, ideſt ſimile, & æquale, nam ſimilitudo ad eos refertur, de quibus alij etiam ſcripſerunt, æqualitas ad eos, de quibus nos tantum ſcribimus, perpetuam æqualitatem ſeruare debemus in ea, quam inducimus, perſona, ut ſit ſibi conſtans. in hoc Euripides in ea tragœdia peccauit, quæ Iphigenia inſcribitur, quem etiam Ariſtoteles reprehendit, his uerbis. τοῦ δ᾽ ἀνωμάλου ἡ ἐν αὐλίδι ἰφιγένεια, οὐδὲν γὰρ ἔοικεν ἡ ἱκετεύουσα, τῇ ὑστέρᾳ. Iphigenia in Aulide inæqualitatis exemplum eſt, nam cum ſupplex eſt, nihil ſibi ſimilis poſtera die uidetur. primum apud Euripidem Iphigenia Agamemnonem patrem orat, ne ſe mactet, cum inquit.

ἱκετηρίαν δὲ γόνασιν ἐξάπτω σέθεν,
τὸ σῶμα τοὐμόν, ὅπερ ἔτικτεν ἥδε σοι,
μή μ᾽ ἀπολέσῃς ἄωρον. ἡδὺ γὰρ τὸ φῶς
βλέπειν. τὰ δ᾽ ὑπὸ γῆς μή μ᾽ ἰδεῖν ἀναγκάσῃς.
Supplicem me ad tua genua aduoluo.
Corpus meum, quòd hæc tibi peperit,
Ne mihi intempeſtiuum perdas: ſuaue enim eſt lucem
Aſpicere, & quæ ſub terra ſunt, ne me uidere cogas.

Mox cum pro ea intercedit Achilles, ne mactaretur, ait illa uelle ſe libenter pro ſalute Græcorum mori.

σὺ δ᾽ ὦ ξένε
μὴ θνῆσκε δι᾽ ἐμὲ, μηδ᾽ ἀποκτείνῃς τινὰ,
ἔα δὲ σῶσαι με ἑλλάδα, ἣν δυνώμεθα.
Tu uero hoſpes,
Ne mea cauſa pereas, nec quenquam perimas,
Sine, ut Græciam ſeruem, ſi queamus.

At uero Virgilius ſimilem ſibi Didonem, & conſtantem ubique conformat: illa enim ubique amat, modo aperte amorem diſſimulat:

Neque te teneo, nec dicta refello.
I, ſequere Italiam, & uentis pete regna per undas.

Mox amantem pœnitet, cum ad Aeneam mittit Annam,

Ire iterum in lachrymas, iterum tentare precando
Cogitur.

In ipſo etiam rogo conſpectis Aeneæ donis illachrymauit.

Hic poſtquam Iliacas ueſtes, notumq; cubile

Conſpexit, paulum lachrymis, & mente morata
Incubuitq; thoro. &c.

XVIII.

Difficile eſt proprie communia dicere, tuq́;
Rectius Iliacum carmen deducis in actus,
Quàm ſi proferres ignota, indictaq́; primus.
Publica materies priuati iuris erit, ſi
Non circa uilem, patulumq́; moraberis orbem,
Nec uerbum uerbo curabis reddere fidus
Interpres, nec deſilies imitator in arctum,
Vnde pedem proferre pudor uetet, aut operis lex.

Cum in ſuperiore contextu dixiſſet Horatius, nouam aliquando perſonam induci, cum nos rei ſumus auctores; aliquando non plane nouam, ſed ab alio poeta deſumptam, quem in fabula imitamur; nunc difficilius eſſe prius genus poematis cenſet, deinde edocet, quo modo poetam, quem imitamur in fabula, quæ prius ab illo uulgata eſt, ſuperare artificio, atque omni genere poſſimus, ut ei omnem laudem rei inuentæ præripiamus. DIFFICILE EST PROPRIE COMMVNIA DICERE. *difficile eſt, rem à nullo ante tractatam, & ideo communem, proprie dicere, ideſt ita præclare ſcribere, & perfecte abſoluere, ut tua laus ſit, & propria, ut nemo amplius futurus ſit, cui te uincendi, uel proxime ad te accedendi, uel pertenuis ſpes oſtendi poſſit. hunc ſenſum politiſſime Hircius expreſſit libro octauo de bello Gallico, ubi Cæſarem ait in commentarijs communia proprie dixiſſe. adeoq́;, inquit, probantur omnium iudicio, ut prærepta, non præbita facultas ſcriptoribus uideatur. quaſi dicat Hircius, commentarij libri ſunt, quibus res breuiter comprehendimus, ut ab alijs explicentur, & luminibus orationis illuſtrentur, Cæſar tamen præripuit, non præbuit alijs ſcribendi facultatem, quia communia proprie dixit. nam communia hic, ideſt ab alijs intacta, & propterea nullius propria interpretamur, ſimilitudine earum rerum, quæ nullius in poteſtatem ſunt redactæ. de quibus Imperator Iuſtinianus libro ſecundo inſtitutionum ciuilium his uerbis meminit, & quidem naturali iure communia ſunt omnium hæc, aer, aqua profluens, et mare, et per hoc littora maris.* IN ACTVS. *actus ſunt in comœdia, & tragœdia. deducemus Iliacum carmen, ideſt Homeri Iliadem in actus, ſi ab Homero argumentum tragœdiæ ſumemus, et ſic illum quaſi prælucentem ſequentes rectius aliquid ſcribemus, quàm ſi communia, & inexperta ab alijs conſectaremur. illud enim longe eſt difficilius. Ariſtoteles etiam in poetice ex Homero argumenta ſumi tragœdiarum, & comœdiarum ſcripſit, ex Iliade, & Odyſſea tragœdiarum ex margite comœdiarum,* ὁ γὰρ μαργείτης ἀνάλογον ἔχει ὥσπερ ἰλιὰς, καὶ ὀδύσσεια πρὸς τὰς τραγῳδίας, οὕτω, καὶ οὗτος, πρὸς τὰς κωμῳδίας. *Eraſmus in chiliadibus ſumi ait argumenta tragœdiarum ex Iliade, comœdiarum ex Odyſ-*

ſea, quem nos tantum uirum correximus in Parergis, ubi permulta alia contra illius ſententiam annotauimus. uide Eraſmum in prouerbio ἰλιὰς κακῶν. Sophocles Iliacum carmen in actus deduxit, cum Aiacem ſcribebat. de quo ante Homerus in Iliade ceciнerat, Euripides uero cum Iphigeniam, Oreſtem, & alij alia, ex Homero fabulam quaſi ſcintillas auferentes, quas illi tragœdijs accendebant. QVAM SI PROFERRES. *rectius, inquit, & facilius ex Homero argumentum ſumes comœdiæ, uel tragœdiæ, quàm ſi tu ignota, & non dicta ab alijs proferres, ideſt primus ederes, & ſcriberes. nam inuenire difficile eſt, inuentis addere perfacile, ut ait Ariſtoteles in topicis. hinc libro primo eorum, quæ poſt phyſica inſcribuntur, Ariſtoteles idem ſic ait,* τὸν μὲν οὖν πρῶτον εἰκὸς τὸν ὁποιανοῦν εὑρόντα τέχνην παρὰ τὰς κοινὰς αἰσθήσεις, θαυμάζεσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, μὴ μόνον διὰ τὸ χρήσιμον εἶναί τι τῶν εὑρεθέντων, ἀλλ᾽ ὡς σοφὸν, καὶ διαφέροντα τῶν ἄλλων. *primum igitur par eſt, eum, qui quamlibet artem circa ſenſus communes inuenit, admirationi hominibus eſſe, non ſolum quia res ab illo inuentæ utiliſsimæ ſint, ſed quia ſapere, & inter alios uidetur excellere. unde etiam poſt paulo aperte Ariſtoteles Aegyptios honeſte nominat, qui primi philoſophati ſunt.* PVBLICA MATERIES. *hactenus de difficultate explicandæ rei, quam ante nos nemo attigerit. nunc docet, quo modo antecellere illi poſsimus, qui rem prior uulgauerit. publicam materiem, ideſt ab altero iam publicatam exponimus. neque enim publicum, & commune idem eſſe cenſemus, quemadmodum nec iuriſconſulti exiſtimant, ut Iuſtinianus demonſtrauit libro ſecundo inſtitutionum ciuilium cap. primo. at Madius, clariſsimus philoſophus, communia paulo ante pro publicis, & ab altero acceptis, & ſic nobis cum illo communibus, interpretatus eſt, & hic publica, ideſt communia exponit, cuius hæc uerba ſunt, ſubiungit difficile eſſe communia proprie dicere, ita ſcilicet ea nouo modo exprimere, ut à nullo accepta uideantur. & poſt. regulamq; tradit, qua ſeruata fieri poteſt, ut publica priuata fiant, hoc eſt communia propria. nam ſic libentius ab alijs accipiemus, quæ noſtra fieri poſſe confidimus. hæc ille. cuius ego auctoritatem libenter ſequerer, ſi mihi ſcrupulus eriperetur, qui mihi in animo reſidet. nam Horatius uerbum illud communia ſtatim aperit, cum inquit, Quàm ſi proferres ignota, indictaq; primus. communia ergo ſunt, ignota, & indicta. præterea ſi communia pro ab altero dictis, atque ab altero acceptis poſuiſſet, ſubdidiſſet non particulam, Que, ſed particulam, tamen; ut hic ſenſus extaret: difficile eſt ita explicare, quæ ab altero accipias, ut tua laus ſit, & propria, tamen rectius ab Iliade, & facilius argumentum ſumes, quàm ſi nouam rem aggredereris. quæ ſi in medium afferrem, ut eruditiſsimi Madii ſententiam oppugnarem, iure uideri poſſem ineptus. ſed nos hæc quidem teſtata reliquimus, ut fidi interpretis partes tueamur, qui, quod tacite ipſe ſecum ſentit, indicet aliis etiam liberius.* PRIVATI IVRIS. *propria illius, qui fuerit accuratior, & dixerit excellentius. uerba ſunt iuriſconſultorum. Iuſtinianus libro primo inſtitutionum ciuilium, cap. octauo ſic. nam quædam perſonæ ſui iuris ſunt, quædam alieno iuri ſubiectæ. item publicata ab altero, alterius*

propria erunt in diuerſo genere poematis. nam Aiax proprius eſt Homeri epici, proprius etiam Sophoclis tragici. ORBEM. *recte imitaberis, & imitatione uinces, ſi non anxius fueris in uertendo toto orbe, ideſt toto poematis corpore, nec te iiſdem uerbis addices, quæ antiquior uſurpauit poeta, nec uereberis quædam prætermittere, quædam etiam addere. per orbem igitur uniuerſum poema intellige eius poetæ, quem imitaris, & cum quo contendis. ſi per orbem periodum acciperes, non eſſes fortaſſe exſibilandus. nam periodus eſt quidam orbis, et eſt patula, quia pluribus membris conſtat. Cicero in oratore uerborum ambitum uocat, qui certe orbis eſt. nam de periodo loquens ſic ait, meæ quidem aures & perfecto, completoq; uerborum ambitu gaudent, et curta ſentiunt, nec amant redundantia.* VILEM. *quia contemnenda ab illo eſt, qui fabulam ab altero ſumit, & iccirco illi uilis eſt periodus, cum non in periodis, ſed in materie deſudare debeat ambitioſius.* PATVLVM. *periodus patula eſt, et ampla. Quintilianus libro nono, cap. quarto ſic ait. habet periodus membra minimum duo. medius numerus uidetur quatuor, ſed recipit frequenter et plura. modus eius à Cicerone aut quatuor ſenariis uerſibus, aut ipſius ſpiritus modo terminatur, præſtare debet, ut ſenſum concludat. uide Ciceronem in libris oratoriis. Madius mea quidem ſententia præclare Horatium hic innuere inquit, ordinem eius, à quo fabulam accipimus, eſſe immutandum, ſic enim circa orbem non immorabimur.* NEC VERBVM VERBO. *ſic Cicero in libro de optimo genere oratorum: conuerti enim ex Atticis duorum eloquentiſsimorum nobiliſsimas orationes, inter ſe contrarias, Aeſchinis, Demoſthenisq;, nec conuerti, ut interpres, ſed ut orator, ſententijs iiſdem, & earum formis tanquam figuris, uerbis ad noſtram conſuetudinem aptis, in quibus non uerbum pro uerbo neceſſe habui reddere, ſed genus omnium uerborum, uimq; ſeruaui: non enim ea me annumerare lectori putaui oportere, ſed tanquam appendere. Cicero in Catone uertens locum Xenophontis ex libro octauo de inſtitutione Cyri, ubi moriens Cyrus filios alloquitur his uerbis,* εἰ μὲν οὖν οὕτως ἔχει τοῦτο ὥσπερ ἐγὼ οἴομαι, καὶ ἡ ψυχὴ καταλείπει τὸ σῶμα, καὶ τὴν ἐμὴν ψυχὴν καταιδούμενοι ποιεῖτε, ἃ ἐγὼ δέομαι. *ſic inquit. quare ſi hæc ita ſunt, ſic me colite, ut Deum. qua inuerſione Cicero multa omiſit. eam nos expendimus in Parergis, audacius fortaſſe in Ciceronem inuecti, ſed tamen non ſine argumentis. atque utinam extarent Aeſchines, et Demoſthenes à Cicerone uerſi. quemadmodum uertendi græci eſſent, melius perſpicere potuiſſemus. quanquam mihi quidem hoc deſiderium leuauit uir doctiſſimus, atque eloquentiſſimus, Paulus Manutius, qui quatuor Demoſthenis orationes contra Philippum ſuperioribus annis ita quidem in latinam orationem uertit, ut nihil fieri poſſit perfectius: ille enim non ſolum præceptum Horatij, & Ciceronis in uertendo ſeruauit, ſed etiam latinam linguam re ipſa probauit Græca eſſe uberiorem, & locupletiorem. quod uerbo tantum affirmauit Cicero libro primo de finibus, & libro ſecundo Tuſculanarum quæſtionum.* NEC DESILIES IMITATOR IN ARCTVM. *tu, qui imitator es, non fidus interpres, ne deſcendas in anguſtum hunc locum, ut uerbum*

uerbo uelis interpretari, & liberius exſpatiari non poſſis. id enim omnino faciendum uidetur, quod elegantiſſime, & doctiſſime noſter Riccius præſcribit libro ſecundo de imitatione, his uerbis. Cicero Milonem cædis reum fortiſſima oratione (ſi eam habuit integram, quæ pro Milone legitur) defendit, at Brutus idem effeciſſe, ſed alio idem effeciſſe modo dicitur, neque fortaſſe imperite. quid uero ſi Hortenſius eam quoque cauſam peroraſſet? num ei quaſi ad alterius eorum utrius ingenium inueniendi ratio concluſa, atque circumſcripta eſſe debuiſſet? ut non ſolum multa addi ad aliorum inuenta, uerum etiam alio illa ipſa modo inueniri, atque excogitari facile poſsint. Socrates in Ione Platonis, τί δ᾽ οἱ ἄλλοι ποιηταὶ οὐ περὶ τῶν αὐτῶν τούτων. quid alij poetæ non de his ipſis rebus agunt? cui reſpondet Ion. ναί, ἀλλ᾽ ὦ σώκρατες οὐχ ὁμοίως πεποιήκασι, καὶ ὅμηρος. næ, at non ea ratione, qua Homerus, alij carmina panxerunt. PVDOR VETET. *pudor uetat nos proferre pedem, ideſt diſcedere ab ijs, quæ temere ſumus aggreſſi, & ſic malle ſolemus in errore obſtinate perſiſtere, quàm ceſſare, quæ res laudabilis non eſt. unde Plato in Carmide Socratem inducit præclare Carmidis opinionem oppugnantem, qui dixerat temperantiam eſſe pudorem, οὐκ ἄρα σωφροσύνη ἂν εἴη αἰδώς. εἴπερ τὸ μὲν ἀγαθὸν τυγχάνει ὄν. αἰδὼς δὲ μηδὲν μᾶλλον ἀγαθὸν, ἢ καὶ κακόν. non igitur temperantia pudor eſſet, ſi hæc bona eſt, pudor non minus malus, quàm bonus. uerba hæc omnia, deſilire in arctum, unde pudor proferre pedem uetet, militarem quandam imaginem præ ſe ferunt. nam Imperatores, qui in locum anguſtum, & in hoſtium inſidias deuenerunt, malunt aliquando occumbere, quàm fugere. Xenophon in paralipomenis libro primo, καλλικρατίδης δὲ εἶπεν, ὅτι ἡ σπάρτη οὐδὲν μὴ κάκιον οἰκεῖται αὐτοῦ ἀποθανόντος, φεύγειν δὲ αἰσχρὸν εἶναι, ἔφη. Callicratides uero inquit, nihilominus me mortuo Sparta habitabitur, fugere omnino turpe eſt, inquit.* OPERIS LEX. *inſtitutum, quo iam opus tractare cœpiſti. turpe enim eſt, aliquid aggredi, quod demum omittere cogaris, ut ſi uerbum uerbo reddere inceperis, mox te ad fabulam tantum exprimendam conuertas. legem appellauit, quod inſtitutum eſt, etiam Epictetus. ὅσα προτίθεται, τούτοις ὡς νόμοις, ὡς ἀσεβήσων, ἂν παραβῇς ἔμμενε. quæcunque propoſita ſunt, his ueluti legibus, ut peccaturus, ſi inde pedem proferas, conſiſte.*

XIX.

Nec ſic incipies, ut ſcriptor Cyclicus olim,
Fortunam Priami cantabo, & nobile bellum.
Quid dignum tanto feret hic promiſſor hiatu?
Parturient montes, naſcetur ridiculus mus.

Redit ad Epicum Horatius, quem monet, ne uelit principium poematis ſui grandioribus uerbis contexere, propterea quòd principium tenue potius eſſe debet, quàm turgidum, atque inflatum. proponit uero ſibi Cyclicum poetam pro cunctis exagitandum, qui bellum Troianum ſcribens nimis grandi principio erat exorſus, eiuſq; in com

paratione Homerum ob excellentem artem ſumme extollit. requirit hoc etiam in oratorio principio Quintilianus libro quarto cap. ſecundo his uerbis. nec minus diligenter, ne ſuſpecti ſimul in ulla parte, uitandum, propterea quòd minime oſtentari debet in principijs cura, quia uidetur ars omnino dicentis contra iudicem adhiberi. M. Tullius in oratore ad Brutum ſic inquit, medius ille autem, quem modicum, et temperatum uoco, ſi modo ſuum illud ſatis inſtruxerit, non extimeſcet ancipites dicendi, incertosq; caſus: etiam ſi quando minus ſuccedet, ut ſæpe fit, magnum tamen periculum non adibit: alte enim cadere non poteſt. Zezes Heſiodi interpres Procli principium inflatius arguit his uerbis, quaſi huiuſcemodi principium omnibus ſit uitandum, οὐ καλῶς μετεωρολογεῖ, καὶ στομφάζει κρημνηγορῶν. CYCLICVS. *Antimachus cognomento Cyclicus, uel quiſpiam alter, qui in circulis, quos græci uocant* κύκλοις, *unde Cyclicus deductus uidetur, ſua carmina, ut ait Acron, recitaret, cuius mihi ſententia placet, quam ueterum etiam ſcriptorum teſtimonijs munire poſſumus. Plutarchus enim in libro de muſica ſic habet,* ἔχεις ἔφη τοὺς ἐγκυκλίους περὶ μουσικῆς λόγους, *habes inquit circulares de muſica ſermones. hic poeta fortaſſe etiam curabat, ut à rapſodis ſua carmina paſſim recitarentur: erant enim rapſodi carminum recitatores, Plato in Ione.* ἀλλὰ σοφοὶ μέν που ἐστὲ ὑμεῖς οἱ ῥαψῳδοὶ, καὶ οἱ ὑποκριταὶ, καὶ ὧν ὑμεῖς ᾄδετε τὰ ποιήματα? *ſed uos rapſodi ſapientes eſtis, & hypocritæ, & quorum uos poemata canitis. de ijs, quæ Ariſtoteles uocat* ἐγκύκλια *libro primo de moribus ad Nicomachum, annotauimus in Parergis libro ſecundo, cap.* XX. *contra Euſtratij ſententiam.* FORTVNAM PRIAMI. *ſic incipiebat Cyclicus, promittens ſe dicturum de uiciſſitudine rerum maximarum: ubi enim fortuna dominatur, ibi ſint incerti exitus rerum neceſſe eſt. de ea Marcellinus ſic ait libro decimoquarto in fine, hæc fortuna mutabilis, & inconſtans fecit Agathoclem Siculum ex figulo regem, & Dionyſium, gentium quondam terrorem, Corinthi literario ludo præfecit, hæc Andriſcum in Fullonia natum ad Pſeudophilippi nomen euexit, & Perſei legitimum filium artem ferrariam ob quærendum docuit uictum, & quæ ſequuntur. talia pollicebatur Cyclicus dicturum ſe de Priamo, qui olim Aſiæ rex diruta, atque inflammata Troia, ad miſeram fortunam redactus miſere à Pyrrho fuit contrucidatus. nam ſequens Marcellinus hoc etiam addit de Pompeio. Iſtius iniquitate Pompeius poſt quæſitum Magni ex rerum geſtarum amplitudine cognomentum ad ſpadonum libidinem in Aegypto trucidatur. Pindarus cum tantum in humanis rebus poſſe fortunam uideret, eam filiam Iouis appellauit ode* IB. *olympiorum.*

λίσσομαι παῖ Ζηνὸς ἐλευθερίου
σώτειρα τύχα.

Obteſtor filia Iouis liberalis ſeruatrix fortuna. HIATV. *granditate. nam pleno ore uerſus eſt proferendus. hiatus terræ eſt. Virgilius. ſed mihi uel tellus optem prius ima dehiſcat. Catullus. cum grauis exuſtos æſtus hiulcat agros.* PARTVRIENT MONTES. *uſurpatur hic uerſus in eos, qui magna quidem pollicentur, ſed nihil*

præſtant. Lucianus in libro de conſcribenda hiſtoria, ſic, εἴπου ἔρωτα εἶδες παίζοντα, προσωπεῖον Ἡρακλέους πάμμεγα, ἢ Τιτᾶνος περικείμενον, εὐθὺς γοῦν οἱ ἀκούσαντες ἐπιφθέγγονται αὐτοῖς τὸ, ὤδινεν ὄρος, ideſt ſicubi amorem uideres ludentem, perſonam Herculis magnam, uel Titanis geſtantem, ſtatim audientes ſecum dicunt, parturijt mons. Athenæus libro decimoquarto de cœnis ſophiſtarum, Tachum regem Aegypti iocatum ait in Ageſilaum, qui corpore puſillus erat, nomine uero celeber, τὸ δὲ σκῶμμα τοῦτο ἦν. ὤδινεν ὄρος. Ζεὺς δὲ ἐφοβεῖτο. τὸ δ' ἔτεκεν μῦν. ſcomma hoc erat. parturibat mons. Iuppiter autem quid pareret metu perculſus expectabat. hic uero murem peperit. cui reſpondit Ageſilaus, φανήσομαί σοι ποτὲ καὶ λέων. tibi aliquando etiam leo uidebor. RIDICVLVS MVS. deſiit in unam ſyllabam mus, non ſine artificio. nam Quintilianus libro octauo, cap. quarto ſic inquit, riſimus merito nuper poetam, qui dixerat, prætextam in ciſta mures roſere Camilli. at Virgilij miramur illud, ſæpe exiguus mus. nam epitheton exiguus aptum, proprium efficit, ne plus expectaremus, & clauſula ipſa unius ſyllabæ non uſitata addidit gratiam. imitatus utrunque Horatius, naſcetur ridiculus mus. hæc Quintilianus.

XX.

Quanto rectius hic, qui nil molitur inepte,
Dic mihi muſa uirum, captæ poſt tempora Troiæ
Qui mores hominum multorum uidit, & urbes.
Non fumum ex fulgore, ſed ex fumo dare lucem
Cogitat, ut ſpecioſa dehinc miracula promat,
Antiphatem, Scyllamq;, & cum Cyclope Charybdim.

QVANTO RECTIVS HIC. quanto melius, inquit, Homerus incipit, quàm Antimachus Cyclicus? hunc Antimachum, ſi modo per Cyclicum Antimachum intelligit, Horatius hic prorſus irridet. de eo tamen Cicero honorificentius loquitur in libro de claris oratoribus his uerbis. nec enim poſſet idem Demoſthenes dicere, quod dixiſſe Antimachum Clarium poetam ferunt, qui cum conuocatis auditoribus legeret eis magnum illud, quod nouiſtis, uolumen ſuum, & eum legentem omnes præter Platonem reliquiſſent, legam, inquit, nihilominus: Plato enim mihi unus inſtar eſt omnium. ibi Corradus, uir doctiſſimus, clarum poetam legit non Clarium. hic tamen, inquit, in alijs libris legimus clarum, fortaſſe melius, quod ut dicimus ſæpe exempli cauſa, Virgilius nobilis, & clarus poeta, ſic raro dicimus Virgilius Mantuanus poeta. Antimachus præterea Colophonius à Suida Athenæo, & alijs, non Clarius appellatur. quòd ſi quis arguat Clarum locum Colophoni uicinum fuiſſe, & à uicinis locis licere Claros homines appellare: dicam, poetis, non oratoribus, & hiſtoricis hoc ipſum concedi. poetam uocat Cicero, ita, ut unus ſit è ſex illis, qui per excellentiam poetæ nominantur, ut interpres Oppiani ſcribit, & Lilius refert. Thebaida compoſuit, & libros quatuor, & uiginti ſcripſit ante, quàm duces ad urbem perduceret, ut Lilius

in poetis

in poetis refert. hæc de Antimacho libenter perſecuti ſumus. ex quibus conijcere poſſumus nobiliorem illum poetam fuiſſe, quàm hic Horatius *indicat, quando per* Cyclicum Acron, *&* Porphyrio Antimachum *exponunt.* NIL MOLITVR INEPTE. *nil meditatur, & ſcribit imperite. unde* Socrates *in* Platonis Ione *iure optimo* Homerum ἄριστον, καὶ θειότατον τῶν ποιητῶν *uocat, ideſt optimum, & maxime diuinum inter poetas. & cum poetam dicimus, illum per excellentiam inter græcos intelligimus, ut inter latinos* Virgilium*: ut* Iuſtinianus *etiam ait libro primo inſtitutionum ciuilium.* DIC MIHI MVSA VIRVM. *duobus uerſibus expreſſit* Horatius *principium odyſſeæ tribus uerſibus conſtans.*

ἄνδρα μοι ἔννεπε μοῦσα πολύτροπον, ὃς μάλα πολλὰ
πλάγχθη, ἐπεὶ Τροίης ἱερὸν πτολίεθρον ἔπερσε,
πολλῶν δ' ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα, καὶ νόον ἔγνω.

In qua uerſione defeciſſe mihi quidem uidetur Horatius*. nam* πολύτροπον, *quæ dictio lumen horum carminum, & ſplendor maximus eſt, non attigit. ea uero* Vlyſſem *multa ſcientem, floridius græce, quam nos uno uerbo exprimere latine poſſimus, ſignificat. quòd ſi quis hic pro* Horatio *argutabitur, dicens, hoc illo carmine fuiſſe declaratum,* Qui mores hominum multorum uidit, & urbes*: huic ego reſpondebo, tertium* Homeri *uerſum illo retuliſſe* Horatium*, non dictionem illam* πολύτροπον*. quam non addidiſſet* Homerus*, ſi tertio tantum uerſu, quem conceperat animo, ſenſum eloqui potuiſſet.* NON FVMVM EX FVLGORE. *illi ex fulgore fumum dant, qui initio præclare ſe gerunt, mox tanquam lumen uidentur extingui, & deficiunt paulatim, uel etiam repente. ſumpſit ſimilitudinem* Horatius *ab aerijs, & aqueis corporibus, etiam terreis; quæ cum ſunt combuſta, fumum retinent, & nigredine ſunt aſperſa.* Ariſteteles *in libro de coloribus,* τὸ δὲ μέλαν χρῶμα συμβαίνει γίνεσθαι, ὅταν ὁ ἀὴρ, καὶ τὸ ὕδωρ ὑπὸ τοῦ πυρὸς διακαυθῇ, διὸ καὶ πάντα τὰ καόμενα μελαίνεται, καθάπερ ξύλα, καὶ ἄνθρακες σβεσθέντος τοῦ πυρὸς, καὶ ὁ ἐκ τοῦ κεράμου καπνὸς ἐκκρινομένου τοῦ ἐνυπάρχοντος ἐν τῷ κεράμῳ ὑγροῦ, καὶ καομένου*. nigrum autem colorem fieri contingit, cum aer, & aqua ab igne comburuntur, quare & omnia ambuſta nigreſcunt, ut ligna, & carbones igne extincto, quin & fumus, qui ex latere prodit, ubi humidum, quod lateri inerat, excernitur, & comburitur. ubi* Portius*, clariſſimus philoſophus, quod ad fumum attinet, ſic inquit. Quod in lignis declarauit, & carbonibus, idem in terreis uſu uenire demonſtrat, confirmans id per fumum, quem terrea exhalant, qui iccirco nigricat, quoniam ignis educit humiditatem, eamq; adurit. & paulopoſt.* καπνὸς, *quem fumum uocamus, eſt lignorum, eorum ſcilicet, quæ ex mixtura humidæ, & terreæ ſubſtantiæ conſtant.* λιγνὺς *autem eſt thuris, picis, & odorabilium, quæq; minus habent humiditatis, ac magis terrea ſunt.* κνίσα *uero, quem nidorem quidam interpretantur, eſt olei, eorumq;, quæ oleagina ſunt, & pinguia. ſed hæc quarto* Meteororum *ab* Ariſtotele *diffuſius diſcutiuntur. cap. de uſtibili.* SED EX FVMO DARE LVCEM. *ij lucem dant ex fu=*

mo, qui è tenui, ac mediocri principio altius prouehuntur, & perpetuo quodam tenore ſemper excreſcunt: non qui poſt illuſtre principium, quaſi quodam repente uento deſtituti flacceſcunt, ut de Galba inquit Cicero in Bruto, & ſuperioribus menſibus Bononiæ, uir nobiliſſimus, Franciſcus Bolognetus, de quodam poeta Ethruſco dicebat, cuius principio nihil eſſe poteſt illuſtrius, reliquo poemate nihil obſcurius. hoc eſt, inquit, fumum ex fulgore, non ex fumo dare lucem. SPECIOSA MIRACVLA. *per miracula ea monſtra hominum, uel ferarum potius intelligit, quæ ſtatim refert. ſpecioſa autem, ideſt immania. nam, quæ uaſta ſunt corpora, plus ſpeciei & formæ habent, quàm exigua. Homerus de Tydeo exigui corporis,* εἶδος μὲν ἔην κακός. *forma malus erat, ideſt non ſpecioſus, quod alibi de Dolone etiam protulit. uel ſpecioſa, pulchre explicata.* ANTIPHATEM. *Leſtrygonum regem, qui homines deuorabat. Homerus odyſſ.* κ. SCYLLAM. *de hac, & Charybdi, odyſſ.* μ. CYCLOPE. *Polyphemo, odyſſ.* θ.

XXI.

Nec reditum Diomedis ab interitu Meleagri,
Nec gemino bellum Troianum orditur ab ouo,
Semper ad euentum feſtinat, & in medias res
Non ſecus, ac notas auditorem rapit, & quæ
Deſperat tractata niteſcere poſſe, relinquit,
Atque ita mentitur, ſic ueris falſa remiſcet,
Primo ne medium, medio ne diſcrepet imum.

Mirabitur fortaſſe aliquis, cur Horatius de principio heroico hic agat, quod non à primis rebus, ſed à medijs, uel poſtremis deducitur, cum de hac ipſa ratione ſuperius contextu ſexto ſatis multa præceperit; & Horatium ſuperuacanea uel hoc, uel illo loco ſcripſiſſe affirmabit. quam nos quæſtionem ſic diſſoluimus. in ſexto contextu Horatius de ordine agebat, & quia ad ordinem referuntur principium, medium, ultimum, obiter etiam de principio hoc ipſo heroico, & breuiter uerba fecit, nunc proprie, & uere de principio diſſerit, quare occaſio non fuit dimittenda. quinetiam obiter hic repetit primum huius libri præceptum, cum inquit, primo ne medium, medio ne diſcrepet imum. ſolent enim ueteres, & boni ſcriptores ſæpe ea repetere, quæ alibi explicuerunt. Ariſtoteles in primo libro de Anima de perturbationibus animi, ideſt περὶ τῶν παθῶν, *obiter, & breuiter diſputauit, de ijs in libro ſecundo rhetoricorum proprie, & fuſius diſſeruit: de ſenſibus copioſe dixit libro ſecundo de Anima, de ijſdem mox librum conſcripſit, quem etiam inſcripſit* περὶ τῶν αἰσθήσεων καὶ αἰσθητῶν. *quid Cicero? quoties eadem repetit, atque inculcat? hoc uero notum eſt lippis, ut aiunt, & tonſoribus. In oratore ad M. Brutum ſic etiam docet. Cum autem, quid, et quo loco dicat, inuenerit, illud eſt longe maximum, uidere, quonam modo. ſcitum eſt enim, quod Carneades noſter dicere ſolebat, Clitomachum eadem dicere, Carnea-*

dem autem etiam eodem modo eadem dicere. ſæpe autem uſu uenire ſolet, ut de iiſdem rebus nobis dicendum ſit uberius, de quibus alibi preſſius diximus, ut Themiſtius inquit libro quinto phyſicorum, contextu nono. hæc uero perſecuti ſumus copioſius, quia multos mirari animaduertimus, quamobrem Horatius bis de principio heroico egerit. NEC REDITVM DIOMEDIS. *Diomedem regno pulſum, & redeuntem uxor Aegiale arcuit. uide Dictem Cretenſem. Meleager autem frater Diomedis fuit, qui tantum conſumebatur, quantum facem fatalem mater Althæa conſumebat. Hyginus, & Ouidius.* GEMINO OVO. *bellum Troianum ob raptam Helenam exarſit, ſed Homerus à ſacerdote Chryſe, cuius filiam Agamemnon ad Troiam captiuam habebat, exorſus eſt, non ab ortu Helenæ: quæ ex ouo nata perhibetur: Iuppiter enim in Cycnum uerſus cum Læda coiuit: Ouidius. Fecit olorinis Lædam recubare ſub alis. Athenæus libro ſecundo de cœnis ſophiſtarum, de Helena ſic ait,* ὡς δὴ ὠοῦ εἴη γεγεννημένη, *quòd eſſet ex ouo genita. quidam aiunt ouum è cœlo decidiſſe, ut ibidem ſcribit Athenæus. ſympoſiis libro ſecundo Plutarchus ſic habet,* τὸ Τυνδάρεον ὠὸν οἱ ποιηταὶ λέγουσιν οὐρανοπετὲς ἀναφῆναι. *Tyndaræum ouum poetæ aiunt è cœlo delapſum apparuiſſe. Acron ex ouo gemino prognatos ait Caſtorem, & Pollucem, de Helena non meminit: cui tamen reclamat Athenæus, cuius uerba retulimus. nos ex altero ouo natam Helenam, ex altero Caſtorem, & Pollucem dicimus. Sebaſtianus quidem Corradus, uir doctiſſimus, qui cum Regij de gemino hoc ouo Horatij uerba feceram, ut eius ſententiam elicerem, nuper ad me Bononia ſic ſcripſit.* GEMINO. *nam ex altero Pollux, & Helena, ex altero Caſtor, & Clytemneſtra nati dicuntur: quanquam Pauſanias in Laconicis, Hyginus, Lucianus, Lycophronis interpres, et omnes pene ſcriptores, quos ipſi uidimus, unum ouum fuiſſe teſtantur, ex quo nati ſunt Caſtor, Pollux, Helena: ut ſequendi uideantur illi, qui gemino interpretantur, utriuſque ſexus, uel magno, uel in quo eſſent gemini, uel pari, uel potius duos uitellos habenti: ſic enim ſcribit Ariſtoteles libro ſexto de hiſtoria animalium,* τὰ δίδυμα τῶν ᾠῶν δύο ἔχει λεκίθους: *& libro primo de generatione animalium,* τὰ γὰρ δίδυμα τῶν ᾠῶν δύο ᾠά ἐστιν: *et Plinius libro decimo, cap. quinquageſimoquarto, quædam gallinæ omnia gemina oua pariunt, & geminos interdum excludunt pullos.* AD EVENTVM, ET IN MEDIAS RES. *ad finem, & ad medium ſe confert, unde initium petit. uide quæ diximus ſupra contextu* VI. *ex Plutarcho, et Theone.* AVDITOREM. *cur non lectorem potius? reſponde, quia etiam Homeri ſcripta recitabantur, ut tragœdiæ, & comœdiæ. Plato in Ione, ubi Ion ait ſe ab Epidaurijs uenire,* μῶν καὶ ῥαψῳδῶν ἀγῶνα τιθέασι τῷ θεῷ οἱ Ἐπιδαύριοι; *num rapſodorum certamen deo Epidaurij inſtituerunt? rapſodi autem erant ij, qui Homeri, et aliorum epicorum carmina recitabant, ut eodem dialogo Plato teſtatur.* TRACTATA NITESCERE. *ea prætermittit, quæ polite uerbis explicari non poſſunt: ſunt enim quædam ita horrida, ut ſplendeſcere oratione nequeant. quare Timantem poetæ ſæpe imitantur. de quo Cicero ſic in Oratore ad Brutum. ſi denique pi*

pictor ille uidit, cum in immolanda Iphigenia triſtis Calchas eſſet, mœſtior Vlyſſes, mœreret Menelaus, obuoluendum caput Agamemnonis eſſe, quoniam ſummum illum luctum penicillo non poſſet imitari. uide etiam Quintilianum libro ſecundo, cap. decimoquarto. translatio eſt à ferro, quod rubigine infectum, ſi tractetur, ſplendeſcit. uel refer hoc ad magnitudinem rei, & hiſtoriæ: quam uniuerſam ſi uellet poeta complecti, ita excreſceret, ut comprehendi animo non poſſet, & ſic tractata non niteſceret. Ariſtoteles in poetice de Homero, qui non totum bellum Troianum, ſed eam belli partem tantum, quæ ad iram Achillis attinet, expreſſit. λίαν γὰρ ἂν μέγας, καὶ οὐκ εὐσύνοπτος ἔμελλεν ἔσεσθαι. *res nimium excreuiſſet, & comprehenſibilis animi oculis non futura erat.* ATQVE ITA MENTITVR. *mentiri, & fingere poeta debet, ut Homerus fecit, ſed tamen in mendacijs conſtare ſibi debet, ut omnia inter ſe & principium medio, et medium fini reſpondeant, ne monſtrum fiat, de quo initio huius libri legimus: poeta enim non propter metrum, ſed propter fabulam, et fictionem poeta eſt: quare fingere omnino ſtatuat, ſed prudenter. Ariſtoteles in poetice.* οὐ τὰ γενόμενα λέγειν, τοῦτο ποιητοῦ ἔργον ἐστὶ, ἀλλ᾽ οἷα ἂν γένοιτο, καὶ τὰ δυνατὰ κατὰ τὸ εἰκὸς, ἢ τὸ ἀναγκαῖον. *non officium poetæ eſt res ueras, & geſtas dicere, ſed quæ fierent, & quæ uel ſecundum uериſimile, uel ſecundum neceſſarium fieri poſſent. illud etiam addit Ariſtoteles, poetam non futurum, qui nihil fingendo Herodotum metro exprimeret, ſed hiſtoricum. unde Lucanus, qui hiſtoriam de bello ciuili carmine retulit, poeta non habetur. is apud Martialem de ſeipſo ſic loquitur. Sunt quidam, qui me dicunt non eſſe poetam, Sed qui me uendit bibliopola putat.*

XXII.

Tu, quid ego, & populus mecum deſideret, audi.
Si plauſoris eges aulæa manentis, & uſque
Seſſuri, donec cantor uos, plaudite, dicat,
Aetatis cuiuſque notandi ſunt tibi mores,
Mobilibuſq; decor naturis dandus, & annis.

Quia ſuperius ijs uerſibus, Intererit multum Diuus ne loquatur, an heros, Maturus ue ſenex &c. ſeruandum in ætate eorum, qui inducti loquuntur in ſcena, decorum præmonuerat, & nullum eius rei præceptum attulerat, nunc latius hanc rem tractat, diligenterq; ea omnia, quæ cuique ætati conueniunt, expendit. Cicero in oratore ſuo ad M. Brutum hoc ſilentio non inuoluit, cum his uerbis utitur. Semperq; in omni parte orationis, ut uitæ, quid deceat eſt conſiderandum, quod & in re, de qua agitur, poſitum eſt, & in perſonis & eorum qui dicunt, & eorum qui audiunt. nec uero non attigit etiam Ariſtoteles libro tertio rhetoricorum. ἐπεὶ καὶ ἐνταῦθα εἰ δοῦλος, καλλιεπεῖ, ἢ λίαν νέος, ἀπρεπέστερον, *quoniam & hic in ſoluta oratione ſi ſeruus, ornatum orationis præ ſe ferat, aut ualde iuuenis, erit indecorum.* ET POPVLVS MECVM. *pollicetur Horatius ſe ſuum & populi iudicium*

deprompturum. dicet quiſpiam, non debuit tantum populo tribuere, ut eum doctiſſimorum hominum & poetarum elegantiſſimorum iudicem conſtituat. nam populum in poematibus dijudicandis delirare Vitruuius *eſt teſtis locupletiſſimus, cuius hæc uerba ſunt in proœmio libri ſeptimi, ubi mentio eſt poetarum, qui coram populo recitarant. Ariſtophanes uero, cum ab eo ſententia rogaretur, eum primum pronunciari iuſſit, qui minime populo placuiſſet. reſpondere potes ijs uerbis* Ciceronis, *quæ ſunt in* Bruto. *plane inquam* Attice *diſputationem hanc de oratore probando aut improbando, multo malim tibi, &* Bruto *placere; eloquentiam autem meam populo probari uelim. etenim neceſſe eſt, qui ita dicat, ut à multitudine probetur, eundem doctis probari. dic nomine populi contineri ſenatum, equites, plebem, ut auctor eſt* Iuſtinianus *libro primo inſtitutionum ciuilium, ubi, quid lex ſit, docet: quare prudentes etiam, et doctos homines hic intelligi, qui optime poſſint de poematibus ſententiam ferre.* SI PLAVSORIS EGES. *plauſus loco laudis erat.* Suetonius *in* Galba *cap. ſexto ſic ait. à* C. Cæſare *ludis ſubſtitutus poſtridie quàm ad legiones uenit, ſolenni forte ſpectaculo, plaudentes inhibuit, data teſſera, ut manus penulis continerent. ſi tibi uis plaudi, inquit hic* Horatius, *ſi uis ab hominibus undique applaudentibus tua poemata laudari.* AVLAEA MANENTIS. *aulæa expectantis, quibus inſideret: aulæis enim utebantur etiam tapetum loco.* Horatius *in epiſtola ad* Auguſtum *lib. ij. epiſt.*

Quattuor, aut plures aulæa premuntur in horas,
Dum fugiunt equitum turmæ, peditumq́; cateruæ.

Aulæis etiam parietes ſcenæ ornabantur. Virgilius *libro tertio georg.*

Vel ſcena ut uerſis diſcedat frontibus, utq́;
Purpurea intexti tollant aulæa Britanni.

CANTOR. *in tragœdijs enim, et comœdijs cantores adhibebantur, ut nunc etiam adhibentur. apud* Terentium *in* Andria *habes. modos fecit* Flaccus Claudi *filius, tibijs, paribus, dextris, & ſiniſtris. ſed de hoc inferius ſuo loco plura dicemus.* VOS PLAVDITE, DICAT. *peracta comœdia, uel tragœdia dicebant, plaudite.* Quintilianus *libro ſexto, cap. tertio ſic ait. cum uentum eſt ad ipſum illud, quo ueteres tragœdiæ, comœdiæq́; clauduntur, plaudite.* NOTANDI. *uariandi, & quaſi notis diſtinguendi, ne, quod eſt adoleſcentum, tribuas ſenibus, &c. tractum ab ijs, qui ſunt ab epiſtolis principum, qui, ne res intelligantur, ſi literæ intercipiantur, notis ſcribunt, et uariis notis uarias res ſignificant.* Suetonius *in* Tito Veſpaſiano *cap. tertio. è pluribus comperi, notis quoque excipere uelociſſime ſolitum, cum amanuenſibus ſuis per iocum, ludumq́; certantem imitari chirographa, quæcunque uidiſſet, ac profiteri ſæpe, ſe maximum falſarium eſſe potuiſſe.* DECOR DANDVS. *decorum habendum. decor hic proprietatem indicat.* MOBILIBVS. *naturas, & annos mobiles eſſe dixit, quia uolant anni, & naturæ, uel ingenia mutantur: quæ enim pueris placent, robuſtioribus diſplicent, &c. facies etiam fugientibus annis alia, atque alia fit, ut mobilis iure dici poſſit.* Horatius *in odis libro quarto.*

Nunc & qui color eſt, puniceæ flore prior roſæ,
Mutatus Ligurinum in faciem uerterit hiſpidam.

Alphenus iuriſconſultus libro quinto Digeſtorum, titulo de iudiciis, lege ſeptuageſimaſexta ſic inquit. quòd ſi quis putaret partibus commutatis aliam rem fieri, fore, ut ex eius ratione, nos ipſi, non iidem eſſemus, qui abhinc anno fuiſſemus, propterea quòd, ut philoſophi dicerent, ex quibus particulis minimis conſiſteremus, eæ quotidie ex noſtro corpore decederent, aliæq; extrinſecus in earum locum accederent.

XXIII.

Reddere qui uoces iam ſcit puer, & pede certo
Signat humum, geſtit paribus colludere, & iram
Colligit, ac ponit temere, & mutatur in horas.

Incipit à puero ordinem naturæ ſecutus. quatuor autem ponit ætates, pueritiam, adoleſcentiam, uirilitatem, ſenectutem. Sic etiam Hippocrates libro primo aphoriſmorum, ſectione decimatertia his uerbis, Senes facillime ieiunium ferunt, mox qui ætate ſunt conſtituta, minus adoleſcentes, omnium minimum pueri, præſertim qui acriori ſunt ingenio. Gellius uero libro nono cap. uigeſimo octauo ſic ait. Tubero in hiſtoriarum primo ſcripſit Seruium Tullium regem populi Romani, cum illas quinque claſſes, iuniorum cenſus faciendi gratia, inſtitueret, pueros eſſe exiſtimaſſe, qui minores eſſent annis decem, & ſeptem, eosq; ad annum ſextum, & quadrageſimum iuniores, ſupraq; eum annum ſeniores appellaſſe. Tullius igitur, ut patet ex Gellio, tres tantum poſuit ætates. Seruius libro quinto in illo uerſu, Euryalus forma inſignis, uiridiq; iuuenta, ſic ait, Aetates omnes Varro ſic diuidit, infantiam, pueritiam, adoleſcentiam, iuuentam, ſenectam. Horatius Hippocratem ſecutus eſt. REDDERE VOCES. *non loqui ſimpliciter, ut putat Acron, ſed reſpondere: quod clarius indicium eſt, puerum linguam communem noſſe. poterit enim quiſpiam certas uoces memoriæ mandare, & eas emittere expectata occaſione, ſed reſpondere ex tempore, id demum eſt eius, qui linguam calleat. unde Cicero in diuinatione de Cæcilio homine indocto, qui temere profitebatur, ſe ad accuſandum Verrem idoneum eſſe, ſic inquit. ſi enim mihi hodie reſpondere ad hæc, quæ dico, potueris; ſi ab iſto libro, quem tibi magiſter ludi neſcio quis ex alienis orationibus compoſitum dedit, uerbo uno diſceſſeris: poſſe te & illi quoque iudicio non deeſſe, & cauſæ, atque officio tuo ſatisfacere arbitrabor. Ariſtoteles libro primo phyſicorum, ubi docet uniuerſalia nobis, quàm ſingularia, magis eſſe perſpicua, de infantibus, qui fari, & reddere uoces neſciunt, ſic ait,* καὶ τὰ παιδία δὲ τὸ μὲν πρῶτον πάντας τοὺς ἄνδρας πατέρας προσαγορεύει, καὶ μητέρας τὰς γυναῖκας, ὕστερον δὲ διορίζει τούτων ἑκάτερον. *infantes primum quidem omnes homines patres appellant, & omnes fœminas matres, deinde uero unumquenque horum diſtinguunt.* PEDE CERTO. *ſignum eſt iam eius, qui ſe aliquantum ætate corroborauit, pede certo, ideſt confirmato ita*

incedere, ut ſignet humum, ueſtigium imprimens. Virgilius hoc ſignum à pede in uitulo robuſto expreſſit. Iam cornu petat, & pedibus qui ſpargat harenam. PARIBVS COLLVDERE. *nam omnes ſibi ſimile appetunt, et amicitia à ſimilitudine oritur, ut demonſtrauit Ariſtoteles libro octauo de moribus ad Nicomachum. idem libro ſecundo magnorum Ethicorum, interrogatum Empedoclem, cur canis in Ceramide dormiret, reſpondiſſe ſcribit,* ὅ τι ἔχει τὶ κεραμίδι ὅμοιον ἡ κύων, *quod ſimile quiddam cum Ceramide canis habet. de quo loco Ariſtotelis quid nos ſentiamus, in Parergis habes libro tertio cap. decimo à nobis declaratum.* IRAM COLLIGIT, AC PONIT TEMERE. *iraſcitur repente, & collectam iram temere, ideſt facile deponit. unde Ariſtoteles libro ſecundo rhetoricorum, de pueris loquens,* καὶ θυμικοὶ, *inquit,* καὶ ὀξύθυμοι *iracundi ſunt, & acutam quidem iram habent. cur uero cito placentur, cauſam reddit,* ὀξεῖαι γὰρ αἱ βουλήσεις, καὶ οὐ μεγάλαι, ὥσπερ αἱ τῶν καμνόντων δίψαι, καὶ πεῖναι. *celeres enim eorum cupiditates ſunt, non uehementes, ut ægrotantium fames, & ſitis.* MVTATVR IN HORAS. *Ariſtoteles libro ſecundo rhetoricorum,* εὐμετάβολοι δὲ, καὶ ἁψίκοροι πρὸς τὰς ἐπιθυμίας. *mutabiles ſunt, & cito cupiditatibus ſatiantur. quod Ptolomæi exemplo notum eſt, qui Pompeij ſtudioſus cum eſſet, repente Cæſaris partes tueri cœpit. cui caput etiam obtruncati Pompeij miſit. Plutarchus, Petrarcha, & alii. hanc mutationem tanquam prodigium, & portentum cauere debent adoleſcentes: nam apud omnes male audiunt. Cæſar, inquit Plutarchus, afferentem Pompeii caput, ut ſcelus execratus: gemmam uero Pompeii cum ſuſcepiſſet, illachrymauit. eius gemmæ ſignum erat enſifer leo. & ſi, ut fortunæ ſeruiret, Ptolomæus hoc effecit.*

XXIIII.

Imberbis iuuenis, tandem cuſtode remoto,
Gaudet equis, canibuſq;, & aprici gramine campi,
Cæreus in uitium flecti, monitoribus aſper,
Vtilium tardus prouiſor, prodigus æris,
Sublimis, cupiduſq;, & amata relinquere pernix.

IMBERBIS: *impubes. Paulus iuriſconſultus libro uigeſimoſeptimo digeſtorum, lege quarta: ſi adhuc impubes tutelæ agat, nihil conſumitur. uide titulum de tutelæ rationibus detrahendis, & utili curationis cauſa actione.* CVSTODE REMOTO. *adoleſcentum mores nunc aggreditur, quibus cuſtodem, ideſt pædagogum dare neceſſe non eſt. erant ſerui pædagogi, qui puerum ad magiſtrum ducebant, eiq; cuſtodes præerant, ut Dauus Pamphilo. Fabius Annibalis pædagogus dictus eſt, quòd illum per montes ſequens, eius incendia, & populationes arcebat. Plutarchus in uita Fabii. Suetonius uero in uita Claudii ſic ait: diu etiam, atque poſt tutelam receptam, alieni arbitrii, & ſub pædagogo fuit, quem barbarum, & olim ſuper iumentarium ex induſtria ſibi appoſitum, ſe quibuſcunque de cauſis quamſæuiſſime*

coerceret, ipſe quoque libello conqueritur. GAVDET EQVIS, CANIBVSQVE. *uenatione. ſic in Andria, aut equos alere, aut canes ad uenandum. ſtudium uenationis in adoleſcentibus laudat Athenæus libro primo, quòd bellicam quandam ſpeciem præ ſe fert.* ὥστε κυνηγεσίας δὲ ἤσκησαν οἱ νέοι πρὸς μελέτην τῶν πολεμικῶν κινδύνων. APRICI GRAMINE CAMPI. *campum Martium intellige, in quo ſe adoleſcentes uarie exercebant. in odis libro primo,*

Cur apricum
Oderit campum patiens pulueris, atque Solis?

Vide Ciceronem in oratione pro Cœlio, & Vegetium. apricum dixit, ſub Sole iacentem, non opacum. Virgilius in georg.

Apricos
Bacchus amat colles.

CAEREVS IN VITIVM FLECTI. *ut cæra in deteriorem partem, & in uitia à uirtute detorquetur. nihil cæra lentius, & flexibilius eſt, nihil ad omnia mutabilius, ut Horatius hic ſimilitudine eius rectiſſime uſus uideri poſſit. Simplicius, doctiſſimus interpres Ariſtotelis, libro primo phyſicorum, ſectione decimaquinta ſic ait. Item alia diuiſione unum dicitur poteſtate, aliud uero actu, & hæc adeo mutuo ſe habent in generatione, ut, quod unum actu eſt, plura ſit poteſtate, et contra, unum potentia multa ſit actu, ut apparet in cæra, quæ cum continua ſit, & una actu, multa eſt potentia, quòd diuidi in multa poteſt, & quæ ſequuntur. apud Sophoclem in Philoctete Neoptolemus in uitium cæreus eſt, qui cum dolis Philoctetem circumuenire nollet, licet ei plurimum inſtaret Vlyſſes, mox repente ſententiam mutat, & Philoctetem circumſcribit. licet autem cærei in uitium ſint adoleſcentes, praui tamen ipſi non ſunt: nam ſi peccant, improbis conſilijs deprauati peccant, non ſuopte ingenio. Plato lib. III. de rep de his.* ἅτε οὐκ ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς παραδείγματα ὁμοιοπαθῆ τοῖς πονηροῖς. *exempla non habent in ſe ipſis earum perturbationum, quæ improbi.* MONITORIBVS ASPER. *inimicus atque infenſus ijs, qui cum peramanter, & peroffícioſe monent, ut patres ipſi aliquando cogantur filios huiuſmodi odiſſe, ut de Hortenſio ab alijs diſſentiens, uir eruditiſſimus, Paulus Manutius in epiſtolis ad Atticum annotauit. Socrates in Theæteto Platonis Theætetum adoleſcentem alloquens ſic ait,* ὥστε ἀτεχνῶς δάκνειν ἕτοιμοί μοι εἶναι, ἐπειδάν τινα λῆρον αὐτῶν ἀφαιρῶμαι. *ut temere mordere prompti ſint, cum ineptias ijs aliquas demo.* VTILIVM TARDVS PROVISOR, PRODIGVS AERIS. *Ariſtoteles libro ſecundo rhetoricorum cum adoleſcentes ambitioſos, et contentione gaudentes uocaſſet, hoc addidit,* φιλοχρήματοι δ' ἥκιστα, *minime cupidi pecuniarum. ſunt enim, inquit Ariſtoteles,* εὐέλπιδες *bene ſperantes. quare Alexander iuuenis cum primum Perſarum oram conſpexit, quæcunque habebat amicis donauit, cuidam quærenti quid ſibi ſeruaſſet, reſpondit* ἐλπίδα, *ideſt ſpem. Plutarchus in uita.* AERIS. *pecuniæ: æs enim impendebant. in uſu fuit ſero argentum, et aurum. uide Plinium libro trigeſimoquarto, capite primo, & ſecundo.*

& ſecundo. Virgilius. Non unquam grauis ære domum mihi dextra redibat. SVBLIMIS, CVPIDVSQVE. *ſuperbus, & cupidus. uel ſublimium rerum cupidus. ut illud Virgilij in georgicis.*

Nec mihi diſpliceat maculis inſignis, & albo. *Ideſt maculis albis. hoc autem adoleſcentibus uſu uenit, quia, ut ait Ariſtoteles libro ſecundo rhetoricorum, uolunt alijs antecellere: ita ſunt animi ſublimis, & elati.* ὑπεροχῆς γὰρ ἐπιθυμεῖ ἡ νεότης. *Iuuentus enim adamat excellentiam.* AMATA RELINQVERE PERNIX. *ad ea relinquenda, & deſpicienda, quorum mirifico deſiderio flagrarat, celer, & propenſus eſt. Plato in epiſtola ad Dionis propinquos de Dionyſio adoleſcente,* αἱ γὰρ ἐπιθυμίαι διούτων ταχεῖαι. *horum enim cupiditates citæ ſunt.* PERNIX. *uelox. Virgilius de fama.*

Pedibus celerem, & pernicibus alis. *Non relinquere iuuenes amata tantum ait Horatius, ſed addit eſſe pernices, ideſt inconſideratos. nam amata relinquere aliquando prudentis eſt, ſed tamen ante, quàm relinquas. uerte te in gyrum rationis, ut loquitur Cicero libro primo de officijs.* πολὺ ἐπισχὼν χρόνον, *inquit Plato in Philebo. multum temporis in cogitationem adhibens.*

XXV.

Conuerſis ſtudiis ætas, animusq; uirilis
Quærit opes, & amicitias, inſeruit honori,
Commiſiſſe cauet, quæ mox mutare laboret.

Nunc uero de ætate uirili mentio eſt, quæ ſtudia, & cupiditates ſuas à curis adoleſcentum ad res grauiores conuertit. CONVERSIS STVDIIS. *contrarijs. adoleſcentes prodigi æris ſunt. hæc quærit opes, &c.* QVAERIT OPES, ET AMICIT. INSERVIT HONORI. *quia non utilitatem tantum, ſed etiam dignitatem ſectatur. Ariſtoteles libro ſecundo rhetoricorum de uiris.* καὶ οὔτε πρὸς τὸ καλὸν ζῶντες μόνον, οὔτε πρὸς τὸ συμφέρον, ἀλλὰ πρὸς ἄμφω. *nec ad honeſtum duntaxat in uita ſpectantes, nec ad utile, ſed ad utrunque. hanc mediam ætatem Ariſtoteles deſignat & corporis, & animi uigore. uigorem corporis ab annis triginta ad quinque, & triginta perducit, animi ad nouem, & quadraginta.* COMMISISSE CAVET. *cauet committere, & efficere, quæ mox laboret, & conetur immutare, quia illam pœnituerit. nam, ut ſummus imperator Scipio apud Ciceronem libro primo de officiis dicebat, turpe eſt dicere, non putaram. Caius iuriſconſultus recte admonet libro undecimo Digeſtorum, titulo de interrogationibus, lege quinta his uerbis: qui interrogatur an hæres, uel quota ex parte ſit, uel an in poteſtate habeat eum, cuius nomine noxali iudicio agitur, ad deliberandum tempus impetrare debet, quia, ſi perperam confeſſus fuerit, incommode afficietur. Electra in Oreſte Euripidis ſic Helenam alloquitur,* ὀψὲ φρονεῖς εὖ, τότε λιποῦσ' αἰσχρῶς δόμους, *nunc ſero recte ſentis, quæ tunc domos turpiter reliquiſti. Megabazus Darium monuit, ut*

ait Herodotus in Terpſicore, ne ſineret in Thracia Iſtiæum urbem muniri, ὡς δὴ προορέων τὸ μέλλον γίνεσθαι, ut recte proſpiciens, quod futurum erat.

XXVI.

Multa ſenem circumueniunt incommoda, uel quòd
Quærit, & inuentis miſer abſtinet, ac timet uti,
Vel quòd res omnes timide, gelideq; miniſtrat,
Dilator, ſpe longus, iners, auidusq; futuri,
Difficilis, querulus, laudator temporis acti
Se puero, cenſor, caſtigatorq; minorum.

Senectutis incommoda, & miſerias deplorat Horatius, et, quid afferat ſecum mali prouectior ætas, docet. MVLTA SENEM. *multa incommoda ſenem circumueniunt, quaſi hoſtem. uerbum enim circumuenire militare eſt. unde eſt illud de ſenectute, & uelut agmine facto Morborum trahit omne genus. incommoda autem ſenectutis ea ſunt, quæ ſtatim ſubijciuntur, ea præterea, quæ referuntur à Xenophonte in apologia Socratis, ubi Socrates pridie quàm moreretur, multa diſputans præclare inducitur. is igitur lætus, quòd ad ſenectutem malis omnibus ſeptam, et circumuentam non perueniſſet, ea mala recenſet. καὶ ὁρᾶν τε χεῖρον, καὶ ἀκούειν ἧσσον, καὶ δυσμαθέστερον εἶναι, καὶ ὧν ἔμαθον, ἐπιλησμονέστερον, et quæ ſequuntur. et uidere deterius, & audire minus, & eſſe indocilem, & tardiorem, & eorum, quæ didici, obliuioſiorem. Hippocrates lib. II. aphoriſmorum, ſectione LIIII. magnitudo, inquit, corporis iuuentæ quidem neque indecens, neque illiberalis, ſenectæ uero inutilis, & deterior paruitate. ubi Galenus ſic. in ſola ergo longitudine, quod ſit iuuentæ liberalis, ſenectæ uero inutilis, uere diceretur. ex hac enim ſeneſcentes gibbi fiunt, & uix poſſunt onus perferre, quod Hippocrates inutile dixit.* INVENTIS MISER ABSTINET. *comparat ſibi opes, & copias, mox partis abſtinet, uere miſer, atque infelix. Ariſtoteles cauſam reddit libro ſecundo rhetoricorum, ἅμα δὲ καὶ διὰ τὴν ἐμπειρίαν ἴσασιν, ὡς χαλεπὸν τὸ κτήσασθαι, καὶ ῥᾴδιον τὸ ἀποβαλεῖν. ſimul propter experientiam ſciunt, ut parare opes difficile eſt, abijcere uero, ac diſſipare, facile. parcit etiam arcæ ſenex, quia auarus nunquam expleri poteſt, ut in ſatyris paſſim Horatius docet. apud Stobæum Euſebius dicebat, auaritia ad cumulandas opes nullum ſibi uentum ſufficientem reperit.* TIMIDE GELIDEQVE. *timiditas frigus conſequitur. nam quæ inepte fiunt, frigide fieri dicuntur. Terentius, nimirum hi frigent homines, & ſine Cerere, & Baccho friget Venus. quæ ratio loquendi ab eo manaſſe uideri poteſt, quod frigus cibum corrumpit, calor alit, τὸ γὰρ θερμὸν αὔξει, καὶ δημιουργεῖ τὴν τροφὴν, ut ait Ariſtoteles in libro de ſenſu & ſenſili, cibum calor auget, & effingit. ubi Alexander Aphrodiſienſis, cibus ſi concoctus, confectusq; fuerit, addet quippiam, quo creſcunt animalia, at ſi grauis, & minime concoctus, minuet, nec alet. Demetrius Phalereus, quæ in oratione minus apte dicuntur, ψυχρὰ uocat, id eſt frigida, quod facit etiam*

Ariſtoteles libro tertio rhetoricorum. DILATOR. *rem ſemper procraſtinans, ac differens.* Ennius de Q. Fabio Maximo. *Vnus homo nobis cunctando reſtituit rem. at Minutius iuuenili furore rem confici cum Annibale uolebat. Liuius libro duodecimo, Plutarchus in Fabio.* SPE LONGVS. *non diu ſperans, nam hoc iuuenum eſt, ſed tardus ad ſperandum. Acron ſpem inquit longiorem habet uiuendi. Ariſtoteles, ut ſupra annotauimus, iuuenes dixit eſſe εὐέλπιδας, ideſt bene omnia ſperantes. hic interpretabimur, ſpe longus, ideſt tardus ad ſperandum, uel eam ſpem, qua ſemel teneri ſenex cœpit, diutius retinens, nec facile, et temere dimittens. ægre enim ſenes ad ſperandum inducuntur, ſed ubi ſperare cœperint, non facile ſpem ponunt. Ariſtoteles quidem libro ſecundo rhetoricorum de ſenibus ægre ſperantibus,* καὶ ἀμφισβητοῦντες προστιθέασιν ἀεὶ τὸ ἴσως. *& dubitantes illud forſan ſemper addunt. Si Horatius, ut putat Acron, ſpem diutius uiuendi innueret, clarius hoc indicaſſet: neque enim me latet illud Ciceronis in Catone, nemo eſt tam ſenex, qui ſe annum non ſperet poſſe uiuere.* AVIDVS FVTVRI. *ſcire cupiens, quæ futura ſunt. unde Ianum ueteres tricipitem finxerunt, quia præterita, præſentia, & futura conſiderabat, & erat uir circumſpectus, ut ingenioſe Alciatus in ſuis emblematibus ſcripſit. Ioui etiam tres oculi dabantur, ut Pauſanias in Archadicis obſeruauit.* DIFFICILIS, QVERVLVS. *moroſus, & ſemper dolens. Ariſtoteles,* καὶ φιλαίτιοι μᾶλλον, ἢ δεῖ. *& ſupra modum queruli.* LAVDATOR TEMPORIS ACTI SE PVERO. *laudans ea tempora, quibus puer uixit, non quibus ſenex, nam præſentia tempora corrupta eſſe dicit. Cicero etiam ſæpe ſic exclamat, ut pro Deiotaro. ò tempora, ò mores. talis Neſtor eſt apud Homerum. cauſam reddit Cicero in Catone, quòd memoria ſenes potius, quàm ſpe ſuſtentantur.* CENSOR. *ſemper cenſet, & caſtigat iuniorum mores. cenſor autem, ideſt quaſi cenſor: ſcimus enim cenſores fuiſſe terribiles, & difficiles. ut pro Cluentio Cicero copioſe docuit. C. Fabritius cenſor ſenatu mouit P. Cornelium Ruffinum, quòd in conuiuio habuiſſet decem libras argenti. Feneſtella libro ſecundo. multa præclare de cenſorum ſeueritate Plutarchus in uita Catonis cenſorij explicuit.*

XXVII.

Multa ferunt anni uenientes commoda ſecum,
Multa recedentes adimunt, ne forte ſeniles
Mandentur iuueni partes, pueroq́; uiriles,
Semper in adiunctis, æuoq́; morabimur aptis.

ANNI VENIENTES. *annos uenientes uocat eos, quibus corroboramur, & confirmamur: recedentes, quibus in ætatem ingraueſcentem uergimus.* ἀκμὴ *dicitur ætas robuſtior, poſt quam debilitamur, quod frugibus etiam tribuit Thucydides libro tertio,* ἅμα τῷ σίτῳ ἀκμάζοντι ἐστράτευσαν ἐς τὴν ἀττικήν, *de Peloponneſiis loquens, qui atticum agrum inuaſerunt. qui ſint anni uenientes, & recedentes, ſupra docuimus ex Ariſtotele, in illum uerſum, Conuerſis ſtudijs ætas, animusq́; uirilis.* NE

FORTE SENILES. *uide, inquit Horatius, ne hæc, quæ dixi eſſe in ſenibus, tu adoleſcentibus tribuas, ne ue pueris, quæ ſunt uirorum.* Hic dicet quiſpiam: *ſi recte hoc ab* Horatio *præcipitur, ſine dubio* Sophocles *in* Philoctete *hallucinatus eſt, qui* Neoptolemo *adoleſcenti partes ſeniles, & uiriles tribuit, abhorrentem illum ab omni ſcelere effingens, cui nihil ſit honeſto antiquius, nihil æquitate illuſtrius. nam* Vlyſſi *callide hortanti, ut mendacio* Philoctetem *falleret, ut ab inſula* Lemno *ad* Troiam *auehi poſſet, ſic reſpondit,* ἔφυν γὰρ οὐδὲν ἐκ τέχνης πράσσειν κακῆς. *inſitum mihi à natura eſt, ut nihil dolo malo agere uelim. reſponde, aliud eſſe bonum adoleſcentem effingere, aliud in adoleſcente partes ſeniles, & uiriles exprimere: licet enim adoleſcentes prudentes facere, modo ea, quæ in iјs elucet prudentia, non ſit ſupra captum ætatis. unde* Ariſtoteles *libro ſeptimo de moribus ad* Nicomachum, Neoptolemum *hunc* Sophoclis *uehementer laudat,* ἐπαινετὸς γὰρ οὐκ ἐμμένων οἷς ἐπείσθη ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσέως, διὰ τὸ λυπεῖσθαι ψευδόμενος. *ampliſſimis uerbis laudandus eſt, quòd non potuerit ab* Vlyſſe *perſuaderi, quia mentiri doleret.* IN ADIVNCTIS. *in iis moribus, qui unicuique ætati ſunt adiuncti, quos ipſe* Horatius *hic, &* Ariſtoteles *in rhetoricis explicuerunt.* AEVO APTIS. *in rebus morabimur, et inſiſtemus, quæ ætati conueniant. æuum hic* Horatius *pro ætate uſurpauit. licet æuum ad res ſempiternas referatur, non ad mortales: ut ait* Ariſtoteles *libro primo de cœlo.* κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον, καὶ τὸ τοῦ παντὸς οὐρανοῦ τέλος, καὶ τὸ τὸν πάντα ἄπειρον χρόνον, καὶ τὴν ἀπειρίαν περιέχον τέλος αἰών ἐστιν, ἀπὸ τοῦ αἰεὶ εἶναι εἰληφὼς τὴν ἐπωνυμίαν, ἀθάνατος, καὶ θεῖος. *hac ipſa ratione & uniuerſi cœli finis, & infinitum tempus, et ipſam infinitam uniuerſitatem comprehendens finis æuum eſt, inde nomen ſumens, quòd ſemper ſit immortale & diuinum.* Virgilius *proprie dixit libro decimo* Aeneid. *ubi de nymphis maris.* Et dedit eſſe deas, æuumq; agitare ſub undis.

XXVIII.

Aut agitur res in ſcenis, aut acta refertur.
Segnius irritant animos demiſſa per aurem,
Quàm quæ ſunt oculis ſubiecta fidelibus, & quæ
Ipſe ſibi tradit ſpectator. non tamen intus
Digna geri promes in ſcenam, multaq; tolles
Ex oculis, quæ mox narret facundia præſens,
Nec pueros coram populo Medea trucidet,
Aut humana palam coquat exta nefarius Atreus,
Aut in auem Progne uertatur, Cadmus in anguem.
Quodcunque oſtendis mihi ſic, incredulus odi.

Non ſunt omnia in ſcenis tragicis, & aliis repræſentanda, atque oculis ſubijcienda: multa ſunt narranda tantum, quæ ſcilicet incredibilia iudicabuntur, ſi quis ea repræſentarit. Medea *igitur trucidaſſe filios dicetur. in ſcena nemo ſimulet* Medeæ *perſo-*

nam ſuſtinens ſe eos necare, quia perſpicuum erit mendacium, &c. hoc ſeruat Euripides in ſua Medea. Sophocles in Aiace non inducit Aiacem ſe palam necantem, ſed diſſipatum rumorem ait de nece eius uoluntaria. idem Clytemneſtram in Electra clamare facit, cum eam Oreſtes uulneribus conficit, ut longiſſime exaudiatur. ubi interpres ſic rem perpendit, ἔθος δ' ἔχουσι τὰ γεγονότα ἔνδον ἀπαγγέλλειν τοῖς ἔξω οἱ ἄγγελοι, *in more poſitum eſt, ut intus geſta nuncii foras nuncient. quod hic non feciſſe Sophoclem ait, quia* ἐναργέστερον τὸ πρᾶγμα γίγνεται, ἢ διὰ ἀγγέλου σημαινόμενον. *clarius res explicatur, quàm ſi à nuncio referatur. Ariſtoteles in ſua poetice præceptum hoc non prætermiſit,* ἔστι μὲν οὖν τὸ φοβερὸν, καὶ ἐλεεινὸν ἐκ τῆς ὄψεως γίνεσθαι, ἔστι δὲ καὶ ἐξ αὐτῆς συστάσεως τῶν πραγμάτων, ὅπερ ἐστὶ πρότερον, καὶ ποιητοῦ ἀμείνονος. *terribile uero illud, & miſerabile cum ab apparatu ſcenæ proficiſcitur, tum à rerum compoſitione, quod eſt multo præſtantius, & peritioris poetæ.* ACTA REFERTVR. *dicitur à nunciis eſſe intus acta, ut obſeruauimus ex interprete Sophoclis.* SEGNIVS IRRITANT. *demiſſa per aurem, ideſt audita, quia anima ſentit per quinque ſenſus tanquam feneſtras, ut docuit Cicero libro primo quæſtionum Tuſculanarum. Segnius irritant, minus mouent, quàm quæ ipſis oculis intuemur. Cicero in epiſtola ad Curium libro ſeptimo familiarium. quanquam hæc etiam auditu acerba ſunt, tamen audire tolerabilius eſt, quàm uidere. Ariſtoteles in libro de ſenſu, & ſenſili.* πρὸς μὲν τὰ ἀναγκαῖα κρείττων ἡ ὄψις, πρὸς δὲ νοῦν κατὰ συμβεβηκὸς ἡ ἀκοή. *ad ea, quæ neceſſaria ſunt, uiſus præſtat, ad mentem uero, ideſt ad diſciplinas, & animi ornamenta comparanda auditus præſtantior per accidens eſt:* κατὰ συμβεβηκὸς δὲ, ἐξ ὀνομάτων καὶ σύγκειται, *per accidens autem, quia ex nominibus conſtat, & ex oratione pendet.* OCVLIS SVBIECTA FIDELIBVS. *ideſt, quæ uidentur, oculi tamen & ipſi, ſi res interuallo remota ſit, falluntur, ut docet etiam Ariſtoteles libro tertio de cœlo, exemplo ſtellarum, quæ ſcintillare uidentur, & non ſcintillant: quare oculo non animam ſimilem facit libro ſecundo de anima, ſed corpus; animam uidendi uirtuti, quæ oculo ineſt.* SPECTATOR. *ſpectator ipſe ſibi tradit, quæ ipſe uidet. nam quæ audit, ei ab alio traduntur. eſt autem ſpectator, qui iudicat uim poetarum, & oratorum, ut laudet tantum, uel uituperet: qui ſedet de futuris iudex, Senator eſt; qui de præteritis, proprie iudex dicitur. nam Quintilianus libro tertio ſic inquit: qui uero defendunt, tria faciunt genera auditorum, unum quod ad delectationem conueniat, alterum quod conſilium accipiat, tertium quod de cauſis iudicet. quæ ſumpta ſunt ex libro primo rhetor. Ariſtotelis, ubi inter alia, hæc uerba leguntur,* ὁ δὲ περὶ τῆς δυνάμεως ὁ θεωρός, *qui de ui tantum oratorum iudicat, ſpectator eſt.* INTVS DIGNA GERI. γεγονότα ἔνδον. *intus facta etiam Sophoclis interpres dicit. intus autem fiunt, quæ in conſpectu hominum non aguntur, ſed intus eſſe acta dicuntur.* PROMES IN SCENAM. εἰς ὄψιν, *ut ait Ariſtoteles, in conſpectum.* FACVNDIA PRAESENS. *abſit, inquit, res ipſa ex oculis: adſit, qui recitet: Interpres So*

phoclis in ſuis ſcholiis, τὸ μὲν φορτικὸν τῆς ὄψεως ἀπέστη, τὸ δὲ ἐναργὲς οὐδὲν ἧσσον καὶ διὰ τῆς βοῆς ἐπραγματεύσατο, *ideſt moleſtia uiſus abſuit, cum Clytemneſtra ab Oreſte trucidaretur: rei autem claritas nihilominus per uocem confecta eſt. hæc in ſcholiis Electræ.* MEDEA. *errauit igitur Seneca, apud quem Medea filios ſpectantibus omnibus trucidat: filios autem, quos illa ex Iaſone progenuerat, à quo deſpecta, ut iniuriam illam ulciſceretur, filios crudeliter necauit.* ATREVS. *ſupra. ibi cœna Thyeſtæ.* IN AVEM PROGNE. *quæ Ityn filium Tereo marito comedendum appoſuit, quod ille Philomelam ſororem uitiarat. Ouidius. libro quarto georg. Virgilius ſic. Et manibus Progne pectus ſignata cruentis. Thucydides libro ſecundo retulit in hiſtoria hanc fabulam.* καὶ τὸ ἔργον τὸ περὶ τὸν Ἴτυν αἱ γυναῖκες ἐν τῇ γῇ ταύτῃ ἔπραξαν. πολλοῖς δὲ καὶ τῶν ποιητῶν ἐν ἀηδόνος μνήμῃ Δαυλιὰς ἡ ὄρνις ἐπωνόμασται. *& facinus in Ityn mulieres in hac terra commiſerunt: à multis autem poetis, ubi de Luſcinia mentio eſt, Daulias auis nominata eſt. Progne igitur inſequente Tereo in auem Dauliam, ideſt in hirundinem, ut alii in Luſciniam uerſa eſt. Sophocles tragœdiam Tereum, ut eſt author Ariſtoteles in poetice, ſcripſit, ſed non palam in ſcena Prognem in auem uertit. ut faciendum hic Horatius docet.* CADMVS IN ANGVEM. *poſt conditas Thebas, laceratum à canibus nepotem Actæonem, aliasq́; calamitates exceptas, Cadmus cum uxore in ſerpentem mutatus abijt. ut Ouidius in libris* τῶν μεταμορφώσεων *narrat. & ego apud illuſtriſſimum Aloyſium Cornelium Cardinalem in aulæis pulcherrime rem totam expreſſam uidi, in uilla Polyſolo, quæ eſt in agro Patauino, ubi multos menſes cum doctiſs. & nobiliſs. Federico Cornelio Cardinalis fratre, quem honoris cauſa nomino, in ſtudijs conſumpſi.* INCREDVLVS ODI. *non ſolum credo, ſed etiam odio habeo, quæ mihi audes oculis ſubiicere, cum falſa prorſus, & ficta ſint, quia me credulum, ac ſtolidum cenſes. quibus uitiis qui laborant homines, paſſim irridentur, ac decipiuntur. Ariſtoteles libro ſecundo rhetoricorum,* καὶ τοὺς μὴ εὐλαβεῖς μηδὲ φυλακτικούς, ἀλλὰ πιστευτικούς, ῥᾴδιον γὰρ πάντας λαθεῖν. *& non cautos, nec res ſuas diligenter cuſtodientes: hos enim omnes facile eſt decipere, & circumſcribere. Suetonius in Claudio cap. trigeſimoſeptimo de eius credulitate ſic. Vnus ex litigatoribus ſeducto in ſalutatione affirmauit, ſe uidiſſe per quietem occidi eum à quodam, deinde paulo poſt, quaſi percuſſorem agnoſceret, libellum tradentem aduerſarium ſuum demonſtrauit, confeſtimq́; is pro deprehenſo ad pœnam raptus eſt. &c. quia igitur turpe eſt credulitate peccare, odimus eos, qui perſpicuis nos mendaciis aggrediuntur, & quaſi ſtolidos circumuenire conantur. huc igitur ſpectant uerba illa, incredulus odi.*

XXIX.

Ne'ue minor quinto, neu ſit productior actu
Fabula, quæ poſci uult, & ſpectata reponi.

Agitur hic de quantitate fabulæ, quæ nec pauciores, nec plures quàm quinque

actus debet habere. Ariſtoteles in poetice iuſtam magnitudinem fabulæ ineſſe debere exemplo, & ſimilitudine animalis probat. nam ſi ſit animal πάμμικρον, ideſt ualde exiguum, pulchrum non uidebitur, quia rem minimam, minimo temporis ſpatio percipere, & perpendere non poſſumus. quòd ſi animal ſit παμμέγεθες, ideſt admodum grande, & uaſtum, contemplatio diſtrahetur, & res ipſa comprehendi animo non poterit. tum ſic concludit. ὥστε δεῖ καθάπερ ἐπὶ τῶν σωμάτων, καὶ ἐπὶ τῶν ζώων ἔχειν μὲν μέγεθος, τοῦτο δὲ εὐσύνοπτον εἶναι, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν μύθων ἔχειν μὲν μῆκος, τοῦτο δὲ εὐμνημόνευτον εἶναι τοῦ μήκους. quare, ut in corporibus, & animalibus magnitudinem eſſe oportet, quæ tamen oculis comprehendi poſſit, ſic & in fabulis longitudinem, quæ memoria teneri queat. PRODVCTIOR. longior, tragœdias unius diei circuitu ſolitas recitari, epopœias uero multo maiore temporis interuallo refert in poetice Ariſtoteles. nam de tragœdia loquens ſic ait. πειρᾶται ὑπὸ μίαν περίοδον ἡλίου εἶναι, ἢ μικρὸν ἐξαλλάττειν, tragœdiæ intra unius ſolis, uel paulo plus minus ue, periodum actio eſt. quibus uerbis diem artificialem intelligi ab Ariſtotele, doctiſſime ibi Robortellus demonſtrat. QVAE POSCI VVLT, ET SPECTATA REPONI. quæ uult poſci à populo Romano, & non reponi, ideſt deponi, niſi ſpectata: populus enim aliquando reponebat non ſpectatas, quas non probabat. Horatius libro ſecundo in epiſtola ad Auguſtum:

> Si diſcordet eques, media inter carmina poſcunt,
> Aut Vrſum, aut pugiles, his nam plebecula gaudet,
> Verum equitis quoque iam migrauit ab aure uoluptas
> Omnis ad incertos oculos, & gaudia uana.

Vel ſpectata reponebatur fabula in bibliothecis publicis, ut optima, & digna, quæ in manibus omnium uerſaretur. Horatius libro primo in epiſtola ad Iulium Florum.

> Quid mihi Celſus agit monitus, multumq; monendus
> Priuatas ut quærat opes, & tangere uitet
> Scripta, Palatinus quæcunque recepit Apollo.

Per Apollinem Palatinum bibliothecas intelligit, quæ erant ad ædem Palatini Apollinis. Acron legit, & ſpectanda reponi, ut ſit ſenſus, & reponi ſpectanda, ut denuo agatur. cuius ſententiam magis probarem, ſi repoſci legeretur, non reponi, ut in codice Peregrini Aluernij doctiſſimi amici mei ſcriptum reperi. nam denuo fabulas repoſci ſolitas uel Demoſthenes probat de falſa legatione. ἀντιγόνην δὲ σοφοκλέους πολλάκις μὲν θεόδωρος, πολλάκις δὲ ἀριστόδημος ὑποκέκριται.

XXX.

> Nec deus interſit, niſi dignus uindice nodus
> Inciderit, nec quarta loqui perſona laboret.

Duobus hiſce carminibus duo præcepta traduntur uberrima, de non temere inducendo aliquo numine, & de apto loquentium perſonarum numero, qui ternarium ex-

cedere non debet. deum inducunt poetæ deſcendentem ex machina ſublata quaſi cœlitus, qui res perplexas explicet, atque inuolutam fabulam euoluat. M. Tullius *libro primo de natura deorum ſic inquit: quod quia quemadmodum natura efficere ſine aliqua mente poſſit, non uideris, ut tragici poetæ cum explicare argumenti exitum non poteſtis, confugitis ad deum, cuius operam profecto non deſideraretis, ſi immenſam, & interminatam in omnes partes magnitudinem regionum uideretis.* Ariſtoteles *in poetice,* ἀλλὰ μηχανῇ χρηστέον ἐπὶ τὰ ἔξω τοῦ δράματος, ἢ ὅσα πρὸ τοῦ γέγονεν, ἃ οὐχ οἷόν τε ἄνθρωπον εἰδέναι, ἢ ὅσα ὕστερον, ἃ δεῖται προαγορεύσεως, καὶ ἀγγελίας. ἅπαντα γὰρ ἀποδίδομεν τοῖς θεοῖς ὁρᾶν. *machina utendum in iis, quæ extra tragœdiam ſunt, quæcunque uel prius fuere, quæ ſcire homines non poſſunt, uel quæ futura denunciatione, diuinatione ue indigeant: concedimus enim diis, ut omnia uideant.* Polybius *præterea libro tertio hiſtoriarum reprehendens hiſtoricos, qui* Annibali *alpes tranſeunti deum apparuiſſe uiam indicantem affirmabant, ſic inquit,* ὅθεν εἰκότως ἐμπίπτουσιν εἰς τὸ παραπλήσιον τοῖς τραγῳδιογράφοις. καὶ γὰρ ἐκείνοις πᾶσιν αἱ καταστροφαὶ τῶν δραμάτων προσδέονται θεοῦ, καὶ μηχανῆς διὰ τὸ τὰς πρώτας ὑποθέσεις ψευδεῖς, καὶ παραλόγους λαμβάνειν. *unde idem committunt, quod tragici. nam eorum omnium fabulæ ad extremum deo, et machina indigent, quia initio quædam temere, & præter rem finxerunt. machinæ exemplum paſſim reperies in tragicis græcis, in* Oreſte Euripidis, *ubi* Apollo *de raptu* Helenæ *ea aperit, quæ nota non erant, in* Electra Euripidis, *ubi* Caſtor, & Pollux Theoclymeni *futura prædicunt.* Ariſtoteles *enim ait deos induci ex machina, ut res præteritas, uel futuras patefacerent.* Polybius, *et* Cicero *addunt etiam tertiam cauſam, ut res perplexas explicarent. unde* Sophocles *in* Philoctete Herculem *inducit, qui* Philoctetem *hortetur, ut ad* Troiam *pergat, cum id ei* Neoptolemus *precibus, &* Vlyſſes *minis perſuadere non potuiſſent, & iam res deſperata eſſet.* VINDICE. *qui rem perplexam, & iam deſperatam uindicet, & claritatem recuperet. hinc uindiciæ libertatis.* Liuius *libro tertio ubi de* Virginia, & Appio Decemuiro. Budæus *in* Pandectis. NODVS. *res perplexa, & obſcura.* Cicero *ad* Atticum *libro quinto:* Cæſari *nullus honos à ſenatu habeatur, dum hic nodus expeditur. uide* Eraſmum *in prouerbio, Nodum ſoluere.* NEC QVARTA LOQVI PERSONA LABORET. *tres uult* Horatius *loqui perſonas in tragœdia, licet hoc ſemper à ueteribus non ſit obſeruatum: quatuor uetat. in* Aiace Sophoclis *loquuntur* Vlyſſes, Teucer, *is qui chorum repræſentat, in* Philoctete Neoptolemus, Chorus, Philoctetes, *aliquando quarta perſona* Vlyſſes *adhibetur.*

XXXI.

Auctoris partes chorus, officiumq; uirile
Defendat, neu quid medios intercinat actus,
Quod non propoſito conducat, & hæreat apte.
Ille bonis faueatq;, & conſilietur amice,

Et regat

Et regat iratos, & amet peccare timentes.
Ille dapes laudet menſæ breuis, ille ſalubrem
Iuſtitiam, legesq;, & apertis ocia portis.
Ille tegat commiſſa, deosq; precetur, & oret,
Vt redeat miſeris, abeat fortuna ſuperbis.

Tragœdiæ partes, ut docet in poetice Ariſtoteles, ſecundum quantitatem hæ ſunt, prologus, epiſodium., exodus, choricum. non mirum igitur uideri debet, ſi hoc loco agit Horatius de choro. erat autem duplex chorus, alter quidem tragicus, alter uero comicus. in comico, ut Iulius Pollux libro quarto teſtatur, perſonæ ſunt quatuor, & uiginti, in tragico quindecim. & chori quidem in reſpondendo, & alloquendo unus tantum perſonam ſuſtinebat, ut in poetice Ariſtoteles refert, cuius uerba breuitatis cauſa prætermittimus. AVCTORIS. *alij aliter. ego auctoris, ideſt ſuaſoris exponam: &, ut opinor, recte: chorus enim ſemper fere aliquid ſuadet; & Cicero auctore pro ſuaſore utitur frequenter, ut de claris oratoribus, dolet nihil tam perpetuam auctoritatem de pace ualuiſſe: in oratione octaua contra M. Antonium. pater tuus, quo utebar ſene auctore adoleſcens. Parrhaſius actoris legit, ideſt mimi. ſed mimo tam graues, honeſtaq; partes non tribuuntur.* OFFICIVM VIRILE. *laudabile. uiri dicuntur qui ſunt præſtantes. alij fœminæ. Virgilius ex Homero, ò uere Phrygiæ: neque enim Phryges. Homerus libro ſeptimo odyſſeæ, ubi Mineruam in puellam uerſam Corcyræ Vlyſſes interrogat, quà uia ſit ad ædes Alcynoi, & orat ut illa ſibi dux eſſe uiæ uelit,* οὐκ ἄν μοι δόμον ἀνέρος ἡγήσαιο ἀλκινόου. *non mihi ad ædes uiri Alcynoi dux eſſes? Alcynoum uirum appellauit, ideſt uirtute excellentem. chorus igitur officium uirile defendet, ſi, cum alij uarijs perturbationibus agentur, ipſe ea ſuadebit, quæ honeſta, et conducibilia eſſe uidebuntur.* NEV QVID MEDIOS INTERCINAT ACTVS. *nil canat chorus in tragœdia, quod abhorreat à re propoſita. chorus autem canebat, ut notum omnibus eſſe poteſt. nam in Philoctete Sophoclis chorus Rhæam hoc cantu extollit.*

ὀρεστέρα παμβῶτι γᾶ
μᾶτερ αὐτοῦ διὸς
ἃ τὸν μέγαν πακτωλὸν εὔχρυσον νεμεῖς
σὲ κἀκεῖ μᾶτερ πότνια ἐπηυδώμαν.

Montana mater Iouis, quæ magnum auriferum Pactolum incolis, te ibi etiam mater canimus. Ariſtoteles in poetice de choro, ἐμβόλιμα ᾄδουσι. *propoſito hærentia canunt. & Agathon quidem primus chori cantum inſtituit. ibidem Ariſtoteles.* πρώτου ἄρξαντος ἀγάθωνος τοῦ τοιούτου. ILLE BONIS FAVEAT. *in Philoctete chorus Sophoclis partes Philoctetæ tuetur, & miſeratione eius ducitur, qui olim rex potentiſſimus ſolus tunc in antro duriter uitam agebat. Vlyſſes tamen, & Neoptolemus ei indigne inſidias ſtruebant. chorus inquit:*

οικτείρω νιν ἔγω γε ὅπως
μὴ τȣ̃ κηδομένȣ βροτῶν
μηδὲ σύντροφον ὄμμα ἔχων,
δύστανος μόνος ἀεὶ
νοσεῖ μὲν νόσον ἀγρίαν.

Huius ego miſeratione ducor, qui neminem habet, qui eius curam ſuſtineat, eumq; alat, ſolus infelix in ſolitudine ſemper agreſti, & acerba peſte diſcruciatur. quod dicit chorus, ut Vlyſſem, et Neoptolemum Philoctetæ conciliet uiro optimo. ET CONSILIETVR AMICE. *fideliter conſilia afferat, ſine fuco, & fallacijs, ut fauit chorus in Electra Sophoclis: illa enim, poſtquam in mentem ei uenit de obitu patris, miſerabiliter conqueri cœpit, & ſuas deplorare querelas, ut eius fletu nihil eſſet triſtius. at uero periculum erat, ne Clytemneſtra, & Aegyſtus, qui Agamemnonem acerrimo odio proſequebantur, cum eam inimicum hominem flere audiſſent, in eam uehementer indignarentur, eiq; aliqua ratione nocerent. eam igitur chorus monet, ne altiſſima uoce contendat, ne ue liberius uociferetur.*

μηδὲν μέγας ἀΰσῃς.

ET REGAT IRATOS. *Euripides in Hippolyto obſeruauit. cum Theſeus peteret à Neptuno, ut fugientem Hippolytum excitatis maris monſtris perderet; chorus, ut eius iram leniat, ignoſcere eum filio debere ait, ut lapſuræ domui conſulat.* τὸ λῷστον σοῖσι βούλευσαι δόμοις. *cogita, quod tuæ familiæ optimum ſit.* AMET PECCARE TIMENTES. *In Philoctete Sophoclis chorus amat Philoctetem, quòd uir bonus ſit, & officium ſemper coluerit,*

ἀλλ' ἴσος ὢν ἴσοις ἀνὴρ
ὤλλυθ' ὧδ' ἀναξίως

Sed iuſtus & æqui obſeruantiſſimus hic uir ſic perijt indignius. ILLE DAPES LAVDET. *parſimoniam chorus laudabit, & alia præſtabit, quæ ſubdit Horatius: quæ omnia partes ſunt generalis, & late patentis huius præcepti, amet peccare timentes. quanta laus ſit ſobrietatis & parſimoniæ, illuſtri exemplo docet Ammianus Marcellinus libro uigeſimoprimo, ubi de Iuliano Imperatore his uerbis loquitur. toleranter, & fortiter nullius cibi indigens mundioris, ſed paucis contentus, & uilibus oppida forinſecus tranſibat, incaute, imitatus egregium illud Cyri ueteris dictum, qui cum delatus ad hoſpitem interrogaretur ab eo, quid ad conuiuium parari deberet, panem reſponderat ſolum. ſperare enim aiebat ſe prope riuum cœnaturum.* MENSAE BREVIS. *Verrem Cicero ſeptima in eum oratione accuſat, quòd totos dies conuiuijs traheret. ita, inquit, diei breuitas conuiuijs, noctis longitudo ſtupris, & flagitijs conterebatur. menſam breuem, ideſt conuiuium ſimplex, & breue in odis etiam laudat Horatius.*

Perſicos odi puer apparatus &c. *& in Satyris.*
Modo ſit mihi menſa tripes, &.

Concha ſalis puri. SALVBREM IVSTITIAM. *quod corporum eſt, tribuit iuſtitiæ. nam corpora dicuntur ſalubria, cœlum ſalubre.* Pindarus *ode octaua olympiorum* Seruatricem *iuſtitiam urbium uocauit. nam ut ſalubritas corpora, ſic ea urbes tuetur,*

ἔνθα σώτειρα διὸς ξενίου
πάρεδρος ἀσκεῖται θέμις,

Hic *ſeruatrix,* Iouis *hoſpitalis aſſecla exercetur iuſtitia. iuſtitiam* Ariſtoteles *ueram uirtutem eſſe ait in libro quinto de moribus ad* Nicomachum, *quòd alijs proſit, & ius ſuum cuique tribuat, ut ſtellæ* Eous, *et* Heſperus *alijs lucent,* οὔθ' ἕσπερος, οὔθ' ἑῷος οὕτω θαυμαστός. *neque* Heſperus, *neque* Eous *tam admirabilis, quàm iuſtitia eſt. chorus iuſtitiam laudat in* Andromache Euripidis.

μηδὲν δίκας ἔξω
κράτος ἐν θαλάμοις
καὶ πόλει δύνασθαι.

Nihil *ſine iuſtitia in thalamis, nihil in urbe ualet.* LEGES. *non contentus iuſtitia leges etiam nominauit: quia non idem eſt lex, & iuſtitia. de iuſtitia* Vlpianus *iuriſconſultus libro primo* Digeſtorum, *titulo primo, lege decima ſic.* Iuſtitia *eſt conſtans, & perpetua uoluntas ius ſuum cuique tribuendi. de lege uero* Papinianus *titulo tertio eiuſdem libri ſic. lex eſt commune præceptum uirorum prudentium conſultum, delictorum, quæ ſponte, uel ignorantia contrahuntur, coercitio, communis reip. ſponſio. de legibus chorus in* Oedipo *tyranno* Sophoclis.

ὧν Ὄλυμπος πατὴρ μόνος, οὐδέ νιν
θνατὰ φύσις ἀνδρῶν ἔτικτεν. &c.

Quarum *cœlum pater ſolum eſt, neque illas leges mortalis hominum natura peperit.* APERTIS OCIA PORTIS. *leges ſilent inter arma: ut* C. Marium *dixiſſe, teſtatur* Valerius Maximus. *ubi igitur leges pollent, ocia ſint neceſſe eſt: ubi ocia, quies, & apertæ urbium portæ. nam clauſæ portæ urbium inimicitiam, & bellum indicant, unde* Cæſari *uenienti* Maſsylienſes *portas urbis cum clauſiſſent, hoſtes iudicati ſunt.* Cæſar *de bello ciuili libro ſecundo. in* Aiace Sophocles *ocia tacite laudat, cum laboris duritiem oſtendi, t* πόνος πόνῳ πόνον φέρει. *labor labori laborem affert.* Huic Horatij *uerſiculo* Vergilianus *ille libro octauo è regione reſpondet,*

= *& mœnia clauſis*
Bellum *acuunt portis.*

TEGAT COMMISSA. *ſecreta, quæ ſibi ab aliquo communicata ſunt, ne publicet.* Horatius *in epiſtola ad* Torquatum *libro primo,* Ne *fidos inter amicos* Sit *qui dicta foras eliminet. chorus in* Electra, *cum* Electræ *conſilium audiſſet, ne res temere tentetur, monet, & rem non uulgat.*

ἐν τοῖς τοιούτοις ἐστὶν ἡ προμηθία, *& quæ ſequuntur.*

Portia *uxor* Bruti, *cum uirum ſibi arcana de nece* Cæſaris *communicare nolle uidiſſet, uerentem, ne forte illa doloris impatiens rem proderet, gladio ſibi femur transfixit, ut ſe*

conſtantem probaret. Dion libro quadrageſimo quarto. VT REDEAT MISERIS. *ut felicitas amiſſa miſeris reddatur. quod non ſolum tragici chori faciunt, ſed etiam Pindarus ode ſecunda olympiorum, quæ ſcripta eſt ad Theronem Agrigentinum, Iouem alloquens ſic precatus eſt.*

ἀλλ' ὦ κρόνιε παῖ ῥέας
ἕδος ὀλύμπου νέμων
ἀέθλων τε κορυφὰν
πόρον τ' ἀλφεοῦ
ἰανθεὶς ἀοιδαῖς
εὔφρων ἄρουραν ἔτι πα-
τρίαν σφίσιν κόμισον.

Iuppiter Saturni, & Rhææ fili, cœlum incolens, & Alphæum, ubi certamina fiunt, qui cantus non deſpicis, patriam his regionem redime.

ABEAT FORTVNA SVPERBIS. *Chorus in Electra Sophoclis,*

ποῦ ποτε κεραυνοὶ διός, ἢ ποῦ φαέθων
ἅλιος, εἰ ταῦτ' ἐφορῶντες
κρύπτουσιν ἕκηλοι.

Vbi nam fulmina Iouis, uel lucens Sol? ſi hanc immanitatem Clytemneſtræ intuentes celant? & miſeram Electram è tantis malis non eripiunt? nam tum abit fortuna ſuperbis, cum ij pœnis uindicantur, quibus digni ſunt, & ad calamitatem rediguntur.

XXXII.

Tibia non ut nunc orichalco uincta, tubæq;
Aemula, ſed tenuis, ſimplexq; foramine pauco
Aſpirare, & adeſſe choris erat utilis, atque
Nondum ſpiſſa nimis complere ſedilia flatu,
Quò ſane populus numerabilis, ut pote paruus,
Et frugi, caſtusq;, uerecundusq; coibat.

Ariſtoteles in poetice ſex in tragœdijs requirit, apparatum, dictionem, muſicam, ideſt, μελοποιΐαν, *mores, ſententiam, fabulam. Hactenus Horatius dictionem, mores ætatum, fabulam, ipſo initio, ſententiam etiam non uno in loco effinxit, & tractauit. hic aggreditur* μελοποιΐαν, *& muſicam, quæ cantum chori conſociabat. non pertinet, ut Ariſtoteles ait, ad artificium poetæ. nam tragœdia etiam ſine muſica conſiſtere poſſet. quare hanc partem* ἀτεχνότατον καὶ ἥκιστα οἰκεῖον τῆς ποιητικῆς *uocat, ideſt minime artificioſam, minimeq; propriam poetices. proderat autem, & adhuc in eo prodeſt, quòd uerſus ſolutæ orationi ſimiles, numeroſiores uideri facit, et magis poeticos. M. Tullius in oratore ad Brutum ſic: quorum ſimilia ſunt quædam etiam apud noſtros, uelut illa in Thyeſte, Quem nam te eſſe dicam? qui tarda in ſenectute, & quæ ſequuntur. quæ, niſi cum tibicen acceſſit, orationi ſunt ſolutæ ſimillima. hac*

ille. choris muſici adhibebantur: quod in uerbis etiam Demoſthenis in oratione contra Midiam perſpicuum eſt, τὸν ἄρχοντα ἐπικληροῦν ὁ νόμος τοῖς χοροῖς αὐλητὰς κελεύει, principem iubet lex choris tibicines decernere, atque adhibere. primum cantus Doricus perſonabat, mox Phrygius, poſtremo Lydius, ut auctor Plutarchus eſt in libro de muſica, Δωριστὶ μὲν τὴν πρώτην, Φρυγιστὶ δὲ τὴν δευτέραν, Λυδιστὶ δὲ τὴν τρίτην. licet Ariſtoteles libro octauo politicorum, tragœdiæ aptiorem mixolydium eſſe exiſtimet, quia fit ὀδυρτικωτέρως, ideſt flebilius, licet illi Plutarchus etiam non reclamet. TIBIA. tibijs utebantur in ſcenis: licet eas damnet Ariſtoteles libro octauo politicorum: quas abiecit Minerua, quòd eas inflantes turpem uultum præ ſe ferant, καὶ δὴ τὴν ἀσχημοσύνην τοῦ προσώπου ἰδοῦσαν ποιῆσαι δυσχεράναι τὴν θεόν. & propter indecorum uultum indignatam deam hoc feciſſe. ORICHALCO VINCTA. orichalcum tibijs addebant, quaſi ornamentum, non quòd eo duo ligna, ex quibus tibia conſtabat, uincirentur; ut male nonnulli affirmarunt: ſtultum enim eſt exiſtimare, nullum lignum tam grande poſſe reperiri, ut tibiam conficere poſſit; et neceſſe eſſe, duo ligna coire, ut grandis tibia componatur. ignorare ijdem uidentur, quid ſit uincire, cum duo corpora, non unum uinciri putant. nam eorum argumentum uerbo uinciri tantum nititur. Ciero tamen libro ſecundo quæſt. Tuſc. ſic inquit: ſi ſe lachrymis dedet, uinciatur, & conſtringatur amicorum cuſtodijs. Lege de his muſicis inſtrumentis libro quarto apud Pollucem. VT NVNC. quibus temporibus imperium Romanum florentiſſimum eſt: Roma enim gentibus imperabat uel ſub Cæſare, ut eſt apud Ciceronem libro tertio de officijs. olim, inquit Horatius, cum reſp. erat tenuis, tibia non erat ampla, et operoſa ut nunc. utebantur autem tibijs dextris, & ſiniſtris, ideſt grauibus, & leuibus, ut Donatus ait. hinc ſe dicebant tranſire à tibiis dextris ad ſiniſtras. Cicero in oratione pro Muræna ſic. tranſiit idem iuriſconſultus tibicinis latini modo. de Sulpitio loquens, qui Murænam accuſans de crimine ad crimen tranſibat. FORAMINE PAVCO. olim, inquit, in tibia pauca erant foramina, quia & ipſa erat pertenuis. Diodorus Thebanus plura addidit foramina, ut Pollux ait, & fecit tibiam πολύτρητον, ideſt multis locis perforatam, πλαγίας ἀνοίξας τῷ πνεύματι τὰς ὁδούς. latas inducens ſpiritui uias. Dionyſius, ubi de choris ſatyriſtarum uerba facit, αὐλίσκους uocat tenues tibias, de quibus hic Horatius, quas exactis regibus Romani adhibebant. malus quidam interpres tibicunculas uertit uerbo non latino, ſed ridiculo, atque infaceto. nam ſi Iouius noſter in Eulogiis Cælii Calchagnini inſcriptionem libri de quæſtionibus epiſtolicis exagitat, & ſine ſtomacho non profert, quid nos de tibicunculis, quod uocabulum eſt longe ineptius, ſentiemus? cum eius auctor ſit is, qui omnem operam, et ſtudium in aliena errata colligenda contulit, et unum ſe ex iis eſſe profiteatur, quos in Lyſide Plato appellat ἀντιλογικούς: nam ſi id uerbo non profitetur, re mihi quidem præſtare uidetur. ASPIRARE, ET ADESSE CHORIS. erat quidem tibia tenuis, et ſimplex, ſed tamen illius temporis choris erat utilis, & ſatiſfaciebat cumulatius. cum aſpirare dixit, expreſſit tibicinem chori cantum conſociantem, unde ſtatim eſt

illud, et adeſſe choris: tibicen enim hoc faciebat, ut initio huius contextus ex Cicerone docuimus. aſpirare pro iuuare, etiam Ouidius libro primo metamor. uſurpauit, dij cœptis, nam uos mutaſtis & illas, aſpirate meis. Gellius libro I. cap. XI. ſic inquit. ecce autem pro tibicina laconica tibiæ quoque illius concionatoriæ in mentem uenit, quam C.Graccho cum populo agenti præiſſe, ac præmonſtraſſe modulos ferunt. ſed nequaquam ſic eſt, ut à uulgo dicitur, canere tibia ſolitum, qui pone eum loquentem ſtaret, uarijsq; modis tum demulcere animum, actionemq; eius, tum intendere: quid enim foret ea re ineptius? ſi ut planipedi ſaltanti, ita Graccho concionanti numeros, et modos, & frequentamenta quædam uaria tibicen incineret? ſed qui hoc compertius memoriæ tradiderunt, ſtetiſſe in circunſtantibus dicunt, occultius, qui fiſtula breui ſenſim grauiuſculum ſonum inſpiraret, ad deprimendum, ſedandumq; impetum uocis, & quæ ſequuntur. uide de hac fiſtula Gracchi etiam Quintilianum libro primo, cap. de muſica, Ciceronem libro tertio de oratore, Valerium Maximum libro octauo. ut igitur Gracchi orationem fiſtula, ſic chori cantum tibicen iuuabat. nam uerbum aſpirare lenem tibicinis ſonum indicat. ASPIRARE, ET ADESSE CHORIS. *tibicines non ſolum tibijs ſuis perſonuiſſe, inquit, ſed etiam adeſſe ſolitos choris, ideſt ſaltaſſe cum choris. quem morem Ariſtoteles teſtatum reliquit in poetice, his uerbis.* ἁρμονίᾳ μὲν, καὶ ῥυθμοῖς χρώμεναι μόνον ἥ τε αὐλητικὴ, καὶ ἡ κιθαριστική. *harmonia ſimul, & numero tantum utuntur illæ, quæ ad tibias, quæq; ad citharas imitationes ſpectant. numerum autem pro ſaltu poſuiſſe Ariſtotelem, conſequentia illa uerba declarant,* αὐτῷ δὲ τῷ ῥυθμῷ μιμοῦνται ἁρμονίας οἱ τῶν ὀρχηστῶν. *numero uero ipſo ſine harmonia imitantur ſaltatores.* NONDVM SPISSA NIMIS. *erat olim tibia idonea, licet parua, ad perſonandum ita, ut paſſim exaudiretur, quamuis tunc ſedilia, & loca, ubi fabulæ recitabantur, ſpiſſiora non eſſent, quòd frequentes auditores non conuenirent. uenit nunc mihi in mentem, quod ſcribit Athenæus libro octauo de Stratonico.* διδάσκων γὰρ κιθαριστὰς, ἐπειδὴ ἐν τῷ διδασκαλείῳ εἶχεν ἐννέα μὲν εἰκόνας τῶν μουσῶν, τὸν δ᾽ Ἀπόλλωνος μίαν, μαθητὰς δὲ δύο, πυνθανομένου τινὸς, πόσους ἔχοι μαθητὰς, ἔφη σὺν τοῖς θεοῖς δώδεκα. *cithariſtas docens, cum in ludo nouem haberet Muſarum imagines, Apollinis unam, diſcipulos uero duos, & ex eo quiſpiam ſciſcitaretur, quot diſcipulos haberet, cum deis, inquit, duodecim. huius nimirum ſedilia ſpiſſiora non erant.* NVMERABILIS, VT POTE PARVVS. *nam quæ parua, & pauca ſunt, facile numerantur. unde Ouidius, pauperis eſt, numerare pecus. Plato in Philebo, de finito, & infinito agens,* ὅτι δ᾽ ἔστι τινὰ τὸ ἄπειρον πολλά ἐστι, πειράσομαι φράζειν. *quod quodam modo infinitum multa facit, dicere conabor.* ET FRVGI. *bonus. laus eius, qui non magnas opes, & copias habuit, ut ueteris illius populi Romani. Cicero pro Deiotaro ſic. omnes ſunt in illo regiæ uirtutes, quod te Cæſar ignorare non arbitror, ſed præcipue ſingularis, & admirabilis frugalitas: & ſi hoc uerbo ſcio laudari reges non ſolere. frugi hominem dici, non multum habet laudis in rege: fortem, iuſtum, ſeuerum, grauem,*

magnanimum, largum, beneficum, liberalem, hæ ſunt regiæ laudes, illa priuata eſt. CASTVSQVE, VERECVNDVSQVE. *hoc inquit propter fœminas, quæ in theatrum, ut fabulas audirent, ueniebant. Cicero libro primo quæſtionum Tuſculanarum ſic: frequens enim conſeſſus theatri, in quo ſunt mulierculæ, & pueri, mouetur audiens tam grande carmen, &c. quò tamen ut ſe conferre poſſent, ægre à maritis impetrabant, ut Caius iuriſc. innuit libro uigeſimoquarto Digeſtorum, tit. primo, lege trigeſimaſecunda, ſic: Nuper ex indulgentia principis Antonini recepta eſt, alia cauſa donationis. quam dicimus honoris cauſa, ut ecce ſi uxor uiro lati claui petendi gratia donet, uel ut equeſtris ordinis fiat, uel ludorum gratia.*

XXXIII.

Poſtquam cœpit agros extendere uictor, & urbem
Latior amplecti murus, uinoq; diurno
Placari genius feſtis impune diebus,
Acceſsit numeriſq;, modiſq; licentia maior.
Indoctus quid enim ſaperet, liberq; laborum
Ruſticus urbano confuſus, turpis honeſto?
Sic priſcæ motumq;, & luxuriem addidit arti
Tibicen, traxitq; uagus per pulpita ueſtem.
Sic etiam fidibus uoces creuere ſeueris,
Et tulit eloquium inſolitum facundia præceps,
Vtiliumq; ſagax rerum, & diuina futuri
Sortilegis non diſcrepuit ſententia Delphis.

POSTQVAM COEPIT AGROS. *quemadmodum creſcente Romano imperio tragœdiæ comœdiæq; etiam, & muſices amplitudo creuerit, hic habemus. Florus libro primo de quatuor ætatibus urbis Romæ ſic ſcribit. Prima ætas ſub regibus fuit, prope* CCL. *annos, quibus circa ipſam matrem ſuam cum finitimis luctatus eſt. hæc erit eius infantia. ſequens à Bruto, Collatinoq; Coss. in Ap. Claudium, Q. Fuluium Coss.* CC. *annos patet, quibus Italiam ſubegit. hoc fuit tempus uiris, armiſq; incitatiſſimum. ideo quis adoleſcentiam dixerit. dehinc ad Cæſarem Auguſtum* CCL. *anni, quibus totum orbem pacauit. hic iam ipſa iuuenta imperij, & quaſi quædam robuſta maturitas. à Cæſare Auguſto in ſeculum noſtrum haud multo minus annis* CC. *quibus inertia Cæſarum quaſi conſenuit, atque decoxit. Sed oritur hic quæſtio, quam uir doctiſſimus Iacobus Grifolus excitauit. quo modo maior licentia numeris, & modis acceſsit, cum Roma cœpit latioribus mœnibus cingi? quod factum eſt, cum Sabini in urbem, Albani, nonnulliq; alij recepti ſunt, ut eſt apud Liuium libro primo. Si præterea poſt Græciam tantum deuictam, & poſt punica bella cœpere Romani Græcos imitari, ut eſt apud Horatium libro ſecundo epiſt. Græci enim primi tragœdias ſcripſerunt, & comœdias. huic quæſtioni ſic prudenter poſſe reſponderi exiſtimarim. Romanos cœ-*

piſſe quidem Græcos imitari poſt Græciam deuictam & poſt Punica bella, cum primum interiores literas attigerunt, & optimam, excellentemq; poetices ſpeciem animo uiderunt, ſed tamen priſcis etiam temporibus rudes poetas Romæ extitiſſe, quorum etiam Saturnios numeros quaſi Saturni ſeculo editos Horatius appellat libro ſecundo epiſtolarum ad Auguſtum ſcribens,

Græcia capta ferum uictorem cepit, & artes
Intulit agreſti Latio. ſic horridus ille
Defluxit numerus Saturnius, & graue uirus
Munditiæ pepulere, ſed in longum tamen æuum
Manſerunt, hodieq; manent ueſtigia ruris.
Serus enim Græcis admouit acumina chartis,
Et poſt Punica bella quietus quærere cepit
Quid Sophocles, & Theſpis, & Aeſchylus utile ferrent.

His uerſibus perſpicuum eſt, priſcis etiam urbis temporibus Romæ poetas, rudes tamen & inornatos fuiſſe. quare ab ijs fabulæ edi potuerunt. ſed mihi quiſpiam hæc Ciceronis uerba obijciet, quæ ſunt libro primo quæſtionum Tuſculanarum. nam cum apud Græcos antiquiſſimum è doctis ſit genus poetarum, ſiquidem Homerus fuit, & Heſiodus ante Romam conditam, Archilochus regnante Romulo, ſerius poeticam nos accepimus. annis fere CCCCX. poſt Romam conditam, Liuius fabulam dedit App. Clauio Cæci F. M. Tuditano Coss. &c. Ego uero exiſtimo Ciceronem aſſerere, Liuium primum fabulam dediſſe Romæ ex iis, quorum ſcripta legi potuerunt. ſed alii ante Liuium Andronicum (ſic enim illum cognomento Diomedes appellat) poetæ fuerunt, ſi diligenter uerſus Horatii in epiſtolis à nobis adductos perpendimus, quorum ſcripta interierant. quid? non ne ibidem Cicero ſic inquit? quanquam eſt in Originibus, ſolitos eſſe in epulis canere conuiuas ad tibicinem de clarorum hominum uirtutibus. ergo Romæ priſcis etiam temporibus poetæ, & muſici fuerunt. nam poetæ erant, quos in epulis ceciniſſe Cato in Originibus refert. idem Cicero in libro de claris oratoribus ſic. utinam extarent illa carmina, quæ multis ſeculis ante ſuam ætatem in epulis eſſe cantata à ſingulis conuiuis de clarorum uirorum laudibus in Originibus ſcriptum reliquit Cato. LATIOR AMPLECTI MVRVS. Roma ſub Romulo quatuor colles comprehendit, Eſquilinum, Auentinum, Palatinum, Capitolinum: tres alios complexa eſt ſub Seruio Tullio, Quirinalem, Viminalem, Cælium. unde Virgilius. Septem quæ una ſibi muro circundedit arces. PLACARI GENIVS FESTIS IMPVNE DIEBVS. genio deo operam dabant non ſine muſica, & carmine. Virgilius libro ſecundo georg. quiddam ſimile refert,

Nec non Auſonii, Troia gens miſſa, coloni
Verſibus incomptis ludunt, riſuq; ſoluto,
Oraq; corticibus ſumunt horrenda cauatis,
Et te Bacche uocant per carmina læta, &c.

Placabantur

Placabantur dij infenſi, qui non prodeſſe, ſed obeſſe ſolebant, ut Auerunci, & Robigi. hinc altare Iouis Veiouis cum ſagittis. de quibus uide apud Gellium. At Genius mitiſſimus deus non erat placandus. hic igitur placari pro coli poſitum eſt. Horatius ſæpe ſic loquitur, ut in odis libro primo.

Et thure, & fidibus iuuat
Placare, & uituli ſanguine debito
Cuſtodes Numidæ deos,
Qui nunc Heſperia ſoſpes ab ultima
Charis multa ſodalibus
Nulli plura tamen diuidit oſcula
Quàm dulci Lamiæ: *Vbi legendus eſt Acron accuratus interpres. Ego autem hic genio dediſſe operam, ideſt uoluptati, ad quam ſimus propenſi, ueteres illos, non interpretor. ſic Iaſon potius alios ſecutus errantes interpretatus eſt. erant ſacra quædam, quibus Tellurem, Syluanumq; aruorum deum, illam porco, hunc lacte, & Genium floribus, ac uino placabant agreſtes, quæ ſacra Horatius hic certe innuit, & in epiſtola ad Auguſtum libro ſecundo epiſtolarum clarius expreſſit his uerſibus:*

Agricolæ priſci fortes, paruoq; beati
Condita poſt frumenta leuantes tempore feſto
Corpus, & ipſum animum ſpe finis dura ferentem
Cum ſocijs operum pueris, & coniuge fida
Tellurem porco, Syluanum lacte piabant,
Floribus, & uino Genium memorem breuis æui.

Hæc igitur ſacra Genij Horatius ſignificat, non uoluptates hominum luxurioſe uiuentium, ut credit Iaſon. nam Horatium hic de ſacris Genij loqui illa etiam, quæ hoc ſtatim libro leguntur carmina teſtantur, feſtis impune diebus. functusq; ſacris, & potus, & exlex: VINOQVE DIVRNO. *quia mane Genium floribus, & uino agricolæ placabant, non noctu, ut adducti Horatij uerſus declarant. orgia enim Bacchi noctu fiebant, non ſacra Genij: quæcunque igitur Iaſon hic de duodecim horis diei, & de ſolido die, & de hora cœnandi commemorat, nihil omnino ad hunc locum ſpectant. ſingula igitur non confutabimus, ne præter rem aliquid & nos à propoſito Horatii diſcedentes dicamus. ſatis eſt, monuiſſe hunc Horatii locum non fuiſſe ab Iaſone intellectum. alibi igitur, quando hic locus non patitur, ea omnia refellemus, quæ ille de ſolido die in oden Horatii memoriæ prodidit, & noſtram opinionem ſexcentis argumentis corroborabimus, quam in Parergis teſtatam reliquimus libro primo, cap. undecimo.* IMPVNE. *ſobrie, ſine ebrietate. nam qui bibunt ſobrie, impune ferunt: qui uero ita uino incaleſcunt, ut ebrii diſcedant, id non faciunt impune, ſed uidentur à Baccho uulnerati, quem iccirco ueteres, ut ait Athenæus, fingebant* κεραοφόρον, *ideſt cornutum, de illo Ouidius ſic: Pendeat &*

mitis cornibus uua tuis. & hæc ſobrietas mirifice antiquis illis uiris conuenit, quibus nihil fuit moderatius. unde illud apud Ciceronem de antiquorum hominum integritate. nihil ex omni memoria ſumi poteſt illuſtrius. & illud, ò tempora, ò mores. quò referri ea omnia poſſunt, quæ libro primo de diebus, & operibus Heſiodus de antiquis commemorat. loquitur autem hic Horatius de Romanis antiquis, qui uino Genium piabant, ut demonſtratum eſt. ACCESSIT NVMERISQVE, MODISQVE LICENTIA MAIOR. *ueteres licentius ſaltare, & tibiis perſonare cœperunt. per numeros ſaltationem intelligit eorum, qui in ſacris Genii & aliorum deorum pſallebant, & ſaltabant. ſuper etiam citauimus ex Ariſtotelis poetice ea uerba,* αὐτῷ δὲ τῷ ῥυθμῷ μιμοῦνται ἁρμονίας οἱ τῶν ὀρχηστῶν. *numero uero ipſo ſine harmonia imitantur ſaltatores. nec uero omnem ſaltationem numerus ſignificat, ſed peritiorem tantum: quod clariſſime colligitur ex his uerbis Ciceronis in Paradoxis. extra numerum ſi ſe moueat hiſtrio, exſibilabitur, & explodetur. modus tibiarum ſonum indicat, de quo ſuperius plura ex Ariſtotele, & Plutarcho, ibi, Tibia non ut nunc. etc. apud Græcos Timotheus plures chordas lyræ addidit, cum ea ante ex ſeptem conſtitiſſet, ut auctor eſt in libro de muſica Plutarchus. ſed illud mihi quærendum uidetur, cur licentia dixit Horatius, quæ in malam partem accipitur? cur illa carmina addidit ſtatim?*

Indoctus quid enim ſaperet, liberq́; laborum
Ruſticus urbano confuſus, turpis honeſto?

Quibus ruſticum Genio ſacra peragentem cum modis, & numeris non ſapientem fuiſſe ait, eumq́; excuſat, quòd ruſticus erat, indoctus &c. reſponde, iccirco, licentiam acceſſiſſe numeris, & modis in ſacris Genii, innuere Horatium, et hoc ruſticorum crimen excuſare, quia per modos licentiores Feſcennina carmina plena conuitiis intelligit, quæ in ſacris Genij primum exorta ſunt, ut hic innuitur, & in epiſtola ad Auguſtum libro ſecundo aperte dicitur, ubi de ſacris Genii mentio fit.

Feſcennina per hunc inuenta licentia morem
Verſibus alternis opprobria ruſtica fudit, & quæ ſequuntur.

Qui mos conuitiandi in comœdia remanſit, ut notum eſt: falluntur, qui credunt ueteres Romanos hic reprehendi, quòd ob ignorantiam rudi muſica contenti uenuſtiorem, & iucundiorem non curarent. nam Horatius non uenuſtiorem muſicam quæ acceſſit, fuiſſe ſignificat, ſed uitioſiorem ob iurgia, unde licentiam, & luxuriem ei tribuit, cum inquit,

Acceſſit numeriſq́;, modiſq́; licentia maior,
Sic priſcæ motumq́;, & luxuriem addidit arti Tibicen.

Quòd ſi per licentiam, & luxuriem iucunditatem muſicæ indicaret, eius auctorem non appellaſſet indoctum & ruſticum. nam huiuſmodi homines rudes eſſe ſolent, non elegantiores, ut aperte Cicero in Quintio, & Sex. Roſcio duabus nobiliſſimis orationibus probauit. LIBER LABORVM. *quia feſtis diebus Genio ſacra faciebat, ut nuperrime ex Horatio probauimus. & diebus feſtis ruſtici labores intermittere ſolent,*

niſi ea præſtent, quæ Virgilius libro primo georg. feſtis diebus poſſe confici affirmat.

Quippe etiam feſtis quædam exercere diebus
Fas, & iura ſinunt. riuos deducere nulla
Relligio uetuit, ſegeti prætendere ſepem,
Inſidias auibus moliri, incendere uepres,
Balantumq; gregem fluuio merſare ſalubri.

RVSTICVS VRBANO CONFVSVS, TVRPIS HONESTO. *erant enim tribus ruſticæ, & urbanæ. Plinius libro decimo octauo ſic: ruſticæ tribus laudatiſſimæ eorum, qui rura haberent, urbanæ uero, in quas transferri ignominia eſſet, deſidiæ probro. inuenies plura apud Dionyſium libro ſeptimo. turpis, et honeſtus referuntur ad uitia, & uirtutes animi, ut, ruſticus, & urbanus ad fortunæ conditionem. ruſticis obiicit uitium temporis: tunc enim ruſticæ tribus in numeris, modisq; non excellebant. ruſticum urbano confuſum inquit fuiſſe, reſpiciens Roſciam legem ſui temporis. nam L. Roſcius Otho tribunus plebis legem tulit, ut equitibus Romanis in theatro quatuordecim gradus, in quibus ſederent, aſcriberentur, ut ſcribit Liuius libro nonageſimo nono. de ea Cicero pro Muræna ſic. L. Otho, uir fortis, meus neceſſarius, equeſtri ordini reſtituit non ſolum dignitatem, ſed etiam uoluptatem. itaque lex hæc, quæ ad ludos pertinet, eſt omnium gratiſſima, quòd honeſtiſſimo ordini cum ſplendore fructus quoque iucunditatis eſt reſtitutus. Horatius libro primo epiſtolarum de lege Roſcia, Vt propius ſpectes lachrymoſa poemata Puppi, ideſt tragœdias.* MOTVM, ET LVXVRIEM. *motum, ideſt ſaltationem ad tibias. Horatius in epiſtola ad Villicum, libro primo epiſt.*

nec meretrix tibicina, cuius
Ad ſtrepitum ſalias terræ grauis.

Addidit autem motum pro auxit. nam ante etiam ſaltabant, ſed additus motus fuit liberior, & indecentior, qualem nemini conuenire uidemus. hic fortaſſe obiectus Deiotaro fuit. pro quo ſic Cicero in oratione. quæ crux huic fugitiuo poteſt ſatis ſupplicii afferre? Deiotarum ſaltantem quiſquam, aut ebrium uidit unquam? et pro Muræna. ſaltatorem appellat L. Murænam Cato. maledictum eſt, ſi uere obiicitur, uehementis accuſatoris: ſin falſo, maledici conuiciatoris. idem leges etiam in oratione pro domo. eſt quidam motus antiquus, & pudentior, quem principes uiri, & clariſſimi ſumma grauitate tuentur. hunc non intelligit hic poeta, quia addidit, & luxuriem, quæ tam ad motum, quàm ad tibiam licentiorem attinet. LVXVRIEM. *potes etiam interpretari inſolentiam Feſcennini carminis, quæ ex luxurie oritur quadam: quæ ſi abſit, frigemus potius, & moderati ſumus. Virgilius libro tertio georg. de lupo ægro qui non prædabatur.*

acrior illum
Cura domat. PER PVLPITA. *libro ſecundo epiſtolarum de Plauto. Quàm non aſtricto percurrat pulpita ſocco. uagus autem tibi*

cen traxit ueſtem per pulpita ſimul ipſe perſonans, & ſaltans, ut quidam exponunt, quorum opinio non placet, quia tibicen id præſtare non potuiſſet, præſertim in motu illo acriore, quem ait poeta additum fuiſſe. ego tibicinem traxiſſe uagum per pulpita ueſtem exiſtimo, quia, cum crebræ recitarentur tragœdiæ, & tibicen ad omnes accerſeretur, per diuerſa pulpita uagabatur. trahebat autem ueſtem, quam talarem, & longam gerebat, ut grauitatem præ ſe ferret. VOCES CREVERE. *tibicines non ſolum perſonabant tibijs, & fidibus, ſed etiam canebant, dum alij ſaltabant. Pollux de uocibus, ad quas ſaltabant. ποῦ μοι τὰ ῥόδα; ποῦ μοι τὰ ἴα; ποῦ μοι τὰ καλὰ σέλινα; ubi mihi roſæ? ubi mihi uiolæ? ubi mihi pulchra apia? poſuit autem fides pro tibiis, ſpeciem pro ſpecie. ſed quo modo fides ſeueræ erant, ſi tibicen luxuriem priſcæ arti addiderat? ſeueras dixit non præſens tempus, ſed præteritum reſpiciens, et ſeueras, ideſt non molles: ſeueri enim homines mollitiem oderunt. Iaſon refert hæc ad cantum chori, ſed quàm apte ipſe uiderit. nos ex Polluce probauimus tibicines etiam cecinisse, non ſolum perſonuiſſe. alteram præterea interpretationem afferimus. hactenus Horatius de fabulæ incremento circa melodiam, nunc de incremento circa ſtilum poetarum agit, qui creuit fidibus ſeueris, ideſt cum priſca, & ſeuera melodia, unde ſtatim illud ſequitur.* ET TVLIT ELOQVIVM INSOLITVM. *declarat enim quid per uoces intelligat, ideſt uerba, & dictiones: inſolitum autem eloquium, ideſt nouum, non uitioſum, ut putat Acron. nam antiquum potius uitioſum fuit: tunc enim latina lingua cum inops eſſet, licuit noua, & inſolita uerba excudere, nec tunc locum habebat præceptum Cæſaris, à Quintiliano relatum libro ſecundo, uerbum inſolens, ut ſcopulum, eſſe uitandum: non enim hic poeta de lingua latina perfecta loquitur, ſed de ea, quæ cœperat excreſcere, & locupletari, quod quidem celeriter factum eſt, quare addit.* FACVNDIA PRAECEPS. *Horatius libro ſecundo epiſtolarum ad Auguſtum ſcribens populum Romanum mirifico, & acri ingenio ad celeriter perdiſcendum fuiſſe ait, ut eius facundia iure præceps dici poſſit.*

Et placuit ſibi natura ſublimis, & acer,
Nam ſpirat tragicum ſatis, & feliciter audet.

Sic Cicero de oratore libro primo quæſtionum Tuſcul. at contra oratorem celeriter complexi ſumus. & hic poeta populum Romanum extollit, quòd celeriter ingenio docili, et uigilanti didicerit, quæ ſumma laus eſt, ut Socrates aſſeuerat in Carmide Platonis. καὶ μὴν δὴ καὶ τὸ κιθαρίζειν ταχέως καὶ τὸ παλαίειν ὀξέως, πολὺ κάλλιον τοῦ ἡσυχῆ τε καὶ βραδέως. Citharæ artem celeriter addiſcere, & paleſtram, longe pulchrius eſt, quàm lente, ſeroq; ſenſum Horatii non elicuit Acron, qui facundiam præcipitem pro ea exponit, quæ cum ingenti impetu fertur, & furibunde, & delphicæ amiſſa moræ dacitate ſimilis eſt. VTILIVM RERVM SAGAX. *ſupra docuimus tragœdiam res utiles docere, ubi de choro diximus: hic autem utilitas quæritur honeſta, non quam Curio apud Ciceronem libro tertio de officiis quærebat, ubi hæc uerba leguntur: male etiam Curio cum cauſam Tranſpadanorum æquam eſſe dicebat: ſemper au-*

tem addebat, uincat utilitas. DIVINA FVTVRI. *diuinans futurum. Sophocles in Electra,*

ὅταν δέ τις θεὸν
βλάπτῃ, δύναιτο ἂν, οὐδὲ ἂν ἰσχύων φυγεῖν.

Siquis apud deos offenderit, non, uel ſi robuſtior ſit, effugiet. hæc ſententia de futuro eſt: quam ſi quis ſeruabit, nunquam periclitabitur: & quidem uerissima habenda. nam ut Horatius in odis inquit,

Reum antecedentem inſequitur pede pœna claudo.

SORTILEGIS NON DISCREPVIT. *tragœdiarum ſententiæ ita ueræ ſunt, ut ab oraculo Apollinis non diſcrepent. de Delphico oraculo notum eſt. uide Liuium libro primo, ubi Superbi filij, & Brutus Delphos ad conſulendum oraculum profecti ſunt, de eo, qui poſt Superbum regnaturus ſit. oraculum autem Delphicum, & reliqua omnia ambiguo ſe reſponſo tuebantur, ut illud apud Ciceronem in libris de diuinatione. Crœſus Halym penetrans magnam peruertet opum uim. expreſſum ſcilicet ex Herodoto;* κροῖσος ἅλυν διαβὰς μεγάλην ἀρχὴν διαλύσει. *ignotum eſt enim, utrum regnum periturum ſit Crœſi, an Cyri. ut autem res euenerit, oraculum mendax non reperietur. Parrhaſius de philoſophis intelligit, quorum ait obſcuriora eſſe dicta Delphicis reſponſis. cuius quàm ridicula ſit opinio, facile omnes iudicabunt; cum hic Horatius* περὶ τῶν γνωμῶν *uerba faciat: quæ ſententiæ in tragicis, ut ſatis demonſtrauimus, occurrunt.*

XXXIIII.

Carmine qui tragico uilem certauit ob hircum,
Mox etiam agreſtes ſatyros nudauit, & aſper
Incolumi grauitate iocum tentauit, eò quòd
Illecebris erat, & grata nouitate morandus
Spectator, functusq; ſacris & potus, & exlex.

Nihil tragœdia triſtius eſt, in qua duo illa, ut eſt in poetice Ariſtotelis, exprimuntur, miſerabile, & terrificum. ut igitur ſpectantium animi aliqua iucunditate reficerentur, ac recrearentur, ſatyros induxerunt qui in tragœdia ſaltarent, & riſus hominum elicerent. eos quidem Sophocles è tragœdia græca eiecit, ut ait Ariſtoteles, mox iterum à latinis ſunt recepti, ut poſtliminio ueniſſe uideri poſſint. Virgilius, qui ſaltantes eos in tragœdijs latinis conſpexerat, hunc uerſiculum in Aeglogis habet,

Saltantes ſatyros imitabitur Alpheſibœus. *Quemadmodum tragœdia ſeueritatem iocis ſatyrorum temperarit, Demetrius Phalereus in libro de elocutione his uerbis docet.* τραγῳδία δὲ χάριτας μὲν παραλαμβάνει ἐν πολλοῖς, ὁ δὲ γέλως ἐχθρὸς τραγῳδίας, οὐδὲ γὰρ ἐπινοήσειεν ἄν τις τραγῳδίαν παίζουσαν. ἐπεὶ σάτυρον γράψει ἀντὶ τραγῳδίας. *tragœdia autem in multis rebus gratias, & facetias aſſumit, & riſus quidem tragœdiæ inimicus eſt: neque enim quiſquam apte ludentem, atque hila-*

rem tragœdiam conficeret. nam tum ſatyrum pro tragœdia ſcribet, & confinget. Ideo circo autem olim ſatyri à tragœdia reiecti ſunt, ut, eorum ineptiis, & ridicula oratione dimiſſa, tragœdia grauior uideretur. Ariſtoteles in poetice ſic, διὰ τὸ ἐκ σατυρικοῦ μεταβαλεῖν, ὀψὲ ἀπεσεμνύνθη. quia è ſatyrico euaſit, ſerio grauitatem tandem recepit. Sed Sophoclem quiſpiam reprehendet, quòd omni lepore tragœdiam priuarit, ac rigorem tantum, & triſtitiem ei reliquerit, ut nulla ex ea uoluptas capi potuerit. reſponde, Sophoclem non ſuſtuliſſe tragœdiæ riſum, ſed honeſtiorem feciſſe. nam tres hiſtriones induxit, cum unus eſſet antiquitus, duos Aeſchylus inſtituiſſet. Ariſtoteles in poetice, τρεῖς δὲ, καὶ σκηνογραφίαν Σοφοκλῆς. tres, & ſcenæ apparatum Sophocles produxit. OB HIRCVM VILEM. τράγος, ideſt hircus, tragœdiæ præmium. hinc tragœdia dicta eſt. uilem uocat hircum uel quia tenue præmium erat tanti poematis, uel ob fœtorem. Horatius libro primo epiſt. nam nimis arcta premunt olidæ conuiuia capræ. miror quoſdam putaſſe, uilem eſſe hircum poeſeos habita ratione, cum tragœdiam in poetice Ariſtoteles grauiſſimam rem eſſe dicat, eamq; epopœiæ anteponat. CERTAVIT. poetæ ſæpe certatim ſua ſcripta recitabant, ut palmam referrent. horum certamina commiſſiones appellat Suetonius in Auguſto, ubi uetuiſſe ait Auguſtum ſuum nomen in commiſſionibus celebrari. licet commiſſiones ex tempore fuſa carmina certatim uideri poſſint. de poetarum certaminibus ſic Ariſtoteles in poetice, ἀγωνίσματα γὰρ ποιοῦντας. &c. inducentes certamina. Agathon in conuiuio Platonis uicerat in certamine, & epinicia, ideſt conuiuia ob uictoriam ſtatuerat. Socrates loquitur. χθὲς γὰρ αὐτὸν διέφυγον τοῖς ἐπινικίοις φοβηθεὶς τὸν ὄχλον. heri eum in epiniciis uitaui, quia turbam, & tumultum ueritus ſum. AGRESTES SATYROS. erant ſatyri Sileni, & alii dii ruſtici, qui ſaltabant. Pollux libro quarto, σατυρικὰ δὲ πρόσωπα σάτυρος πολιὸς, σάτυρος γενειῶν, σάτυρος ἀγένειος, σιληνος, &c. Satyricæ autem perſonæ, ſatyrus canus, ſatyrus pubes, ſatyrus impubes, Silenus. de horum ſaltatione Athenæus libro decimoquarto. ἡ δὲ γυμνοπαιδικὴ παρεμφερής ἐστι τῇ τραγικῇ ὀρχήσει, ἥτις ἐμμέλεια καλεῖται. nuda exercitatio ſimilis eſt tragicæ ſaltationi, quæ emmelia dicitur. de emmelia hac Plato libro tertio de legibus ſic, δύο δὲ τῆς ὀρχήσεως τῆς καλῆς εἴδη, τὸ μὲν πολεμικὸν πυῤῥίχην, τὸ δ' εἰρηνικὸν ἐμμέλειαν ἐπωνόμασεν, duæ honeſtarum ſaltationum ſpecies ſunt, altera bellica, quam Pyrrhichen, altera pacis propria, quam emmeliam nominarunt. NVDAVIT. ut leuius, & commodius ſaltarent. Sic Luperci nudi per forum excurrebant: quod de M. Antonio Luperco legitur Philippica ſecunda apud Ciceronem. INCOLVMI GRAVITATE. non ſupra modum facetus aſperſit ſales grauitate, quod non efficiunt nimis ſeueri, ut Craſſus, quem Aſconius in Verrem ἀγέλαστον appellat, quòd nunquam rideret. Ariſtoteles libro ſecundo ad Nicomachum de moribus, περὶ δὲ τὸ ἡδὺ τὸ μὲν ἐν παιδιᾷ ὁ μέσος εὐτράπελος, καὶ ἡ διάθεσις εὐτραπελία. ἡ δὲ ὑπερβολὴ βωμολοχία, καὶ ὁ ἔχων αὐτὴν βωμολόχος. ὁ δ' ἐλλείπων ἄγροικός τις, καὶ ἡ ἕξις ἀγροικία. in ſuauitate ioci qui mediocritatem adhibet, facetus eſt, & diſpoſitio, face-

ta quædam iucunditas: exuperatio autem ſcurrilitas, & eam habens ſcurrilis: qui uero deficit, ruſticus, & habitus ruſticitas nuncupatur. ASPER. *primo, & per ſe aſper in tragœdia, mox innatam aſperitatem facetiis condiuit.* GRATA NOVITATE. *nouitas fuit in ſatyris primum adhibitis, & admiſſis in tragœdiam. et germanum, uerumq; epitheton nouitati addidit: ſolet enim ea eſſe omnibus gratiſſima. Lucianus in Zeuſide ſuorum ſcriptorum nouitatem quamplurimos in admirationem adduxiſſe affirmat,* καὶ πάντες ἓν, καὶ τὸ αὐτὸ ἐπισημαίνοντες, τὴν γνώμην τῶν συγγραμμάτων ξένην οὖσαν, καὶ πολὺ ἐν αὐτῇ τὸν νεωτερισμόν. *omnes unum & idem ſignificabant, ſententiam ſcriptorum peregrinam, & multam in ipſa nouitatem. ſic etiam in ſcriptis tragicorum, receptis ſatyris, nouitas probata eſt.* MORANDVS. *detinendus, ut libentiſſime audiret, ſpectaret'ue.* FVNCTVS. *in ludis enim publicis, qui diis inſtituebantur, tragœdiæ recitabantur.* POTVS, ET EXLEX. *ebrius, & nullas leges colens: ideo autem legum hoſtis, quia ebrius. quare Pittacus duplici pœna ebrios afficiendos eſſe putauit, tum quòd ebrietate eſſent correpti, tum etiam quia propter ebrietatem ſemper tetrum aliquod facinus admittunt. Laertius in Pittaco. Ariſtoteles libro ſecundo rhetoricorum. uel exlex, ideſt ab omni cura, & labore immunis, quod Demoſthenes in Leptinem ſic expreſſit.* φήσει δὲ ἀναξίους τινὰς ἀνθρώπους εὑρομένους ἀτέλειαν. *dicet indignos quoſdam homines immunitatem conſecutos. per potum autem intellige, non penitus ebrium, ſed ita uino grauatum, ut ſine ſatyris attentus haberi non potuerit, quæ ſomnum illi excuterent.*

XXXV.

Verum ita riſores, ita commendare dicaces
Conueniet ſatyros, ita uertere ſeria ludo,
Ne quicunque deus, quicunque adhibebitur heros
Regali conſpectus in auro nuper, & oſtro,
Migret in obſcuras humili ſermone tabernas,
Aut, dum uitat humum, nubes, & inania captet.
Effutire leues indigna tragœdia uerſus,
Vt feſtis matrona moueri iuſſa diebus
Intererit ſatyris paulum pudibunda proteruis.

Cauſam, qua ſatyros in tragœdiam ueteres poetæ inuexerint, ſuperiore contextu poeta explicuit. nunc quo modo, quo ue decoro inducendi ſatyri ſint, diligenter nos admonet. nam qui tragœdiam ſcribet, nec nimium ut ſatyricus ſe ſubmittet, nec nimium ut tragicus ſe attollet. RISORES. *ſatyri riſores ſunt, quòd aptiſſimi ſint ad riſum apud ſpectatores concitandum, & quia cum riſu hominum uitia inceſſunt, & exagitant. Quintilianus libro ſexto, cap. de ridiculis ſic. dicacitas ſine dubio à dicendo, quod omni generi commune, dicta eſt, proprie tamen ſignificat ſermonem cum riſu aliquos inceſſentem. & re uera cum aliquem carpimus, alicuius ue aucto-*

ritatem contemnimus, ſemper fere ridemus, ut apud Platonem in Euthydemo, Socratem irrident Euthydemus, & Dionyſodorus, quòd ab illo militaris artis præcipue periti eſſent iudicati. ἐγγελάσαντι οὖν ἄμφω βλέψαντες εἰς ἀλλήλω. ambo riſerunt ſe mutuo ſpectantes. adduximus teſtes Quintilianum, et Platonem, ſed res ipſa loquitur: omnis enim grammaticus docuit, riſorem eſſe, & qui riſum cieat; & eum, qui ipſe rideat. DICACES. facetos. Cicero libro ſecundo de oratore duo genera facetiarum ponit, cauillationem, & dicacitatem, cauillationemq; eſſe interpretatur, diſperſas per totam orationem facetias, dicacitatem uero breuem, & aſtutam, quæ ideo dictum uocetur. ITA VERTERE SERIA LVDO. ita conueniet tragœdiam, poema ſerium, et graue, ludo, ideſt iocis ſatyricis commiſcere, ut præclariſſimus conſenſus fiat. quod Plato in ſophiſta ſic expreſſit. πάντα εἰς ταὐτὸν συνάγωμεν, ὡς δυνατὰ ἐπικοινωνεῖν ἀλλήλοις. omnia miſceamus, quæ poſſint ſibi mutuo prodeſſe. NE QVICVNQVE DEVS. ſenſus eſt, ne qui in tragœdia deum, aut heroa repræſentarit, in ſatyra migret in tabernas obſcuras, ideſt ſatyrorum perſonam induat, qui humiles dei in humilibus tabernis uerſari ſolent, ut dij, heroesq; in auro, & oſtro. non enim graues perſonæ in ſatyricas ineptias ſunt inducendæ. hinc non abſimili ratione Cicero Scæuolam, grauiſſimum, & clariſſimum libris II. & III. de oratore loquentem, aut præſentem non adhibuit, ubi de rebus tanto uiro dignis non agebat, imitatus Platonem idem in Socrate ſeruantem, ut in epiſtolis ad Atticum ſcriptum reliquit. HEROS. uir grauis. heros uere ſemideum ſignificat. Plutarchus in libro de oraculis. ex Heſiodo ſic, ἐξέθηκε τῶν λογικῶν τέσσαρα γένη θεούς, εἶτα δαίμονας πολλούς, κἀγαθούς, εἶτα ἥρωας, εἶτα ἀνθρώπους, τῶν ἡμιθέων εἰς ἥρωας ἀποκριθέντων. expoſuit Heſiodus eorum, qui ratione utuntur, quatuor genera, deos, deinde dæmonas multos, & bonos, mox heroas, poſtremo homines, ſemideis in heroas coniectis. rectiſſime igitur noſter Flamminius ſemideum, ideſt heroa, Paulum III. Pontificem maximum, appellat in elegia, in qua de Alexandro Farneſio Cardinale ſic inquit.

Progenies claris edita ſemideis.

Dionyſius libro primo hiſtoriarum, ubi de Ilia ex Marte grauida ſcribit, ſic de heroibus ſentit. καὶ μεταξὺ τοῦ θείου, καὶ τοῦ θνητοῦ γένους ὑπερεχούσης φύσεως, ἣν τὸ δαιμόνων φῦλον ἐπέχει, τοτὲ μὲν ἀνθρώποις, τοτὲ δὲ θεοῖς, ἐπιμιγνύμενον ἡρώων φῦναι γένος. & cum media quædam inter diuinum atque humanum genus natura ſit, quam dæmones ſuſtinent, et hominibus, et deis mixtum heroum ortum eſſe genus. NVPER. cum in tragœdia aureis, et pur pureis ueſtibus paulo ante fulſiſſet, tanquam rex quidam. IN OBSCVRAS TABERNAS. quid regibus cum tabernis? quæ erant pauperum. Horatius in odis libro primo.

Pallida mors æquo pulſat pede pauperum tabernas,
Regumq; turres.

Vel intellige tabernarias comœdias ex perſonis obſcuris, & plane tabernarijs, ut Griſolus docte ante me obſeruauit, licet ego

ſic etiam

interpretor, non eſſe præſtantem perſonam in ſatyros, & Silenos bibaces inducendam, ut eos etiam repræſentet. nam hi dij bibaces cum ſint, uinaria taberna delectari uidentur. Virgilius de Sileno.

Chromis, & Mnaſyllus in antro
Silenum pueri ſomno uidere iacentem,
Inflatum heſterno uenas, ut ſemper, Iaccho.

Tabernas igitur uinarias Horatius innuit, in quibus liberi, & ingenui homines non uerſabantur. Halicarnaſſeus libro nono, οὐδενὶ γὰρ ἐξῆν Ῥωμαίων οὔτε κάπηλον, οὔτε χειροτέχνην βίον ἔχειν. *nemini Romano licebat popinam, & mechanicam uitam exercere. idem de Athenienſibus affirmat Iſocrates in Areopagitico,* ἐν καπηλείῳ δὲ φαγεῖν, ἢ πιεῖν οὐδεὶς οὐδ' ἂν οἰκέτης ἐπιεικὴς ἐτόλμησε. *in popina uero edere, aut bibere nemo nec ſeruus quidem frugi auſus eſt.* HVMILI SERMONE. *cum oratione, quæ non grauia tractet, qualis agreſtibus Satyris tribuitur. at dixerit quiſpiam, inducam grauiores perſonas, illuſtrioresq́;, quæ inter ſatyros quidem uerſentur, ſed tragice, & grauiter dicant. his reſpondendum eſt, grauitatem ſermonis ſatyros non decere, ſeruandum igitur eſſe in perſonis decorum. nam in Euthydemo Platonis non laudatur Euthydemus, qui id non ſeruauit, cum puero Clyniæ grauiſſimam quæſtionem propoſuit, an diſcant qui ſapientes ſunt, uel qui indocti. ubi Socrates ſic inquit.* καὶ τὸ μειράκιον ἅτε μεγάλου ὄντος τοῦ ἐρωτήματος ἠρυθρίασέ τε. *&c. et puer magnitudine rei propoſitæ erubuit.* DVM VITAT HVMVM. *dum tragœdia humile genus uitat, ne ſe altius, quàm par eſt, extollat. humum dixit, qua nihil inferius, abiectius ue. Menelaus apud Homerum ſegnes ſocios terram uocat, & aquam: Vos, inquit, eſtis* γαῖα, καὶ ὕδωρ. NVBES, ET INANIA CAPTET. *altius euolet, ut Icarus fecit. de quo in odis.*

Ope Dædalea
Nititur pennis, uitreo daturus
Nomina ponto.

Iaſon ſupra naturalia, & incorporea innuere hic Horatium affirmat. cum tamen elementa corpora ſimplicia dicantur, et naturalia. quod Ariſtoteles libro ſecundo phyſicorum ſic teſtatur, τῶν ὄντων τὰ μέν ἐστι φύσει, τὰ δὲ δι' ἄλλας αἰτίας, φύσει μὲν τά τε ζῶα, καὶ τὰ μέρη αὐτῶν, καὶ τὰ φυτὰ, καὶ τὰ ἁπλᾶ τῶν σωμάτων, οἷον γῆ, καὶ πῦρ, καὶ ἀὴρ, καὶ ὕδωρ. ταῦτα μὲν γὰρ εἶναι, καὶ τὰ τοιαῦτα φύσει φαμέν. *Eorum, quæ ſunt, omnium, quædam natura ſunt, quædam alijs cauſis adſcribuntur, natura quidem ſunt, animalia, & eorum partes, & plantæ, & ſimplicia corpora, ut terra, & ignis, & aer, & aqua. hæc enim, & huiuſmodi natura contineri dicimus. quare Iaſon non belle hic philoſophatus eſt.* LEVES VERSVS. *nam proxime dictum eſt, nimiam illam tenuitatem, & tabernarium ſermonem tragœdiæ non eſſe congruentem. quinimo M. Tullius in libro de optimo genere oratorum, in tragœdia inquit comicum uitioſum eſt.* EFFVTIRE. *inepte loqui, id fortaſſe, quod Græci dicunt* λαλεῖν. *apud*

Xenophontem: ἄριϛος μὲν λαλεῖν, ἀδυνατώτατος δὲ λέγειν. optimus quidem ad effutiendum, ſed ad dicendum longe impar. VT FESTIS MATRONA. ut matrona grauitatem in choreis, ſic tragœdia in ſatyris tueatur. feſtos dies intellige, ut Acron ſentit, eos, quibus matri Deorum ſacra fiebant: tunc enim matronæ ſaltabant, uel, ut ſoleo ego interpretari, Calendas Martias, qui dies feſtis mulierum dicatus erat. Paulus iuriſconſultus libro uigeſimo quarto Digeſtorum, titulo de donationibus inter uirum, & uxorem, lege trigeſima prima, ſic inquit. ſi uir uxori munus immodicum Calendis Martijs, aut natali die dediſſet, donatio eſt. in quem locum lege Budæum in Pandectis. PVDIBVNDA. tragœdia inter proteruos, & laſciuos ſatyros erit pudibunda, ut matrona, quæ grauis eſt. nam matronarum proprius pudor eſt, præſertim cum inter uiros uerſantur. unde fœminis non licebat uel pro ſe, uel pro alijs apud iudices, ulloſq; magiſtratus dicere. uide Valerium Maximum libro octauo, cap. tertio, Vlpianum iuriſconſultum libro tertio Digeſtorum, titulo de poſtulando, lege prima.

XXXVI.

Non ego inornata, & dominantia nomina ſolum
Verbaq; Piſones ſatyrorum ſcriptor amabo,
Nec ſic enitar tragico differre colori,
Vt nihil interſit, Dauus ne loquatur, an audax
Pythias emuncto lucrata Simone talentum,
An cuſtos, famuluſq; dei Silenus alumni.

Supra comœdiam, et tragœdiam diſtinxit. nunc ſatyram ab illis ſeparat: primum autem de elocutione ſatyrica agit. INORNATA, ET DOMINANTIA. Acron, & Iaſon inornata pro humilibus, & ruſticis exponunt, dominantia Acron pro ſignificantibus, & proprijs, Iaſon pro grauibus. quid alij etiam ſentiant, unuſquiſque uidere poteſt. me iudice hic ſenſus eſt Horatij. ſatyricus non id curare tantum debet, ut proprijs uerbis utatur. nam etiam tranſlata ſatyræ conueniunt. paulo inſra clarior eſt hæc ſententia, ubi ſimplicem, et uulgarem eſſe uult Horatius ſatyricam inuentionem, ſed elocutione ita perpoliri, ut non quiuis poſſit eam commode tractare.

Ex noto fictum carmen ſequar, ut ſibi quiuis
Speret idem, ſudet multum, fruſtraq; laboret
Auſus idem: tantum ſeries, iuncturaq; pollet.

Sunt igitur inornata, & dominantia, quæ propria etiam dicuntur. nam propria orationem perſpicuam reddunt, tranſlata uero ornatam, ut ait Ariſtoteles, propria non ornant. ergo inornata uideri iure optimo poſſunt. Ariſtotelis uerba ſunt libro tertio rhetor. τῶν δὲ ὀνομάτων, καὶ ῥημάτων σαφῆ μὲν ποιεῖ τὰ κύρια, μὴ ταπεινὴν δὲ, ἀλλὰ κεκοσμημένην τἆλλα ὀνόματα. ex nominibus, et uerbis propria quidem perſpicuam efficiunt; non humilem autem, ſed ornatam alia nomina. Dominantia etiam

propria ſunt, quòd in ſua ſignificatione conſiſtunt, & non transferuntur. ideo dominari, & in ſuo regno permanere uidentur. Quintilianus libro octauo, cap. de tropis, transfertur ergo nomen, inquit, aut uerbum ex eo loco, in quo proprium eſt, in eum, in quo aut proprium deeſt, aut translatum proprio melius eſt. Madius hic per inornata, & dominantia uerba, communia, & uulgaria interpretatur, non multum à nobis diſcrepans, & ſententiam poetæ eam, quam nos, elicuit. nam quod forte, inquit, quiſpiam putaret, rudem, atque incompoſitam prorſus eſſe debere Satyrorum locutionem, id Horatio non placet. NOMINA VERBAQVE. *utrunque appoſuit, quia propoſitio ex nomine, & uerbo conſtat, ut docet etiam Ariſtoteles in libro de interpretatione, & Cicero libro primo quæſtionum Tuſculanarum his uerbis. an tu dialecticis ne imbutus quidem es? in primis enim hoc traditur, omne pronunciatum, (ſic mihi in præſentia occurrit, ut appellarem axioma, utar poſt alio, ſi inuenero melius) id ergo eſt pronunciatum, quod eſt uerum, aut falſum. cum igitur dicis, miſer M. Craſſus, aut hoc dicis, miſer eſt M. Craſſus, ut poſſit iudicari, uerum id, falſum ne ſit, aut nihil dicis omnino. quo loco Cicero axioma, non, ut Ariſtoteles, pro certa, uera, & conceſſa propoſitione ſumit, ſed pro ſimplici propoſitione, quæ ex nomine, & uerbo conflata ſit, Stoicorum more, ut ex Laertio in Zenone licet intelligere. hoſpes in ſophiſta Platonis ſic inquit.* οὐκοῦν ἐξ ὀνομάτων μὲν μόνων συνεχῶς λεγομένων οὐκ ἔστι ποτὲ λόγος, οὐδ᾽ αὖ ῥημάτων χωρὶς ὀνομάτων λεχθέντων. *Igitur non ex nominibus tantum, nec ex uerbis ſine nominibus prolatis oratio conficitur.* SATYRORVM SCRIPTOR. *ſi ego ſatyras in tragœdia ſcriberem.* TRAGICO DIFFERRE COLORI. *non ſic, inquit, contendam differre à tragœdia, ut à comœdia etiam non differam, ſed ab utraque diſcrepare enitar. de colore ſupra diximus, contextu undecimo ibi, Deſcriptas ſeruare uices, operumq; colores &c. adhuc enim Horatius agit de genere ſermonis ſatyrici, non de inuentione, ut alii arbitrantur, de qua eſt in ſequentibus uerſibus, ibi, Ex noto fictum carmen &c.* DAVVS NE. *Dauus, Pythias, Simo, perſonæ comicæ ſunt, Silenus ſatyrica. alia comicis, alia ſatyricis uerborum ratio comparanda eſt. nam diſſimiles perſonæ eodem orationis genere uti non debent.* EMVNCTO. *deluſo, ablato ei talento. naſo enim ſuſpendere, & deludere ſolemus. hinc apud Martialem rhinocerotis nares habere, pro deludere. hoc innuit hic poeta: quia emungere naſi eſt. Horatius libro ſecundo epiſtolarum.*

Prætulerim ſcriptor delirus, inerſq; uideri,
Dum mea delectent mala me, uel denique fallant,
Quàm ſapere, & ringi.

Ariſtoteles tria genera contemptus ponit libro ſecundo rhetoricorum. τρία δ᾽ ἐστὶν εἴδη ὀλιγωρίας, καταφρόνησίς τε, καὶ ἐπηρεασμὸς, καὶ ὕβρις. *ideſt, ut Victorius etiam uertit, deſpicientia, &, ut ita loquar, incommodatio, & contumelia. Horatij locus pertinet ad incommodationem prærepto ſeni talento.* ALVMNI DEI. *Bacchi. lege comitatum Bacchi apud Ouidium li-*

bro quarto metamor. in quo etiam Silenum reperies. CVSTOS, FAMVLVSQVE. *pædagogus. Plato in Lyſide, de pædagogis Menexeni, & Lyſidis.* προσεκάλουν, καὶ ἐκέλευον αὐτοὺς οἴκαδε ἀπιέναι. ἤδη γὰρ ἦν ὀψέ. *acciuerunt, &, ut domum irent, iuſſerunt: iam enim aduesperaſcebat. hoc eſt cuſtodis, & famuli officio fungi.*

XXXVII.

Ex noto fictum carmen ſequar, ut ſibi quiuis
Speret idem, ſudet multum, fruſtraq; laboret,
Auſus idem. tantum ſeries, iuncturaq; pollet,
Tantum de medio ſumptis accedit honoris.

Hactenus de elocutione ſatyrica, nunc de inuentione præcepta traduntur. quam uult Horatius ex noto ſumi, ideſt è uulgo: non autem ſubtilem; acutam; & exquiſitam eſſe; ſatyri enim cum ſint ruſtici, non ſunt callidi, ſed ſimplices potius. at ſi uulgaris eorum ſententia uulgaribus etiam uerbis ueſtiretur, & nullis facibus uerborum illuminaretur, nulla præclara diſpoſitione digereretur, nihil eſſet ineptius. quare rudis inuentio ſatyrica præſtanti diſpoſitione, & elocutione adiuuanda eſt. Ciceronis in oratore ad Brutum uerba quædam huic loco Horatii mirifice reſpondent. ac primum, inquit, informandus eſt ille nobis, quem ſolum quidam uocant Atticum. ſummiſſus eſt, & humilis, conſuetudinem imitans, ab indiſertis re plus, quàm opinione differens: itaque eum qui audiunt, quamuis ipſi infantes ſint, tamen illo modo confidunt ſe poſſe dicere. nam orationis ſubtilitas imitabilis quidem illa uidetur exiſtimanti, ſed nihil eſt experienti minus. hæc Cicero. Acron mea quidem ſententia hic non recte, ſic inquiens, ex noto fictum carmen ſequar, argumenta ſatyrica ex tragœdijs notis confingam. neque enim præcipit Horatius inuentionem ſatyricam ſumendam ex notis tragœdijs, ſed ex noto, ideſt è uulgari, & communi ratione, quæ rudis eſt. Madius clariſſimus non multum diſcrepat ab Acrone: ſic enim inquit. quòd ſcilicet in reprimendis ſatyris notis quibuſdam carminibus, aliqua tamen ex parte immutatis, non nulla ſcilicet demendo, atque in eorum locum ſatyris congruum aliquod reponendo, nos apte uti poſſe admoneat. Iam uero quid nos ſentiamus, expreſſimus, & noſtram ſententiam non ſolum Ciceronis uerba, quæ adduximus, adiuuant, ſed etiam Hermogenes corroborat, qui libro ſecundo de Idæis oratorijs. ubi agit περὶ ἀφελείας, *ideſt de ſimplicitate, qualem nos in ſatyris eſſe uidemus, ſic ait,* ἔννοιαι τοίνυν εἰσὶν ἀφελείας ἁπλῶς μὲν εἰπεῖν αἱ καθαραί. *ſententiæ ſimplicitatis ſunt ſimpliciter dicendo puræ.* SEQVAR. *probabo, pedibus iens in ſententiam eorum poetarum, qui hoc facient. tractum enim eſt à ueteribus, qui pedibus ibant in ſententiam. Cicero libro primo famil. epiſt. ij. ad Lentulum de tribus legatis frequentes ierunt in alia omnia. ubi Paulus Manutius, uir doctiſſimus, poſt adductum Ciceronis teſtimonium ex libro decimo ad Plancum, et Hircij ex libro octauo de bello Gallico, ſic inquit: ſunt autem uerba, qui-*

bus, cum diſceſſio facienda eſſet, miniſter publicus præibat, cum ita diceret, qui hæc ſentitis, ite in hanc partem, qui alia omnia, in illam, &c. SPERET IDEM. *quia res perfacilis uidetur. Cicero in oratore. nam orationis ſubtilitas imitabilis illa quidem uidetur exiſtimanti, ſed nihil eſt experienti minus. Quintilianus libro quarto: neque enim aliud in eloquentia cuncta experti difficilius reperient, quàm id, quod ſe dicturos fuiſſe omnes putant, poſtquam audierunt.* SERIES. *diſpoſitio. Cicero in Bruto. omnia ueniebant Antonio in mentem, eaq́; ſuo quæque loco, ubi plurimum proficere, & ualere poſſent, ut ab Imperatore equites, pedites, leuis armatura, ſic ab illo in maxime opportunis orationis partibus collocabantur.* IVNCTVRA. *uerborum. ut ſeries rerum, eſt compoſitio. Cicero in Bruto. ſed tamen Antonius in uerbis et eligendis, neque id ipſum tam leporis cauſa, quàm ponderis, et collocandis, et comprehenſione deuinciendis nihil non ad rationem, et tanquam ad artem dirigebat. nec minus clare Quintil. libro nono, cap. ultimo. Iunctura ſequitur ea in uerbis, inciſis, membris, periodis. omnia nanque iſta et uirtutes, et uitia in complexu habent.* DE MEDIO. *id, quod paulo ante ex noto, ideſt è uulgari captu, & qualitate. quod hic de ſatyra, idem de comœdia dixit Horatius libro ſecundo epiſtolarum, ad Auguſtum ſcribens.*

Creditur, ex medio quia res accerſit, habere
Sudoris minimum, ſed habet comœdia tanto
Plus Veneris, quanto ueniæ minus.

Sic Cicero locutus eſt in oratore ad Brutum. uerba legenda ſunt, potiſſimum bene ſonantia, ſed ea, non, ut poetæ, exquiſita ad ſonum, ſed ſumpta de medio. ſatyra autem comœdiæ ſimilior, quàm tragœdiæ eſt: quia comœdia etiam humilis eſt. ſupra contextu xij.

Indignatur item priuatis, ac prope ſocco
Dignis carminibus narrari cœna Thyeſtæ.

Alii his uerbis, de medio ſumptis, mediocrem inuentionem ſignificari exiſtimant, quos tamen res ipſa confutat.

XXXVIII.

Siluis deducti caueant me iudice Fauni
Ne uelut innati triuiis, ac pene forenſes
Aut nimium teneris iuuenentur uerſibus unquam,
Aut immunda crepent, ignominioſaq́; dicta,
Offenduntur enim quibus eſt equus, & pater, & res,
Nec, ſi quid fracti ciceris probat, & nucis emptor,
Aequis accipiunt animis, donant ue corona.

Inuentionem ſatyricam uulgarem, et communem in ſuperiore contextu expetendam eſſe monuit Horatius: ſed hoc non ſufficit, ut illa præclare paretur. nam uulgus uarie loquitur, aliquando pudorem præ ſe fert, aliquando turpitudinem, & laſciuos, urbanoſq́; mores. ut igitur decorum ſeruetur, ſatyri agreſtes agreſti oratione utantur, non

urbana, & deprauata, qualis in ore populi eſſe ſolet: qui ruſticis ſemper corruptior, & callidior eſt. FAVNI. *in ſatyra erant Fauni, Satyri, Sileni, Panes: à ſatyris tamen nomen ſumit. ſic Romæ templum Caſtoris, & Pollucis, à Caſtore tantum nomen accipiebat. Suetonius in Cæſare.* INNATI TRIVIIS, AC PENE FORENSES. *ideſt urbani, et immunde loquentes: in urbe enim mores hominum corrupti ſunt. quare Marcus Imp. ſapientiſſimus Commodum filium ab urbe dimiſit in Pannoniam, quò tamen eum adulatores reuocarunt, unde turpiſſimus euaſit. Herodianus libro primo.* κόλακες ὑπομιμνήσκοντες αὐτὸν τῆς ἐν ῥώμῃ τρυφῆς, θεάματά τε, καὶ ἀκούσματα τερπνὰ διηγούμενοι, *&c. adulatores in memoriam ei redigentes Romanas delicias, ſpectaculaq́; , et cantus ſuaues enarrantes, &c.* IVVENENTVR. *ut iuuenes laſciuiant. quod uitium illius ætatis proprium eſt. Horatius libro ſecundo epiſt. ſcribens ad Florum.*

= ne potum largius æquo
Rideat, ac pulſet laſciua decentius ætas.

Plato in Euthydemo de Cteſippo. ὑβριστὴς δὲ, διὰ τὸ νέος εἶναι. *contumelioſus autem, quia iuuenis eſt.* NIMIVM TENERIS. *agreſtes enim uerſus ſolent eſſe non teneri, ſed ſimplices. libro primo epigrammatum Græcorum Mnaſalchi poetæ epigramma eſt, quo fiſtulam reprehendit, quæ à montibus in urbem uenire auſa ſit, ubi inepta uidetur. ubi inter alios hic uerſiculus legitur.* ἁ δ' ἀγρία μοῦσ' ἐν ὄρει νέμεται. *agreſtis muſa in monte habitat. rationem hic reddit Horatius, quia decenter non poteſt tenera effingi.* CREPENT. *eloquantur. hinc crepare montes, apud Longolium in epiſtola ad Bembum libro primo. Horatius in ſatyris libro ſecundo.*

Siquid Stertinius ueri crepat. IMMVNDA. *obſcœna. ne ſcribenti ſatyras poetæ id obijciatur, quod Aeſchinem Demoſtheni obieciſſe Theon retulit in progymnaſmatis:* φησὶν αὐτὸν μὴ καθαρεύειν τὸ στόμα, μηδ' ὅθεν τὴν φωνὴν προΐεται. *illum inquit ore eſſe immundo, etiam ea parte, qua uocem emittit.* IGNOMINIOSA. *dum alijs notam inurit infamiæ ſatyrus maledicus.* αἰσχρὸν ὃ φθαρτικόν. *in poetice Ariſtoteles uocat contumeliam, quæ turpem hominem reddit, in quem maledicta conijciuntur, ſed tamen eius corpus non corrumpit. uel ignominioſa, ideſt ignominia digna, ac plena, ut, qui dicit, infamia ardeat. nam ut in Lachete Platonis inquit Laches ipſe, uerba, & uita hominis ſolent eſſe inter ſe congruentia,* θεώμενος ἅμα τὸν τε λέγοντα, καὶ τὰ λεγόμενα, ὅτι πρέποντα ἀλλήλοις καὶ ἁρμόττοντά ἐστι. *dicentem ſimul, & dicta ſpectans, quòd conueniunt, reſpondentq́; inter ſe mutuo.* QVIBVS EST EQVVS. *equeſter ordo, qui à ſenatorio, & plebeio equo, ut hic apparet, diſtinguebatur, item annulo à plebe, & ſedem in quatuordecim graduum ordinibus ſeparatam habebat, ut poemata commodius audirent. Suetonius in Cæſare ſic, Ludis Decimus Laberius eques Romanus mimum ſuum egit, donatusq́; quingentis ſeſtertijs, & annulo aureo ſeſſum in quatuordecim ex ſcena per orcheſtram tranſiit.* ET PATER. *patritij. patres dicti centum illi, quos in ſenatum Romulus aſciuit: ho-*

rum filii patritii. Liuius libro primo. ET RES. *& res familiaris, & opes. nam ſenatores, & equites cenſus faciebat, quadringenta ſeſtertia cenſum implebant equeſtrem. Iuuenalis ſatyra decimaquarta.*

Sume duos equites, fac tertia quadringenta.

Et hoc lege Roſcia inſtitutum eſt. Horatius epiſtola prima libri primi.

Is ne tibi melius ſuadet, qui rem facias, rem
Si poſſis recte, ſi non, quocunque modo rem,
Vt propius ſpectes lachrymoſa poemata Puppi.

Vbi de Roſcia lege mentio eſt. Senatorius cenſus duplex, ab Auguſto etiam auctus. Suetonius in Auguſto, cenſum ſenatorium ampliauit, & pro octingentorum milium ſumma duodecies ſeſtertium taxauit. FRACTI CICERIS, ET NVCIS EMPTOR. *plebs inops gaudebat liberioribus iocis, non ita alii. hæc propter inopiam legumina emebat. Cicero pro Muræna de plebis inopia ſic. ipſi denique, ut ſolent loqui, non dicere pro nobis, non ſpondere, non uocare domum ſuam poſſunt, atque hæc à nobis petunt omnia, neque ulla re alia, quæ à nobis conſequuntur, niſi opera ſua compenſari putant poſſe. tales Romæ capitecenſi. Salluſtius in Iugurtino bello, de Mario. capitecenſos pleroſque. id factum alii inopia bonorum, alii per ambitionem conſulis memorabant. de his etiam Gellius libro decimoquinto, cap. decimo.* DONANT VE CORONA. *bonos poetas edera coronabant. Virgilius egloga ſeptima. Paſtores edera creſcentem ornate poetam Arcades. uel non dignos corona putant, & cœtu audientium. illud non reticendum uidetur: cum equites equo, patritii patre, equites, ſenatores re, ut docuimus, ſignificentur, plebs leguminibus, Iaſonem plebem intelligere per rei dictionem, quaſi uero equites, & ſenatores rem familiarem non habuerint; & qui locupletiores ſunt, ut ſenatores, & equites, non fuerint potius re ſignificandi.*

XXXIX.

Sillaba longa breui ſubiecta uocatur iambus,
Pes citus, unde etiam trimetris accreſcere iuſsit
Nomen iambeis, cum ſenos redderet ictus,
Primus ad extremum ſimilis ſibi, non ita pridem,
Tardior ut paulo, grauiorq; ueniret ad aures,
Spondeos ſtabiles in iura paterna recepit,
Commodus, & patiens, non ut de ſede ſecunda
Cederet, aut quarta ſocialiter. hic & in Acci
Nobilibus trimetris apparet rarus, & Enni.

De elocutione tragica, & comica ut plenius uideatur præcepiſſe, agit nunc etiam de inſtrumento elocutionis. nam metrum poetis inſtrumentum eſt elocutionis: in tragicis autem, & comicis metris plurimi iambi reperiuntur, & ſpondei. igitur de iam-

bo, et ſpondeo hic non reticendum ſibi putauit Horatius. SYLLABA LONGA BREVI SVBIECTA. *duæ ſyllabæ, prior breuis, poſterior longa iambum conficiunt. M. Tullius libro tertio de oratore. nam quum ſint numeri plures, iambum, & trochæum frequentem ſegregat ab oratore Ariſtoteles Catule ueſter, qui natura tamen incurrunt ipſi in orationem, ſermonemq́; noſtrum, ſed ſunt inſignes percuſſiones eorum numerorum, & minuti pedes. Quintilianus libro nono, cap. ultimo, ſic. Iambum breui, longaq́;, huic contrarium è longa, & breui, hunc nos choreum, ut alii trochæum nominemus. hæc ille. pedes autem huiuſmodi in poeſi conſtant metrum, in ſoluta oratione rithmum Ariſtotelis libro tertio rhetoricorum,* διὸ ῥυθμὸν δεῖ ἔχειν τὸν λόγον, μέτρον δὲ μή. ποίημα γὰρ ἔσται. *quare in oratione eſſe oportet rythmum, ſeu numerum, non metrum: ſic enim erit poema.* PES CITVS. *ſi comparetur cum ſpondeo tardo, qui conſtat è duabus ſyllabis longis. ſic Ariſtoteles in prædicamentis, ubi agit de iis, quæ ſunt* πρός τι, *milium magnum uocat ratione minutioris, montem paruum ratione altioris. in odis etiam celeres iambi dicuntur. & in celeres iambos Miſit furentem.* TRIMETRIS ACCRESCERE IVSSIT NOMEN IAMBEIS. *Iambicum carmen ſex ictibus conſtans, trimetrum dicitur, propter celeritatem, cum ſit ſenarium. ut ſtatim apparet, ibi, cum ſenos reddere poteſt, qui libro nono cap. ultimo ſic inquit. longam eſſe duorum temporum, breuem unius, etiam pueri ſciunt, & hoc eſt, quod ait Cicero in oratore, choreum, qui ex longa, & breui conſtat, eodem ſpatio claudi, quo trochæum, qui eſt ex tribus breuibus. quia ſcilicet longa chorei ualet duas breues trochæi. quia igitur breuitas in ſyllabis contrahit, longitudo producit, ac diffundit, iambus propter priorem ſyllabam breuem ex ſenario in trimetrum colligitur, ac reducitur.* ACCRESCERE. *in codice Bernardini Parthenij, uiri doctiſsimi, qui Vincentiæ publice græcas, et latinas literas magna cum laude profitetur, accedere eſt, non accreſcere. et quidem non inepta lectio eſt. nam iambico uerſui in trimetrum contracto contrahi nomen uidetur, non accreſcere. niſi accreſcat, quia non ſolum ſenarium, ſed etiam trimetrum appellant.* PRIMVS AD EXTREMVM SIMILIS SIBI. *ideſt à principio ad finem olim ex iambis duntaxat conſtans. ſic in Verrem oratione ſeptima, qui furta in Sicilia nunquam intermiſit, antequam hoc delectum, præclarumq́; conſilium iſte dedit, ut ab ijs nummo acciperet, ac ſui ſimilis eſſet.* TARDIOR VT PAVLO, &c. *inſeri cœperunt mox ſpondei inter iambos, ut uerſus grauior redderetur, cum grauitate ſpondeorum leuitas iamborum temperata eſſet. nam ſpondei tardi ſunt, cum ex duabus longis ſyllabis conſtent. Dionyſius in libro de compoſitione,* ὁ δὲ ἀμφοτέρας τὰς συλλαβὰς μακρὰς ἔχων κέκληται μὲν σπονδεῖος, ἀξίωμα δ᾽ ἔχει μέγα, καὶ σεμνότητα πολλήν. *utranque ſillabam longam habens ſpondeus uocatus eſt. magnam autem dignitatem, & plurimum grauitatis præ ſe fert. Pythagoras ſpondeis iuuenes bacchantes, & in caſtiſſimam domum impetum facientes repreſſit, cum in eos ipſe noctu incidiſſet, quo tempore ſtellas contemplabatur.* IN IVRA PATERNA. *in eum locum,*

quem ipſe ſolus apud patres, & maiores noſtros occupare ſolebat, cum ſocium in carmine ſpondeum non habebat, & uerſus ex iambis integer conſtaret. ſimilitudo ab ijs, qui partem imperij alijs concedunt, ut Romulus Sabinos in ſuam urbem recepit. Liuius libro primo. & Darius imperium cum Alexandro partiri uoluit. cui Alexander reſpondit, ut mundum duos ſoles, ſic idem regnum duos reges ferre non poſſe. Diodorus. STABILES. *graues, & tardos, ut ſtare uideantur, non moueri. ſimilitudo ab ijs rebus, quæ non facile dilabuntur, ut apud Demoſthenem in Leptinem, ubi munera populi ſtabiliora, quàm quæ reges largiuntur, eſſe probantur.* τῇ δ᾽ τιμῇ, καὶ βεβαιότητι τὰς παρὰ τοῦ δήμου δωρεὰς εὑρήσετε οὔσας βελτίους. *dignitate, & conſtantia, quæ à populo munera accepimus, præſtare intelligetis.* βεβαιότητα *nominat. quam etiam hic Horatius in ſpondeis per translationem expreſſit.* SEDE SECVNDA, AVT QVARTA SOCIALITER. *ita ſpondeos recepit, ut ſibi ipſe exceperit ſecundam, & quartam ſedem in carmine, unde pelli à ſpondeo non poteſt.* COMMODVS, ET PATIENS. *quia ceſsit libenter ſpondeis locum. ut Virgilius de ſcorpio amplum locum Cæſari cedente, libro primo georg.*

> *Ipſe tibi iam brachia contrahit ardens*
> *Scorpius, & cœli iuſta plus parte relinquit.*

Vt iambus, & ſcorpius maiorem partem cedentes, iure non ſolum commodi, ſed etiam patientes haberi queant. ACCI, ET ENNI. *qui tragœdias ſcripſerunt ſpondeis refertas, in quibus uel nullos iambos uel raros reperiſſes. Accius Atreum tragœdiam à ſe ſcriptam Pacuuio iam grandi natu legendam dedit. cui Pacuuius reſpondit, eſſe ſonoram, grandem, ſed acerbam, ut pomum nondum mite. Gellius libro duodecimo, cap. ſecundo. Ennius præter alias tragœdias Medæam ſcripſit, ut apparet apud Ciceronem pro Cælio, & libro ſecundo de inuentione. item Hecubam. Gellius teſtis libro decimo, cap. quarto. Accius etiam Electram. Cicero Philippica prima.* NOBILIBVS TRIMETRIS. *non quia raris iambis utantur, nam id uitium potius exiſtimandum eſt, ſed quia alijs ornamentis abundent. Ouidius de Ennio. Ennius ingenio nobilis, arte rudis. nam ego hic non arbitror eſſe ironiam, quam Iaſon inducit. ipſe Cicero, quo nullus teſtis locupletior, in Accio, & Ennio multa admiratur. libro tertio de officijs ſic. deinde illud etiam apud Accium. fregiſti ne fidem? neque dedi, neque do infideli cuiquam, quanquam ab impio rege dicitur, luculente tamen dicitur. & poſt de Ennio ſic. nam præclare Ennius. ò fides alma, alta pinnis, & iuſiurandum Iouis. his, & alijs huiuſmodi & Accij, & Ennij trimetra ſine ironia nobilia nuncupauit Horatius.*

XXXX.

In ſcenam miſſos magno cum pondere uerſus,
Aut operæ celeris nimium, curaq; carentis,
Aut ignoratæ premit artis crimine turpi,
Non quiuis uidet immodulata poemata iudex.

O

Et data Romanis uenia eſt indigna poetis,
Iccirco ne uager? ſcribamq; licenter? an omnes
Viſuros peccata putem mea? tutus, & intra
Spem ueniæ cautus. uitaui denique culpam,
Non laudem merui. uos exemplaria græca
Nocturna uerſate manu, uerſate diurna.

Latinos poetas reprehendit; quòd ſpondeos nimium adamarint, & Græcos ijs anteponit, quorum in ſcriptis crebriores iambi ſunt. MAGNO CVM PONDERE. *propter crebros ſpondeos, quos ſtabiles paulo ante uocauit propter pondus, & grauitatem. non enim magnum ſonantes uerſus innuit Horatius, ut Acron, Parrhaſiusq;, & Acronem ſequuti Griſolus Iaſonq; crediderunt. nec uero Madii doctiſſimi hic opinio admodum placet, qui de magno carminum uolumine exponit.* OPERAE CELERIS NIMIVM. *ordo eſt. iudex premit uerſus &c. crimine turpi operæ nimium celeris, ideſt uituperat, quòd præpropere, & ſine cura, ſtudioq; ſcripti ſint. ſic prope Thucydides libro tertio in concione Diodoti,* νομίζω δὲ δύο τὰ ἐναντιώτατα εὐβουλίᾳ εἶναι, τάχος τε, καὶ ὀργήν. *rectis conſilijs duo maxime contraria eſſe iudico, celeritatem, & iram. Plinius libro ſexto epiſtola ſecunda. paucioribus clepſydris præcipitamus cauſas, quæ diebus explicari ſolebant.* AVT IGNORATAE ARTIS. *quæ exigit mixtos ſpondeis iambos in carmine. quod qui non præſtiterunt, poetæ hic ab Horatio reprehenduntur, non qui graues, & ponderoſos uerſus ediderunt. nam hoc laudi tribuendum eſt, non uitio uertendum. Virgilius de Sophocle ſublimi, & graui poeta; qui imperatorias laudes ſtylo æquare poſſet. Sola Sophocleo tua carmina digna cothurno: ubi Seruius ſic. Sophocles autem tragœdiographus fuit altiſonus.* NON QVIVIS IVDEX. *non omnes iudices adhibiti recte ſententiam ferre de poematibus poſſunt. Vitruuius libro ſeptimo in proœmio ſic inquit: Ariſtophanes uero, cum ab eo ſententia rogaretur, eum primum pronunciari iuſſit, qui minime populo placuiſſet. ubi de poetis loquitur.* IMMODVLATA. *methodo, & modulo poetico non recte effícta. modulum latius patet. Horatius libro primo epiſtolarum.*

Metiri ſe quenque ſuo modulo, ac pede uerum eſt.

Lilius Gregorius Gyraldus, uir ſummus in literis, duos libros de poetis noſtrorum temporum edidit: in quibus ita ille acri iudicio ſingulorum poetarum ſcripta tanquam in libra Critolai expendit, ut facile doceat, quæ modulata, quæ immodulata poemata eſſe cenſeat. nec uero illum uſquam opinio fefellit, niſi ubi me bonum iam poetam eſſe dicit, cum tamen ea carmina noſtra legerit, quæ mihi olim adhuc puero exciderunt. nam ſi ea præſtantia in pangendis carminibus eſſemus, qua Ioannes Baptiſta Pigna Ferrarienſis eſt, iuuenis in omni genere literarum præſtantiſſimus, ac ſummus, qua alij complures, quos ille nominat; certe mihi iure optimo locum in ſuis libris Gyraldus eſſe

uoluiſſet. ROMANIS POETIS. *latinos poetas uenia hac fuiſſe indignos ait, qua ſpondaicos, non iambicos uerſus panxerunt. & ut non perfectos non ſolum hic, ſed etiam libro ſecundo epiſtolarum arguit. in hoc enim de poetica libro* Horatius *ſummi, ac perfecti poetæ ſpeciem quærit: quæ ſi ſpectetur, iam latinum poetam, quem ualde mireris, inuenies neminem. ſic in oratore* Cicero *perfecti oratoris exemplum effingens, ea laude* Craſſum, Antonium, Hortenſium *clariſſimos oratores priuat, his uerbis: in ea urbe, in qua, ut ait* Antonius, *auditus eloquens nemo erat. atqui ſi* Antonio Craſſus *eloquens uiſus non eſt, aut ſibi ipſe, nunquam* Cotta *uiſus eſſet, nunquam* Sulpicius, *nunquam* Hortenſius. *&c. ſi perfecti aut oratores hi, aut poetæ illi non extiterunt, nobiles tamen fuiſſe nemo inficias ibit.* AN OMNES VISVROS, *etc. cum ſcimus omnium oculos in nos eſſe coniectos, melius officium colimus.* Ariſtoteles *libro ſecundo rhetoricorum* Cydiæ *illud refert,* ὥσπερ κυδίας περὶ τῆς σάμου κληρουχίας ἐδημηγόρησεν. ἠξίου γὰρ ὑπολαβεῖν τοὺς ἀθηναίους περιεστάναι κύκλῳ τοὺς ἕλληνας ὡς ὁρῶντας, καὶ μὴ μόνον ἀκουσομένους ἃ ἂν ψηφίσωνται. *ſicuti* Cydias *de* Sami *colonia in concione dixit: rogabat enim* Athenienſes, *ut circunſtare* Græcos *omnes putarent, ut uidentes, non audituros tantum ea, quæ decreuerint. &* Cicero *in oratione pro* Sex. Roſcio Amerino M. Fannium *in eo iudicio quæſitorem ſic alloquitur. quanta multitudo hominum conuenerit ad hoc iudicium, uides: quæ ſit omnium mortalium expectatio, quæ cupiditas, ut acria, ac ſeuera iudicia fiant, intelligis. quibus uerbis non modo multos, ſed etiam intelligentes adeſſe præmonet.* TVTVS, ET INTRA SPEM VENIAE. *referuntur hæc ad uerba illa conſequentia, uitaui, & merui, non ad ſuperiora. nam uirum doctiſſimum* Iacobum Griſolum Iaſon *minus prudenter reprehendit, quòd, ut ego, hæc cum conſequentibus coniunxerit. nam hic germanus poetæ ſenſus eſt. ſi uenia contentus ſum, culpam quidem nullam ſuſtinebo, ſed tamen laudem non referam, ac promerebor: ſolet enim laus à præſtanti uirtute, non à uenia proficiſci. ſpem ueniæ dixit, quod admodum uulgare eſt, ideo non laudabile: quis enim eſt, qui ſpe diues non ſit?* Heſiodus *libro primo de operibus, & diebus, omnia mala è uaſe* Pandoræ *euolaſſe ait, ſolam ſpem in imo uaſe remanſiſſe.* μούνη δ' αὐτόθι ἐλπὶς ἐν ἀῤῥήκτοισι δόμοισιν ἔνδον ἔμιμνε πίθου ὑπὸ χείλεσιν. *innuens, ſpem apud omnes reſidere, nec abire.* VITAVI DENIQVE CVLPAM. *quod glorioſum non eſt.* Cicero *libro familiarium, in epiſtola ad* Pætum. *iam pater eius accuſatus à* M. Antonio, *ſutorio atramento abſolutus putatur.* NON LAVDEM MERVI. *quam ſolam petere debemus. unde* M. Marcellus *hoc indicans templum honori erexit: ut præter* Liuium Vitruuius *libro ſeptimo teſtatur.* EXEMPLARIA GRAECA. *nam, ut poſtea dicet,* Graijs *ingenium,* graijs *dedit ore rotundo* Muſa *loqui. cum igitur* Græci *perfecti ſint, ad eorum nos imitationem* Horatius *cohortatur.* Euripidi *quædam errata* Ariſtoteles *in poetice opponit, quæ fortaſſe dilui poſſunt. eius hæc uerba ſunt,* ἔστι δὲ παράδειγμα πονηρίας μὲν ἤθους μὴ ἀναγκαῖον, οἷον ὁ μενέλαος ἐν τῷ ὀρέστῃ. τοῦ δ' ἀπρεποῦς καὶ ἡ τῆς μελανίππης ῥῆσις, τοῦ

δ' αἰωμάλου ἡ ἐν αὐλίδι ἰφιγένεια, οὐδὲν γὰρ ἔοικεν ἡ ἱκετεύουσα τῇ ὑστέρᾳ, ideſt exemplum improbi moris ſit alioqui minime neceſſarium, ut Menelaus in Oreſte: decori uero non ſeruati, Menalippes ſermo: inæqualitatis autem, Iphigenia in Aulide: non enim, cum ſupplicat, talis uidetur, qualis poſtera die eſt. quod attinet ad Menelaum, Oreſtes in Oreſte Euripidis, necata matre Clytemneſtra opem à patruo Menelao implorat. is opem non fert, imo matricidam increpat. hoc uidetur exemplum eſſe miræ cuiuſdam probitatis, qui ne filio quidem ex fratre, qui ſe matricidio inquinauerat, potuerit non aduerſarius eſſe, cuius quaſi iudicium dij immortales ſecuti Oreſtem furijs agitarunt. unde Virgilius. hinc Agamemnonius furijs agitatus Oreſtes. Alterum crimen eſt de Menalippe, quam Euripides philoſophorum more de natura diſputantem induxit: uidetur autem eſſe ἀπρεπὴς, ideſt indecorum, fœminæ tam excellentem rerum cognitionem tribuere. ſed excuſari poteſt Euripides. nam decorum potius ſeruauit: Menalippem enim Neptunus erudierat. qui potuit igitur fœmina à tanto deo erudita non Caſſandras, & Carmentas, Mutias, & Licinias, & Cornelias Romanas doctrina uincere? Dionyſius Halicarnaſſeus in libris rhetoricis, ubi agit, περὶ ἐσχηματισμένου λόγου, ſic inquit, ἡ δὲ μελανίππη ἐπαιδεύθη μὲν ὑπὸ τοῦ ποσειδῶνος. Menalippe autem à Neptuno erudita fuit. Tertium peccatum uidetur in Euripide eſſe, quòd Iphigeniam primum patri ſupplicem, ne Dianæ mactaretur, inducit, mox alacrem ad moriendum pro ſalute Græcorum omnium eam effingit. Cicero enim libro tertio de officijs, ſic inquit. Agamemnon cum deuouiſſet Dianæ, quod in ſuo regno pulcherrimum natum eſſet; illo anno immolauit Iphigeniam, qua nihil erat eo quidem anno natum pulchrius. in quo tantum abeſt, ut Euripides reprehenſione dignus ſit, ut in cœlum potius ob prudentiam ferendus uideatur. nam ſi puellam conſtantem, et intrepidam effinxiſſet; cum primum ei mortis nuncius allatus eſt, non ſeruaſſet profecto decorum: id enim uirtutis ſpecimen puellæ dediſſet, quod uix in Regulo, Codro, & Decijs repertum eſt. puellæ timidæ ſunt, & nihil morte acerbius putant. iure igitur primum timidam Iphigeniam Euripides facit. at altero die ſalutem Græcorum uita chariorem habet. quid tum? illam patris preces, illam neceſſitas, illam ſalus ſuorum, illam gloria mouere potuerunt. at inconſtans eſt. nimirum fœminæ inconſtantes eſſe ſolent. Virgilius. Varium, & mutabile ſemper Fœmina. cur autem mortis contemptum in maximi Regis filia indigne ferimus, quem fuiſſe in priuatis fœminis, Arria, Portia, & alijs ſcimus? NOCTVRNA MANV. *nam ſtudioſis non eſt dormiendum παννύχιον, ideſt per totam noctem, quam Græci ueteres cogitationem appellarunt, quòd noctu etiam cogitationes noſtræ euigilare debent. Pindarus in Nemeis, in od·, qua Sogenem Aeginenſem laudat.*

> ἄνευ σέθεν
> οὐ φάος, οὐ μέλαιναν δρακέντες εὐφρόναν.

Ibi ſine Lucina ait nos nec diem uidere, nec noctem poſſe. ibi εὐφρόναν, ideſt cogitationem bonam pro nocte habes.

XXXXI.

At noſtri proaui Plautinos & numeros, &
Laudauere ſales, nimium patienter utrunque,
Ne dicam ſtulte, mirati: ſi modo ego, & uos
Scimus inurbanum lepido ſeponere dicto,
Legitimumq; ſonum digitis callemus, & aure.

Plautum, et Plauti imitatores, laudatoresq; damnat. AT NOSTRI PROAVI. *de Plauto lib. ij. epiſt. ſcribens ad Auguſtum Horatius ſic,* *Geſtit enim numum In loculos dimittere poſthac Securus cadat, an recto ſtet fabula talo. Plauti laudationem tribuit maioribus. nam Plautus perantiquus eſt. de eo ſic Cicero in libro de claris oratoribus. Accius autem à Q. Maximo quintum Conſule captum Tarento ſcripſit Liuium, annis triginta poſt, quàm eum fabulam docuiſſe, & Atticus ſcribit, & nos in antiquis commentariis inuenimus: docuiſſe autem fabulam annis poſt undecim Cn. Cornelio Q. Minutio Coſs. ludis Iuuentatis, quos Salinator Senenſi prælio uouerat. in quo tantus error Accij fuit, ut his Coſs. quadraginta annos natus Ennius fuerit. cui ſi æqualis fuerit Liuius, minor fuit aliquanto is, qui primus fabulam dedit, quàm ii, qui multas docuerunt, ante hos Coſs. & Plautus, & Næuius. huius M. Accii Plauti uitam Crinitus, & Lilius Gyraldus ſcripſerunt. Gellius libro tertio, cap. tertio, eſt auctor, Plautum in piſtrino comœdias compoſuiſſe, cum ob uictum quærendum truſatiles molas circumageret.* NVMEROS. *poeticos, non oratorios. de ambobus Ariſtoteles libro tertio rhetor. ſic.* τὸ δὲ σχῆμα τῆς λέξεως δεῖ μήτε ἔμμετρον εἶναι, μήτε ἄρρυθμον. *formam autem orationis eſſe oportet, nec poeticis numeris aſtrictam, nec omnino numerorum expertem. numeri igitur poetici metrum efficiunt, oratorij ſpeciem quandam metri, non metrum. Cicero etiam in oratore ſic inquit. nam qui Iſocratem maxime mirantur, hoc in eius ſummis laudibus ferunt, quòd uerbis ſolutis numeros primus adiunxerit. cum enim uideret oratores cum ſeueritate audiri, poetas autem cum uoluptate, tum dicitur numeros ſecutus, quibus etiam in oratione uteremur, etc.* SALES: *facetias. de quibus copioſe Cicero libro II. de oratore. Quintilianus lib. VI.* NE DICAM STVLTE. *ſtulte ſentiebant, quia uerum ignorabant. ſtultitia autem oritur ex ignorantia, ex qua tanquam ex fonte manat; cum ſcilicet ea ignoramus, quæ ſunt alijs notiſſima, non quotieſcunque ignoramus. Socrates enim apud Xenophontem lib. iij.* ἀπομν. *ſic ait his exemplis.* ἐάν τε γὰρ τις μέγας οὕτως οἴηται εἶναι, ὥστε κύπτειν τὰς πύλας τοῦ τείχους διεξιὼν ἐάν τε οὕτως ἰσχυρὸς, ὥστε ἐπιχειρεῖν οἰκίας αἴρεσθαι. τοῦτον μαίνεσθαι φασίν. *ſi quis ſe ita procerum eſſe putet, ut portas urbis tranſiens ſe curuet, et ita robuſtum, ut domos attollere conetur, hunc ſtultum dicere poſſumus.* ET VOS. *ò Piſones.* INVRBANVM LEPIDO. *Cicero de oratore II. de inurbano ſic. uitandum eſt oratori utrunque, ne aut ſcurrilis iocus ſit, aut inimicus. Ariſtoteles libro II. rhet.* βωμολοχίας *uocant. per lepidum elegantem iocum intelligit, unde Aemylij Lepidi*

dicti ſunt. Aemylius enim græce Lepidum ſignificat. Plutarchus in uita Aemylij Pauli. διὰ αἰμυλίαν λόγων, καὶ χάριν αἰμύλιος προσαγορευθείς. DIGITIS ET AVRE. *metaphora à muſicis, qui legitimos ſonos digitis, & aure iudicant. Quintilianus libro undecimo, cap. de pronunciatione. ſunt quædam latentis ſermonis percuſſiones, & quaſi aliqui pedes. et poſt: ut ſit unus motus, nouum crimen: alter, C. Cæſar: tertius, & ante hunc diem: quartus, non auditum, &c. Heſiodus libro primo operum, & dierum, de choreis.*

αἰεὶ δὲ πόδας, καὶ χεῖρας ὁμοῖοι
τέρπονται ἐν θαλίῃσι.

Hunc motum aures metiri ſolent, & manus.

XXXXII.

Ignotum tragicæ genus inueniſſe camœnæ
Dicitur, & plauſtris uexiſſe poemata Theſpis,
Quæ canerent, agerentq; peruncti fœcibus ora.
Poſt hunc perſonæ, pallæq; repertor honeſtæ
Aeſchylus & modicis inſtrauit pulpita tignis,
Et docuit magnumq; loqui, nitiq; cothurno.

Quemadmodum libro primo de diuina philoſophia Ariſtoteles, antequam propoſitam rem aggrederetur, Aegyptios primum philoſophatos eſſe dixit, &, à quibus primum auctoribus philoſophia manarit, edocuit: ſic quidem hic Horatius de origine poetices tragicæ agit, &, quo modo producta creuerit tragœdia, demonſtrat. THESPIS. *hunc inuentorem fuiſſe tragœdiæ affirmat Horatius, cuius rei auctor eſt etiam Plutarchus in uita Solonis. fuit autem Theſpis Athenienſis, ut ſcribit Suidas. Ariſtoteles in poetice Dorienſes, non Athenienſes tragœdiæ, & comœdiæ inuentores nominat, his uerbis,* διὸ καὶ ἀντιποιοῦνται τῆς τε τραγῳδίας, καὶ τῆς κωμῳδίας οἱ Δωριεῖς. *& quæ ſequuntur. quamobrem tragœdiam, & comœdiam Dorienſes ſibi uendicant. altercabantur pro hac laude Dorienſes cum Athenienſibus, & uocabulis patrijs ſe tuebantur. nam nos, aiebant, uicos appellamus* κώμας, *uos Athenienſes* δήμους. *ſed comœdia dicitur* ἀπὸ τῆς κώμης. *nos facere* δρᾶν *dicimus, uos* πράττειν. *dramata igitur, ideſt comœdia, & tragœdia, Dorienſi uocabulo nominatur. quod teſtatiſſimum argumentum eſt, Dorienſes utriuſque poematis fuiſſe auctores. quæſtio hæc diſcutietur, ſi uarijs opinionibus rem hanc apud ueteres iactatam reſpondebimus, & Horatium eorum ſententiam eſſe ſecutum, qui originem tragœdiæ ad Athenienſes ut nobiliores auctores retulerunt.* IGNOTVM. *nam ſi tum primum à Theſpide, uel, ut alij aſſeuerabant, ab Epigene, ut eſt apud Suidam, uel à Dorienſibus, tragœdia reperta eſt: neceſſe eſt, ut ante genus tragœdiæ ignotum latuerit; quia res cognitionem, ac ſcientiam præcedit. Ariſtoteles in prædicamentis, in ijs, quæ uulgo relatiua dicuntur,* τὸ γὰρ ἐπιστητὸν πρότερον ἂν δόξειε τῆς ἐπιστήμης εἶναι, *&c. quod ſciri poteſt*

prius, quàm ſcientia eſſe uideretur. ET PLAVSTRIS VEXISSE POEMATA. *alii omnes, uel tam multa Theſpidem ſcripſiſſe aiunt, ut ea plauſtris adueheret, Acronis auctoritatem ſecuti, uel certe eum ſua poemata portaſſe in curribus cum iis omnibus, quæ ad actionem neceſſaria uidebantur, exponunt. ego, ſcenam à Theſpide plauſtris circunductam, interpretor, per urbem. Virgilius libro tertio georg.*

Vel ſcena ut uerſis diſcedat frontibus, utq́;
Purpurea intexti tollant aulæa Britanni.

Vbi Seruius ſic inquit. ſcena quæ fiebat, aut uerſilis erat, aut ductilis. uerſilis tunc erat, cum ſubito tota machinis quibuſdam conuertebatur, & aliam picturæ faciem oſtendebat: ductilis tunc, cum tractis tabulatis hac, atque illac ſpecies picturæ nudabatur interior. Horatius poemata nominauit pro ſcena, cauſam ut aiunt pro cauſato. nam propter poemata ſcena comparatur: & poemata in ſcena concinebantur. unde ſubdit. Quæ canerent, etc. AGERENTQVE. *et repræſentarent: hinc actores. quia Scipio ex Lælii ſententia omnia ſtatuebat, ipſe actor dictus eſt, Lælius poeta. Plutarchus in libro, quo diſputat, an gerenda ſit à ſene reſp.* PERVNCTI FOECIBVS ORA. *Suidas de Theſpide,* καὶ πρῶτον μὲν χρίσας τὸ πρόσωπον ψιμυθίῳ ἐτραγῴδησεν. *& primum faciem fuco perunctus in tragœdia recitauit. ſed an fucum fœcem iure dixerit Horatius, alii uideant: fucus enim fœx eſſe non uidetur, niſi quia aliam faciem reddit. quare male audiunt, qui ſe fuco inficiunt. nam Aelianus libro ſeptimo de Archidamo Lacedæmoniorum rege, & de ſene quodam fucato, ſic inquit,* ἀναστὰς οὖν ὁ Ἀρχίδαμος ὁ τῶν Λακεδαιμονίων βασιλεὺς τί ἂν ἔφη οὗτος ὑγιὲς εἴποι, ὃς οὐ μόνον ἐν τῇ ψυχῇ τὸ ψεῦδος, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ κεφαλῇ περιφέρει. *ſurgens igitur Archidamus Lacedæmoniorum rex, quid hic, inquit, ſanum dicat? qui non ſolum in anima mendacium, ſed etiam in capite circumfert. quid ſi per fœcem caliginem, & fauillam intelligamus? qua hodie in genialibus diebus multos ſibi uultum inficere uidemus licentius. ea tinctus Damon Cheronæus militem Romanum ſui libidine ardentem aggreſſus interfecit, ut ait Plutarchus in Cimone.* PERSONAE. *Aeſchylus, inquit, perſonam inuenit, fortaſſe, quia duos mimos addidit. Ariſtoteles in poetice.* καὶ τό τε τῶν ὑποκριτῶν πλῆθος ἐξ ἑνὸς εἰς δύο πρῶτος Αἰσχύλος ἤγαγε. *& tunc hypocritarum numerum ab uno ad ternarium primus Aeſchylus prouexit. uel intellige perſonam pro ficto uultu, quo in choreis uti, ne de facie dignoſcamur, ſolemus. perſona etiam ueteres Romani utebantur, ut de M. Antonio, qui Cleopatræ amore flagrabat, ſcriptum reliquit in uita Plutarchus. de tibicinibus Valerius Maximus libro ſecundo, cap. primo, ſic. tibicinum quoque collegium ſolet in foro uulgi oculos in ſe conuertere, cum inter publicas, priuataſq́; ferias, actiones perſonis tecto capite, uariaq́; ueſte uelatis concentus edit. Gellius libro quinto, cap. ſeptimo, unde dicta perſona ſit, docet.* PALLAE. *ſtolæ. de hac Athenæus libro primo.* καὶ Αἰσχύλος δὲ οὐ μόνον ἐξεῦρε τὴν τῆς στολῆς εὐπρέπειαν, καὶ σεμνότητα, *&c. & Aeſchylus non ſolum inuenit honeſtatem, & grauitatem, etc. Horatius libro ſecundo epiſtolarum*

ad Auguſtum ſcribens de hac ueſte, ſic,

Diuitiæq; peregrinæ, quibus oblitus actor
Cum ſtetit in ſcena, concurrit dextera læuæ.
Dixit adhuc aliquid? nil ſane. quid placet ergo?
Lana Tarentino uiolas imitata ueneno.

MODICIS INSTRAVIT PVLPITA TIGNIS. *Ariſtoteles in poetice non Aeſchylo hoc, ſed Sophocli inuentum tribuit.* καὶ σκηνογραφίαν Σοφοκλῆς. *& ſcenæ apparatum Sophocles inuenit. fortaſſe Aeſchylus modicam ſcenam, Sophocles ampliorem inſtituit. quod tacite Ariſtotelis, & Horatij uerba innuunt. ſcenam tragicam Vitruuius columnis, ſignis, alijsq; rebus exornat, ut regijs; comicam priuatis, ſatyricam arboribus, ſpeluncis, montibus. hoc in loco Iaſon ſic inquit: non dicit ſcenam Theſpim inueniſſe, ſed modicis tignis pulpita inſtrauiſſe. & non uidet mentionem hic non de Theſpide, ſed de Aeſchylo incidiſſe.* MAGNVMQVE LOQVI. *nam, ut libro decimo Quintilianus ſcribit, grandiloquus ſæpe ad uitium uſque eſt. Aeſchylus. ſed nimirum granditas hæc omnium tragicorum eſt germana. Horatius libro primo epiſtolarum, ad Iulium Florum ſcribens de Tityo, An tragica deſæuit, & ampullatur in arte? ſæpe etiam perſonæ in tragœdia inducuntur iratæ, & ideo loquentes inflatius. ut loquitur apud Sophoclem Oedipus tyrannus contra Creontem.*

οὗτος σὺ πῶς δεῦρ' ἦλθες; ἢ τοσόνδ' ἔχεις
τόλμης πρόσωπον; *& quæ ſequuntur.*

Tu, qui talis es, quo modo huc ueniſti? an tantam uultu audaciam præ te fers? ut merito de illo Platonis illud in Protagora de Prodico uſurpare poſſimus, ὑπὸ τῆς φωνῆς βαρύτατα βόμβησεν οἰκία. *uocis grauitate domus intonuit.* NITIQVE COTHVRNO. *ſtylo tragico, & ſublimi uti. ſupra demonſtratum eſt, ſoccum comicorum eſſe, cothurnum tragicorum. Virgilius nymphis etiam dedit. Purpureoq; alte ſuras uincire cothurno. Theramenes, quia uerſatili erat ingenio, cothurnus dicebatur. Plutarchus in politicis.* δεῖ μάλιστα τὸν Θηραμένους κόθορνον ὑποδούμενον ἀμφοτέροισ' ὁμιλεῖν. *Theramenis cothurnum induentem cum utriſque uerſari, atque aſſueſcere oportet. tragici etiam duo illa diuerſa præſtare debent in primis, miſerationem, & terrorem, ut docet in poetice Ariſtoteles, ut conuenire his iure optimo cothurnus putetur.*

XXXXIII.

Succeſsit uetus his comœdia non ſine magna
Laude, ſed in uitium libertas excidit, & uim
Dignam lege regi. lex eſt accepta, chorusq;
Turpiter obticuit ſublato iure nocendi.

Quo modo comœdia uetus magno omnium plauſu excepta primum ſit, mox ob maledicta repudiata, hoc contextu habemus, SVCCESSIT VETVS HIS COMOEDIA.

MOEDIA. *fuit comœdia uetus, media, noua, ut inquit apud Terentium Donatus. Horatius de ueteri tantum, ut digniori agit. quis inuenerit apud Græcos comœdiam, docuimus ſuperiore contextu. Donatus tamen dubium eſſe ait de Græcis. nam inter Latinos Liuium Andronicum auctorem nominat, quod M. Tullius etiam fatetur libro primo quæſtionum Tuſculanarum. ſucceſſit tragœdiæ comœdia, quia, ut ait Donatus, tragœdia primo prolata eſt. nam ut ab incultis, & feris moribus paulatim peruentum eſt ad manſuetudinem, ad urbes conditas, ad mitiorem uitam, ita res tragicæ multo ante comicas inuentæ. Ariſtoteles in poetice de comœdia.* ἡ δὲ κωμῳδία τῷ μὴ σπουδάζεσθαι ἐξ ἀρχῆς ἔλαθεν· καὶ γὰρ χορὸν κωμῳδῶν ὀψέ ποτε ὁ ἄρχων ἔδωκεν. *comœdia, quia negligebatur, primum latuit: nam ei chorum magiſtratus ſero dedit. A phallicis carminibus obſcenis, quæ in ſacris Bacchi concinebantur, comœdiam manaſſe, et ipſam parum pudentem, in poetice auctor Ariſtoteles eſt.* INVITIVM LIBERTAS EXCIDIT. *quia nominabantur ij, in quos maledicta conijciebantur, ut uidemus in Pluto Ariſtophanis, qui Patroclem nominat, cum ſordidiſſimum hominem innuere uellet.*

ἐκ πατροκλέους ἔρχομαι,
ὅσ οὐκ ἐλούσατ᾽ ἐξ ὅτου περ ἐγένετο.

A Patrocle uenio, qui tota uita nunquam lotus eſt. in Nephelis uero quid in Socratem non dicit? cuius rei gratia legendus eſt Plato in Apologia. nimirum ueteris comœdiæ proprium maledicere erat, ut pro flagitiis notam infamiæ peccantibus inureret. Ariſtoteles in poetice. ἡ δὲ κωμῳδία ἐστὶν, ὥσπερ εἴπομεν, μίμησις φαυλοτέρων μὲν, οὐ μέντοι κατὰ πᾶσαν κακίαν, ἀλλὰ τοῦ αἰσχροῦ ἐστι τὸ γελοῖον μόριον. τὸ γὰρ γελοῖόν ἐστιν ἁμάρτημά τι, καὶ αἶσχος ἀνώδυνον, καὶ οὐ φθαρτικόν, οἷον εὐθὺς τὸ γελοῖον πρόσωπον αἰσχρόν τι, καὶ διεστραμμένον ἄνευ ὀδύνης. *Comœdia autem, ut diximus, eſt imitatio deteriorum, non tamen ſecundum omne uitij genus: quanquam ridiculum à turpi proficiſcitur: ridiculum enim aliquo pacto peccatum eſt, & turpitudo ſine dolore, minimeq; noxia, perinde ac ridicula ſtatim appareat, deformis facies, diſtorta ſine dolore. Horatius etiam hoc comprobat libro primo, ſatyra quarta.*

Eupolis, atque Cratinus, Ariſtophaneſq; poetæ,
Atque alii, quorum comœdia priſca uirorum eſt,
Si quis erat dignus deſcribi, quòd malus, aut fur,
Quòd mœchus foret, aut ſicarius, aut alioquin
Famoſus, multa cum libertate notabant.
Hinc omnis pendet Lucillius, hoſce ſecutus.

LEX EST ACCEPTA. *de cohibenda maledicentia ueteris comœdiæ. his uerbis ueteres latam eſſe legem ſignificabant. nam Cicero etiam libro tertio de officijs ſic loquutus eſt, honeſtius hic, quàm Q. Pompeius, quo, cum in eadem cauſa eſſet, deprecante, accepta lex non eſt.* CHORVS. *hic in comœdia contumelioſus erat, impro-*

bis detrahens. nam, ut ſupra dictum eſt, amat peccare timentes. non timentes igitur peccare odio habet. ſed modum in iurgijs ſtatuere debuit. TVRPITER OBTICVIT. *quia turpe eſt, non ſponte, ſed legis pœna à flagitijs ceſſare, & excidere in uim dignam lege regi. uiri boni ultro officium colunt. Paterculus libro ſecundo de M. Liuio Druſo ſic ait. cum ædificaret domum in Palatio, in eo loco, ubi eſt quæ quondam Ciceronis, mox Cenſorini fuit, nunc Statilij Siſennæ eſt, promitteretq; ei architectus, ita ſe eam ædificaturum, ut libera à conſpectu, immunis ab omnibus arbitris eſſet, ne quiſquam in eam deſpicere poſſit, tu uero, inquit, ſi quid in te artis eſt, ita compone domum meam, ut, quicquid agam, ab omnibus perſpici poſſit.* SVBLATO IVRE NOCENDI. *adempta facultate, & præciſa licentia maledicendi. quam leges nullo pacto ferunt. nam Vlpianus iuriſconſultus libro uigeſimo octauo Digeſtorum, titulo, qui teſtamentum facere poſſunt, lege decima octaua ſic inquit. Si quis ob carmen famoſum damnetur, ſenatuſconſulto expreſſum eſt, ut inteſtabilis ſit. ergo nec teſtamentum facere poterit, nec ad teſtamentum adhiberi teſtis.*

XXXXIIII.

Nil intentatum noſtri liquere poetæ,
Nec minimum meruere decus, ueſtigia græca
Auſi deſerere, & celebrare domeſtica facta,
Vel qui prætextas, uel qui docuere togatas:
Nec uirtute foret, claris ue potentius armis
Quàm lingua Latium, ſi non offenderet unum
Quenque poetarum limæ labor, & mora. uos ô
Pompilius ſanguis carmen reprehendite, quod non
Multa dies, & multa litura coercuit, atque
Perfectum decies non caſtigauit ad unguem.

Latinorum poetarum ingenium laudat, quòd non ſemper Græcorum eſſe imitatores uoluerint; ſed ipſi ex ingenio multa feliciter ſint aggreſſi: negligentiam tamen eorum in expoliendis, emendandiſq; ſcriptis accuſat. NOSTRI POETAE. *latini, quos libro ſecundo epiſtolarum nominat,* *Aufert*

Pacuuius docti famam ſenis, Accius alti,
Dicitur Afrani toga conueniſſe Menandro,
Plautus ad exemplar Siculi properare Epicharmi,
Vincere Cæcilius grauitate, Terentius arte. & *de Ennio.*
Ennius & ſapiens, & fortis, & alter Homerus,
Vt critici dicunt, &c. NIL INTENTATVM LIQVERE. *nihil in ſcribendo prætermiſerunt, omnia tentauerunt. Virgilius de Caco.*
At furijs Caci mens efferá, ne quid inauſum,
Aut intentatum ſceleris ue, doli ue fuiſſet, &c.

Poſteriorem uerſum uidetur Virgilius ex oratione Demoſthenis περὶ παραπρεσβείας expreſſiſſe. ille enim de Aeſchine ſic, οὐδὲν ἐλλελοιπότε μοχθηρίας. nihil ſceleris cum intentatum reliquerit. tres autem hi loci trium ſcriptorum ſimillimi ſunt. NEC MINIMVM MERVERE DECVS. quòd ipſi multa tentarint, non ſemper ueſtigijs Græcorum inſiſtentes. & tentare rem arduam, ſemper glorioſum fuit. nam ut apud Gellium libro primo, cap. decimo octauo ait Varro, ſucceſſum fortuna, experientiam laus ſequitur. tum etiam laus ſequitur, cum res ex animi ſententia non euenit. Cicero in oratore ad Brutum. quod quoniam me ſæpius rogas, aggrediar, non tam perficiendi ſpe, quàm experiundi uoluntate. hinc apud Ouidium Phaetontis epitaphium.

Hic ſitus eſt Phaeton, currus auriga paterni,
Quem ſi non tenuit, magnis tamen excidit auſis.

Ariſtoteles libro primo de diuina Philoſophia, experientia, inquit, facit artem, inexperientia uero caſum. VESTIGIA GRAECA AVSI DESERERE. non ueriti imitationem Græcorum dimittere. libro primo epiſtolarum, ad Mecœnatem ſcribens ſic ait Horatius de ſeipſo.

O imitatores ſeruum pecus, ut mihi ſæpe
Bilem, ſæpe iocum ueſtri mouere tumultus.
Libera per uacuum poſui ueſtigia princeps,
Non aliena meo preſſi pede. qui ſibi fidit
Dux regit examen, & quæ ſequuntur.

Cicero in oratore ad Brutum. atque utinam in Latinis talis oratoris ſimulachrum reperire poſſemus. eſſet egregium non quærere externa, domeſticis eſſe contentos. Philoponus libro primo in poſterioribus analyticis duplicem eſſe ſcientiam docet, alteram per inuentionem, alteram per diſciplinam: quædam enim addiſcimus per inuentionem, cum ipſi nobis duces ſumus, quædam per diſciplinam, quæ uel imitando, uel audiendo comparantur. priorem ſcientiam Philoponus, & hic Horatius præſtare affirmant. CELEBRARE DOMESTICA FACTA. uel res Romanas ſcribendo, ut ſcripſit Ennius, quem Scipiones de familia Cornelia, quam uerſibus extulerat, optime promeritum ſuo ſepulchro mortuum condiderunt. Cicero pro Archia. uel quia latina fabularum argumenta deſumpſerunt. ut hodie faciunt doctiſſimi uiri Ioannes Baptiſta Gyraldus, Georgius Triſſinus, Speronus Speronius, Bernardinus Tomitanus, Alexander Picholomineus, Benedictus Varchius, Hercules Bentiuolus, & alij. VEL QVI PRAETEXTAS, VEL QVI DOCVERE TOGATAS. qui latinas fabulas ſcripſerunt: prætextas autem, ideſt eas fabulas, quæ refertæ erant nobilioribus perſonis, togatas uero, in quibus minus erant illuſtres perſonæ. nam togam uulgo omnes gerebant, prætextam uero tantum ij, qui dignitate excellebant, & alto loco nati erant. Octauius Cæſar purpureas ueſtes ſenatoribus tantum dedit, ut ſcribit Dion libro quadrageſimo nono. ſcimus autem purpuram prætextæ prætextam fuiſſe. Cicero etiam li-

bro ſexto ad Atticum epiſtola prima, magnus inquit prætextatus illo die fui. Diomedes togatas fabulas pro genere poni ait, prætextatas pro ſpecie, & recte. ſed miratur, hic togatas pro ſpecie poſitas eſſe. at non debuit mirari, quia ſæpe generis nomen ſpecies retinet. Ariſtoteles libro primo rhetoricorum σημεῖον *genus eſſe omnium ſignorum inquit, mox hoc nomen ſpeciei imponit,* τί μὲν οὖν εἰκός ἐστι, καὶ τί σημεῖον, καὶ τεκμήριον, καὶ τί διαφέρουσιν, εἴρηται μὲν καὶ νῦν. *nam* σημεῖον *pro ſigno non neceſſario uſurpauit. idem reperies in Quintiliano libro quinto, cap. quarto. Cicero in Topicis. genus eſt uxor, eius duæ formæ, una matrum familias, hæ ſunt, quæ in manum conuenere, altera earum quæ tantum modo uxores habentur. hic Boetius obſeruat ſpecies, ſæpe, & genera iiſdem nominibus ſignificari. de hoc annotauimus etiam in Parergis libro primo, cap. nono. non fuit igitur, quamobrem hæc res Diomedi admirationem moueret.* NEC VIRTUTE FORET, *&c. Italia, inquit, uel Roma uirtute militari clarior, quàm literaria non eſſet, ſed parem laudem ex utroque ſtudio retuliſſet, ſi latini poetæ ſua ſcripta emendarent accuratius. id latinos aſſecuturos fuiſſe Horatius inquit, quod Ciceronis uirtute aſſecutos fuiſſe queſtus eſt Apollonius, cum Græcam Ciceronis orationem audiuit, & Græcis iam præreptam à Romanis eſſe non ſolum bellicam, ſed etiam literariam gloriam doluit, ut ſcribit Plutarchus.* LIMAE LABOR. *emendandi cura. tractum ab artificibus mechanicis, qui lima opus emendant, & perpoliunt. ſic Dionyſius Halicarnaſſeus in libro de compoſitione, de Demoſthene loquens, quem limæ labor non offendebat.* ὁ δημοσθένης οὕτω οὐδὲ ἄθλιος ἦν, ὥστε ὅταν γράφῃ τοὺς λόγους, μέτρα, καὶ ῥυθμοὺς ὥσπερ οἱ πλάσται παρατιθέμενος διαρμόττειν ἐπειρᾶτο τούτοις τοῖς τύποις τὰ κῶλα, στρέφων ἄνω καὶ κάτω τὰ ὀνόματα. *Demoſthenes in ſcribendis orationibus ita erat anxius, ut ueluti fictores menſuras, et numeros immutans typis membra his aptare conaretur, nomina huc, atque illuc torquens.* ET MORA. *ibidem Halicarnaſſeus de Iſocrate.* ὁ μὲν πανηγυρικὸν λόγον, ὥς τοι ἐλάχιστοι χρόνοι γράφοντες ἀποφαίνουσι, ἐν ἔτεσι δέκα συνετάξατο. *hic Panegyricam orationem, ut qui minimum tempus ſcriptis ſuis ſignificant, decem annorum ſpatio compoſuit. de Platone ſic.* ὁ δὲ πλάτων τοὺς ἑαυτοῦ διαλόγους οὐ διέλιπεν ὀγδοήκοντα γεγονὼς ἔτη. *Plato autem ſuos dialogos octoginta annos natus è manibus non depoſuit.* VOS O POMPILIUS SANGUIS. *uos ô Calphurnii Piſones, qui oriundi eſtis à Numa Pompilio ſecundo Romanorum rege. ſanguis, ideſt proles. Anchiſes apud Virgilium Cæſarem ſic alloquitur, libro ſexto. Proiice tela manu ſanguis meus. Pindarus in Nemeis ode tertia.*

τηλαυγὲς ἄραρε φέγγος
αἰακιδᾶν αὐτόθι
ζεῦ. τεὸν γὰρ αἷμα.
Procul fulgens oritur lumen
Aeacidarum, illinc,
O Iuppiter: tuus enim ſanguis eſt.

Ariſtoclidam Aeginetam Iouis ſan-

guinem Pindarus appellat. Pompilius eſt nominandi caſu pro caſu uocandi, ut apud Virgilium,

Corniger Heſperidum fluuius regnator aquarum.

Sic contra caſus uocandi pro caſu nominandi ſæpe apud Homerum, & Heſiodum, ut μητίετα ζεὺς. MVLTA LITVRA COERCVIT. *Latini tamen poetæ lituram, et emendationem in ſuis ſcriptis turpem putabant, ut in epiſtolis etiam legimus.*

Et placuit ſibi natura ſublimis, & acer,
Nam ſpirat tragicum ſatis, & feliciter audet,
Sed turpem putat in ſcriptis, metuitq́; lituram.

Dicit autem libros lituris, emendationibusq́; coerceri, quia, niſi prudentes erunt ſcriptores, libri ſtatim è manibus impoliti euolabunt. incredibili enim deſiderio parandæ gloriæ flagramus. librum ſuum Horatius ſic alloquitur libro primo epiſtolarum.

Vertumnum, Ianumq́; liber ſpectare uideris,
Scilicet ut proſtes Soſiorum pumice mundus,
Odiſti claues, & grata ſigilla pudico, &c.

Sed interponendum tempus eſt, ante, quàm lucubrationes edamus: tempus enim ſapientiſſimum philoſophi dixerunt eſſe, ut Ariſtoteles eſt teſtis libro quarto phyſicorum. διὸ καὶ οἱ μὲν σοφώτατον ἔλεγον. *uide quid in eum locum annotauimus in Parergis libro tertio, cap. decimo ſeptimo contra doctiſſimi Argyropyli interpretationem. coercere autem eſt exire uolentem retinere, inuitum. Virgilius de ſtyge animas coercente. Et nouies ſtyx interfuſa coercet.* DECIES. *ſæpius. numerus pro numero.* AD VNGVEM. *Seruius declarans illud Virgilii libro ſecundo georg.*

nec ſecius omnis in unguem
Arboribus poſitis ſecto uia limite quadret.

In unguem inquit, ideſt ad perfectionem. & eſt translatio à marmorarijs, qui iuncturas unguibus probant, hæc ille. ſic Plutarchus in præceptis ſalutaribus. ἀκριβὴς σφόδρα, καὶ δι' ὄνυχος λεγομένη δίαιτα. *ualde diligens, & ad unguem quæ dicitur diæta.*

XXXXV.

Ingenium miſera quia fortunatius arte
Credit, & excludit ſanos Helicone poetas
Democritus, bona pars non ungues ponere curat,
Non barbam, ſecreta petit loca, balnea uitat:
Nanciſcetur enim pretium, nomenq́; poetæ,
Si tribus Anticyris caput inſanabile nunquam
Tonſori Lycino commiſerit.

Democritus philoſophus naturam requiri in poeta, non artem aiebat. cuius ſententia ſi plauſibilis uideretur, fruſtra tam multa Horatius de arte poetica præcepiſſet.

Democritum igitur hic irridere uidetur, & eos omnes eludit Horatius, qui Democriticos ſe eſſe fingentes, ut boni poetæ uiderentur, omnem artem etiam in nitore corporis ſpernebant. INGENIVM MISERA, *&c. Democritus ingenium fortunatius, ideſt felicius ad ſcribenda poemata eſſe dicebat miſera arte, quam ipſe miſeram in comparatione cum natura putabat. fuit autem Democritus philoſophus, Abderitanus, qui in philoſophia paſſim ab Ariſtotele confutatur: multa enim perperam ſenſit. Laertius in eius uita.* δοκεῖ δ' αὐτῷ τάδε, ἀρχὰς εἶναι τῶν ὅλων ἀτόμους, καὶ κενόν: ἀπείρους εἶναι κόσμους, καὶ γεννητούς, καὶ φθαρτούς: πάντα κατ' ἀνάγκην γίνεσθαι. *hæc autem ipſi uidentur, atomos, & uacuum. omnium rerum principia eſſe: innumerabiles eſſe mundos, qui geniti ſint, & corrumpi poſſint: omnia neceſſario fieri. de atomis conuicit eum Ariſtoteles libro primo phyſicorum, de mundis libro primo de cœlo, de neceſſitate in libro de interpretatione, de uacuo libro quarto phyſicorum. quid mirum igitur, ſi Horatius noſter hic illius ſectatores irridere non dubitauit?* EXCLVDIT SANOS HELICONE POETAS. *ideſt præſtantes eſſe poſſe poetas illos negat, qui ſani ingenio ſunt, nam Helicon mons eſt Muſis dicatus. Ariſtoteles in poetice non multum à Democrito diſcrepuit, ubi hæc uerba leguntur.* διὸ εὐφυοῦς ἡ ποιητική ἐστιν, ἢ μανικοῦ. τούτων γὰρ οἱ μὲν εὔπλαστοι, οἱ δ' ἐξεταστικοί εἰσιν. *quare uel uerſatilis ingenii uiri, uel furore perciti poetica eſt. etenim poetarum alij ipſa natura ad poeticam propenſi ſunt, alij autem ad inquirendum idonei. Plato etiam in Apologia non ſapientes, ſed furore quodam correptos poetas tantam copiam carminum effundere exiſtimat,* ὅτι οὐ σοφίᾳ ποιοῖεν, ἃ ποιοῖεν, ἀλλὰ φύσει τινί, καὶ ἐνθουσιάζοντες, ὥσπερ οἱ θεομάντεις, καὶ οἱ χρησμῳδοί. *quia non ob ſapientiam canerent, quæ canunt, ſed ob naturam quandam, & diuino furore afflati, ut deorum, et oraculorum interpretes. plura etiam Plato in Ione, quæ nos breuitatis cauſa reticemus. non igitur ſolus Democritus ſenſit, quæ diximus, ſed cum eo etiam Ariſtoteles, et Plato. quid igitur? num hos etiam reprehendit Horatius? reſponde, non Democritum hic reprehendi, ut credidit Iaſon, & alij quidam putarunt. nam Democritus non ſpreuit artem, ſed ea fortunatius ingenium eſſe dixit, ſed eos irrideri, qui ſe Democriticos eſſe iactantes artem penitus neglexerunt, &, ut ſolam naturam ſequi uiderentur, ipſius etiam corporis ornatum, & curam contempſerunt. quaſi uero in eo munditiarum contemptu poetice poſita eſſet. Cicero libro ſecundo de oratore Democriti ſententiam probat, & interpretatur, his uerbis. ſæpe enim audiui poetam bonum neminem, id quod à Democrito, & Platone in ſcriptis relictum eſſe dicunt, ſine inflammatione animorum exiſtere poſſe, & ſine quodam afflatu quaſi furoris.* BONA PARS. *magna pars. idem Horatius in ſatyris,*

At bona pars hominum decepta cupidine falſi.

NON VNGVES PONERE. *ut ocioſi, & elegantes faciunt, libro primo epiſtolarum. ad Mecœnatem ſcribens Horatius,*

conſpexit, ut aiunt,

Adraſum quendam uacua tonſoris in umbra
Cultello proprios purgantem leniter ungues.

Reduuiam curare inquit Cicero pro Sex. Roſcio Amerino. ῥύπος à Græcis dicuntur unguium ſordes. NON BARBAM. barbam enim non alebant. licet Cicero pro Cælio aliter ſentire uideatur, cum ait Clodiam non horridis uirorum barbis delectari, ſed mollioribus adoleſcentum barbulis. Octauius quo tempore Scriboniam repudiauit, Liuiæ amore captus barbam ſibi raſit. Dion libro XLVIII. Suetonius in Nerone ſic inquit. Gymnico, quod in ſeptis edebat, inter Buthyſiæ apparatum barbam primam poſuit, conditam in auream Pyxidem, & pretioſiſſimis margaritis adornatam, Capitolio conſacrauit. barbam quidem alebant in luctu. nam Oroſius libro quinto Rutilium ſcribit accuſatum, quia ſibi bene conſcius erat, barbam non aluiſſe, aliorum reorum conſuetudinem contemnentem. Liuius libro ſexto. coniecto in carcerem Manlio ſatis conſtat magnam partem plebis ueſtem mutaſſe, multos mortales capillum, ac barbam promiſiſſe. iſti igitur, quos hic irridet poeta, alebant barbam, ut artis hoſtes, naturæ ſtudioſi uiderentur, quia Democriti ſententiam non intellexerant. ſic illud apud Gellium, Barbam uideo, philoſophum non uideo. SECRETA PETIT LOCA. quod clariſſimum ſtultitiæ teſtimonium eſt. Ariſtoteles in problematibus de Aiace, & Bellerophonte melancholicis. ὧν ὁ μὲν ἐκστατικὸς ἐγένετο παντελῶς, ὁ δὲ τὰς ἐρημίας ἐδίωκε. quorum alter omnino furioſus euaſit, alter uero ſolitudines ſectabatur. Ouidius de poetis.

Carmina ſeceſſum ſcribentis, & ocia quærunt.

Horatius libro ſecundo epiſtolarum, ſcribens ad Florum,

Scriptorum chorus omnis amat nemus, & fugit urbes
Rite cliens Bacchi, ſomno gaudentis, & umbra.

BALNEA VITAT. ſi cultum corporis deſpiciebant, balnea uitanda erant. quia in balneis lauabantur, & ungebantur, ut ait Galenus libro tertio de uictu acutorum, ſectione quinquageſima prima. pranſuri ibant in balneum. Athenæus libro octauo. ὄρνιν ἕψων ποτὲ ὁ ἀντιγόρας συνέβη βαδίζειν εἰς τὸ βαλανεῖον, δεδιὼς οὖν μὴ παῖδες τὸν ζωμὸν ἐκροφήσωσι. Antigoras in balneum ire noluit, ne auis, quam comeſturus erat, ei ſurriperetur. & poſt cœnam, uide de Cæſare in oratione pro Deiotaro. balneatorum merces quadrans erat. Horatius ſatyra tertia. dum tu quadrante lauaris. uide Alciatum in Parergis, ubi declarat Quintiliani, ænigma in cubiculo Nola, in triclinio Coa. in balneis patres cum puberibus filijs non lauabantur. Cicero libro primo de officiis, libro ſecundo de oratore, ubi de ridiculis diſſeritur. erant publica, & priuata balnea. nam Vlpianus iuriſconſultus libro ſeptimo Digeſtorum, titulo de uſufructu, &c. lege decimatertia ſic inquit. ergo & ſi balneum ſit in domo uſibus dominicis ſolitum uacare, in ultima parte domus, uel inter diætas amœnas, non recte, nec ex boni uiri arbitratu facturum, ſi id locare cœperit, ut publice lauet. balnea aliquando ab Aedilibus conducebantur, ut populus gratis lauaret. Alphenus iuriſcon-

ſultus libro decimonono Digeſtorum, titulo locati, & conducti, lege trigeſima. Aedilis, inquit, in municipio balnea conduxerat, ut eo anno municipes gratis lauarent. NANCISCETVR PRETIVM NOMENQVE POETAE. *[acquiret poetæ nomen, et pretium. per pretium auctoritatem intellige. nam qui deſpecti ſunt, nullius pretii ſunt.* Catullus.

Rumoresq; ſenum ſeueriorum
Omnes unius æſtimemus aſſis.

uel pretium poſuit pro corona poetarum ex hedera, quam præmium doctarum frontium appellauit ode prima libri primi,

Me doctarum hederæ præmia frontium
Dijs miſcent ſuperis. & Virgilius in eglogis.
Paſtores hedera creſcentem ornate poetam.

Per nomen, ſalutationem poetæ accipe. unde ſupra,

Deſcriptas ſeruare uices, operumq; colores
Cur ego ſi nequeo, ignoroq;, poeta ſalutor?

SI TRIBVS ANTICYRIS. *ſi nunquam tonſori Lycino commiſerit, ideſt, totonderit, caput inſanabile tribus Anticyris, ideſt ita ſtultum ut helleboro ſanari non poſſit, non unius inſulæ Anticyræ, quæ helleborum large parit, ſed trium Anticyrarum, ſi modo tres eſſent. alibi Horatius de Anticyra ſic,*

Danda eſt hellebori multo pars maxima auaris,
Neſcio an Anticyram ratio illis deſtinet omnem.

De helleboro Plinius libro uigeſimo quinto, cap. quinto, Dioſcorides libro quarto, Hippocrates aphoriſmorum libro quinto, cap. primo. conuulſio, inquit, ex helleboro lethalis eſt. ubi Galenus ſic. ijs qui helleborum acceperunt, album ſcilicet: hunc enim ſimpliciter album nominant. Carneadem quidem in Zenonem ſcripturum candido ſe helleboro aiunt perpurgaſſe. TONSORI LYCINO. *de tonſoribus Plinius libro ſeptimo capite quinquageſimono, ſic inquit. frequens gentium conſenſus in tonſoribus fuit, ſed Romanis tardior. in Italiam ex Sicilia uenere, poſt Romam conditam quadringenteſimo, quinquageſimo quarto, adducente P. Ticinio Mena, ut auctor Varro. ante intonſi fuere. primus omnium radi quotidie inſtituit Africanus, ſequens D. Auguſtus cultris ſemper uſus. hæc Plinius. comam dijs uouebant ueteres pro ſalute. Pauſanias in Atticis. ex Homero.* ὅς τὸν πηλέα εὔξασθαι φησὶ τῷ σπερχειῷ κερεῖν ἀνασωθέντος ἐκ τροίας ἀχιλλέως τὴν κόμην. *qui Peleum uouiſſe ait Sperchio, ſe, incolumi reddito a bello Troiano Achille, comam attonſurum eſſe. dedecoris cauſa aliquando coma alicui tondebatur. Lucianus in Timone,* τοὺς πλοκάμους περικειρόμενος ὑπ᾽ αὐτῶν. *cum tu ò Iuppiter ab ipſis, impuris ſcilicet hominibus attonſus ſis. tondebantur in morte alicuius, quem unice diligebant. Arrianus libro ſeptimo ubi de morte Epheſtionis,* καὶ κείρασθαι ἀλέξανδρον ἐπὶ τῷ νεκρῷ τὴν κόμην. & *Alexandrum in morte Epheſtionis comam totondiſſe. item cum patria in poteſtatem hoſtium redacta erat. Herodotus in Erato,* μιλήσιοι

to, μιλήσιοι πάντες ἀπεκείροντο τὰς κεφαλάς. Mileſii omnes capita totonderunt. raſum caput ſignum erat ſeruitutis, unde Romani ciues, ut ſcribit Oroſius libro quarto, cap. duodecimo, è ſeruitute in Græcia erepti depoſitis comis, capitibusq́; abraſis T. Quintij Flamminini liberatoris currum proſequuti ſunt; ut indicarent, ſe olim in ſeruitute fuiſſe, modo illius uirtute liberatos poſtliminio in patriam redire.

XXXXVI.

O ego læuus,
Qui purgor bilem ſub uerni temporis horam,
Non alius faceret meliora poemata. uerum
Nil tanti eſt. ergo fungar uice cotis, acutum
Reddere quæ ferrum ualet exors ipſa ſecandi,
Munus, & officium nil ſcribens ipſe docebo,
Vnde parentur opes, quid alat, formetq́; poetam,
Quid deceat, quid non, quò uirtus, quò ferat error.

Ironia utitur Horatius, & ſe artificioſe increpat, qui ad horum hominum exemplum uitam non inſtituat. mox ſe in eos conuertit, ſeq́; hanc potius conditionem expetere ait, ut ſine furore, & ſtultitia doceat, quæ ipſe non ſcribit, quàm ut Democriticorum uitam uiuens ſummus poeta habeatur. O EGO LAEVVS. *ò me ineptum, atque imprudentem. Virgilius.*

Si mens non læua fuiſſet,
Sæpe ſiniſtra caua prædixit ab ilice cornix.

QVI PVRGOR BILEM. *hunc locum uerba Galeni declarare poſſunt, quæ ſunt libro tertio de uictu acutorum, ſectione ſecunda. Pitrocholes uinum dulce eſſe incommodum affirmat ijs, in quibus biles amara plurima coaceruatur. medici pro bile ſimpliciter flauam, & pallidam intelligunt: atram bilem totum hoc dicunt, non bilem ſimpliciter. hæc acetoſa eſt, illa amara, quæ ſi aqueis humiditatibus miſcetur, humida, & pallida uidebitur. edulia dulcia eam generant, præſertim mel, & uinum dulcia. hæc Galenus. Purgor bilem, in pleriſque codicibus leges. in codice peruetuſto, qui eſt apud me, qui fuit olim Romuli Amaſæi, doctiſſimi uiri, ac ciuis mei, purgo bilem, inueni. utraque lectio probanda eſt.* SVB VERNI TEMPORIS HORAM. *hoc tempus purgationibus Hippocrates decernit, uer ſcilicet, ut tibi melius reſpondebit Odus medicorum huius, & ſuperioris memoriæ facile princeps; qui Patauii tanquam alter Aeſculapius medicinæ libros publice ſummo loco profitetur. & Andreas Minutius Serauallenſis docebit, qui in arte medica inter principes medicos excellit. horam dixit Horatius pro tempore anni, non ſimpliciter pro hora, quæ diem diuidit. ſic Heſiodus libro ſecundo de operibus, & diebus, de grue loquens.*

ἥ τ᾽ ἀρότοιό τε σῆμα φέρει, καὶ χείματος ὥρην
δεικνύει ὀμβρηροῦ.

NON ALIVS FACERET, *etc. quàm ego, niſi me purgarem.* NIL TANTI EST. *ut adduci poſſim ad imitandum inſanos hoſce Democriticos.* FVNGAR VICE COTIS. *quæ non ipſa ſecat, et ferrum tamen acuit, ut ſecet. ſic ego cum nolim Democriticos imitari, poeta quidem non habebor, alios tamen poeticam artem docebo. ſimilia ſunt illa apud Philoponum libro primo in poſterioribus Analyticis, ubi declarat illud Ariſtotelis, credibiliores eſſe propoſitiones concluſione, quia illud magis eſt, propter quod unumquodque tale eſt. ob uinum homo ebrius eſt, uinum tamen non eſt ebrium. per enſem pereunt homines, enſis tamen magis non perit. caleſcimus per motum, motus non calidior. Sol ignitus non eſt, & calorem ciet. nam Ariſtoteles libro primo meteororum ſic inquit.* ὁ ἥλιος ὥσπερ μάλιστα δοκεῖ εἶναι θερμὸς, φαίνεται λευκὸς, ἀλλ' οὐ πυρώδης ὤν. *ſol ut maxime calidus eſſe uidetur, albus apparet, cum tamen ignitus non ſit. nec diſſimili ratione Heſiodus libro ſecundo de operibus, & diebus.*

δείξω δή τοι μέτρα πολυφλοίσβοιο θαλάσσης,
οὔτε τι ναυτιλίης σεσοφισμένος.

Metra tibi reſonantis maris rei nauticæ ignarus oſtendam. quin uero Horatius Iſocratis apophthegma retulerit, dubium cuiquam eſſe non poteſt. nam Plutarchi hæc uerba ſunt in uita Iſocratis. καὶ πρὸς τὸν ἐρόμενον, διότι οὐκ ὢν αὐτὸς ἱκανὸς ἄλλους ποιεῖ, εἶπεν, ὅτι καὶ αἱ ἀκόναι αὐταὶ μὲν τεμεῖν οὐ δύνανται, τὸν δὲ σίδηρον τμητικὸν ποιοῦσιν. *interroganti quid ſit, quòd cum ipſe in foro nunquam dicere auderet, alios tamen in eo præſtantes redderet, reſpondit, etiam cotes ipſas quidem ſecare non poſſe, ferrum tamen, ut ſecare poſſit, exacuere.* EXORS. *ſine ſorte, & facultate. Virgilius alio ſignificatu. Ducunt Exortem Aeneæ.* MVNVS, ET OFFICIVM. *duæ hæ dictiones uel idem ſignificant, uel diuerſa: ut munus finem poetæ innuat. differunt enim inter ſe finis, & officium. officium poetæ eſt imitari. nam* ποίησις δέ ἐστι μίμησις, *ut ait in poetice Ariſtoteles. finis uero prodeſſe, & delectare. Horatius paulo poſt. Et prodeſſe uolunt, & delectare poetæ. Quintilianus libro ſecundo, cap. decimo ſexto, hæc non diſtinxit, inquiens finem oratoris eſſe benedicere, non perſuadere: cum officium ſit benedicere, finis perſuadere. Ariſtoteles libro primo topicorum.* οὔτε γὰρ ὁ ῥητορικὸς ἐκ παντὸς τρόπου πείσει, οὔθ' ὁ ἰατρὸς ὑγιάσει, ἀλλ' ἐὰν τῶν ἐνδεχομένων μηδὲν παραλίπῃ, ἱκανῶς αὐτὸν ἔχειν τὴν ἐπιστήμην φήσομεν. *nec orator omnino perſuadebit, nec medicus ſanabit, ſed ſi ea, quæ afferri poſſunt, non prætermittet, ſatis ipſum peritum eſſe dicemus.* VNDE PARENTVR OPES. *inuentionem, intellige, quæ ſcribenti opes, & copiam orationis ſuggerit. quòd ſi nulla ſubſit materia, et inuentio, erit inanis ſonitus uerborum, ut ait Cicero libro primo de oratore.* QVID ALAT, FORMETQVE POETAM. *inuentio ipſa alit, reliquæ partes, et præſertim elocutio orationem format: & materia quidem formam appetit. Ariſtoteles libro primo phyſicorum.* τοῦτο δ' ἐστὶν ἡ ὕλη, ὥσπερ εἰ θῆλυ ἄρρενος, καὶ αἰσχρὸν καλοῦ. *hoc materia eſt, ut fœmina marem, turpe pulchrum appetens. ualde ad hunc locum pertinent de materia, & forma orationis illa Ciceronis uerba in oratore ad Brutum, de*

materia loquor orationis etiam nunc, non de ipſo genere dicendi: uolo enim prius habeat orator rem, de qua dicat, dignam auribus eruditis, quàm cogitet quibus uerbis quic-que dicat, aut quo modo.

XXXXVII.

Scribendi recte ſapere eſt & principium, & fons.
Rem tibi Socraticæ poterunt oſtendere chartæ,
Verbaq; prouiſam rem non inuita ſequentur.
Qui didicit patriæ quid debeat, & quid amicis,
Quo ſit amore parens, quo frater amandus, & hoſpes,
Quod ſit conſcripti, quod iudicis officium, quæ
Partes in bellum miſſi ducis, ille profecto
Reddere perſonæ ſcit conuenientia cuique.

Inuentionem, elocutionem, & decorum poeticum manare ait ex philoſophiæ, quæ de moribus eſt, fontibus. nam inuentionem quidem ex philoſophia locupletiorem parari, nemini dubium eſt, de elocutione dubitare quiſpiam poſſet. nam philoſophorum oratio preſſior, & anguſtior eſt, poetarum copioſior, & amplior. reſpondet Horatius, *illuſtri materia è libris philoſophorum comparata, & prouiſa, uerba ultro copioſe dicenti occurrere, atque in buccam, ut aiunt, fluere, quibus ille ſententias grauiſſimas ueſtiat, atque exornet. de decoro uero dubitandum non eſt, cum omnium perſonarum officia philoſophia nobis aperiat. ut hic* Horatius, *&* Cicero *in oratore ad* Brutum *his uerbis teſtatur. nihil enim de religione, nihil de morte, nihil de pietate, nihil de charitate patriæ, nihil de bonis rebus, aut malis, nihil de uirtutibus, aut uitijs, nihil de officio, nihil de dolore, nihil de uoluptate, nihil de perturbationibus animi, & erroribus, quæ ſæpe cadunt in cauſas, ſed ieiunius aguntur, nihil inquam ſine ea ſcientia, quam dixi, grauiter, ample, copioſe dici, & explicari poteſt.* SCRIBENDI RECTE, *&c. ſapere, inquit, ideſt ſapientia, quæ philoſophia comparatur, principium eſt, ac ueluti quidam fons recte ſcribendi. quod libro primo de oratore* L. Craſſus *ſic confirmat. ſed ſi me audierit, quoniam philoſophia in tres partes eſt diſtributa, in naturæ obſcuritatem, in diſſerendi ſubtilitatem, in uitam, atque mores, duo illa relinquamus, idq; largiamur inertiæ noſtræ: tertium uero, quod ſemper oratoris fuit, niſi tenebimus, nihil oratori, in quo magnus eſſe poſſit, relinquemus.* Plato *in* Phædro *ſummum oratorem fuiſſe* Periclem *docet, quia ſapientiam cum eloquentia coniunxerat.* προσπεσὼν γὰρ οἶμαι τοιούτῳ ὄντι ἀναξαγόρᾳ, μετεωρολογίας ἐμπλησθεὶς, καὶ ἐπὶ φύσιν νοῦ τε, καὶ ἀνοίας ἀφικόμενος, ὧν δὴ πέρι τὸν πολὺν λόγον ἐποιεῖτο ἀναξαγόρας, ἐντεῦθεν εἵλκυσεν ἐπὶ τὴν τῶν λόγων τέχνην τὸ πρόσφορον αὐτῇ. *quem locum* Platonis *ſic* Cicero *in oratore ad* Brutum *uertit. ſiquidem etiam in* Phædro Platonis, *hoc Periclem præſtitiſſe cæteris dicit oratoribus* Socrates, *quòd is* Anaxagoræ *phyſici fuerit auditor, à quo cenſet eum, cum alia præclara quædam, & magnifica didi-*

eiſſet, uberem, et fœcundum fuiſſe, gnarumq;, quod eſt eloquentiæ maximum, quibus orationis modis quæque animorum partes impellerentur. REM. materiam, argumentum. SOCRATICAE CHARTAE. Platonis libri. in quibus paſſim diſſeminatæ ſunt Socratis diſputationes. uel ſcripta philoſophorum. nam ab uno Socrate omnes philoſophorum familiæ deductæ ſunt. M. Tullius libro tertio de oratore ſic ait. nam quum eſſent plures orti fere à Socrate, quòd ex illius uariis, & diuerſis, & in omnem partem diffuſis diſputationibus alius aliud apprehenderat; proſeminatæ ſunt quaſi familiæ diſſentientes inter ſe, & multum diſiunctæ, & diſpares, quum tamen omnes ſe philoſophi Socraticos & dici uellent, & eſſe arbitrarentur. Vnum Socratem ſapientem eſſe oraculum reſpondit. quare Laertius de Socrate carmen retulit.

ἤ σε γὰρ ὄντως
καὶ σοφὸν εἶπε θεὸς, καὶ θεὸν ἡ σοφίη.

Te reuera & ſapientem deus dixit, & deum ſapientia. VERBAQVE PROVISAM. elocutio, inquit, præparatam inuentionem ultro ſequetur, & comitabitur. tunc enim tibi uerborum fontes redundabunt. coniungit eloquentiam cum ſapientia, quas diſiunctas queritur libro primo de inuentione, & libro tertio de oratore his uerbis. ſed ut huius tamen eiuſdem ſapientiæ doctores eſſent, ut Gorgias, Thraſymachus, Iſocrates inuenti ſunt, qui, cum ipſi doctrina, atque ingeniis abundarent, à re autem ciuili, à negocijs animi quodam iudicio abhorrerent; hanc dicendi exercitationem exagitarent, atque contemnerent, quorum princeps Socrates fuit. & poſt. hinc diſſidium illud extitit, quaſi linguæ atque cordis, abſurdum ſane, atque inutile, & reprehendendum, ut alij nos ſapere, alij dicere docerent. hæc Cicero. ſed Iacobus etiam Sadoletus Cardinalis in ſuis libris de laudibus philoſophiæ hæc eadē deplorat. PATRIAE QVID DEBEAT. aggreditur præcepta philoſophiæ, quæ eſt de moribus. quam in primis poetis neceſſariam eſſe contendit. patriæ autem debemus omnia. nam ortus noſtri partem patria ſibi, partem amici, partem parentes uendicant, ut docuit ex Platonis Phædro Cicero libro de officiis. Paterculus quidem libro ſecundo de Aemylio Paulo, qui Perſen uicit, ſic ſcriptum reliquit. is cum in concione extra urbem more maiorum, ante triumphi diem ordinem actorum ſuorum commemoraret, deos immortales precatus eſt, ut, ſiquis eorum inuideat operibus, ac fortunæ ſuæ, in ipſum potius ſæuiret, quàm in remp. quæ uox ueluti oraculo emiſſa magna parte eum ſpoliauit ſanguinis ſui. nam alterum ex ijs, quos in familia retinuerat, liberis, ante paucos triumphi, alterum poſt pauciores amiſit dies. Victores præterea in ſacris certaminibus patriæ ſuas laudes condonabant, cui omnia debere ſe exiſtimabant. Pindarus in Iſthmijs ode tertia de Meliſſo Thebano.

κάρυξε Θήβας
ἱπποδρομίᾳ κρατέων.

Per præconem Thebas nominauit equorum in curſu uictor. QVID AMICIS. pro his agendum μέχρι βωμῶν, ideſt uſque ad aras, ut aiebat Pericles, teſte Gellio li-

bro primo, Lampridius in Alexandro ſic. his acceſſit, quòd amicos, & parentes Alexander, ſi malos reperit, aut puniuit, aut, ſi uetus uel amicitia, uel neceſſitudo non ſiuit puniri, dimiſit à ſe dicens. his charior eſt mihi tota reſp. amicus ipſe, non amici fortuna diligatur. Diodorus libro decimo ſeptimo de Alexandro Macedone. ἐπεὶ γάρ τις τῶν ἑταίρων εἶπε, μηδὲν καταδεέστερον ἢ Ἡφαιστίωνος τὸν Κρατερὸν στέργειν αὐτόν, ἐπεφθέγξατο, Κρατερὸν μὲν εἶναι φιλοβασιλέα, Ἡφαιστίωνα δὲ φιλαλέξανδρον. *poſtquam ex familiaribus quidam dixit, Craterum illum non minus, quàm olim Hephæſtion ſolebat, amare; reſpondit, Craterum quidem eſſe Regis amicum, Hephæſtionem uero Alexandri amicum fuiſſe. notum eſt Ariſtotelis illud libro octauo de moribus ad Nicomachum.* φίλος ἕτερος αὐτός, *amicus alter ipſe eſt.* QVO SIT AMORE PARENS, *&c. parentibus primus honor debetur* μετὰ τοὺς θεούς, *ideſt poſt deos. ut ait Plutarchus in libro* περὶ φιλαδελφίας. *Oppius in triumuiratu ſæuientibus M. Antonio, Octauio, Lepido, patrem ætate confectum humeris ſublatum ab urbe extulit, ut ab inimicorum hominum crudelitate eum eriperet. auctor Appianus libro tertio. hanc pietatem in ſuo Aenea Virgilius confinxit.* QVO FRATER. *Pollux, ut Caſtorem ab inferis educeret, ipſe mortem obijt, non ueritus pro fratre mori. Plutarchus in libro de amore fraterno, Virgilius libro ſexto. Sic fratrem Pollux alterna morte redemit. de his etiam Pindarus in Nemeis ode prima.*

μεταμειβόμενοι δ' ἐναλ-
λὰξ ἁμέραν, τὰν μὲν παρὰ πατρὶ φίλῳ
Διὶ νέμοντες, τὰν δ' ὑπὸ κεύθεσι γαίας.

Mutuo diem alternantes, hanc quidem apud charum parentem Iouem, hanc uero ſub terra ducunt, & habitant. HOSPES. *declarat hoc Vliſſes libro octauo odyſſeæ, qui Corcyrenſes omnes ad certamen, & ludicrum laceſſit, præter hoſpitis Alcynoi Regis filium Laodamantem.* ξεῖνος γάρ μοι ὅδ' ἐστίν. *hic enim mihi inquit hoſpes eſt. Ariſtoteles libro tertio rhetoricorum, ubi agit de metaphora,* τοὺς γὰρ ξένους μᾶλλον θαυμάζομεν. *hoſpites enim plus admiramur. libro nono ad Nicomachum, uulgatum apophthegma probat,* τὸ μήτε πολύξενος, μήτ' ἄξενος, *neque multos hoſpites habens, neque nullos. Pindarus ode penultima olympiorum ſic Corinthum laudat.*

ἅμερον ἀστοῖς,
ξείνοισι δὲ θεράποντα γνώσομαι
τὰν ὀλβίαν κόρινθον.

Manſuetam, ac benignam ciuibus, hoſpitibus autem ſeruientem cognoſcam felicem Corinthum. CONSCRIPTI. *patres conſcripti centum erant, quos in Senatum acciuit Romulus. horum filij patritij. Liuius libro primo. de horum officio Cicero philippica ſeptima. eſt autem noſtri conſilij patres conſcripti in poſterum quamlongiſſime prouidere. iccirco in hac cuſtodia tanquam in ſpecula collocati ſumus, ut uacuum metu populum R. noſtra uigilia, et prouidentia redderemus. hæc Cicero. qui eos patres, et Sena-*

tores deſcribit, qui olim Romæ floruerunt, nunc Venetijs florent, quando hæc ſola urbs Romanæ reip. quoddam inſtar habet. IVDICIS. *Ariſtoteles libro quinto de moribus ad Nicomachum.* ὁ γὰρ δικαστὴς βούλεται εἶναι, οἷον δίκαιον ἔμψυχον, καὶ γὰρ ζητοῦσι δικαστὴν μέσον. *Iudex quaſi ius animatum eſſe debet: iudicem enim quærunt, qui medius ſit, ideſt æquus omnibus, & neutram in partem niſi iuſte propenſus.* IN BELLVM MISSI DVCIS. *ut non ſolum cædem hoſtium optet, ſed etiam det operam, ut ex ſuis, ſi fieri poſſit, neminem amittat: quod de Sylla refert Eutropius, qui bello Italico nullum ex ſuis deſiderauit: ne res præpropere gerat, ſed cunctetur, quod de Q. Fabio ſcribunt Liuius, & Plutarchus, & alij. item alia ſeruet innumerabilia, quæ Socraticus Xenophon in Cyro effinxit.* ILLE PROFECTO. *qui hæc omnia præclare tenet, cuique perſonæ ſcit tribuere conuenientia, ideſt* τὰ πρέποντα. *& ſic in inuentione mirificus erit.*

XXXXVIII.

Reſpicere exemplar uitæ, morumq; iubebo
Doctum imitatorem, & ueras hinc ducere uoces.
Interdum ſpecioſa locis, morataq; recte
Fabula nullius Veneris, ſine pondere, & arte
Valdius oblectat populum, meliusq; moratur,
Quàm uerſus inopes rerum, nugæq; canoræ.

Poeta, qui omnium officia nouit in philoſophia, quæ eſt de moribus, tanquam in quodam exemplari, in ſingulis perſonis propria officia explanet, quæ Horatius ipſe proxime perſecutus eſt. ſcit enim quid filio, quid fratri, hoſpiti, Senatori, Iudici, Imperatori conueniat. cuique igitur perſonæ quid reddendum ſit, quaſi quodam in exemplari uidebit, philoſophiæ præcepta recolens. EXEMPLAR VITAE, MORVMQVE. *quod ex philoſophia comprehenderit, ut docuimus, generatim, ſigillatim cuique perſonæ reddet. exemplar enim eſt Idæa, quæ, ut ait Plato in Parmenide, ſingularia omnia continet, & ab ijs ſeiuncta eſt. Ariſtoteles libro primo de cœlo, ubi quæritur, unum ne ſit cœlum, an ſecus ſe res habeat.* δόξειε γὰρ ἂν ὧδε σκοπουμένοις ἀδύνατον εἶναι, καὶ μόνον εἶναι αὐτόν. ἐν ἅπασι γὰρ καὶ τοῖς φύσει, καὶ τοῖς ἀπὸ τέχνης γεγενημένοις, καὶ συνεστῶσιν ἕτερον ἐστὶν αὐτή τε καθ᾽ αὑτὴν ἡ μορφὴ, καὶ μεμιγμένη μετὰ τῆς ὕλης. *ſic ratiocinantibus uidebitur fieri non poſſe, ut unus mundus ſit: in omnibus enim rebus & naturalibus, & artificioſis, aliud Idæa eſt, aliud ipſum corpus conflatum ex materia, & forma.* DOCTVM IMITATOREM. *doctum poetam. nam poeſis imitatio eſt. Ariſtoteles in poetice, cum omnes poeſeos ſpecies nominaſſet, ſic addidit,* πᾶσαι τυγχάνουσιν οὖσαι μιμήσεις τὸ σύνολον. *omnes ad ſummam hoc conſequuntur, ut ſint imitationes. poeta autem arte naturam, & ideam imitatur.* VERAS HINC DVCERE VOCES. *habebit poeta ante oculos idæam uerbi gratia Senatoris, cum Senatorem loquentem inducet, ei uoces dabit ex*

ideæ uitæ, & morum erutas, quæ ſint præclaræ, & graues; & Senatorem non effinget qualis uulgo in rep. eſſe ſolet, ſed qualis eſſe debet. ueras hic uoces, ideſt honeſtas exponimus. uerum enim pro honeſto ſumitur. Horatius libro primo epiſtolarum.

Metiri ſe quenque ſuo modulo, ac pede uerum eſt.

Libro ſecundo ad Atticum, epiſtola prima, quid uerius, quàm in iudicium uenire, qui ob rem iudicandam pecuniam acceperit? SPECIOSA LOCIS. plus inquit delectationis populo fabulæ afferunt, iocis, & facetijs refertæ, etiam ſi uerborum lumina non eluceant, quàm quæ uerbis illuſtribus abundant, et quaſi ſtellis inſignitæ ſunt, ſi nullum, uel leue argumentum habeant. nam populus re plus, quàm uerborum lenocinio delectatur. Acron locis, non iocis legit, ſic inquiens. Si opportune fuerint inductæ perſonæ, aut locis, aut argumentis, ut non ſit argumentum abſurdum. hæc ille. ego etiam locis libentius legerim, quia de argumentis è philoſophiæ fontibus hauriendis loquitur Horatius. Philoſophia autem locos nobis argumentorum, & rerum ſuppeditat, non iocos: grauis enim eſt, non iocoſa. Horatius libro primo epiſtolarum ad Mecœnatem ſcribens.

Nunc itaque & uerſus & cætera ludicra pono,

Quid uerum, atque decens, curo, & rogo, & omnis in hoc ſum.

MORATAQVE RECTE. quia dixerat, reſpicere exemplar uitæ, morumq; iubebo Doctum imitatorem. & ſane in tragœdia ſex requirit Ariſtoteles in poetice. ἀνάγκη οὖν πάσης τραγῳδίας μέρη εἶναι ἕξ, καθ' ἃ ποιά τίς ἐστιν ἡ τραγῳδία. ταῦτα δ' ἐστὶ μῦθος, ἤθη, καὶ λέξις, καὶ διάνοια, καὶ ὄψις, καὶ μελοποιΐα. neceſſe eſt, ut in omni tragœdia ſex partes exiſtant, quibus qualitatem tragœdia ſumit. eæ uero hæ ſunt, fabula, mores, elocutio, ſententia, apparatus, melodia. NVLLIVS VENERIS. ſine uenuſtate floridorum uerborum. quam Dionyſius in libro de compoſitione ſic expreſſit. τὸ δὲ περὶ τὰς λέξεις φιλότιμον, καὶ φιλόκαλον. circa dictiones ambitio, & elegantia quaſi quædam. MELIVSQVE MORATVR. melius detinet. nam populus res, quæ dicuntur, curat, rationem dicendi deſpicit. unde Cicero de Hortenſio in oratore ad Brutum. dicebat melius, quàm ſcripſit Hortenſius. ad Hortenſium tamen audiendum omnes undique confluebant; cum tamen in corporis decoro motu plus ſtudii, quàm in ipſa eloquentia poneret. Valerius Maximus libro octauo, cap. decimo. QVAM VERSVS INOPES RERVM. uerſus inopes rerum, & nugas canoras uocat eorum poemata, in quibus præter uerborum florem nihil reperias. nulla enim ſententia grauior, nullus philoſophiæ locus tractatur. qualia Chriſtophori Longolij ſcripta eſſe Laſcharis cenſebat, & dictitabat. at dixerit quiſpiam: eloquentia ſine ſapientia ſtare non poteſt. cui ego reſpondeo, hic ab Horatio non eloquentiam, ſed loquentiam damnari. nam loquentes ſunt, non eloquentes, qui ſine grauitate ſententiarum ſcribunt. pulchre Plinius libro quinto, epiſtola uigeſima. Iulius, inquit, Candidus non inuenuſte ſolet dicere, aliud eſſe eloquentiam, aliud loquentiam. nam eloquentia uix uni, aut alteri: iam non ſumus Antonii, ut

credamus nemini: hæc uero, quam Candidus loquentiam appellat, multis, atque etiam impudentiſſimo cuique maxime contingit. hæc Plinius. cum hoc noſſet M. Antonius, populum plus delectari ſententijs, quàm uerbis; dicere ſolebat, oportere ſe in iudicia nihil afferre, præter fidem, atque ingenium. auctor Cicero oratione I. contra Verrem.

XXXXIX.

Graiis ingenium, graiis dedit ore rotundo
Muſa loqui, præter laudem nullius auaris.
Romani pueri longis rationibus aſſem
Diſcunt in partes centum diducere. dicat
Filius Albini, ſi de quincunce remota eſt
Vncia, quid ſuperat? poteras dixiſſe, triens. en
Rem poteris ſeruare tuam? redit uncia, quid fit?
Semis. ad hæc animos ærugo, & cura peculi
Cum ſemel imbuerit, ſperamus carmina fingi
Poſſe linenda cedro, & leui ſeruanda cupreſſo?

Græcos laudat, qui ſapientiam ab eloquentia non diſiunxerunt, ſed utranque complexi ſunt. mox in Romanos inuehitur, qui propter auaritiam liberos ſuos non in præclariſſimis literarum ſtudiis, ſed in arithmetica, & mercatura exercent. GRAIIS INGENIVM. *Græci ſemper diſciplinis floruerunt, ante hos tamen Aegyptii. à quibus Pythagoras philoſophiam accepit, quam primus in Græciam inuexit. Iſocrates in Buſiride,* ὃς ἀφικόμενος εἰς αἴγυπτον, καὶ μαθητὴς ἐκείνων γενόμενος τήν τε ἄλλην φιλοσοφίαν πρῶτος εἰς τοὺς ἕλληνας ἐκόμισε. *Græci quidem ingenio, & literis, Romani armis excelluerunt. Cicero enim libro primo quæſtionum Tuſculananarum, doctrin a, inquit, Græcia nos, & omni literarum genere ſuperabat, in quo erat facile uincere non repugnantes. nam cum apud Græcos antiquiſſimum è doctis ſit genus poetarum, ſiquidem Homerus fuit, & Heſiodus ante Romam conditam, Archilochus regnante Romulo, ſerius poeticam nos accepimus. & quæ ſequuntur. nunc etiam Græci aliquot doctiſſimi uiri uiuunt, qui Horatiana hac laude digniſſimi ſunt, è quibus ſunt Georgius Comes Corinthius, & Franciſcus Portus, quorum alter Venetiis, alter Ferrariæ plurimum rem literariam prouehunt.* ORE ROTVNDO. *eloquentia perfecta. tractum eſt à forma ſphærica, & circulari, quæ perfecta eſt. Cicero libro ſecundo de natura deorum ſic. cumq; duæ formæ præſtantes ſint, ex ſolidis globus; ſic enim* σφαίρας *interpretari placet; ex planis autem circulus, aut orbis, qui* κύκλος *græce dicitur: his duabus formis contingit ſolis, ut omnes earum partes ſint inter ſe ſimillimæ, à medioq; tantum abſit extremum, quantum idem à ſummo. idem in libro de uniuerſitate de Deo, & forma Mundi loquens: formam autem, & maxime ſibi cognatam, & decoram dedit: à quo enim animante omnes reliquos contineri uellet animantes, hunc ea forma figurauit, qua una omnes reliquæ formæ concluduntur, & globoſum eſt*

ſum eſt fabricatus. Ariſtoteles etiam libro primo de cœlo, ubi de circulari motu cœli diſputat, ſic ait. ἀλλὰ μὴν καὶ πρώτην γε ἀναγκαῖον εἶναι τὴν τοιαύτην φοράν. τὸ γὰρ τέλειον πρότερον τῇ φύσει τοῦ ἀτελοῦς. ὁ δὲ κύκλος τῶν τελείων. Veruntamen hanc, ut ita dicam, lationem primam eſſe neceſſe eſt. nam, perfectum ut imperfecto prius ſit, natura poſtulat. circulus autem ex perfectis formis eſt. hinc igitur Horatius rotundam eloquentiam Græcorum eſſe dixit. ſic etiam Cicero in oratore ad Brutum loquutus eſt. Nam cum conciſus ei Thraſymachus minutis numeris uideretur, et Gorgias, qui tamen primi traduntur arte quadam uerba iunxiſſe; Thucydides autem præfractior, nec ſatis, ut ita dicam, rotundus; primus inſtituit dilatare uerbis, & mollioribus numeris explere ſententias. PRAETER LAVDEM NVLLIVS AVARIS. cupidiſſimis ita laudis ſolius, ut eius auari uideantur. honeſta laus eſt. licet enim nobis eſſe laudis, & gloriæ cupidis. Pindarus in Iſthmiis, ode quarta.

εἴ τις εὖ πάσχων λόγον ἐσθλὸν ἀκούῃ,
μὴ μάτευε Ζεὺς γενέσθαι.

Si quis multis officiis ornatus bene audias, et præclare, ne Iuppiter eſſe cupias. Ob ſolam laudem, qua illum Homerus extulerat, Achillem fortunatum eſſe putauit Alexander, cum in Sigæum ueniſſet. Cicero pro Archia. non igitur, ut quidam deblatterant, Græcos hic Horatius tacite ut ambitioſos carpit. ROMANI PVERI. Romanorum inſtitutum damnat, apud quos pueri numeris operā nauabant, non literis politioribus, et aſſem in ſuas uncias diuidere uarie diſcebant. ſic lib. I. epiſt. ad Mecœnatem ſcribens Horatius.

O ciues ciues quærenda pecunia primum eſt,
Virtus poſt numos. hæc Ianus ſummus ab imo
Perdocet, hæc recinunt iuuenes dictata, ſenesq́;,
Læuo ſuſpenſi loculos, tabulamq́; lacerto.

LONGIS RATIONIBVS. minutis, ideo longis, non ſcilicet ratiocinationi ſimilibus, qua breuiter Hortenſius argumenta in certa capita diſtribuebat. Cicero in diuinatione ſic. quid cum accuſationis ſuæ membra diuidere cœperit, et in digitis ſuis ſingulas partes cauſæ conſtituere? Quintilianus libro quarto, cap. ultimo. diuiſionem Hortenſii in digitos deductam uocat. ASSEM IN CENTVM PARTES. in plurimas, & minutiſſimas. numerus pro numero. de aſſe iam dicemus. FILIVS ALBINI. Albinus Romæ erat numularius. numularij autem in uico Iani medij tabernas, & menſas habebant. Cicero Philippica ſexta ſic. L. Antonio Iani medij patrono. ita ne? Ianus medius in L. Antonij clientela ſit? quis unquam in illo Iano inuentus eſt, qui L. Antonio mille numum ferret expenſum? Albini male audiebant ob auaritiam Romæ. Florus libro tertio, ubi de bello Iugurthino, ſic ait. igitur ſequens ultio mandatur Albino. ſed huius quoque, proh dedecus, ita corrupit exercitum, ut uoluntaria noſtrorum fuga uinceret Numida, caſtrisq́; potiretur. SI DE QVINCVNCE REMOTA EST VNCIA. quincunx quinque uncias ualet, triens quatuor. ſi quis demit unciam à quincunce, remanet triens: ſemis ualet

uncias ſex. ſi uncia redit quincunci, ideſt accedit, ex quincunce fiet ſemis. Theophilus *libro ſecundo inſtitutionum, capite de hæredibus inſtituendis, ſic ait de aſſe, eiusq; partibus. Hæreditas plerunque in duodecim diuiditur uncias, & uniuerſa hæc hæreditas as appellatur, habetq; partes in ſeſe: quæ per propria nomina uſque ad aſſem appellantur. ſunt autem hæ. uncia duodecima pars hæreditatis: ſextans ideſt duæ unciæ, ſexta pars: quadrans quarta pars, hoc eſt unciæ tres: triens tertia, quæ uncias quatuor efficit: quincunx tertia pars, & duodecima, hoc eſt quinque unciæ: ſemis dimidia, hoc eſt unciæ ſex: ſeptunx dimidia cum duodecima, hoc eſt ſeptem unciæ: bes duæ partes è tribus, græce δίμοιρον, ſiue octo unciæ: dodrans duæ partes è tribus, cum duodecima; id ualet uncias nouem: dextans duæ partes è tribus cum ſexta, ideſt unciæ decem: deunx duæ partes è tribus cum quarta, hoc eſt unciæ undecim: as unciæ duodecim. hæc* Theophilus. Vlpianus *etiam iuriſconſultus libro uigeſimo octauo* Digeſtorum, *titulo de hæredibus inſtituendis, lege decima tertia ſic inquit. paterfamilias diſtribuere hæreditatem in tot partes poteſt, quot uoluerit, ſed ſolennis aſſis diſtributio in duodecim uncias fit.* TRIENS. *quatuor unciæ, & tertia pars aſſis.* Cicero *libro ſeptimo ad* Atticum, *epiſtola octaua,* Dolabellam *uideo* Liuiæ *teſtamento cum duobus cohæredibus eſſe in triente, ſed iuberi mutare nomen.* EN. REM POTERIS SERVARE TVAM. *uerba patris, uel populi ſunt probantis pueri reſponſum. in codice illuſtriſſimi* Federici Cornelii *non* En, *ſed ohe legimus: quæ uox eſt ſtupentis populi, uel fortaſſe etiam irridentis* Horatii. *qui in numeris ſubducendis tam acutus eſt, inquit, rem familiarem recte tuebitur.* PECVLI. *opum. quid ſit peculium,* Vlpianus *iuriſconſultus libro decimo quinto* Digeſtorum, *titulo primo, lege quinta ſic docuit. Peculium dictum eſt, quaſi pugilla pecunia, ſiue pugillum patrimonium. peculium autem* Tubero *quidem ſic definiuit, ut* Celſus *libro ſexto* Digeſtorum *refert, quod ſeruus domini permiſſu ſeparatum à rationibus dominicis habet, deducto inde, ſi quid domino debetur. fecit mentionem peculii* Horatius *artificioſe, cum de parco homine loqueretur. nam peculium parſimonia paratur, ut in lege trigeſima nona* Florentinus *iuriſconſultus his uerbis annotauit.* Peculium *& ex eo conſiſtit, quod parſimonia ſua quis parauit, uel officio meruit à quolibet ſibi donari: idq; uelut proprium patrimonium ſeruum ſuum habere quis uoluit.* IMBVERIT. *labefactarit. libro primo epiſtolarum,* Quo *ſemel eſt imbuta recens, ſeruabit odorem* Teſta *diu.* FINGI. *ſcribi. expreſſit uerbum græcum* πλάττειν, *quod & fingi ſignificat, & fieri. & ab eo poetæ dicuntur.* LINENDA CEDRO. *cedrus tineis non corrumpitur. ſcribit* Plinius *libro decimo tertio, cap. decimo tertio, libros* Numæ *in arca repertos, quos anni* DXXXV. *non corroſerant. cuius rei rationem reddens & libros, inquit, cedratos, propterea arbitrari eos tineas non tetigiſſe.* LEVI SERVANDA CVPRESSO. *in beneolenti arbore. alioquin cupreſſus infelix arbor eſt.* M. Varro *libro de etymologia ſic inquit.* Cupreſſi *mortuorum domibus ponebantur, ideo, quia huius generis arbor exciſa non renaſcitur, ſicut ex mortuo nihil iam eſt ſperandum. quam ob cau*

ſam in tutela Ditis patris eſſe putatur. Leuem cupreſſum uocauit priore ſyllaba longa, ideſt tangentibus non aſperam, ut Virgilius. Tum leues ocreas electro, auroq; recocto, etc.

L.

Aut prodeſſe uolunt, aut delectare poetæ,
Aut ſimul & iucunda, & idonea dicere uitæ.
Quicquid præcipies, eſto breuis, ut cito dicta
Percipiant animi dociles, teneantq; fideles.
Omne ſuperuacuum pleno de pectore manat.
Ficta uoluptatis cauſa ſint proxima ueris,
Nec, quodcunque uolet, poſcat ſibi fabula credi,
Neu pranſæ Lamiæ uiuum puerum extrahat aluo.
Centuriæ ſeniorum agitant expertia frugis,
Celſi prætereunt auſtera poemata Rhamnes.
Omne tulit punctum qui miſcuit utile dulci,
Lectorem delectando, pariterq; monendo.
Hic meret æra liber Soſiis, hic & mare tranſit,
Et longum noto ſcriptori prorogat æuum.

Varia hic præcepta ſunt de fine poetarum, ut iuuent, uel delectent, uel utrunque præſtent, ut breues in præcipiendo ſint, ut ueriſimilia fingant, non incredibilia proрſus; ut poemata utilitate, & delectatione temperent. ſic enim fore librum immortalem ſperare poſſunt. PRODESSE. *proſunt poetæ uariis modis, ſed etiam fabularum allegoria, quibus, quid optimum in uita ſit, prudenter edocent. unde Iſocrates in oratione ad Nicoclem de poetis loquens ſic inquit.* δεῖ τοὺς βουλομένους ἢ ποιεῖν, ἢ γράφειν τι κεχαρισμένον τοῖς πολλοῖς μὴ τοὺς ὠφελιμωτάτους τῶν λόγων ζητεῖν, ἀλλὰ τοὺς μυθωδεστάτους: *qui, quod multis perplaceat, ſcribere, uel pingere aliquid uolunt, eos oportet non eorum ſcripta, qui oratione utiliſsimi ſint, perquirere, ſed eorum potius, qui fabulis ſint referti. moribus etiam nos ad officium poetæ boni inflammant. Proclus in quæſtionibus poeticis,* ἀπὸ τῶν ἠθικῶν λαμβάνων τὰ ἐνθύμημα, *&c. cum loqueretur de poeta Platonico.* VOLVNT. *debent. uide quid ſupra annorauimus, ibi, Verſibus exponi tragicis res comica non uult.* DELECTARE. *& reuera poetæ magis uoluptatem, quàm res ipſas ſequuntur. quare differre eos ab oratoribus, et quia liberius noua uerba fingunt, ſcribit Cicero in oratore ad Brutum, his uerbis. ego autem, etiam ſi quorundam grandis, & ornata uox eſt poetarum, tamen in ea cum licentiam ſtatuo maiorem eſſe, quàm in nobis faciendorum, iungendorumq; uerborum, tum etiam nonnullorum uoluptati uocibus magis, quàm rebus inſeruiunt. libro ſecundo quæſtionum Tuſculanarum, de hac ipſa re clarius ſic inquit. ita ſunt deinde dulces, ut non legantur modo, ſed etiam ediſcantur. ſic ad malam domeſticam diſciplinam, uitamq; umbratilem, & delicatam cum acceſſerunt etiam poetæ, neruos omnes uirtutis elidunt.*

recte igitur à Platone educuntur ex ea ciuitate, quam finxit ille, cum mores optimos, et optimum reip. ſtatum exquireret. AVT SIMVL. *uel utrunque præſtent, et iucundum, ideſt delectationem, & idoneum uitæ, ideſt quod utile eſt. particula,* Aut, *hic diſiungit, non copulat. nam copulat apud Ariſtotelem libro primo in prioribus Analyticis, ubi ſumitur pro,* Et, πρότασις ἐστὶ λόγος καταφατικὸς, ἢ ἀποφατικὸς τινὸς κατά τινος. *propoſitio eſt oratio affirmans, uel negans aliquid de aliquo. ubi Philoponus exponit* ἢ *pro* καὶ. *talis Homerus eſt, qualem hic ſummum poetam Horatius deſcribit. nam in ſympoſio Xenophontis hæc uerba leguntur.* ὁ γὰρ πατὴρ ἐπιμελούμενος, ὅπως ἀνὴρ ἀγαθὸς γενοίμην, ἠνάγκασε με ἅπαντα τὰ ὁμήρου ἔπη μαθεῖν. *pater, cum diligentiam adhiberet, ut in uirum bonum euaderem, me, ut totum Homerum ediſcerem, coegit. tales & alii. quorum nota eſt præſtantia.* QVICQVID PRAECIPIES, ESTO BREVIS. *breuitatem commendat in præcipiendo, & ſententiis, non in eloquendo. in eloquentia enim uerborum theſauri explicandi ſunt. unde Zeno, ut eſt in oratore ad Brutum, compreſſis digitis dialecticen, explicatis rhetoricen ſignificauit.* VT CITO DICTA. *ut dociles homines ingenio cito, quid dictum ſit, comprehendant. dociles autem ſunt, qui cito intelligunt, ut Theopompus, quem freni egere aiebat Iſocrates, Ephorum uero tardum calcaribus. auctor M. Tullius libro tertio de oratore. quòd Ariſtotelem de Theophraſto, & Calliſthene pronunciaſſe, Laertius ſcribit libro quinto in uita Theophraſti.* ὡς τῷ μὲν χαλινοῦ δέοι, τῷ δὲ κέντρου. *in Theophraſto comprimendo opus eſſe freno, in excitando Calliſthene calcari.* TENEANTQVE FIDELES. *pauca autem melius memoria retinentur, quæ non præſentium, ſed abſentium eſt. Ariſtoteles in libro de memoria, & reminiſcentia,* ἢ ἄλλου, οἷον εἰκὼν καὶ μνημόνευμα. *alterius rei eſt, ut imago, et monumentum: neque enim omnes Themiſtocli pares ſumus, qui artem ſibi præmonſtrari optabat, qua multarum rerum obliuiſceretur, quæ ſibi animo excidere non poterant. Cicero libro tertio de oratore, libro ſecundo de finibus.* OMNE SVPERVACVVM. *quicquid ſuperuacuum eſt, & nimis amplum, manat, effluitq; è pectore tanquam aqua è uaſe pleno. quibuſdam etiam quæ non ſunt ſuperuacua. Cicero in Bruto de C. Curione ſic ait. memoria autem ita fuit nulla, ut aliquoties, tria cum propoſuiſſet, aut quartum adderet, aut tertium quæreret. qui in iudicio priuato uel maximo, cum ego pro Titinia Cottæ peroraſſem, ille contra me pro Ser. Næuio diceret, ſubito totam cauſam oblitus eſt, idq; ueneficiis, & cantionibus Titiniæ factum eſſe dicebat. breuis igitur ſit poeta in præcipiendo.* FICTA VOLVPTATIS CAVSA. *quæ fingis, inquit, ut delectes, ſint proxima ueris, ideſt admodum uériſimilia: neque enim ſtulte fingendum eſt, & licentius. Ariſtoteles in poetice.* οὐ τὸ τὰ γενόμενα λέγειν, τοῦτο ποιητοῦ ἔργον ἐστὶν, ἀλλ᾽ οἷα ἂν γένοιτο, καὶ τὰ δυνατὰ κατὰ τὸ εἰκὸς, ἢ τὸ ἀναγκαῖον. *non eſt poetæ officium res geſtas narrare, ſed quales fieri oportet, & quæ fieri poſſunt per uériſimile, & per neceſſarium. Horatius uériſimile tantum, Ariſtoteles etiam neceſſarium poetis propoſuit. at melius ſenſiſſe uidetur hic noſter. nam*

tantum abeſt, ut poetæ neceſſarium exprimant, ut ea aliquando, quæ uериſimilia etiam non ſunt, comminiſci uideantur. Franciſcus Robortellus *quæſtionem hanc excitat in ſuis commentarijs, quos in poeticen Ariſtotelis edidit.* Homerus, *cæteriq; poetæ deos ambroſia ueſci aiunt, nectar imbibere, uulnerari, ut* Venerem *à* Diomede, *patere uiam ad inferos uiuis adhuc hominibus, eſſe* Cyclopes, *eſſe* Sirenes, *nebulas loqui, ut apud* Ariſtophanem, *mutari homines in feras* Circeio *poculo. hæc uero non eſſe uеriſimilia quis non uidet? reſpondet* Robortellus, *poetas aut in rebus ſecundum naturam mentiri, quod quilibet poteſt efficere, modo ſeruet uеriſimile, & neceſſarium; aut præter naturam, duplici ratione, aut in rebus, quas hominum opinio comprobarit, aut quas nunquam antea audiuerimus. deos uulneribus affici, &c. uulgus iam opinatur.* Cicero *libro primo quæſtionum* Tuſculanarum Homerum *accuſat, qui humana ad* Deos *tranſtulit, mallem, inquit, diuina ad nos. recte uidetur* Robortellus. *nam ut* Ariſtoteles *libro primo* Topicorum *ſcriptum reliquit,* ἔνδοξα τὰ δοκοῦντα πᾶσιν, ἢ τοῖς πλείστοις, ἢ τοῖς σοφοῖς, καὶ τούτοις ἢ πᾶσιν, ἢ τοῖς πλείστοις, ἢ τοῖς μάλιστα γνωρίμοις, καὶ ἐνδόξοις. *probabilia ſunt, quæ omnibus, uel pleriſque, uel ſapientibus uidentur, & his quidem uel omnibus, uel pleriſque, uel maxime illuſtribus, & probatis.* NEC QVODCVNQVE VOLET. *fabula, inquit, non poſcat, & cupiat ſibi credi ea omnia, quæ ipſa uolet: prudentes enim nunquam induci in eam ſententiam poterunt, ut temere fictis adhibendam eſſe fidem arbitrentur. ſic* Cicero *oratione ſeptima contra* Verrem: *nunc cum uiuum iſtum neſcio quem produces, tamen ne id credi uoles?* NEV PRANSAE LAMIAE. *non eſt fingendum, puerum aluo* Lamiæ *extrahi, quem illa deuoraſſet. nam frigidum eſſet commentum.* Lamias *eſſe ſtryges interpretatur* Alciatus *libro octauo, cap. uigeſimo ſecundo in ſuis* Parergis, *ubi hunc etiam ſibi uerſum* Horatij *enodandum arripuit, ſed hiſtoriam ex* Diodoro *non adducit, qua ſola locus hic* Horatij *plenius explicari, atque illuſtrari poteſt.* Diodorus *enim libro uigeſimo hiſtoriarum ſic inquit de* Lamia. ἄντρον ἦν εὐμέγεθες κιττῷ, καὶ σμίλακι συνηρεφὲς, ἐν ᾧ μυθολογοῦσι γεγονέναι βασίλισσαν λάμιαν, τῷ κάλλει διαφέρουσαν: διὰ δὲ τὴν τῆς ψυχῆς ἀγριότητα διατετυπῶσθαι φασὶν τὴν ὄψιν αὐτῆς τὸν μετὰ ταῦτα χρόνον θηριώδη. τῶν γὰρ γινομένων αὐτῇ παίδων ἁπάντων τελευτώντων βαρυθυμοῦσαν ἐπὶ τῷ πάθει, καὶ φθονοῦσαν ταῖς τῶν ἄλλων γυναικῶν εὐτεκνίαις, κελεύειν ἐκ τῶν ἀγκαλῶν ἐξαρπάζεσθαι τὰ βρέφη, καὶ παραχρῆμα ἀποκτείνειν: διὸ καὶ καθ' ἡμᾶς μέχρι τοῦ νῦν βίου παρὰ τοῖς νηπίοις διαμένειν τὴν περὶ τῆς γυναικὸς ταύτης φήμην, καὶ φοβερωτάτην αὐτοῖς εἶναι τὴν ταύτης προσηγορίαν. *antrum immane erat, hedera, & ſmilace tectum, in quo reginam* Lamiam *natam eſſe fabulantur, forma excellentem: ſed propter animi feritatem, ferinum eius uultum effinxerunt. nam cum obitu natorum omnium uehementius eſſet indignata, & aliarum mulierum fœtibus inuideret, è complexibus matrum infantes eripi, & contrucidari ſtatim imperauit. quare noſtra etiam ætate, huius mulieris fama pueris, nomenq; formidoloſum eſt, eiuſq; mentio maxime eos metu conficit, ac perculſos terret.* CENTVRIAE SENIORVM. *ex*

δὲ τὴν ἰσοψηφίαν ἀπέλυσεν ἄν, ὥσπερ ὁ νόμος ἠξίου. cum una, & uiginti tunc tribus eſſent, quibus ſuffragiorum ius permitteretur, Martius nouem habuit, quæ illum abſoluebant. quare ſi duæ adhuc tribus illi acceſſiſſent, propter parem ſuffragiorum numerum abſolutus fuiſſet, quemadmodum lex poſtulabat. Cælius epiſtola ſecunda libri octaua familiarium, ſenſum Horatii de omni puncto ſic expreſſit. certe inquam abſolutus eſt, me præſente pronunciatum eſt, & quidem omnibus ordinibus, ſed & ſingulis in unoquoque ordine ſententijs. HIC MERET AERA LIBER SOSIIS. hic liber, qui lectorem & delectat, & iuuat, dignus eſt, qui ematur. Soſiæ librarij ſunt, & bibliopolæ. in epiſtola ad librum ſuum.

Vertumnum, Ianumq; liber ſpectare uideris,
Scilicet ut proſtes Soſiorum pumice mundus.

Meret æra, quia uendendus iure optimo eſt, non ſpernitur. Plato tres Pytholai Pythagorici libros decem millibus denarium mercatus eſt. Ariſtoteles paucos libros Speuſippi tribus talentis Atticis emit. Gellius libro tertio, cap. decimo ſeptimo. uel meret, ideſt comparat. ET MARE TRANSIT. ad exteras nationes legendus perfertur, Italia exit, quæ Adriatico, & Tyrrheno mari cingitur. ſic alibi proficiſcentes ex Italia innuit Horatius, libro primo epiſtolarum, ad Bullatium ſcribens, Cœlum, non animum mutant, qui trans mare currunt. & Cicero in oratore ad Brutum, ſic. quid enim poſſem? cum abfuiſſem adoleſcens, & horum ſtudiorum cauſa mare tranſiſſem? &c. quibus uerbis ea tempora indicat, quibus Rhodum, Athenasq; ſtudiorum cauſa profectus eſt. at dixerit quiſpiam: latina lingua Italiæ finibus incluſa erat, ut pro Archia innuit Cicero. quid igitur attinet latinorum poetarum libros mare tranſire, & ad exteras nationes perferri, à quibus non intelligantur? reſponde, ciues Romanos, ut publicanos, in prouincijs fuiſſe diſperſos. Cicero pro lege Manilia. y latine ſciebant, Barbari etiam ipſi latinam linguam diſcebant, unde Iugurtha Marium in acie cecidiſſe latine exclamauit, ut Romanis terrorem incuteret. auctor Salluſtius. quid de Siculis, non'ne ita ſcribit Cicero in diuinatione contra Cæcilium? in quo ſi te multum natura adiuuaret, ſi optimis à pueritia diſciplinis, atque artibus ſtuduiſſes, & in his elaboraſſes, ſi literas Græcas Athenis, non Lilybæi, latinas Romæ, non in Sicilia didiciſſes, tamen eſſet magnum. & quæ ſequuntur. Valerius Maximus libro ſecundo, capite primo, ubi de Eumene rege Aſiæ mentio eſt, quæſtionem hanc prorſus diſſoluet: eius enim hæc uerba ſunt. magiſtratus uero priſci quantopere ſuam, populiq; Romani maieſtatem retinentes ſe geſſerint, hinc cognoſci poteſt, quòd inter cætera obtinendæ grauitatis indicia, illud quoque magna cum perſeuerantia cuſtodiebant, ne Græcis unquam niſi latine reſponſa darent. quinetiam, ipſa linguæ uolubilitate, qua plurimum ualent, excuſſa, per interpretem loqui cogebant, non in urbe tantum noſtra, ſed etiam in Græcia, & Aſia, quo latinæ uocis honos per omnes gentes uenerabilior diffunderetur. PROROGAT AEVVM. quia mortui poetæ præſtantes adhuc florente fama uiuunt. ſic libro ſecundo odarum. Viuet extento Proculeius æuo. Xenophon in

libro de uenatione, ἐτελεύτησαν. ἀλλ' οἱ ἔπαινοι αὐτῶν μεγάλοι ἐγένοντο. mortui ſunt, ſed eorum laudes nunc claruerunt.

LI.

Sunt delicta tamen, quibus ignouiſſe uelimus.
Nam neque chorda ſonum reddit, quem uult manus, & mens,
Poſcentiq; grauem perſæpe remittit acutum:
Nec ſemper feriet, quodcunque minabitur arcus.
Verum ubi plura nitent in carmine, non ego paucis
Offendar maculis, quas aut incuria fudit,
Aut humana parum cauit natura. quid ergo?
Vt ſcriptor ſi peccat idem librarius uſque,
Quamuis eſt monitus, uenia caret, & citharœdus
Ridetur, chorda qui ſemper oberrat eadem:
Sic mihi, qui multum ceſſat, fit Chærilus ille,
Quem bis, terq; bonum cum riſu miror, & idem
Indignor. quandoque bonus dormitat Homerus.
Verum opere in longo fas eſt obrepere ſomnum.

Quia leges hactenus quamplurimas, & præcepta condendi poematis Horatius explicuit, ne quem rei magnitudo deterreret, cum ſe aliquando in errorem incurſurum eſſe intelligeret, hic rem longe planiorem reddit. ait enim ſe non id expetere, nec nos tam ſeueris legibus eſſe aſtrictos, ut nunquam liceat errare: ei tamen poetæ ignoſci, qui cum ingenioſe, & præclare multa ſcripſerit, aliquas interdum maculas ſcriptis conſperſerit: homines enim ſumus: quare, aliquando ut peccemus, neceſſe eſt. eum uero poetam omni uenia indignum cenſet, qui crebris erroribus refertus ſit, ac multum ceſſet, ut perexiguus in eo nitor eluceat, at delicta ſint pene innumerabilia. SVNT DELICTA TAMEN. *ſunt, inquit, quædam poetarum errata, quibus uenia condonanda eſt. Ariſtoteles quidem in poetice duplex poetarum erratum eſſe ſtatuit, alterum per ſe, alterum per accidens, per ſe, cum in ratione poetica peccatur, per accidens, cum in alia diſciplina, ut in geographia, in aſtrologia poetæ hallucinantur. priorem errorem grauius, poſteriorem leuius feremus.* αὐτῆς δὲ τῆς ποιητικῆς διττὴ ἡ ἁμαρτία, ἡ μὲν γὰρ καθ' αὑτήν, ἡ δὲ κατὰ συμβεβηκός. ἡ μὲν γὰρ προείλετο μιμήσασθαι ἀδυναμίαν, αὐτῆς ἡ ἁμαρτία: ἡ δὲ τὸ προελέσθαι μὴ ὀρθῶς, κατὰ συμβεβηκός. ἀλλὰ τὸν ἵππον ἄμφω τὰ δεξιὰ προβεβληκότα, ἢ τὸ καθ' ἑκάστην τέχνην ἁμάρτημα, οἷον τὸ κατ' ἰατρικήν, *&c. poetices uero ipſius duplex peccatum eſt, alterum per ſe, alterum per accidens. itaque quod ad imitandum non imitabile ſibi propoſuerit, per ſe huius peccatum erit: proponere uero non recte, per accidens. quemadmodum utrunque dextrum latus equum promouentem, aut ſecundum unamquanque artem peccatum, uerbi gratia ſecundum medicinam. Lucanus igitur, qui Timauum*

amnem

amnem in agro Patauino eſſe putauit, errorem admiſit per accidens. eſt enim Timauus in agro Aquileienſi, ut nos contra Blondum probauimus copioſe in Parergis libro ſecundo, cap. octauo. uerſus Lucani ſunt,

Aponus terris ubi fumifer exit,
Atque Antenorei diſpergitur unda Timaui.

Virgilii etiam error eſt per accidens, qui ceruos in Africa ab Aenea confixos eſſe facit, cum in Africa nulli cerui oriantur: hæc enim non poetices artis ſunt, ſed geographiæ. at uero Catullus per ſe deliquit, atque errauit. qui cum epithalamium Thetidis & Pelei deſcribendum ſibi propoſuiſſet, quaſi quodam uento aliò raptus eſt, & puluinar, Ariadnæq; fabulam, à propoſito digreſſus, multis uerbis perſecutus eſt. Iam igitur, quo modo Horatius, atque Ariſtoteles de poetarum erroribus ſententiam tulerint, ex his, quæ adduximus, perſpicuum eſt. NAM NEQVE CHORDA. *muſici etiam errant, cum chorda non reddit concentum, quem manus, uoluntasq; expetit. Boetius libro primo de muſica, antiquam harmoniam ſeptem chordis conſtitiſſe, ſcribit. & Plutarchus in libro item de muſica eſt auctor, punitum ab Argiuis fuiſſe, qui pluribus, quàm ſeptem chordis uti cœpit.* NEC SEMPER FERIET. *nec arcus ſemper ferit, quod minatur, ideſt non ſemper ſcopum attingit, in quem ictum dirigit. Lucianus in Nigrino præclare hanc ſententiam expreſſit.* οὐ μὴν πάντες εὐστόχα τοξεύουσιν. *non omnes ita ſagittam mittunt, ut ſcopum feriant. Suetonius in Domitiano capite decimo nono ſic inquit. ſagittarum uel præcipuo ſtudio tenebatur. poſt paulo. atque etiam ex induſtria ita quarundam ferarum capita figentem, ut duobus ictibus quaſi cornua effingeret, nonnunquam in pueri procul ſtantis, præbentiſq; pro ſcopulo diſpaſſam dextræ manus palmam ſagittas tanta arte direxit, ut omnes per interualla digitorum innocue euaderent.* VERVM VBI. *ſi, inquit, paucas inter res multas, recte ſcriptas, maculas offendero, non iccirco totum uolumen reijciam. nam pauci errores multarum rerum artificio, & nitore compenſantur.* PLVRA NITENT. *plures ſunt uirtutes poematis, quàm uitia. nitent, dixit. nam uirtutes ſcriptorum quaſi quædam lumina elucent. Quintilianus libro octauo ſic. non ſolum fortibus, ſed etiam fulgentibus armis pugnandum eſt. Cicero in oratore ad Brutum, de Demetrio. tum illuſtrant eam quaſi ſtellæ quædam translata uerba, atque immutata.* INCVRIA FVDIT. *negligentia induxit. Socrates in ſophiſta Platonis hanc cauendam ſic monuit.* σκεπτέον, καὶ οὐ προετέον οὕτως ἀναιδῶς μέγαν τε, καὶ σεμνὸν λόγον. *conſiderandum eſt, & magna, grauiſq; quæſtio non eſt tam temere, timideq; prodenda. non loquitur hic Horatius de incuria illa, de qua Cicero his uerbis in oratore ad Brutum. ſed quædam etiam negligentia eſt diligens. nam ut mulieres eſſe dicuntur nonnullæ inornatæ, quas id ipſum deceat: ſic hæc ſubtilis oratio, etiam incompta delectat. Horatius de uitioſa incuria, Cicero de laudabili agit.* AVT HVMANA PARVM CAVIT NATVRA. *non ego ijs delictis offendar, quæ natura humana non potuit cauere: homines enim ſumus, quare errata omnia uitare non poſſumus.*

duobus modis decipimur, quos Ariſtoteles libro ſeptimo Ethicorum his uerbis comprehendit. διοίσει τὸ ἔχοντα μὲν ἐπιστήμην, μὴ θεωροῦντα δὲ: καὶ τὸ θεωροῦντα πράττειν, ἃ μὴ δεῖ πράττειν. differt, ſi quis rem probe teneat, at non animum aduertat: & ſi animum quidem aduertat, ea uero efficiat, quæ effici non debent. unde Demoſthenes in oratione in Leptinem ſicuti Deum admiratur Cononem Athenienſem, qui ex omnibus Imperatoribus ſolus nihil unquam bello amiſit. μόνος τῶν πάντων στρατηγῶν οὐ πόλιν, οὐ φρούριον, οὐ ναῦν, οὐ στρατιώτην ἀπώλεσεν οὐδένα ἡγούμενος ὑμῶν. ex omnibus Impp. ſolus non urbem, non præſidium, non nauem, non militem ullum, cum ueſter eſſet Imperator, amiſit. QVID ERGO? quid dicendum? ſe ipſum interrogat Horatius, mox ipſe reſponſum ſubijcit. uide Quintilianum libro nono, cap. de figuris ſententiarum. SCRIPTOR LIBRARIVS. more Socratis per inductionem probat, eos eſſe reprehenſione dignos, qui ſæpius, non qui raro peccant. & primum librarii ſcriptoris exemplo utitur, qui ſi ſemper in eundem errorem incidit, æqua ſe excuſatione tueri non poterit: eum autem intelligit, qui à patrono dictata ſcribebat. Cicero libro primo de oratore. tum Sulpicius, ò diem Cotta nobis, inquit, optatum: quod enim neque precibus unquam, nec inſidiando, nec ſpeculando aſſequi potui, ut, quid Craſſus ageret meditandi, aut dicendi cauſa, non modo uidere mihi, ſed ex eius ſcriptore, & lectore Deiphylo ſuſpicari liceret, id ſpero nos eſſe adeptos. his uerbis Deiphylus ſcriptor, & lector Craſſi dicitur. erant enim ſerui etiam lectores, anagnoſtæ. lege Ciceronis epiſtolam ad Vatinium libro quinto familiarium. quem ſcriptorem Cicero, & Horatius, eum amanuenſem Suetonius in Tito, capite tertio, his uerbis nominauit. è pluribus comperi, notis quoque excipere uelociſſime ſolitum, cum amanuenſibus ſuis per ludum iocumq; certantem; imitari chirographa, quæcunque uidiſſet, ac profiteri ſæpe ſe maximum falſarium eſſe potuiſſe. dicti autem, ut opinor, amanuenſes, quòd manu, ideſt ſcribendo patronis præſto eſſent, ut alij erant à poculis, a ſecretis, &c. VENIA CARET. quia monitus, idem tamen adhuc peccat, ideſt in eodem ſcriptionis errore uerſatur. idem de citharœdo dicendum, qui eadem ſemper chorda oberrat. CHAERILVS ILLE. fit ille Chærilus, ideſt ſimilis Chærili mali poetæ, qui in multis uerſuum millibus pauciſſimos uerſus edidit probos, & Alexandri Magni res geſtas auſus eſt carminibus aggredi. ei grandem pecuniam Alexander largitus eſt, ut amplius non ſcriberet. Horatius libro ſecundo epiſt. ad Auguſtum ſcribens.

> *Gratus Alexandro regi magno fuit ille*
> *Chærilus, incultis qui uerſibus, & male natis*
> *Rettulit acceptos regale numiſma Philippos.*

Maluit enim Alexander ab uno Lyſippo fingi, atque ab Apelle pingi. ut ibidem Horatius, & Cicero libro quinto familiarium, in epiſtola ad Luceium. CVM RISV MIROR. hunc Chærilum bis, terq; bonum cum eſſe uideo, ideſt duos, uel tres uerſus elegantes feciſſe, rideo, & miror. quia ſcio id temere, non de induſtria ei contigiſſe, rideo. quòd uero ſtultis hominibus aliquando boni uerſus in buccam fluant, me-

cum ipſe miror. ſtulti autem homines interdum recte ſentiunt, non conſulto, ſed plane caſu quodam: quod Ariſtoteles etiam ſcriptum reliquit libro primo rhetoricorum. τῶν μὲν οὖν πραττόντων οἱ μὲν εἰκῇ ταῦτα δρῶσιν, οἱ δὲ διὰ συνήθειαν ἀφ᾽ ἕξεως. ex multis alij temere, alij hæc conſuetudine faciunt, quæ ab habitu proficiſcitur. ET IDEM INDIGNOR. quemadmodum rideo, & miror, cum malum poetam ornatos aliquando uerſus facere uideo: ſic indignor, cum excellentem poetam lapſum eſſe animaduerto: id enim non propter imperitiam, ſed propter incuriam factum eſſe intelligo. QVANDOQVE BONVS DORMITAT HOMERVS. Homerum pro bonis omnibus poetis nominauit. & quandoque pro quandocunque uſurpauit, ut libro quarto odarum, in ode ad Iulium Antonium.

Concines maiore poeta plectro
Cæſarem, quandoque trahet feroces
Per ſacrum cliuum merita decorus
Fronde Sycambros.

Sic etiam iuriſconſulti, ut Ciceronem præteream, boni auctores latinitatis, uſurpant. Vlpianus libro uigeſimo quarto Digeſtorum, titulo de ſoluto matrimonio, lege ſecunda: doctis actio filiæ non erit adempta, quandoque ſui iuris filia fuerit facta. Paulus libro uigeſimo ſeptimo, titulo nono, lege decimatertia: quandoque prædium domino cum fructibus uindicanti, doli exceptio non inutiliter opponitur, & quæ ſequuntur. Homerus autem & ipſe aliquando peccauit. cum Ariſtoteles in poëtice reprehendit, quòd lugentem Vlyſſem, uirum ſapientiſſimum, ad Syllam induxerit, præter decorum ſummi uiri. τοῦ δὲ ἀπρεποῦς, καὶ μὴ ἁρμόττοντος, ὅτι θρῆνος ὀδυσσέως ἐν τῇ σκύλλῃ. indecori, & non conuenientis exemplum eſt, quando luctus Vlyſſis ad Syllam deſcribitur. DORMITAT. errat. cum enim dormimus, ſenſus ſopiti ſunt. ſic cum erramus, uix euigilare uidentur. & ſomnus nobis inania ſpectra offert, quibus decipimur. nam ut ſcribit Philoponus apud Ariſtotelem in libris de anima, infelices felicibus per ſomnum pares ſunt: in ſomnis enim & ipſi ſe locupletes, & omnibus bonis circumfluentes eſſe exiſtimant. hinc dormitare pro decipi uſurpamus. VERVM OPERE IN LONGO. excuſat Homerum, quod in longo opere dormitarit: longe enim plura in eo ſunt, quæ laudem merent, quàm quæ reprehenſionem. OBREPERE SOMNVM. errorem incidere, maculam conſpergi. Flamminius. Et ſomnus placidis irrepſit blandus ocellis. ſomnum dixit, propter antithetum: ante enim dormitare uerbum protulerat. quare ſuſpicor Horatium ad Homerum cæcum alluſiſſe. qua de re nos plura diximus in Parergis libro ſecundo, capite decimoſeptimo. Pauſanias etiam in Corinthiacis, ὅμηρον περὶ διεφθαρμένον τοὺς ὀφθαλμοὺς, ideſt Homerum oculis corruptum, uel, ut nos loquimur, captum appellat.

LII.

Vt pictura poeſis erit, quæ, ſi propius ſtes,
Te capiet magis, & quædam, ſi longius abſtes,

Hæc amat obſcurum, uolet hæc ſub luce uideri,
Iudicis argutum quæ non formidat acumen.
Hæc placuit ſemel, hæc decies repetita placebit.

Duo genera poeſeos, & picturæ ponit: quædam enim poeſis eſt, quæ perfecta, & numeris omnibus abſoluta acerrima doctiſſimorum hominum iudicia non timet, & quo diligentius excutitur, eo uidetur excellentior; ſimilis ſcilicet picturæ clari, et præſtantis artificis, quæ in luce quo magis ſpectatur, eo magis placet, et ſpirare uidetur. Quædam uero eſt poeſis deterior, quæ leuiter tantum legenda eſt, & obiter. nam ſi eam perpendis, ſi ponderas, turpes labes tegere non poterit; ſimilis picturæ, quæ à malo artifice adumbrata, non expreſſa, nec ullam præclaram ſpeciem habens tenebras amat, non lucem, & longius ſtanti aliqua ex parte placet, propius conſiſtenti riſum mouet. VT PICTVRA POESIS ERIT. *picturam, et poeſim ubique ſimillimas iudicari reperies. Ariſtoteles in poetice cum tragœdiam præſtantiorum imitationem eſſe dixiſſet,* ἡμᾶς δεῖ μιμεῖσθαι τοὺς ἀγαθοὺς εἰκονογράφους, καὶ γὰρ ἐκεῖνοι ἀποδιδόντες τὴν οἰκείαν μορφὴν ὁμοίους ποιοῦντες καλλίους γράφουσιν. *nos oportet bonos pictores imitari, qui dum proprias, uerisq; ſimiles imagines referre ſtudent, pulchriores depingunt. & alibi in eodem libro. eſt igitur, inquit Ariſtoteles, principium, ac uelut anima tragœdiæ, fabula, ſecundo uero loco mores, in quo etiam picturæ ſimilis eſſe apparet: ſi quis enim fucis pulcherrimis tabulam fuſim illinat, non æque ſane delectabit, ac ſi imaginem albo tantum diſtinxerit.* SI PROPIVS STES. *præſtans pictura te prope ſtantem, deterior procul remotum delectabit. Cicero in oratore ad Brutum de utraque pictura ſic mentionem fecit. in picturis alios horrida, inculta, abdita, & opaca, contra alios nitida, læta, colluſtrata delectant. Plato in ſophiſta, de picturis.* διὰ τὸ τὰ μὲν πόῤῥωθεν, τὰ δὲ ἐγγύθεν ὑφ' ἡμῶν ὁρᾶσθαι. *quia alia procul ſtantibus, alia uero uicinis à nobis ſpectantur.* HAEC AMAT OBSCVRVM. *deterior pictura in clariſſima luce cerni non uult: non enim turpitudinem diſſimulare poſſet, niſi in obſcuro cerneretur. ſimili quodam modo Demoſthenes oratione ſecunda pro Olynthijs, de Philippo.* οὕτω καὶ τῶν πόλεων, καὶ τῶν τυράννων, ἕως μὲν ἂν ἔξω πολεμῶσιν, ἀφανῆ τὰ κακὰ τοῖς πολλοῖς ἐστι. ἐπειδὰν δὲ ὅμορος πόλεμος συμπλακῇ, πάντα ἐποίησεν ἔκδηλα. *ſic de ciuitatibus, & de tyrannis. dum enim in hoſtico bella gerunt, eorum domeſtica mala multis ſunt ignota: poſtquam uero iis bellum ultro illatum eſt, omnes eorum labes detexit.* ARGVTVM. *ſubtile. Virgilius de exiguo equi capite, argutumq; caput. uel argutum, non tacens quod ſentit, ſed libere quaſi reſonans. Virgilius de arbore obſtrepente,* Forte ſub arguta conſederat ilice Daphnis. HAEC DECIES. *mala ſemel, bona decies repetita placebit, licet ſatietas oboriatur etiam in rebus optimis, ſi ſæpius repetantur. Dionyſius in libro de compoſitione.* κόρον γὰρ ἔχει καὶ τὰ καλὰ πάντα, *&c. pulchra etiam omnia ſatietatem inducunt. quare laus*

hæc præſtantis poeſeos, & picturæ uideri poteſt admirabilior, quæ eximiam conditionem habeant.

LIII.

O maior iuuenum, quamuis & uoce paterna
Fingeris ad rectum, & per te ſapis, hoc tibi dictum
Tolle memor, certis medium, & tolerabile rebus
Recte concedi, conſultus iuris, & actor
Cauſarum mediocris abeſt uirtute diſerti
Meſſallæ, nec ſcit, quantum Caſſelius Aulus,
Sed tamen in pretio eſt. mediocribus eſſe poetis
Non homines, non dii, non conceſſere columnæ.

Iuriſconſulti mediocres, tolerabiles ſunt. poetæ niſi ſint ſummi, exploduntur. O MAIOR IVVENVM. *alloquitur ex Piſonibus, quibus librum hunc dicauit, eum, qui erat ætate prouectior. quaſi alios, qui erant iuniores; poeticis præceptis non idoneos putet. ſic Ariſtoteles libro primo de moribus ad Nicomachum à lectione ſuorum librorum iuuenes reiecit,* διὸ τῆς πολιτικῆς οὐκ ἔστιν οἰκεῖος ἀκροατὴς ὁ νέος, *etc. quare politices non idoneus auditor iuuenis eſt.* VOCE PATERNA. *fingi ad rectum eum ait paterna uoce, ideſt paternis præceptis ad ueram poeticen conformari. præcipua hæc laus parentum eſt, & ſumma liberorum felicitas, ut eorum inſtitutionis cura parentibus ſit antiquiſſima. Cornelius Tacitus in dialogo de oratoribus, lectiſſimis aliquot fœminis Romanis hanc laudem tribuit his uerbis. ſic Corneliam Gracchorum, ſic Aureliam Cæſaris, ſic Acciam Auguſti matrem præfuiſſe educationibus, ac produxiſſe principes liberos accepimus.* FINGERIS AD RECTVM. *conformaris ad rectam poetices imitationem. tractum à figulis, qui fingere dicuntur. libro ſeptimo græcorum epigrammatum.*

ψυχὴν τῆς ψυχῆς ἔπλασεν αὐτὸς ἔρως.

Animam animæ meæ ipſe amor effinxit. ET PER TE SAPIS. *ſic in epiſtola ad Scæuam.*

Quamuis Scæua ſatis per te tibi conſulis, & ſcis.

Heſiodus, cuius ſententiam apud Liuium libro duodecimo Minutius è manibus Annibalis ereptus Fabio exponit, triplex ingenium eſſe docet lib. 1. de operibus, et diebus: primum, quod quidem per ſe ſapit: alterum, quod recte monentibus obtemperat: tertium, ac perditiſsimum eorum hominum, qui nec ipſi prudentes ſunt, nec monentibus morem gerunt. Hic Piſonem Horatius laudat, & quòd patri dicto audiens ſit, recte monenti, & quòd ipſe etiam per ſe ſapiat. quod hic Horatius, per te ſapis, dixit. Heſiodus ſic. ὃς αὐτῷ πάντα νοήσει. *quòd ſupra. uoce paterna fingeris ad rectum. ſic Heſiodus.*

ἐσθλὸς δ' αὖ κἀκεῖνος, ὃς εὖ εἰπόντι πίθηται.

Et ille bonus, qui recte conſulenti paret. TOLLE. *tolle memor tibi hoc dictum, ideſt*

audi, quod dicturus ſum, & in memoria habe. MEDIVM, ET TOLERABILE. *mediocritatem, & non excellentem cognitionem rerum.* CERTIS REBVS. *quibuſdam tantum, non generatim omnibus. nam poetice mediocris tolerabilis non eſt.* CONSVLTVS IVRIS, ET ACTOR CAVSARVM. *iuriſconſultus, & patronus. hos diſtinxit, quia non idem profitebantur. patronus cauſas agebat: at iuriſconſultus domi tantum de iure reſpondebat.* M. Tullius *libro primo de oratore. in eo autem iure, quod ambigitur inter peritiſſimos, non eſſe difficile oratori, eius partis, quamcunque defendat, auctorem aliquem inuenire, à quo cum amentatas haſtas acceperit, ipſe eas oratoris lacertis, uiribusq; torquebit. idem in topicis. priuata enim iudicia maximarum quidem rerum, in iuriſconſultorum mihi uidentur eſſe prudentia. nam & adſunt multum, & adhibentur in conſilio, & patronis diligentibus, ad eorum prudentiam confugientibus haſtas miniſtrant. huc alludens* Quintilianus *libro nono, capite de compoſitione, ſic inquit. quare mihi compoſitione uelut amentis quibuſdam neruis intendi, & concitari ſententiæ uidentur.* Horatius *libro primo epiſtolarum, ad* Iulium Florum *ſcribens.*

> Seu linguam cauſis acuis, ſeu ciuica iura
> Reſpondere paras, ſeu condis amabile carmen.

Tria *dixit, ſeu patronus es, ſeu iuriſconſultus, ſeu poeta.* ABEST VIRTVTI DISERTI MESSALLAE. *refertur ad eum, qui cum actor cauſarum mediocris ſit,* Meſſalla *diſerto multo eſt inferior. de quo* Cicero *in* Bruto *ſic.* M. Meſſalla *minor natu, quàm nos, nullo modo inops, ſed non nimis ornatus genere uerborum, prudens, acutus, minime incautus, patronus in cauſis cognoſcendis, componendisq; diligens, magni laboris, multæ operæ, multarumq; cauſarum. hæc* Cicero *in* Bruto, *qui in oratore ad* Brutum *ab* Horatio *diſſentit, ubi difficilius eſſe ait oratione uti, quàm uerſibus. quam ſententiam hic* Horatius *aperte refellit, cum mediocritatem in oratoribus, non in poetis tolerabilem eſſe contendat. uerba* Ciceronis *hæc ſunt. quo etiam difficilius eſt, oratione uti, quàm uerſibus: quod in illis certa quædam, & definita lex eſt, quam ſequi ſit neceſſe; in dicendo autem nihil eſt propoſitum, niſi aut ne immoderata, aut anguſta, aut diſſoluta, aut fluens ſit oratio. reſponde* Horatium *cauſæ ſuæ ſeruire. nam præter alia argumenta, quibus colligere, & conuincere poſſumus, oratoriam artem eſſe poetica difficiliorem; illud in primis ſpectandum eſt, quo libro primo de oratore* Cicero *utitur, oratoriam artem eſſe minus facilem, quia boni oratores rariores, quàm boni poetæ ſemper extiterunt. quo argumento à raritate* Ariſtoteles *libro primo rhetoricorum aurum cæteris metallis pretioſius eſſe affirmat.* καὶ τὸ σπανιώτερον τοῦ ἀφθόνου, διὸ χρυσὸς σιδήρου ἀχρηστότερος ὤν. *& id, quod rarius eſt, melius eo eſt, quod uile, ut aurum ferro, cum minus in uſum ueniat.* NEC SCIT QVANTVM CASSELLIVS AVLVS. *refertur ad conſultum iuris, qui non ea eruditione in iure ciuili, qua* A. Caſſellius, *polleat, & tamen in pretio, numeroq; ſit, quia mediocres iuriſconſulti inter alios locum habeant. de hoc* A. Caſſellio Pomponius *in*

riſconſultus libro primo Digeſtorum, titulo de origine iuris, lege ſecunda ſic ait. fuit A. Caſſellius, & Q. Mutius Voluſii auditor. & poſt. ex his Trebatius peritior Caſſellio, Caſſellius Trebatio eloquentior fuiſſe dicitur. Caſſellij ſcripta non extant, niſi unus liber Bene dictorum. SED TAMEN IN PRETIO EST. licet mediocris ſit. ſic Cicero libro primo de oratore. quis enim non uideat C. Lælio æquali meo magno honori fuiſſe, homini nouo, illam ipſam, quamcunque aſſequi potuerit, in dicendo mediocritatem? quis ueſtrum, æqualem meum Q. Varium, uaſtum hominem, atque fœdum, non intelligit, illa ipſa facultate, quamcunque habuit, magnam eſſe in ciuitate gratiam conſequutum? NON HOMINES, NON DII, NON CONCESSERE COLVMNAE. mediocritatem in poetis ferunt nec homines, qui in theatris poemata audiunt, nec Dii, quorum feſtis diebus carmina recitabantur, uel qui in theatris picti erant; nec columnæ in theatris erectæ. columnis ſenſum tribuit more poetarum. ſic Plato in Euthydemo, ubi Euthydemum ab ijs omnibus, qui eum in Lycæo audierant fuiſſe irriſum ait, καὶ οἱ κίονες οἱ ἐν τῷ λυκείῳ ἐθορύβησάν τ' ἐπὶ τοῖν ἀνδροῖν. & columnæ, quæ in Lycæo ſunt, uiris illis obſtrepuerunt.

LIIII.

Vt gratas inter menſas ſymphonia diſcors,
Et craſſum unguentum, & ſardo cum melle papauer,
Offendunt, poterat duci quia cœna ſine iſtis:
Sic animis natum, inuentumq; poema iuuandis,
Si paulum ſummo diſceſsit, uergit ad imum.

Similitudine probat, poetas eſſe omnino ſummos, atque excellentes debere. quemadmodum, inquit, in conuiuiis lautiſſimis muſica ſi concors non ſit, unguentum non bene olens, mel inſipidum, ac papauer, & quidem ſi maxime proba hæc omnia non ſint, conuiuas offendunt, quia uel optima hæc omnia fuerunt adhibenda, uel omnino repudianda: nam conuiuio neceſſaria ita non ſunt, ut dimitti non poſſint: ſic poemata, ſi excellentia non ſunt, non probantur. nam etiam ſine his ſenſa animi eloqui poſſumus, ut oratores faciunt. VT GRATAS INTER MENSAS. ueteres, ut noſtra etiam ætate principes uiri faciunt, muſica ad menſam utebantur. Lucianus in Prometheo, τὸν ἄνθρωπον δὲ τὸν δίχρουν Θέσπιδι τῷ αὐλητῇ ἐδωρήσατο καλῶς αὐλήσαντι παρὰ τὸν πότον. hominem bicolorem, duplicem ue Theſpidi tibicini, qui in conuiuio recte concinuerat, dono dedit. Virgilius de conuiuio Didonis,

Cithara crinitus Iopas
Perſonat aurata, &c.

SYMPHONIA DISCORS. harmonia nullum concentum reddens. de ſymphoniacis in oratione ſeptima contra Verrem, & pro Milone. CRASSVM VNGVENTVM. Plinius libro decimo tertio, capite tertio de unguentis ſcribens, at hercule, inquit, iam quidam etiam in potu addunt. Suetonius in Nerone, cœnationes la-

queatæ tabulis eburneis uerſatilibus, ut flores ex fiſtulis, & unguenta deſuper ſpargerentur. ſed de hoc plura ſcripſimus in Parergis libro ſecundo, capite decimo ſexto, contra Eraſmum. SARDO CVM MELLE PAPAVER. *in cœnis etiam papauere ueſcebantur, ut altius noctem edormirent. Plinius libro decimo nono, capite octauo de papauere ſic. Candidum, cuius ſemen toſtum in ſecunda menſa cum melle apud antiquos edebatur. Sardum autem mel, & Corſicum propter amaras herbas teterrimum eſt.* DVCI. *protrahi.* SINE ISTIS. *ſi bona fuiſſent, delectaſſent, ut quædam cœnæ condimenta. fuerunt deteriora, ergo ſuperuacanea.* ANIMIS IVVANDIS. *alij omnes poema hic exponunt inuentum ad delectandum tantum fuiſſe: ſed mihi hallucinari uidentur: cum hic Horatius de perfecto poemate diſſerat, non de mediocri, ut clariſſime patet: perfectum autem poema eſſe ſuperius dixit, quod & iuuat, & delectat. omne tulit punctum qui miſcuit utile dulci, lectorem delectando, pariterq; iuuando. & mihi quidem Horatius hic mirificus uidetur, qui uno uerbo utrunque ingenioſe ſignificauit. nam iuuare, prodeſſe, ut notum eſt, ſignificat, atque etiam delectare. Virgilius,*

> *Nam neque me tantum uenientis ſibilus Auſtri,*
> *Nec percuſſa iuuant fluctu tam littora, &c.*

M. Antonius Maioragius, uir doctiſſimus, alios ſequutus eſt, ratus hic Horatium poematibus delectationem tantum tribuere: nam in oratore ad Brutum illa uerba declarans de poetis, tum etiam nonnullorum uoluptati uocibus magis, quàm rebus inſeruiunt; ad id probandum hunc Horatij locum adduxit, his uerbis. alibi tamen idem Horatius fatetur, inuenta fuiſſe poemata uoluptatis tantum cauſa, cum ea ſimilitudine utitur, Vt gratas inter menſas. & quæ ſequuntur. hæc ille. quanquam inficias non ierim, poema inuentum magis ad delectationem, quàm ad utilitatem eſſe, & hoc fortaſſe innuiſſe Horatium. ſed, ut illud ſolam uoluptatem parere exiſtimem, nunquam inducar. nam apud Platonem in Gorgia, ubi hæc quæſtio agitatur, poſt multa hæc uerba de poetice leguntur. δῆλον δὴ ἐστί γε, ὦ σώκρατες, ὅτι πρὸς τὴν ἡδονὴν μᾶλλον ὥρμηται. hoc ſane perſpicuum, ô Socrates, eſt, quòd ad uoluptatem magis ſpectat. ſi aduerſarius dixerit quiſpiam, in conuiuio utilitas ex poemate non quæritur: ei reſpondemus, Iopam apud Virgilium ceciniſſe non quæ ad uoluptatem tantum, ſed etiam quæ ad utilitatem pertinent.

> *Hic canit errantem Lunam, Soliſq; labores,*
> *Vnde hominum genus, & pecudes, unde imber, & ignes,*
> *Arcturum, pluuiaſq; Hyadas, geminoſq; Triones,*
> *Quid tantum oceano properent ſe tingere Soles*
> *Hyberni, uel quæ tantum mora noctibus obſtet.*

SI PAVLVM SVMMO. *ſi poema à ſummo paulum diſceſſit, ideſt ſi paulum ab excellentia, & perfectione recedit; uergit ad imum, ideſt extremi ordinis fit, & negligitur. ſummum, & imum oppoſita ſunt. Ariſtoteles libro ſecundo de cœlo.*

Pythagoram

Pythagoram reprehendens, quòd in cœlo dextrum duntaxat, & ſiniſtrum poſuiſſet, ſic inquit, λέγω δὲ ταῦτα, τὸ ἄνω, καὶ κάτω, καὶ τὸ πρόσθεν, καὶ τὸ ἀντικείμενον, καὶ τὸ δεξιὸν, καὶ τὸ ἀριστερόν. *tria oppoſita dico, ſurſum, & deorſum, prius, & eius oppoſitum poſterius, & dextrum, & ſiniſtrum.*

LV.

Ludere qui neſcit, campeſtribus abſtinet armis,
Indoctuſq; pilæ, diſci ue, trochi ue quieſcit,
Ne ſpiſſæ riſum tollant impune coronæ.
Qui neſcit, uerſus tamen audet fingere, quid ni?
Liber, & ingenuus, præſertim cenſus equeſtrem
Summam nummorum, uitioq; remotus ab omni.
Tu nihil inuita dices, facieſq; Minerua.

Arrogantiam indoctorum hominum increpat, qui cum poetices prorſus expertes ſint, carmina tamen facere conantur, cum in alijs artibus hoc non uſu ueniat. nam qui ſe armorum ludicro non exercuit, in campi Martij harenam non deſcendit: qui pila, diſco, trocho ludere neſcit, alios ludentes ſpectat, ipſe conquieſcit, & ex ea re, in qua peritus non eſt, gloriolam non aucupatur. at dixerit quiſpiam ex hominum arrogantium numero, ſum ingenuus, alto loco natus, equeſtri dignitate honeſtatus, cur uerſus mihi non liceat condere? reſpondet Horatius, nihil eſſe inuita Minerua tentandum. & mihi quidem uidetur Horatius belliſsime locum Platonis in Protagora uertiſſe: ubi Socrates Protagoram, qui ſe docturum profitebatur, quo modo quis præclare familiam, & remp. gubernet, ſic alloquitur. ὁρῶ οὖν ὅταν συλλεγῶμεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἐπειδὰν μὲν περὶ οἰκοδομίας τι δέῃ πρᾶξαι τὴν πόλιν, τοὺς οἰκοδόμους μεταπεμπομένους συμβούλους περὶ τῶν οἰκοδομημάτων: ὅταν δὲ περὶ ναυπηγίας, τοὺς ναυπηγούς. *& paulopoſt.* ἐὰν δέ τις ἄλλος ἐπιχειρῇ αὐτοῖς συμβουλεύειν, ὃν ἐκεῖνοι μὴ οἴωνται δημιουργὸν εἶναι, κἂν πάνυ καλὸς ᾖ, καὶ πλούσιος, καὶ τῶν γενναίων, οὐδέν τι μᾶλλον ἀποδέχονται, ἀλλὰ καταγελῶσι, καὶ θορυβοῦσι. *uideo ego, cum in concionem conuenimus, ſi quid fieri oporteat, quod architecturæ artis ſit, architectos, qui in ea re doceant, quid faciendum ſit, accerſi: quando autem de re nauali agitur, nauium magiſtros acciri. at ſi quis alius conſulere conetur, quem artificem non eſſe omnes ſciant, etiam ſi ualde pulcher ſit, diues, ingenuus, & generoſa domo ortus, eius tamen non iccirco auctoritatem ſequuntur, ſed irrident, eiq; crebris pedum ſupploſionibus obſtrepunt.* CAMPESTRIBVS ARMIS. *quæ in campo Martio tractabantur. uide M. Tullium pro Cælio, Vegetium libro primo, ubi ſolitos ſe ueteres exercere inuenies ſaltu, curſu, uecte; quo ludicra exercuiſſe milites Pompeium ait. Scutis uimineis ad palum ludentes utebantur, capite decimo. ſagittis, capite undecimo. mox natantes ſudorem Tyberi abluebant, cap. decimo.* PILAE. *uel ſphæra. Athenæus libro primo,* σφαι-

ἐίζουσι δὲ τῇ σφαίρᾳ οὐ μόνον ἄνδρες, ἀλλὰ καὶ γυναῖκες. apud Homerum ſphæra non ſolum uiri, ſed etiam fœminæ ſe exercent. DISCI. Corcyrenſes libro octauo odyſſeæ cum Vlyſſe diſco ludunt. diſcus lapideus erat, ſolos ferreus, in altum, & in longum conijciebatur: erat autem rotundus. Euſtatius libro ſecundo Iliadis, δίσκος δέ ἐστι βαρὺς λίθος, ὃν ἐρρίπτουν οἱ γυμναζόμενοι: τὸν γὰρ σιδηροῦν, σόλον προσαγορεύουσι. diſcus grauis lapis eſt, quem ſe exercentes proijciebant. ferreum enim ſolon appellant. Philoſtratus in Hiacynthi imagine, ὁ δὲ ἐν ποσὶ δίσκος. ad pedes diſcus poſitus erat. mox addit, ut, ludente Apolline cum Hiacynto, Boreas, qui puerum illum perditiſſime amabat, inuidia flagrans, aduerſiſſimo flamine diſcum in Hiacynthum detorſit. quo ille ictu deperijt. TROCHI. trochus rotula erat, qua pueri ludebant. trocho etiam de ſontibus ſupplicium ſumebatur. Ariſtophanes in Pluto.

> ὑπὸ τοῦ τροχοῦ γὰρ δεῖ σε ἐκεῖ στρεβλούμενον
> εἰπεῖν ἃ πεπανούργηκας.

Te trocho diſcruciatum oportet fari, quæ patraſti. ſi trochus rota eſt, ut ait Acron. Capitolinus de ſupplicio trochi intelligit his uerbis in Macrino. tribunum, qui excubias deleri paſſus eſt, carpento rotali ſuper adnexum per totum iter uiuum, atque exanimum traxit. SPISSAE CORONAE. frequentes homines, qui in campum Martium ſpectatum uenerunt, & corona conſtiterunt. RISVM TOLLANT. qui maximam iram irriſo excitare ſolet. Herodotus in Polymnia, ubi Mardonius Xerſem ad bellum Græciæ inferendum cohortatur. καὶ Ἴωνας τοὺς ἐν τῇ Εὐρώπῃ κατοικημένους, οὓς ἐάσεις καταγελάσαι ἡμῖν; & Iones, qui domicilium habent in Europa, quos riſum in nos tollere ſines? QVI NESCIT, VERSVS TAMEN AVDET FINGERE. ſic libro ſecundo epiſtolarum, ad Auguſtum ſcribens.

> Nauem agere ignarus nauis timet. abrotanum ægro
> Non audet, niſi qui didicit, dare. quod medicorum eſt,
> Permittunt medici, tractant fabrilia fabri,
> Scribimus indocti, doctiq; poemata paſſim.

Cauſam huiuſcemodi arrogantiæ retulit Ariſtoteles libro primo rhetoricorum, φίλαυτοι πάντες, καὶ τὰ αὑτῶν ἀνάγκη ἡδέα εἶναι πᾶσιν, omnes ſunt ſe ipſos amantes, & ſibi ſumunt, unde neceſſe eſt, ut ſua omnibus perplaceant. QVID NI? imperiti poetæ uerba. cur uerſus non faciam? cum ſim liber, & ingenuus, &c. LIBER, ET INGENVVS. ingenuus eſt, qui nunquam ſeruijt ingenuo patre natus: liber ſeruiiſſe poteſt. Iuſtinianus libro primo inſtitutionum ciuilium. CENSVS EQVESTREM. de cenſu equeſtri ſupra diximus contextu trigeſimo octauo. VITIO REMOTVS AB OMNI. nullis uitijs coopertus. ut Cicero loquitur. hoc non conſequitur, ut quis bonus poeta ſit, quod ſit ab omni uitio remotus. nam laborandum, & deſudandum eſt, ut in poetice excellas: Pindarus in olympijs ode quinta.

> αἰεὶ δ' ἀμφ' ἀρεταῖσι πόνος. &c.

Semper circa uirtutes labor. nulla enim uirtus naturalis eſt: quæ in contemplatione

ſitæ ſunt, diſciplina comparantur; quæ in actione, conſuetudine. cuius rei hoc ſignum affert Ariſtoteles libro ſecundo ethicorum; quòd naturalia non immutantur, at uirtutes, quas antea non adepti eramus, mox ſtudio comparantur. lapis, inquit, qui natura deorſum fertur, ut ſurſum feratur, nunquam aſſueſcere poterit, nec ignis ut deorſum tendat. Seneca libro uigeſimo quarto epiſtolarum: ſemina, inquit, nobis ſcientiæ natura dedit, ſcientiam non dedit. TV NIHIL INVITA. uerba Horatii ſunt. nihil ages, nihil dices Minerua inuita, ideſt tuo ingenio reluctante. nam ſi diues ſi nobiliſſimus es, non ideo poeta putaberis. at tu ſi inuitis muſis lauream tentabis, nihil proficies. Mineruam poſuit Horatius pro naturali propenſione. de qua Ariſtoteles in prædicamentis. ἕτερον δὲ γένος ποιότητος, καθ' ὃ πυκτικοὺς, ἢ δρομικοὺς, ἢ ὑγιεινοὺς, ἢ νοσώδεις λέγομεν. καὶ ἁπλῶς ὅσα κατὰ δύναμιν φυσικὴν ἢ ἀδυναμίαν λέγεται. alterum genus qualitatis eſt, quo aptos ad pugillatum, ad curſum, ad ualetudinem; & morbum aliquos dicimus. quò ea omnia referimus, quæ à naturali potentia, uel impotentia dicuntur.

LVI.

Id tibi iudicium eſt, ea mens. ſi quid tamen olim
Scripſeris, in Metii deſcendat iudicis aures,
Et patris, & noſtras, nonumq; prematur in annum.
Membranis intus poſitis delere licebit
Quod non ediderìs. neſcit uox miſſa reuerti.

Iudicium aliorum exquirendum eſſe, & multum temporis in emendatione conſumendum ait, antequam ſcripta in lucem edantur. ID TIBI IVDCIVM. tu quoque, quæ ego, ſentis, nec conſiliis meis eges. hoc tamen tibi in memoriam redigam, ut tua ſcripta Metio, patri Piſoni, mihi corrigenda præbeas ante, quàm ea publices. OLIM. in poſterum. neque enim ad præteritum tempus ſemper hæc dictio refertur. Virgilius.

Adueniet iuſtum pugnæ, ne acceſſite, tempus,
Cum fera Carthago Romanis arcibus olim
Exitium magnum, atque alpes immittet apertas.

METII IVDICIS. ne uidearis nimium tibi arrogare. Plutarchus in libro an reſp. à ſene adminiſtranda ſit, καὶ μὴν Γαΐῳ Λαιλίῳ Σκιπίων ἐχρῆτο συμβούλῳ στρατηγῶν ἀεὶ, καὶ πολιτευόμενος. ὥστε καὶ λέγειν ἐνίους ὑποκριτὴν τῶν πράξεων Σκιπίωνα, ποιητὴν δὲ τὸν Γάϊον. Scipio C. Lælium conſulebat & cum imperatoris perſonam, & cum ſenatoris ſuſtinebat. unde quidam aiebant, Scipionem eſſe actionum hypocritam, Lælium uero poetam. AVRES. quæ quaſi animi feneſtræ ſunt, ut cæteri ſenſus. Cicero libro quæſtionum Tuſculanarum. uel quia aures ipſæ ſcripta acerrime iudicant. Cicero in oratore ad Brutum ſic. Conſule ueritatem, reprehendent. refer ad aures, probabunt. quære, cur? ita ſe dicent iuuari. uoluptatem autem aurium mo-

varia lect

rigerari debet oratio. & alibi. quamuis ſuaues, graueſq; ſententiæ, tamen, ſi inconditis uerbis efferuntur, offendent aures, quarum eſt iudicium ſuperbiſſimum. NONVMQVE PREMATVR IN ANNVM. in multos annos caſtigetur. numero impari uſus eſt, quia felicior. Plutarchus in problematibus, ubi quærit cur in nuptijs quinque lampades geſtarent, ὅτι βελτίων, καὶ πλειότερος ὁ περιττὸς νομίζεται. quia melior, & perfectior, impar iudicatus eſt. Hippocrates libro quarto aphoriſmorum, ſectione ſexageſima prima. febricitantem niſi diebus imparibus febris reliquerit, ſolet recidiuare. Virgilius. numero deus impare gaudet. perfectum numerum denarium eſſe putat. Vitruuius libro quarto, capite primo. in codice, quem olim uir mihi clariſſimus, & doctiſſimus, Marius Sauronianus, Belgradi, Oſopiq; Comes, dono dedit, decimum annum, non nonum legere eſt. quæ mihi lectio plurimum arridet. nam decimum numerum Horatius etiam ante uſurpauit, cum caſtigandis poematibus tempus præſcriberet, perfectum decies non caſtigauit ad unguem. NESCIT VOX MISSA REVERTI. licet ſcribas turpem palinodiam. ut de Steſichoro refert Plato in Phædro. ſapienter igitur M. Antonius, quemadmodum ipſe dicebat, nullam unquam orationem ſcripſit, ut, ſi quid aliquando non opus eſſet ab ſe eſſe dictum, negaret ſe dixiſſe. Cicero pro Cluentio. Valerius Maximus libro ſeptimo, capite tertio. hic Horatius uocem miſſam pro ſcriptis rebus, ut deleri amplius honeſte non poſſint, poſuit. MEMBRANIS. Vlpianus iuriſconſultus libro trigeſimo ſecundo Digeſtorum, titulo de legatis, & fideicommiſſis, lege quinquageſima ſecunda, ſic ait: librorum appellatione continentur omnia uolumina, ſiue in charta ſiue in membrana ſint, in phylira, aut tilia, aut in aliquo corio. & poſt. ſi in codicibus ſint membraneis, uel chartaceis, uel etiam eboreis, uel in ceratis codicillis. qui locus Vlpiani ab Alexandro fuſius explicatur libro ſecundo genialium dierum, capite trigeſimo.

L VII.

Syluestres homines ſacer, interpreſq; deorum
Cædibus, & uictu fœdo deterruit Orpheus,
Dictus ob hoc lenire tigres, rapidoſq; Leones,
Dictus & Amphion Thebanæ conditor arcis
Saxa mouere ſono teſtudinis, & prece blanda
Ducere quò uellet. fuit hæc ſapientia quondam,
Publica priuatis ſecernere, ſacra profanis,
Concubitu prohibere uago, dare iura maritis,
Oppida moliri, leges incidere ligno,

Hactenus de ſcribendi poematis ratione præceptum eſt, nunc de laudibus poetices agitur, quæ homines olim à fera incultaq; uita ad mitiorem hanc, quæ nunc uiuitur, traduxerit. SILVESTRES HOMINES. Orpheus homines feros & im-

manes ad humanitatem allicere potuit. ſed hic oritur quæſtio. nam M. Tullius hoc eloquentiæ, non poeticæ tribuit. libro enim de oratore ſic inquit. ut uero iam ad illa ſumma ueniamus, quæ uis alia potuit aut diſperſos homines unum in locum congregare? aut à fera, agreſtiq; uita ad hunc humanum cultum, ciuilemq; deducere? reſponde, etiam poeticen eloquentiæ nomine contineri, non ſolam artem oratoriam. nam M. Tullius in oratore ad Brutum ſic inquit. nam etiam poetæ quæſtionem attulerunt, quid nam eſſet illud quo ipſi differrent ab oratoribus. numero maxime uidebantur antea, & uerſu: nunc apud oratores iam ipſe numerus increbuit. uerſu igitur, non eloquentia poetas ab oratoribus Cicero diſtinxit. ORPHEVS. *Calliopes filius. Virgilius.*

Non me carminibus uincet nec Thracius Orpheus,
Nec Linus, huic mater quamuis, atque huic pater adſit
Orphei Calliopea, Lino formoſus Apollo.

De Orpheo in Bœoticis Pauſanias. ἀνευρίσκει τελετὰς θεῶν, καὶ ἔργων ἀνοσίων καθαρμοὺς. *deorum ſacrificia, et ſcelerum piacula inueniſſe. quibus inuentis uideri poteſt homines à fœdo uictu deterruiſſe.* SACER, *quia, ut diximus, ſacrificia deorum reperit, uel ſapiens: ſapientes enim dei dicebantur, unde Ennius ſanctos poetas uocauit. Cicero pro Archia. Zezes declarans illa uerba Heſiodi lib. I. operum, et dierum,* θεοὶ, καὶ ἄνδρες, *ideſt dei, et homines, ſic ait.* θεοὺς νῦν τοὺς σοφοὺς, καὶ τοὺς τὰ θεῖα εἰδότας καλεῖ. *deos nunc ſapientes, et in rebus diuinis peritos uocat.* INTERPRESQVE DEORVM. *expreſſit illud Platonis in Ione,* ποιηταὶ ἑρμηνεῖς τῶν θεῶν. *poetæ deorum ſunt interpretes. fuit autem poeta Orpheus, ut notum eſt. & ipſe de ſe ſic loquitur in Argonauticis.*

ὅταν βάκχοιο, καὶ ἀπόλλωνος ἄνακτος
κέντρῳ ἐλαυνόμενος, &c.

Quando Bacchi, & Apollinis regis ſtimulo tractus ſum. CAEDIBVS. *quo quid poetice præſtare potuit hominibus conducibilius? nota hiſtoria eſt, quam Pauſanias refert in Eliacis libro ſecundo de Thegene. is poſtquam mortuus eſt, quidam ex ijs, qui illum oderant infenſius, eius ſtatuam tota nocte pulſauit, quaſi Thegenem probro afficeret. illum ſtatua lapſu occidit.* καὶ οἱ θάσιοι καταποντοῦσι τὴν εἰκόνα. *& Thaſij imaginem, quòd hominem necarat, præcipitem in mare deturbant.* DETERRVIT. *auertit, iniecto terrore quodam. libro primo quæſtionum Tuſculanarum, non deterret ſapientem mors.* DICTVS OB HOC. *per allegoriam, quæ poetarum figmenta ad morum rationem redigit. unde Marius Sauronianus, uir nobiliſſimus, & clariſſimus, Homericis allegorijs plurimum delectatur: quibus etiam doctiſſime libellum confecit. Plato in Cratylo allegoriam Panis biformis habet, in Phædro Boreæ, & Orithyiæ. eam Demetrius Phaleræus in libro de elocutione* συγκάλυμμα τοῦ λόγου *uocat, ideſt quoddam orationis tegmen.* TIGRES, RAPIDOSQVE LEONES. *immanes enim homines feræ dicuntur. Demoſthenes oratione prima contra Ariſtogitonem eum* θηρίον *uocat, ideſt belluam. erat enim nepharius, atque improbus. & Cicero M. Antonium Philippica octaua. quinetiam de illo homine queri*

ſolebas, quid te facturum de bellua putas? THEBANAE CONDITOR ARCIS. quinimo Cadmus Thebas condidit. Ouidius libro tertio metamorph. & Heſiodus libro primo operum, & dierum, ſic inquit,

ἐφ' ἑπταπύλῳ Θήβῃ καδμηΐδι γαίῃ.

Ad Thebas ſeptem portas habentes Cadmæam urbem. dic Amphyonem Thebas mœnibus ſepſiſſe, cuius rei habes Euripidem auctorem in Phœniſſis. DVCERE QVO VELLET. non igitur temere id fiebat, ſed conſilio, & arte Amphyonis. quidam enim temere præclarum aliquod opus perficiunt. Zezes illa uerba Heſiodi declarans libro I. de operibus, & diebus, δίκαια ἀγορεύειν γινώσκων, ideſt iuſta prædicare ſciens, ſic ait. καλῶς εἶπε τὸ γινώσκων. πολλοὶ γὰρ ἄκοντες ὁμολογοῦσι τὸ δίκαιον. recte illud ſciens addidit. multi enim imprudentes quod iuſtum eſt conſentiunt. Cicero in oratore ad Brutum, ut mirer ueteres non eſſe commotos, præſertim cum, ut fit, fortuito ſæpe aliquid concluſe, aptéq; dicerent. SONO TESTVDINIS cantu lyræ. teſtudo notum animal, ex quo primum ad Nilum Mercurius lyram confecit. hinc muſicum inſtrumentum teſtudinis nomen accepit. Seruius. PRECE BLANDA. quam cum ſono conſociabat, ut muſici faciunt. libro VIII. odyſſeæ, Demodocus furtum Martis, & Veneris &c. concinuit, & lyra perſonuit. Sic Iopas lib. I. Aeneidos. FVIT HAEC SAPIENTIA QVONDAM. tribuit hæc omnia Horatius excellenti cuidam ſapientiæ. ergo uerum eſt, quod lib. I. de oratore Scæuola contra Craſſum contendit his uerbis. quis enim tibi hoc conceſſerit? aut initio genus hominum in montibus, ac ſyluis diſſipatum non prudentium conſilijs compulſum potius, quàm diſertorum oratione delinitum ſe oppidis, mœnibusq; ſepſiſſe. & poſt. an tibi Romulus ille aut paſtores, & conuenas congregaſſe, aut Sabinarum connubia coniunxiſſe, aut finitimarum uim repreſſiſſe eloquentia uidetur, non conſilio, & ſapientia ſingulari? reſponde Horatium deferre hanc palmam ſapientiæ, quæ cum eloquentia ſit coniuncta. nam hic ſapientiam nominat, paulo ante eloquentiam ſignificauit per ſonum teſtudinis, & precem blandam. PVBLICA PRIVATIS SECERNERE. lege Iuſtinianum lib. II. inſt. ciuilium. hinc occiſus Ti. Gracchus qui agros publicos plebi diuiſurus erat, & priuatos, qui ante publici erant, facturus. Cicero Philippica VIII. Florus lib. III. alij. SACRA PROFANIS. Hierocles damnatus, ὡς ἱερόσυλος, ideſt ſacrilegus, quòd ferret ἱερὰ ἱμάτια, ideſt ſacras ueſtes. Libanius in argumento orationis contra Ariſtogitonem. CONCVBITV PROHIBERE VAGO, DARE IVRA MARITIS. Tibullus,

Tunc quibus aſpirabat amor, præbebat aperte
Mitis in umbroſa gaudia ualle Venus.

Fortaſſe in Socratem tacite inuehitur, qui communes eſſe uxores, ut alia omnia, uolebat. Ariſtoteles lib. II. de republica: ἐκεῖ γὰρ σωκράτης φησὶ δεῖν κοινὰ τὰ τέκνα, καὶ τὰς γυναῖκας εἶναι, καὶ τὰς κτήσεις. ibi enim apud Platonem Socrates ait, opus eſſe, ut communes liberi, uxores, & poſſeſſiones ſint. Geloni Siciliæ regi putidum os

erat. monuit illum meretrix. is cum uxore, quòd monitus ab illa non fuiſſet, queſtus eſt. putabam, inquit illa, omnibus uiris oris halitum eſſe grauem. auctor Lucianus in libro περὶ αἱρέσεων. *hoc eſt dare iura maritis, et uxoribus, et concubitu uago prohibere. nam Ariſtoteles in Politicis Socratis illam communitatem reprehendit, ac refutat.* OPPIDA MOLIRI. *urbes exædificare, & quaſi in molem attollere.* LEGES INCIDERE LIGNO. *ut deſcriptæ in tabulis, cunctis legendæ proponerentur. Decemuiri Romani ius non ſcriptum à Lacedæmoniis, ius ſcriptum ab Athenienſibus acceptum in duodecim tabulas digeſſerunt. Liuius libro tertio. Pomponius iuriſconſultus libro primo Digeſtorum, titulo de origine iuris, lege ſecunda, & alij.*

LVIII.

Sic honor, & nomen diuinis uatibus, atque
Carminibus uenit. poſt hos inſignis Homerus,
Tyrtæusq; mares animos in Martia bella
Verſibus exacuit. dictæ per carmina ſortes,
Et uitæ monſtrata uia eſt, & gratia regum
Pieriis tentata modis, ludusq; repertus,
Et longorum operum finis, ne forte pudori
Sit tibi Muſa lyræ ſolers, & cantor Apollo.

Pergit Horatius laudes poetices enumerans. nam bella poetæ, & res geſtas ſummorum Imperatorum ſcripſerunt. uerſibus oracula reſpondebant, politioris uitæ ratio monſtrata eſt, Regum amicitiæ comparatæ, ludi inſtituti, feſſas etiam hominum mentes poetice reficit, ac recreat. DIVINIS VATIBVS. *nam de poetis Ouidius.*

At ſacri uates, & diuum cura uocamur.

Sunt etiam qui nos numen habere putent. *De diuino afflatu poetarum Plato in Apologia, et in Ione legendus eſt. uel diuinos appellauit, Lacedæmoniorum more, qui præſtantes uiros diuinos nuncupabant, ut ſcribit Ariſtoteles lib.* VII. *de moribus ad Nicomachum,* ὅταν ἀγασθῶσι σφόδρα του, θεῖος ἀνήρ φασιν. *quando in alicuius amorem, admirationemq; adducti ſunt, diuinus uir eſt, inquiunt.* INSIGNIS HOMERVS. *iure illum inter antiquiſſimos poetas conſtituit Horatius. Cicero enim libro primo quæſtionum Tuſculanarum, nam cum apud Græcos, inquit, antiquiſſimum è doctis ſit genus poetarum, ſi quidem Homerus fuit, et Heſiodus ante Romam conditam, &c. Cornelius Nepos libro cronichorum auctor eſt, Homerum ante Romam conditam annis circiter* CLX. *uixiſſe. Ariſtoteles libro quarto phyſicorum de tempore agens, Homerum pro re antiqua poſuit,* οἷον Ὅμηρος ποτὲ ἦν, *ut Homerus olim fuit. hic deorum honores habuit. nam Ptolomæus Philopater templum Homero erexit, eiusq; ſimulachrum inter urbes fixit, quæ de patria Homeri altercabantur, ut ſcribit Aelianus libro decimotertio. cæcus fuit, & mendicus, ut affirmat Pauſanias in Corinthiacis. illum uerticem appellat Dionyſius in libro de compoſitione, ex quo flumina omnia,*

& fontes, atque uniuerſum mare emanet. quod Ouidius etiam fere retulit. Aſpice Mæonidem, à quo ceu fonte perenni Vatum Pierijs ora rigantur aquis. Zoilus Homeromaſtix librum Ptolomæo oſtendit, quem aiebat ſe contra Homerum ſcripſiſſe: quare petebat à rege pecuniam, ut paupertatem, qua oppreſſus erat, ferret. cui Ptolomæus reſpondit, Homerum, qui annos ante mille deceſſiſſet, multa hominum millia paſcere, qui eius lectionem profitebantur: ſic Zoilum debere, qui ſe Homero præſtantiorem eſſe iactabat, non modo ſe ipſum ſed alios etiam complures alere. auctor Vitruuius in proœmio libri ſeptimi. Indorum, & Perſarum reges Homerum in ſuam linguam conuerſum ſemper in ore habebant, ut ait Aelianus lib. XII. idem ante Homerum poetas extitiſſe Oribantium, Daretem, & Meliſandrum refert lib. XI. cap. II. Homeri poemata, cum diſperſa, & diſcerpta eſſent, primi Lycurgus, & Piſiſtratus collegerunt, et unum ex ijs corpus conflarunt. idem Aelianus lib. XIII. ijs, qui politiores literas profitebantur, turpe erat, Homerum legendo non contriuiſſe. unde Alcibiades doctorem, qui ſe Homerum non habere aiebat, pugno percuſſit; ut Plutarchus in Alcibiadis uita teſtatur. TYRTAEVS. *de hoc Plato multa lib. I. de legibus, cuius etiam carmina recitat, ad inflammandos bellatorum animos ſcripta. Lacedæmonij Meſſeniorum bello, oraculo moniti, ducem ab Athenienſibus petiuerunt. Athenienſes ludibrio quodam Tyrtæum poetam claudum Lacedæmonijs miſerunt, qui ter fuſus, fugatusq; à Meſſenijs fugientes Lacedæmonios carmina bellica decantans in hoſtem reuocauit, et uictor ex acie conciſis hoſtium cateruis exceſſit. auctor Iuſtinus lib. III.* MARES ANIMOS. *fortes, & ſtrenuos, non molles, & effœminatos. lib. I. epiſtolarum.*

Et maribus Curijs, & decantata Camillis.

Contra illud Virgilij ex Homero.

O' uere Phrygiæ, neque enim Phryges: ite per alta
Dindyma.

& illud Ciceronis oratione. VII. contra Verrem, ut muliebria quotidie conuiuia eſſent, uir accumberet nemo, præter ipſum, & prætextatum filium. tametſi recte ſine exceptione dixeram, uirum, cum iſti eſſent, neminem fuiſſe. EXACVIT. *iram in hoſtes inijciens, quam cotem fortitudinis Stoici uocarunt, ut patet lib. III. quæſt. Tuſculanarum. quod innuens Horatius, exacuit, dixit, ideſt tanquam ad cotem acuit.* DICTAE PER CARMINA SORTES. *hoc etiam ad nobilitatem poetices ſpectat; quòd oracula uerſibus reddebantur, ut Crœſo reddita eſſe Cicero de Diuinatione refert,*

Crœſus Halym penetrans magnam peruertet opum uim. *Ennius.*
Aio te Aeacida Romanos uincere poſſe.

ET VITAE MONSTRATA VIA EST. *ut uidemus apud Xenophontem lib. III. de expeditione Cyri. ubi Xenophon oraculum conſulit, an ad bellum cum Cyro proficiſcatur, & an uia ſibi uitæ redeunti patere poſſit. ſic Menelaus libro IIII. odyſſeæ ex Proteo quærit, quis ſibi deus placandus ſit, ut in patriam tutus redeat. tum dij carminibus uiam uitæ monſtrabant. Potes hæc referre etiam ad poetas, qui*

tas, qui γνώμας ſcripſerunt, ut ad Phocylidem, & Theognidem, quorum adhuc carmina extant. ET GRATIA REGVM. amicitia etiam regum carminibus comparata eſt. lege Ciceronis orationem pro Archia, ubi probat illuſtrium principum exemplis nobis gloriæ cupiditatem eſſe inſitam. PIERIIS MODIS. muſarum carminibus, quæ Pierides dicuntur. uide Heſiodum initio libri I. de operibus, & diebus, ibiq; Zezem doctiſſimum interpretem. ut Latinos omittam. LVDVSQVE REPERTVS. dicant hic alij, quicquid uolunt. ego, cum hic Horatius de commodis poetarum diſſerat, puto eum ludos Bacchi innuere, qui non ſine carminibus celebrabantur: Virgilius in georgicis libro II.

Et ueteres ineunt proſcenia ludi,
Et te Bacche uocant per carmina læta. & quæ ſequuntur.

Quæ Virgilij uerba nos in Parergis lib. I. capite XV. cum Thucydide contulimus, & declarauimus. ij ludi utribus fiebant. Virgilius,

—atque inter pocula læti
Mollibus in pratis unctos ſaliere per utres.

De iiſdem, & de utribus Zezes apud Heſiodum lib. I. de operibus, & diebus ſic: καὶ τὰ μὲν ἀσκώλια τοιῶσδε ἐγίνετο: & feſta utralia, ut ita dicam, ſic fiebant. tum modum & rationem addit, & fuſius explicat: Bacchi ludi carminibus non carebant. icirco hanc etiam laudem poetis adſcribit Horatius. LONGORVM OPERVM FINIS. & animi requies poſt longos exceptos labores. animos enim feſſos carminibus, & lyra relaxabant. ſic feſſum è pugna Achillem relaxat Homerus in Iliade. quod ſumme probat Plutarchus in libro de muſica. nec uero Pythagorei ſonos dimittebant, aut cum mane è ſtratis ſurgerent, aut cum noctu cubitum irent, ut carmina turbidos animi motus ſedarent. Quintilianus lib. IX. cap. de compoſitione. NE FORTE PVDORI. hæc dixi, ne te pudeat poetam eſſe. quodam enim tempore poetæ male audierunt. Cicero lib. I. quæſt. Tuſcul. M. Nobiliori probro fuiſſe Ennium, quem ſecum in prouinciam duxerat, teſtatur. Camillum Quernum, Archipoetam cognomento, quis laudet? qui cum in conuiuio Leonis X. Pontificis Maximi de ſe dixiſſet, Archipoeta facit uerſus pro mille poetis: addidit Leo ex tempore, & pro mille alijs Archipoeta bibit. ut in Muſæo refert Iouius. locutio hæc, eſſe pudori, alibi etiam occurrit in hoc poeta, in odis.

Neu ſit ancillæ tibi amor pudori,
Serua Briſeis niueo colore
Mouit Achillem.

MVSA LYRAE SOLERS. muſicam cum poetica coniungit. nam melici ex quinque generibus poetarum ſunt, ut legimus apud Ciceronem in libro de optimo genere oratorum. qui dicti ſunt ἀπὸ τοῦ μέλους, ideſt à ſuauitate, et cantu muſices. Ariſtoteles etiam in poetices libro ponit τὴν ποίησιν τῆς αὐλητικῆς, καὶ κιθαριστικῆς, ideſt poeſim, quæ tibijs & cithara conſtat.

LIX.

Natura fieret laudabile carmen, an arte,
Quæſitum eſt. ego nec ſtudium ſine diuite uena,
Nec rude quid proſit uideo ingenium: alterius ſic
Altera poſcit opem res, & coniurat amice.

Vtra magis poeticæ conferat, natura, an ars, in controuerſiam adducit, mox rem diſcutit, utraque opus eſſe inquiens, ut quis in poetica excellat. in quo nunquam ſatis mirari poſſum, quamobrem ueritus ſit Horatius naturam arti anteponere, cum Cicero & Iſocrates id fecerint, qui tamen non negarunt, ex utraque diuinum quiddam fieri, ac præſtantius. in oratione pro Archia uerba hæc Ciceronis leguntur. ego multos homines excellenti animo, ac uirtute fuiſſe, & ſine doctrina naturæ ipſius habitu prope diuino per ſe ipſos & moderatos, & graues extitiſſe fateor. etiam illud adiungo, ſæpius ad laudem, atque uirtutem naturam ſine doctrina, quàm ſine natura ualuiſſe doctrinam. atque idem ego contendo, cum ad naturam eximiam, atque illuſtrem acceſſerit ratio quædam, conformatioq; doctrinæ, tum illud neſcio quid præclarum, ac ſingulare ſolere exiſtere. Iſocrates in libro contra Sophiſtas. πολλοὶ μὲν τῶν φιλοσοφησάντων ἰδιῶται διετέλεσαν ὄντες, ἄλλοι δέ τινες οὐδενὶ πώποτε συγγενόμενοι τῶν σοφιστῶν, καὶ λέγειν, καὶ πολιτεύεσθαι δεινοὶ γεγόνασιν. αἱ μὲν γὰρ δυνάμεις καὶ τῶν λόγων, καὶ τῶν ἄλλων ἔργων ἁπάντων ἐν τοῖς εὐφυέσιν ἐγγίνονται, καὶ τοῖς περὶ τὰς ἐμπειρίας γεγυμνασμένοις. ἡ δὲ παίδευσις τοὺς μὲν τοιούτους τεχνικωτέρους, καὶ πρὸς τὸ ζῆν εὐπορωτέρους ἐποίησεν. *multi ex ijs, qui philoſophati ſunt, clari non fuerunt. alij uero, cum nulli unquam ſophiſtæ operam dediſſent, & in dicendo, et in adminiſtratione reip. polluerunt. nam præſtantia & orationis, & rerum aliarum omnium in naturali quadam ui conſiſtit, etiam in ijs, qui circa experientiam uerſati ſunt. doctrinæ autem inſtitutio eos artificioſiores, & ad uiuendum feliciores reddidit. Laertius lib. V. hoc apophtegma refert Ariſtotelis:* ἡ μὲν ὅρασις ἀπὸ τοῦ περιέχοντος ἀέρος λαμβάνει τὸ φῶς, ἡ δὲ ψυχὴ ἀπὸ τῶν μαθημάτων. *uiſus à circunſtante aere lumen, anima uero à diſciplinis accipit. potuit igitur Horatius naturam arti præferre, mox addere, ex utraque perfectum quiddam fieri.* STVDIVM. *exercitationem cum arte coniunctam.* DIVITE VENA. *fœcundo ingenio. tractum à uenis metallorum, & lapidum. Iabolenus iuriſconſultus lib.* XVIII. *Digeſtorum, titulo de contrahenda emptione, lege ſeptuageſima ſeptima. poſt multum temporis in eo fundo repertæ erant lapidicinæ. Virgilius in georgicis libro* II.

Hæc eadem argenti riuos, æriſq; metalla
Oſtendit ueris, atque auro plurima fluxit.

RVDE INGENIVM. *natura ſine arte. tranſlatio à lignis impolitis, uel alia qualibet materia. Virgilius.*

Hiis informatam manibus iam parte polita

Fulmen erat. PROSIT. *In codice illuſtriſſimi Federici Cornelij, poſſit, legere eſt.* ALTERIVS SIC ALTERA POSCIT OPEM RES. *natura, et ars mutuis ſe opibus iuuant, ſic tamen, ut princeps natura habeatur, quæ noſtra ingenia, ut magnes lapidem, trahit. Plato in Ione,* θεία δὲ δύναμις, ἥ σε κινεῖ, ὥσπερ ἐν τῇ λίθῳ, ἣν εὐριπίδης μὲν μαγνῆτιν ὠνόμασεν. οἱ δὲ πολλοὶ ἡρακλείαν. *diuina uis eſt, quæ te mouet, ut in lapide, quem Euripides magnetem nominauit, multi Herculeum. quin ipſe Horatius in odis lib. quarto. naturam prætuliſſe uidetur.*

Quem tu Melpomene ſemel
Naſcentem placido lumine uideris,
Illum non labor Iſthmius
Clarabit pugilem, non equus impiger
Curru ducet Achaico
Victorem, neque res bellica Delijs
Ornatum folijs ducem,
Oſtendet Capitolio;
Sed quæ Tybur aquæ fertile perfluunt,
Et ſpiſſæ nemorum comæ,
Fingent Aeolio carmine nobilem.

CONIVRAT AMICE. *conſentit, uires, opesq; coniungit, ut duo principes, qui commune bellum aduerſus hoſtem communem ſuſcipiunt. hoc Græci dicunt* ἐπιμαχίαν. *nam interpres Thucydidis libro primo, poſt Corinthiorum concionem, ſic annotauit in ſcholijs.* διαφέρει δὲ συμμαχία ἐπιμαχίας. ἐπιμαχία μὲν, ὅταν ἀλλήλοις παρέχωσι δυνάμεις ἑκάτεροι: συμμαχία δὲ, ὅταν μόνοι ἀθηναῖοι δῶσι κορκυραίοις βοήθειαν. *&c. differt autem ſymmachia ab epimachia. epimachia enim eſt, cum ambo ſibi mutua auxilia mittant: ſymmachia uero, cum ſoli Athenienſes Corcyrenſibus opem tulerint.*

LX.

Qui ſtudet optatam curſu contingere metam,
Multa tulit, fecitq; puer, ſudauit, & alſit,
Abſtinuit Venere, & Baccho. qui Pythia cantat
Tibicen, didicit prius, extimuitq; magiſtrum.
Nunc ſatis eſt dixiſſe, ego mira poemata pango,
Occupet extremum ſcabies, mihi turpe relinqui eſt,
Et, quod non didici, ſane neſcire fateri.

Naturam arte, & ſtudio excolendam eſſe, atque adiuuandam docet, ne deſpecta quaſi ager incultus ſordeſcat, &, omni nitore amiſſo, ut ferrum rubiginem contrahat. & hoc propoſito nobis curſorum, & tibicinum exemplo ſuadet: mox uitium ſui temporis deteſtatur, quo malebant homines neſcire, quàm ab ullo diſcere, ne illo, à

quo diſcerent, inferiores uiderentur, & quod peius eſt, ſe ipſi doctos iudicabant, et temere ſibi arrogabant. QVI STVDET OPTATAM. *qui optat, inquit, curſu, ideſt ſtudio, et labore contingere optatam metam, ideſt ad finem peruenire ſibi propoſitum. Similitudo ſumpta eſt ab Olympicis ludis, ubi certatim decurrebant. Virgilius,*

Seu quis olympiacæ miratus præmia palmæ
Paſcit equos. & *Horatius in odis,*
Sunt quos curriculo puluerem Olympicum
Collegiſſe iuuat. *Erat autem in curriculo meta, ad quam ſe aduoluebant. ibidem Horatius,*

Metaq; feruidis
Euitata rotis. *Hæc meta columna erat, ad quam cum ſe aduoluiſſent, adhuc excurrebant. Ariſtoteles lib.* III. *rhetoricorum de ſpectando fine agens,* διόπερ ἐπὶ ταῖς καμπτῆρσιν ἐκπνέουσι. προορῶντες γὰρ τὸ πέρας οὐ κάμνουσι πρότερον. *quare in flexibus ad metam anhelant. finem enim proſpiciunt, nec prius laborant. meta igitur non erat limes, & finis: ſed Horatius pro fine poſuit, quem Ariſtoteles* πέρας *appellat. & duodecies quidem ſe ad metas circumflectebant. quod Pindarus indicat ode* III. *olympiorum.*

δωδεκάγναμπτον περὶ τέρμα δρόμου.
ἵππων φυτεῦσαι.

His uerbis Theronem ait equos duodecies ad metas flexiſſe. Erant autem plures columnæ, ideſt metæ. Sophocles in Electra de Oreſte, quem fama erat hoc certamine periiſſe.

κεῖνος δ' ὑπ' αὐτὴν ἐσχάτην στήλην ἔχων

Ille cum ad ultimam columnam perueniſſet. ubi interpres in ſcholijs, ἐσχάτην δὲ λέγει, ἐπεὶ καὶ ἄλλαι ἦσαν ἐν μέσῳ τοῦ δρόμου. *ultimam dicit, nam & aliæ in medio curriculi erant.* MVLTA TVLIT. *is, qui uult optatam metam contingere, & uberrimum ſtudiorum ſuorum fructum capere, multa paſſus eſt, calorem ſenſit, & alſit, ideſt frigora pertulit. nota ſunt carmina Heſiodi libro* I. *operum, ac dierum. quibus uirtutem ait in altiſſimi montis uertice conſiſtere.* τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα. &c. *quæ Cicero in epiſtolis familiaribus Leptæ puero ediſcenda propoſuit. Maximinus, ut in eius uita Capitolinus ſcriptum reliquit, dicere ſolebat. quo maior ero, tanto magis laborabo. unde ad imperij gradum euectus fuit. & quidem recte Sophocles in Electra inquit.* πόνου τοι χωρὶς οὐδὲν εὐτυχεῖ. *ſine labore nihil feliciter euenit.* ABSTINVIT VENERE ET BACCHO. *de coitu, & Venere Plinius lib.* X. *capite ſexageſimo tertio annotauit. quod autem de uino addit Horatius, ad Romanorum morem attinet. Romæ enim pueri uino abſtinebant. & hic quidem Horatius de puero loquitur. Athenæus lib.* VI. οἱ σφόδρα οἰνωμενοι τοῖς ἰδίοις υἱοῖς ἀεὶ ὕδωρ μὲν ὡς τὸ πολὺ πίνοντας, *qui uictu plurimum delectabantur, filios plerunque aquam bibere iubebant. Plato etiam libro* II. *de legibus præcipit, ut pueri ad decimum octauum annum uinum non guſtent. quem locum Platonis Athenæus libro*

X. retulit. Horatius tamen de Ennio non puero, ſed uiro. ſic alibi.

> Ennius ipſe pater nunquam niſi potus ad arma
> Proſiluit dicenda.

Demoſthenes ab Aeſchine contumelioſe ὕδωρ πίνων, ideſt abſtemius dictus eſt, ut legimus in oratione Demoſthenis de falſa legatione. quæ dicimus, ut pateat, hic de pueris, non uiris eſſe mentionem. QVI PYTHIA CANTAT. proxime uſus eſt curſorum exemplo. nunc ueriſimile eſt, tibicines innui, qui in Pythijs nobiliſſimis ludis ſuam operam præſtabant. ſunt enim Pythia ludi, qui in honorem Apollinis, qui Pythonem ſerpentem occiderat, celebrabantur. Ouidius.

> Pythia perdomitæ ſerpentis nomine dictos.

De his plura diximus in Parergis libro II. capite XI. ubi Ouidij locum declarauimus. hæc Pythia tibicines canebant. Iulius Pollux libro quarto ſic. τοῦ δὲ πυθικοῦ νόμου τοῦ αὐλητικοῦ μέρη πέντε. Pythij cantus, qui tibijs perſonabatur, quinque partes ſunt. eas poſtea refert. Sed illa uerba ſpectanda ſunt. δήλωμα δ' ἐστὶ ὁ νόμος τῆς τοῦ Ἀπόλλωνος μάχης πρὸς τὸν δράκοντα. Cantus hic Apollinis pugnæ cum ſerpente repræſentatio eſt. non igitur de Pindaro Pythiorum ſcriptore loquitur Horatius, ut putauit Iacobus Griſolus, uir alioquin doctiſſimus. EXTIMVITQVE MAGISTRVM. qui eum ferula plectebat indocilem. Iuuenalis.

> Et nos ergo manum ferulæ ſubduximus.

Ouidius de Chirone, et Achille.

> Quas Hector ſenſurus erat, poſcente magiſtro
> Verberibus iuſſas præbuit ille manus.

Horatius Orbilium, quem nactus eſt magiſtrum puer, plagoſum appellat. plagoſos autem magiſtros Quintilianus libro primo, & Lucianus in Nigrino reprehendunt. NVNC SATIS EST DIXISSE. his miſeris temporibus ſatis eſt ſe iactare, & de ſe loqui inflatius. ego poeta primarius, ego non ultimus: quinimo ſcabioſus ſit, qui ultimus poeta eſt, & poſtremi ordinis. damnat uitium ſui temporis Horatius. quod grauiter facere etiam Cicero ſolet, ut Philippica octaua, M. Antonium reprehendens, qui legatos populi Romani ad Mutinam, quam obſidebat à Bruto defenſam, contempſerat. ſic enim inquit: proh dij immortales, ubi ille mos, uirtusq; maiorum? C. Popilius apud maiores noſtros, cum ad Antiochum regem legatus miſſus eſſet, & uerbis ſenatus nunciaſſet, ut ab Alexandria diſcederet, quam obſidebat, cum tempus ille differret, uirgula ſtantem circunſcripſit, dixitq; ſe non antea renunciaturum ſenatui, niſi prius ſibi reſpondiſſet, quid facturus eſſet, quàm ex illa circunſcriptione excederet. & quæ ſequuntur. utinam noſtro etiam ſeculo huiuſcemodi Thraſones in literis non eſſent; & plures eſſent Socratis imitatores, qui εἴρων, ideſt diſſimulator doctrinæ ſuæ dictus eſt, ut & à Platone paſſim & à Quintiliano lib. IX. ſcriptum eſt. PANGO. compono. in epitaphio Ennii apud Ciceronem in libro de ſenectute.

> Hic ueſtrum panxit maxima facta patrum.

OCCVPET EXTREMVM SCABIES. tribuit poetis, quod pueri ludentes

& currentes dicunt. ultimo enim ſcabiem imprecantur, & tamen ſcabies pueros raro occupat. cauſam reddit Ariſtoteles in problematibus, ὅτι ἡ λειχὴν ἐστὶ πνεύματος ἔξοδος. ἔστι δὲ τὰ μὲν τῶν παίδων οὐκ εὔπνοα σώματα, ἀλλὰ πυκνά. quia ſcabies eſt ſpiritus halitus, puerorum autem corpora poris non patent, ſed denſa ſunt. MIHI TVRPE RELINQVI EST. *turpe mihi uidetur, inquit indoctus, & glorioſus poeta, relinqui, ideſt extremo ordine uerſari. alij enim præcurrentes me tardum relinquerent. Horatius in epiſtolis libro primo.*

Nec tardum opperior, nec præcedentibus inſto.

ET QVOD NON DIDICI &c. *id etiam turpe cenſeo, ait improbus poeta, fateri, quod non didici. tegenda igitur iactatione, & audacia eſt ignorantia. improbi hominis hæc uerba ſunt. Quintilianus lib. III. cap. VIII. ſic inquit. nam & Hippocrates clarus arte medicinæ uidetur honeſtiſſime feciſſe, quòd quoſdam errores ſuos, ne poſteri errarent, confeſſus eſt, & M. Tullius non dubitauit aliquos ſuos libros iam editos alijs poſtea ſcriptis ipſe damnare. Cornelius Celſus lib. VIII. ſic. à futuris ſe deceptum eſſe Hippocrates memoriæ prodidit, more ſcilicet magnorum uirorum, et fiduciam magnarum rerum habentium. nam leuia ingenia, quia nihil habent, nihil ſibi detrahunt. magno ingenio, multaq; nihilominus habituro conuenit etiam ſimplex ueri erroris confeſſio. hæc ille. quare ingenue fateri inſcitiam debemus, non profiteri quod neſcimus. nam, ut ait Ariſtoteles lib. II. rhetor. ubi de ſedanda ira agit, mites ſumus iudices τοῖς ὁμολογοῦσι, ideſt errata ſua ingenue confitentibus.*

LXI.

Vt præco ad merces turbam qui cogit emendas,
Aſſentatores iubet ad lucrum ire poeta,
Diues agris, diues poſitis in fœnore nummis.
Si uero eſt, unctum qui recte ponere poſsit,
Et ſpondere leui pro paupere, & eripere atris
Litibus implicitum, mirabor, ſi ſciet inter
Noſcere mendacem, uerumq; beatus amicum.

Adulatoribus tantæ poetarum arrogantiæ culpam adſcribit. ij enim in cauſa ſunt ob aſſentationem, ut mali poetæ peritos ſe poetas exiſtiment. quinimo, ut mercatores ad laudandas & uulgo ſignificandas merces præconem adhibere ſolent, ſic tum poetæ adulatores conducebant pretio, qui ſua ſcripta apud omnes in cœlum ferrent, & certiores omnes facerent, cum ipſi carmen recitaturi erant. VT PRAECO. *Cicero in oratione pro Quintio de Næuio præcone ſic. Cum ei natura nihil melius, quàm uocem dediſſet, pater nihil præter libertatem reliquiſſet, uocem in quæſtum contulit. locus præconibus frequens in atrijs Licinijs erat. ibidem Cicero. Tollitur ab atrijs Licinijs, atque à præconum conſeſſu in Galliam Næuius. Plato in libro de regno reges eſſe ait ſimiles uendentibus, præcones empta iterum, & carius uenden-*

tibus. nam hoc etiam præconum officium eſt, magiſtratuum edicta uulgare. τὸ κηρυκικὸν φῦλον ἐπιταχθὲν, τ' ἀλλότρια νοήματα παραδεχόμενοι, αὐτὸ διάτορον ἐπιτάττει πάλιν ἑτέροις: præcones edicta aliorum ſumentes ipſi rurſus alijs publicant. horum ſtatas in pronunciando dimenſiones Ariſtoteles libro tertio rhetoricorum obſeruauit. τῶν κηρύκων προλαμβάνουσι τὰ παιδία. pueri, quæ præcones edituri ſunt, ante pronunciant. Sed de hoc munere præconum hic Horatius non loquitur. eos enim præcones ſignificat, qui uenales res præconio extrudunt, ut in epiſtolis libro primo. Vilia uendentem tunicato ſcruta popello. ASSENTATORES. de quibus lege librum Plutarchi, qui inſcriptus eſt, quo modo quis amicum, & adulatorem diſtinguere poſſit. AD LVCRVM. poeta enim pretium adulatoribus proponit, ſi in ſui admirationem populum cieant. Plinij uerba, quæ ſunt epiſtola decimaquarta libri ſecundi, pulcherrime huic Horatij loco reſpondent. ea enim ſunt hæc. heri duo nomenclatores mei (habent ſane ætatem eorum, qui nuper togas ſumpſerunt) ternis denarijs ad laudandum trahebantur. tanti conſtat, ut ſis diſertiſſimus. hoc pretio quamlibet numeroſa ſubſellia implentur, hoc ingens corona colligitur, hoc infiniti clamores commouentur. & poſt. primus hunc audiendi morem induxit Largius Licinius. &c. Horatius autem de poetis, Plinius de oratoribus uerba facit. POSITIS IN FOENORE NVMMIS. uſuras intelligit, quæ fœnore conflantur. quædam enim uſuræ legitimæ ſunt, quæ impenduntur ob alienæ pecuniæ uſum. Papinianus iuriſconſultus libro uigeſimoſecundo digeſtorum, titulo primo, lege prima, ſic inquit. Socius ſi ideo condemnandus erit, quòd pecuniam communem inuaſerit, uel in ſuos uſus conuerterit, omni modo etiam mora non interueniente præſtabuntur uſuræ. quædam non legitimæ, de quibus ſic Liuius libro uigeſimo. Sardiniam M. Portius Cato obtinebat, ſanctus, & innocens, aſperior tamen in fœnore coercendo habitus, fugatiq; ex inſula fœneratores. librum Plutarchus contra fœnus ſcripſit. nam illa uerba Ciceronis libro nono ad Atticum, epiſtola decimaquarta, dubio ſenſu prolata ſunt. populi Romani exercitus Cn. Pompeium circunſidet, foſſa, et uallo ſeptum tenet, fuga prohibet, nos uiuimus? & ſtat urbs iſta? prætores ius diſcunt? ædiles ludos parant? uiri boni uſuras perſcribunt? ego ipſe ſedeo? SI VERO EST VNCTVM. ſi quis eſt, qui diues unctum ponere poſſit, ideſt cibos pingues, non ſiccos, ut panem tantum, is aſſentatoribus guloſis undique ſeptus adulatorem, & uerum amicum non internoſcet. Athenæus libro ſexto de adulatoribus Dionyſii regis Siciliæ, ὅτι δὲ προσεποιοῦντο μή τι ὀξὺ ὁρᾶν παρὰ τὸ δεῖπνον, ἐπεὶ ὁ Διονύσιος οὐκ ἦν ὀξυωπής. & poſt. ἔτι δὲ τὸ ἐμετὸν αὐτοῦ μέλιτος ἔλεγον εἶναι γλυκύτερον, hi quidem in conuiuio ſe non acute cernere ſimulabant, quia Dionyſius non acute cernebat, & eſculenta, quæ ille euomuerat, melle dulciora eſſe dicebant. ecce igitur, quemadmodum adulantur homines impuri in conuiuiis. talis erat Ariſtippus, qui à Diogene reprehenſus, uerſu illo noto apud Horatium libro primo epiſtolarum, ubi ad Scæuam ſcribit, ſe defendebat.

Si ſciret regibus uti,

Faſtidiret olus, qui me notat. *Quod uero attinet ad unctum, Cyrus apud Xenophontem libro primo de ſua inſtitutione, Medorum luxuriæ ſobrietatem Perſarum anteponens, ſic Aſtyagem auum, Mediæ regem, alloquens, qui uncti ei bi ſint, declarat,* ὅτι σε φάναι ὁρῶ, ὅταν μὲν τοῦ ἄρτου ἅψῃ, εἰς οὐδὲν τὴν χεῖρα ἀποψώμενον. ὅταν δὲ τούτων τινὸς θίγῃς, εὐθὺς ἀποκαθαίρεις τὴν χεῖρα, *&c. quia inquit, cum panem attingis, uideo te manum non abſtergentem: quando autem aliquem ex opimis cibum attrectas, ſtatim manum perpurgas.* ET SPONDERE LEVI PRO PAVPERE. *idem, inquit, iis accidit, qui pro inope aliquo ſpondent, ideſt fideiiubent, & ſe uades conſtituunt. exemplum eſt apud Scæuolam iuriſconſultum de ſponſione, libro decimoſeptimo Digeſtorum, titulo primo, lege ſexageſima, his uerbis. & quamuis idonee promiſſuram tibi Titiam matrem puellæ dotem ſciam, tamen & ipſe, quo magis conciliem animum tuum domui meæ, fidem meam interponere non dubito. quare ſcias, quodcunque ab ea ex ea cauſa ſtipulatus fueris, id me mea fide iuſſiſſe, ſaluum te habiturum.* ERIPERE ATRIS, *&c. qui poſſit aliquem litibus liberare, atris, ideſt triſtibus, & odio plenis: ut antra omnia fere ſunt. Cicero Philippica ſeptima: omne enim curriculum induſtriæ noſtræ in foro, in curia, in amicorum periculis propulſandis elaboratum eſt.* BEATVS. *ut ipſe ſe cenſet eſſe. beatum etiam pro diuite ſæpe uſurpat Horatius, ut in ſatyris.*

Vt Naſidieni iuuit te cœna beati? *& in odis.*
Neſcias, an te generum beati
Phyllidis flauæ decorent parentes.

INTERNOSCERE. *diſtinguere mendacem, fictumq; à ſincero, ueroq; amico non poterit. cauſam non reddit Horatius, quia perſpicua eſt. nam propter laudis cupiditatem aſſentatores non ſolum æquo animo ferimus, ſed etiam expoſcimus. Alexander magnus, diuinus uir, qui ambitione hac tanta non laborabat, adulatoris poetæ Ariſtobuli librum in flumen Hydaſpem deiecit, & uix ſe tenuit, quo minus etiam ipſum deijceret: nibil enim propius factum eſt.* καὶ σε ὅπως ἐχρῆν, *inquit,* ὦ Ἀριστόβουλε. *auctor Lucianus in libro de conſcribenda hiſtoria. idem à ſe Dinocratem architectum reiecit, qui ſe aiebat montem Atho in effigiem Alexandri redacturum. Vitruuius libro ſecundo.*

LXII.

Tu ſeu donaris, ſeu quid donare uoles cui,
Nolito ad uerſus tibi factos ducere plenum
Lætitiæ. clamabit enim, pulchre, bene, recte.
Palleſcet ſuper his, etiam ſtillabit amicis
Ex oculis rorem, ſaliet, tundet pede terram.
Vt qui conducti plorant in funere, dicunt,
Et faciunt prope plura dolentibus ex animo: ſic
Deriſor uero plus laudatore mouetur.

Adulatores

Adulatores pernicioſos eſſe dixerat, et non facile poſſe à ueris amicis diſtingui. nunc, quo modo cognoſci perſpicue poſsint, demonſtrat, cum de noſtris ſcriptis ſententiam fecerunt. TV SEV DONARIS. *non negat* Horatius *donis aliquem eſſe ornandum, ſed ei credendum, quem donaueris. nam uir magnanimus libentius audit à ſe aliquem donatum, quàm ſe ab ullo munera accepiſſe, ut* Ariſtoteles *inquit libro quarto ethicorum.* TIBI FACTOS. *à te ſcriptos. in codice illuſtriſsimi* Federici Cornelii *fictos legimus. ſed factos fortaſſe melius. nam litera, a, grauis eſt: i, nimium orationem attenuat, ut ait* Hermogenes *libro primo de idæis oratorÿs: ut alÿs argumentis non contendam.* PVLCHRE, BENE, RECTE. *uerba ſunt aſſentatoris, quibus mirifica tua eſſe poemata dicit. dictio, bene, omnes laudes ſola comprehendit, ſed hic ob adulationem ſynonymis creber fuit.* Ariſtoteles *libro ſecundo de rep.* Socratem *arguit, quòd homines ſingulos tantum copiarum habere uolebat,* ὥστε ζῆν σωφρόνως, *ut temperate uiueret. debuit enim potius ſic dicere,* ὥστε ζῆν εὖ, *ut bene uiueret. rationem addit.* ἔστι γὰρ ἐπὶ καθόλου μᾶλλον. ἔστι δ' ἐπὶ σωφρόνως μὲν, ταλαιπώρως δὲ ζῆν. *hoc enim, bene, latius patet. præterea temperate quidem, ſed miſere uiuere poſſumus.* PALLESCET SVPER HIS. *quaſi nouo genere poematis obſtupefactus. nouitate enim rerum palleſcimus.* Virgilius *de* Didone. *& pallida morte futura.* STILLABIT AMICIS EX OCVLIS ROREM. *præ gaudio lachrymas, quæ ſunt ros oculorum, effundet. lætitia enim aliquando lachrymas ciet.* Arrianus *libro ſexto de* Alexandro, *qui ex grauiſſima ualetudine emerſerat,* πολλοῖς δὲ καὶ δάκρυα ἐπὶ τῷ ἀνελπίστῳ προεχύθη ἀκούσια. *multis in inſperato gaudio inuitis lachrymæ emanarunt. idem ſcribit* Diodorus *libro decimo ſeptimo, de uxore, & filiabus* Darÿ, *quibus* Alexander *liberaliter omnia pollicitus erat.* Virgilius *de* Anchiſe, *qui uenientem* Aenean *in* Elyſios *campos uiderat.*

Isq; ubi tendentem aduerſum per gramina uidit
Aenæan, alacris palmas utraſque tetendit,
Effuſæq; genis lachrymæ.

TVNDET PEDE TERRAM. *ſaliendo. in odis,*

Nunc eſt bibendum, nunc pede libero
Pulſanda tellus.

Supploſio pedis dicitur à M. Tullio *libro primo de oratore.* VT QVI CONDVCTI. *conducebantur qui flebilibus uocibus funus mœſtiſſimum redderent. qui non ex animo quidem flebant, ſed tamen lugubri illo clamore eos ſuperabant, qui ex animo lugebant. horum fortaſſe eiulatu* L. Craſſus *libro ſecundo de oratore, cum anus* Iunia *efferretur, excitus, in* Brutum, *qui aſtabat, inuectus eſt. prò dii immortales, quæ fuit illa, quanta uis, quàm inexpectata, quàm repentina, cum coniectis oculis, geſtu omni, & uultu, ſumma grauitate, & celeritate uerborum,* Brute *quid ſedes? quid illam anum patri nunciare uis tuo? etc.* EX ANIMO. ἐκ τῆς καρδίας, *inquit* Ariſtophanes. MOVETVR. *extrinſecus, non animo.* Plutarchus *in libro de adulatore, et amico, adulatorem ſimilem eſ*

ſe ait metallo non aureo, ſed quod aurum imitetur. ὥσπερ τὰ ψευδόχρυσα τὴν λαμπρότητα τοῦ χρυσοῦ μιμεῖται μόνον. *ut adulterini numi ſplendorem tantum auri imitantur.*

LXIII.

Reges dicuntur multis urgere culullis,
Et torquere mero, quem perſpexiſſe laborant,
An ſit amicitia dignus. ſi carmina condes,
Nunquam te fallant animi ſub uulpe latentes.

Reges non ſtatim in amicitiam homines recipiunt, ſed cum multis modis, tum uino maxime eorum ingenia exquirunt: cum enim animi uino in conuiuiis incaluerunt, arcana produnt. ut igitur ij uino, ſic tu prædictis ſignis animum eius explora, quem cenſorem tuis carminibus adhibebis: debes enim cauere, ne tibi fucum faciat adulando. CVLVLLIS. *poculis. in odis.*

Diues, & aureis
Mercator exſiccet culullis
Vina Syra reparata merce.

ET TORQVERE MERO. *ut alij in quæſtione ex equuleo pendentes torquent reos, ſic Reges, alijq; ſummi uiri uino torquere uidentur, ebrijs arcana omnia elicientes. Horatius in epiſtolis.*

Quid non ebrietas deſignat? operta recludit.

Pindarus in Nemeis, in ode ad Cromium Aetnæum,

θαρσαλέα δὲ παρὰ
κρατῆρα φωνὰ γίνεται.

Audax ad poculum uox fit. ebrietatem ueteres pingebant è poculo uitreo bibentem, quia ut uitrum, ſic animi ebriorum perſpicui eſſe uidentur. Pauſanias in Corinthiacis. γέγραπται δὲ αὐτόθι καὶ μέθη ἐξ ὑαλίνης φιάλης πίνουσα. *picta erat hic ebrietas è uitrea phiala bibens. M. Craſſus Myſorum legatos noctu ad ſe profectos non ſtatim dimiſit, cras ſe dimiſſurum promiſit. in cœna interim eos uino torquens arcana omnia expiſcatus eſt. Dion eſt auctor libro quinquageſimo primo.* AN SIT AMICITIA DIGNVS. *Ariſtoteles libro nono ethicorum multos modios ſalis conſumendos ait, antequam putes te amicum probe noſſe. nam, ut inquit Iſocrates in oratione ad Demonicum,* χρυσίον ἐν τῷ πυρὶ δοκιμάζομεν, τοὺς δὲ φίλους ἐν ταῖς ἀτυχίαις διαγινώσκομεν. *aurum igni probamus, amicos autem in periculis cognoſcimus. quem locum Iſocratis Cicero in epiſtolis familiaribus retulit.* ANIMI SVB VVLPE LATENTES. *aſtutiæ adulatorum: uulpes enim callidiſſimæ ſunt. Carbo dicere ſolebat, ſe contra uulpem, & leonem, quæ Syllæ animum incolebant, pugnare, plus tamen à uulpe, quàm à leone timere. Plutarchus in uita Syllæ.* NVNQVAM TE FALLANT. *ſenſus eſt. ſis ſemper attentus, & in ſpeculis, ne te aſſentatores decipiant,*

quando ego te monui, quo pacto eos dignoſcere poſsis. in nonnullis codicibus. fallent, non fallant, legimus. & eſt alter ſenſu. Reges uino hominum animos explorant: tu ſi mea præcepta in cognoſcendis adulatoribus ſeruabis, nunquam ab eorum dolis circunuentus, & circunſcriptus eris. illuſtriſsimus, & doctiſsimus Federicus Cornelius poſteriorem hunc ſenſum induxit, cum ſuperiore anno Venetijs, dum cymbis per riuos urbis uehebamur, librum hunc Horatij legeremus.

LXIIII.

Quintilio quicquid recitares, corrige ſodes
Hoc, aiebat, & hoc. melius te poſſe negares.
Bis, terq; expertum fruſtra, delere iubebat,
Et male tornatos incudi reddere uerſus.
Si defendere delictum, quàm uertere malles,
Nullum ultra uerbum, aut operam ſumebat inanem,
Quin ſine riuali teq;, & tua ſolus amares.

Superioribus aliquot uerſibus cenſorem adulatorem noſtrorum carminum deſcripſit Horatius. nunc uero ſincerum, ac uerum iudicem exprimit, Quintilium pro æquiſsimo quolibet cenſore laudans. qualem ſe nactum fuiſſe Albium Tibullum libro I. epiſt. Horatius demonſtrat: Albi noſtrorum ſermonum candide iudex, &c. hic Quintilius tuos tibi errores in conſpectu ponebat, &, ut emendares, monebat. ſi obſtinatus errata tueri uolebas, nihil præterea dicebat, cum ſe monendo proficere poſſe non ſperaret. QVINTILIO. *huic ſimilis fuit Philoxenus. de quo Plutarchus meminit in libro de fortuna, & uirtute Alexandri.* οἷος ἦν πάλιν αὖ Διονύσιος ὁ τὸν ποιητὴν Φιλόξενον εἰς τὰς λατομίας ἐμβαλών, ὅτι τραγῳδίαν αὐτοῦ διορθῶσαι κελευσθεὶς εὐθὺς ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ὅλην μέχρι τῆς κορωνίδος αὐτὴν περιέγραψεν. *qualis erat Dionyſius, qui poetam Philoxenum in Latomias Syracuſis carcerem coniecit, quòd, cum ei imperaſſet, ut tragœdiam ſuam corrigeret, ſtatim ab initio ad finem uſque totam damnans, lineam deduxit.* QVICQVID. *in non nullis codicibus, ſi quid, longe, ut ego quidem ſentio, politius legitur. quod acrioris iudicij uiri facile indicabunt.* NEGARES. *Si negares te melius poſſe id præſtare, quia rem ſæpius tentaſſes, nec tamen eam magis perpolire potuiſſes, delere iubebat, ideſt adhuc corrigere, uel certe diſcindere, ne carmina legerentur. Cicero in epiſtolis familiaribus, quòd epiſtolam conſciſſam doles, &c.* ET MALE TORNATOS. *male perpolitos uerſus. ſumpta translatio eſt à fabris lignarijs, qui aſperas tabulas torno exæquant, & complanant. de torno Budæus in pandectis.* INCVDI REDDERE. *emendare. translatio à fabris ferrarijs. Homerus lib.* VIII. *odyſſ. de Vulcano, qui tenuiſſima uincula conficere parabat, quibus Martem, & Venerem adulterio iacentes uinciret.*

ἐν δ' ἔθετ' ἀκμοθέτῳ μέγαν ἄκμονα.

Incudem ingentem ſuo loco conſtituit. SI DEFENDERE DELICTVM. *quidam enim errata defendunt, rati ſe non officioſe, ſed inimice eſſe admonitos, atque emendatos, ut ait Socrates in Theæteto Platonis, hanc temporum calamitatem deplorans.* καὶ οὐκ οἴονταί με εὐνοίᾳ τοῦτο ποιεῖν. *& non exiſtimant me beneuolo animo hoc efficere, ut eos ſcilicet moneam, & eorum illis delicta commonſtrem.* QVÀM VERTERE. *quàm corrigere. uel alia uerba reponendo, uel eadem retinendo loco tamen uerſa, ac tranſpoſita. exemplo ſit Cicero, qui in oratore ad M. Brutum ſic inquit. age ſume de Gracchi apud Cenſores illud. abeſſe non poteſt, quin eiuſdem hominis ſit probos improbare, qui improbos probet. quanto aptius, ſi ita dixiſſet, quin eiuſdem hominis ſit, qui improbos probet, probos improbare. hæc ille. magni enim refert, ut uerba ſuo loco collocata ſint, præſertim in metris. quæ corrigebat Quintilius.* NVLLVM VLTRA VERBVM. *nullum amplius uerbum, aut operam inanem conſumebat. quid enim oleum, & operam, ut aiunt, perderet? naturam ipſam Quintilius imitabatur, quæ nihil fruſtra facit, ut teſtatur Ariſtoteles lib. I. de cœlo, ubi negat circulari cœli curſui contrarium eſſe curſum circularem. ſi eſſet, inquit, uinceretur, cœlum enim non impediretur, ergo ille inanis eſſet. tum addit, at deus, & natura nihil fruſtra faciunt. idem ait Themiſtius lib. I. de anima, ubi inquit. Si anima communes cum corpore paſſiones habet, cum ſeiuncta eſt à corpore, nihil aget. at hoc non conſentaneum eſt, natura enim nihil fruſtra creat. excuſandus igitur Quintilius, non exiſtimandus ſeuerior, ſi operam perdere nolebat. ſunt enim, qui illum nimis aſperum, & ſeuerum fuiſſe dicunt.* QVIN SINE RIVALI. *ille te non deterrebat, quin ſine riuali, ideſt æmulatore ſolus tua ſcripta probares. qui autem hæc faciunt, boni, & elegantes poetæ non ſunt. Cicero libro primo quæſtionum Tuſculanarum eandem ſententiam his uerbis expreſſit. itaque ſuos libros ipſi legunt cum ſuis, nec quiſquam attingit præter eos, qui eandem licentiam ſcribendi ſibi permitti uolunt. Ariſtoteles libro primo Topicorum laudabilia ea eſſe cenſet, quæ non auctori duntaxat, ſed alijs etiam probantur,* ἔνδοξα δὲ τὰ δοκοῦντα πᾶσιν, ἢ τοῖς πλείστοις, ἢ τοῖς σοφοῖς. *&c. probabilia ſunt, quæ omnibus uel plurimis, uel ſapientibus laudantur.*

LXV.

Vir bonus, & prudens uerſus reprehendet inertes,
Culpabit duros, incomptis allinet atrum
Tranſuerſo calamo ſignum, ambitioſa recidet
Ornamenta, parum claris lucem dare coget,
Arguet ambigue dictum, mutanda notabit,
Fiet Ariſtarchus; nec dicet, cur ego amicum
Offendam in nugis? hæ nugæ ſeria ducent
In mala deriſum ſemel, exceptumq; ſiniſtre.

Dixerit quiſpiam. ego quidem aſſentaturus non ſum, et ſcripta, quæ mihi oblata fuerint ad expendendum, emendare quidem ſtatui, ſed in emendando quem modum ſeruabo? quid delebo? quid probabo? huic Horatius nunc ſatisfacit. nam in omni diſciplina, non ſolum præcipiendum eſt, quid fieri conueniat, ſed etiam modus, et ratio tradenda eſt dilucidior, qua officio fungamur. Ariſtoteles etiam lib. ſexto Topicorum hoc docuit, ubi illum non recte diffinire ait, qui, ex quibus res diffiniatur, docet, modum autem non explicat compoſitionis. neque enim domus ſimpliciter eſt materia, ut lapides, ligna, & alia huiuſmodi, ſed harum rerum ordo quidam diſtinctus, & compoſitio. ibi Alexander Aphrodiſæus, præter exemplum domus ab Ariſtotele allatum, ſyllabæ exemplo utitur, non enim ſyllaba, inquit, eſt elementa, ſed apta elementorum collocatio. quare modus in omni præceptione tradendus eſt. hic igitur Horatius, qui uerſus corrigendi, qui laudandi ſint, demonſtrat, & modum emendandi nobis optimum aperit. VIR BONVS ET PRVDENS. prudentia in eo uerſatur, ut bonum eligamus, & utile, contraria uitemus: ut ſcribit Ariſtoteles lib. VI. de moribus ad Nicomachum. ubi Anaxagoram, Thaletemq; ſapientes, & bonos fuiſſe confitetur, ſed prudentes negat. nam ſapientia in ueri cognitione poſita eſt. Horatius & ſapientem, & prudentem expreſſit. INERTES. pigros, ut uerſum Catulli,

Qui modo me ſolum, atque unicum amicum habuit.

vel arte carentes, ut uerſum, quem libro octauo Quintilianus reprehendit, de mure. Prætextam in ciſta mures roſere Camilli. ut etiam Ciceronis carmen, ò fortunatam natam me Conſule Romam. illa enim duo uerba, fortunatam, natam ſine arte coniuncta ſunt. DVROS. ut Lucilij uerſus. de quo illud uulgatum eſt,

Emunctæ naris durus componere uerſus.

Translatio à corporibus, ut ſcribit Alexander Aphrodiſæus libro quarto Topicorum, ubi docet Ariſtoteles translatum genus uitandum eſſe, ut ſi quis, inquit Alexander, ruſticitatis duritiem genus eſſe diceret, quæ corporum eſt. INCOMPTIS. ut quæ epithetis illuſtrata carmina non ſunt. licet enim epitheta non ſint neceſſaria, tamen ſplendorem poemati afferunt. Ariſtoteles libro tertio rhetoricorum: ἐν μὲν γὰρ ποιήσει πρέπει γάλα λευκὸν εἰπεῖν, ἐν δὲ λόγῳ τὰ μὲν ἀπρεπέστερα. in poetice non abſurdum eſt, lac album appellare: in oratione uero ſoluta hæc decora non ſunt. TRANSVERSO CALAMO. ſignum atrum, ideſt lituram, & emendationem, allinet, inducet tranſuerſo calamo, quia litura tranſuerſe inducitur. Vlpianus iuriſconſultus libro uigeſimo octauo digeſtorum, titulo quarto, lege prima: quæ in teſtamento legi poſſunt, ea inconſulto deleta, & inducta nihilominus ualent. AMBITIOSA RECIDET ORNAMENTA. ut crebriora epitheta. nam Ariſtoteles libro tertio rhetoricorum Alcidamantem reprehendit, οὐ γὰρ ἡδύσμασι χρῆται, ἀλλ᾽ ὡς ἐδέσμασι τοῖς ἐπιθέτοις. non enim ut cupediis, et delicatioribus cibis, ſed ut edulijs, ipſis epithetis utitur. Cicero in oratore ad Brutum Gorgiæ ſcripta ambitioſis his ornamentis picta fuiſſe demonſtrat his uerbis: Gorgias autem auidior eſt generis eius,

et his feſtiuitatibus, ſic enim ipſe cenſet, inſolentius abutitur, quas Iſocrates, cùm ta- men audiuiſſet in Theſſalia adoleſcens ſenem iam Gorgiam, moderatius temperauit. PARVM CLARIS LVCEM DARE. *parum apertis. uide Laurentium Vallenſem in elegantiis. lucem dare dixit, ut translationi à luce reſponderet. clarus enim à luce eſt. Ariſtoteles libro tertio rhetoricorum illud in Gorgia reprehendit,* χλωρὰ, καὶ ἄναιμα τὰ πράγματα *pro florentibus. ait enim eſſe* τὸ ἀσαφὲς, *ideſt obſcurum. notum eſt de Perſio, quem D. Hieronymus in ignem proiecit propter ob- ſcuritatem. ſunt enim quidam, qui eam in primis adamant, magiſtrum imitantes, qui, ut auctor eſt Quintilianus libro octauo, auditoribus illud ſemper in memoriam redigebat,* σκότισον, *obſcurus eſto.* AMBIGVE DICTVM. *ut illud Ariſto- telis lib. tertio rhetoricorum, de Theodoro, qui Niconem obſcurius carpſit citharœdum.* θράττει σε, *uiſus eſt dixiſſe, perturbat, & commouet te. at innuebat eum è mulie- re Thracia ortum, uel certe Thracem eſſe; quemadmodum etiam uir doctiſſimus Pe- trus Victorius interpretatur. prudenter mihi uidentur Iuriſconſulti ſtatuiſſe, ut am- bigua oratio in pactis auctori noceat. nam Papinianus lib. ſecundo Digeſtorum, titulo de pactis, lege trigeſima nona, ſic inquit. ueteribus placet, pactionem obſcuram, uel ambiguam uenditori, & qui locauit, nocere, in quorum fuit poteſtate legem aper- tius conſcribere.* MVTANDA NOTABIT. *quæ tunc non potuit emendare, ſed in aliud tempus reiecit, aſteriſco notabit, uel etiam cæra, ut faciebat T. Pomponius Atticus in ſcriptis Ciceronis, cum aliquid, quod eum offenderet, occurrebat. unde Ci- cero libro decimo ſexto epiſtolarum ad Atticum, cærulas enim tuas, inquit, miniatulas illas extimeſcebam.* FIET ARISTARCHVS. *hic iudex fuit acerrimus in Homeri uerſibus ſeligendis, qui germani eſſent, & in nothis reijciendis. ita Homeri- cam ideam animo conceperat. Cicero in epiſtola ad Dolabellam. profert alter, opinor, duobus uerſiculis expenſum. alter Ariſtarchus hos ὀβελίζει. ego tanquam criticus antiquus iudicaturus ſum. Ariſtarchus hic ipſe eodem iudicio Heſiodi uerſus expen- dit. nam in fine libri primi de operibus, & diebus hic uerſus legitur,*

γηραιὸς δὲ θάνοις ἕτερον παῖδ' ἐγκαταλείπων.

Senex perires alterum filium relinquens. ibi Zezes Heſiodi interpres ait hunc uerſum ex ſententia Ariſtarchi eſſe περιττόν, *ideſt ſuperuacaneum.* IN NVGIS. *ſunt qui carmina nugas putent, & ideo, ne offendant amicum, liberius non ſentiunt. ne- gat Horatius eſſe nugas, & huiuſmodi emendationem eſſe contendit maximi ponderis. Ariſtoteles libro nono de moribus ad Nicomachum.* ἐπανόρθωσιν δ' ἔχουσι μᾶλλον βοηθητέον εἰς τὸ ἦθος, ἢ τὴν οὐσίαν, ὅσῳ βέλτιον, καὶ τῆς φιλίας οἰκειότερον. *ijs, qui corrigendi ſunt, eo potius ſubueniendum in moribus, quàm in rebus, ad opes, et copias ſpectantibus, eſt, quo melius eſt, & magis amicitiæ proprium. uidetur autem ad mores ſpectare, ne quis neſcius in ſuis erroribus exultet.* EXCEPTVMQVE SINISTRE. *male tractatum ab adulatore amico.* Virgilius.

Sæpe ſiniſtra caua prædixit ab ilice cornix.

De ſiniſtro, & dextro tonitru uide quid annotauimus in Parergis libro tertio, capite ſecundo.

LXVI.

Vt mala quem ſcabies, aut morbus regius urget,
Aut phanaticus error, & iracunda Diana,
Veſanum tetigiſſe timent, fugiuntq; poetam
Qui ſapiunt, agitant pueri, incautiq; ſequuntur.
Hic dum ſublimis uerſus ructatur, & errat,
Si ueluti merulis intentus decidit auceps
In puteum foueam'ue, licet ſuccurrite longum
Clamet io ciues, non ſit, qui tollere curet.
Si quis curet opem ferre, & demittere funem,
Qui ſcis, an prudens huc ſe deiecerit, atque
Seruari nolit?

VT MALA QVEM SCABIES. prudentes, inquit, malum poetam, ut morbum, ac peſtem fugiunt. & huius grauiſſimos errores non eſſe corrigendos ait, quia ultro peccat, ſpecie quadam recti deceptus, et delicta obſtinatus defendit. meminit hic de ſcabie. ſic poetam, inquit, malum, ut hominem ſcabioſum excellentes prudentia uiri deuitant. Suidas ἡράκλειον ψώραν, ideſt herculeam ſcabiem uocat. **MORBVS REGIVS.** is eſt morbus regius, quo facies tota hominum crocea eſt. Ariſtoteles libro tertio de anima intellectum omnibus formis recipiendis habilem, atque idoneum eſſe dicit, ideo eſſe immixtum, ut Anaxagoras etiam uolebat, ne ulla forma prius recepta alias excluderet. ibi Simplicius intellectum materiæ comparat, Alexander præparationem uocat. M. Antonius Paſſerus Genua, quem nos Patauij philoſophiam ſummo loco interpretantem diuinitus, multos annos audiuimus, intellectum regio morbo æquiparauit: quo qui laborant, croceos oculos habent: quare omnes ijs colores crocei uidentur. hunc morbum Cornelius Celſus regium appellatum affirmat, quòd eo laborantes regio apparatu, & delicijs oblectandi ſunt. ſic enim hilares morbum pellent. **PHANATICVS ERROR.** quo laborant furijs correpti, ut laborauit Oreſtes occiſa matre, quem Taurica Diana demum ſanauit. Cicero pro Milone. & qui Cacodæmonem uiderunt, ut uidit Brutus in Philippicis campis. Florus. **IRACVNDA DIANA.** hæc furorem immittebat ſontibus. de ea chorus in Aiace territus exemplo furentis Aiacis,

ὦ μᾶτερ αἰσχύνας ἐμᾶς
ὥρμασε πανδάμους ἐπὶ βοῦς ἀγελαίας.
O mater mea probra in boues conuerte.

VESANVM POETAM. non ſanum. nam, Ve, particula priuat, ut annotauit Gellius libro quinto, capite decimo. non ſanum igitur, ideſt ſtultum. nam quod

corporis eſt, ad animum transfertur. Ariſtophanes in Pluto,

ἄδικον, ὑγιὲς μηδέν.
iniuſtum, nihil ſani. Euripides in Andromache contra Spartanos,

καὶ οὐδὲν ὑγιές.
& nihil ſani eſt. AGITANT PVERI. *poetam malum pueri etiam ludibrio habent, in eum raphanos, & mugiles conijcientes, ut mos antiquus eſt.* Catullus ad Aurelium.

Ah tum te miſerum, maliq; fati,
Quem attractis pedibus, patente porta
Percurrent raphaniq; mugileſq;.

INCAVTIQVE SEQVVNTVR. *qui parum prudentes ſunt, hunc poetam ſequuntur, Horatij illud in ſatyris memoria non tenentes. Niger eſt, hunc tu Romane caueto. Demoſthenes in oratione de falſa legatione εὐλαβῆ appellat, ideſt cautum, quòd Aeſchinem ſequi, ac imitari in pernicioſa illa legatione ad Philippum noluit.* RVCTATVR. *ſordido uerbo ſordidos mali poetæ uerſus indicauit. niſi alludit ad bonum poetam Antonium, qui nunquam ructatus eſt. Plinius lib. ſeptimo, capite decimo nono.* SI VELVTI MERVLIS. *ſi ut auceps, qui merulis auibus inſidias ſtruit, in foueam, ideſt in perſpicuos errores, & ante oculos poſitos incidit, non tollas, ideſt, non corrigas. non enim iuuari, ideſt emendari uult.* IN PVTEVM, FOVEAMVE. *alludit ad Thaletem philoſophum, de quo apud Laertium in eius uita ſic legimus.* λέγεται δ᾽ ἀγόμενος ὑπὸ γραὸς ἐκ τῆς οἰκίας, ἵνα τὰ ἄστρα κατανοήσῃ, εἰς βόθρον ἐμπεσεῖν, καὶ αὐτῷ ἀνοιμώξαντι φάναι τὴν γραῦν. σὺ γὰρ ὦ Θαλῆ, τὰ ἐν ποσὶν οὐ δυνάμενος ἰδεῖν, τὰ ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ οἴει γνώσεσθαι. *domo ab anu deductus, dicitur, ut ſidera noctu contemplaretur, in foueam incidiſſe. & illi ingemiſcenti anum dixiſſe perhibent, tu quidem Thales, cum ea, quæ ante pedes ſint, perſpicere non poſſis, quæ in cœlo ſunt, cognoſcere te poſſe exiſtimas? Laertius* βόθρον, *ideſt foueam dixit, ſed Horatius puteum præterea addidit, Platonis locum in Theæteto, ubi hæc eadem res de Thalete commemoratur, exprimens.* πεσόντα εἰς φρέαρ, *inquit Plato, cadentem in puteum. ſublimem poetam appellauit Horatius, ut Thaleti ſimilem penitus faceret aſtra dinumeranti.* AN NON SIT, QVI TOLLERE CVRET. *hic mihi uenit in mentem Pyrrhonis, de quo Laertius in uita.* Ἀνάξαρχον εἰς τέλμα ἐμπεσόντα παρῆλθεν οὐ βοηθήσας. Ἀνάξαρχος ἐπῄνει τὸ ἀδιάφορον καὶ ἄστοργον αὐτοῦ. *Anaxarchum in cœnum prolapſum non ſubueniens præterijt. Anaxarchus autem eius animum, ut ita dicam, indifferentem, & nihil amantem laudauit.* DEMITTERE FVNEM. *funis demiſſus altitudinem foueæ puteiue indicat, ut apud Virgilium equi Troiani: demiſſum lapſi per funem. quo uerſiculo plurimum admiratur Virgilij ingenium Quintilianus libro octauo, capite tertio.* QVI SCIS, AN PRVDENS. *tu, qui opem ferre paras, quo modo ſcire potes, an de induſtria in foueam, aut puteum ſe proiecerit? ut planus ille,*

nus ille. de quo Horatius libro I. epiſtolarum.

Nec ſemel irriſus triuijs attollere curat
Fracto crure planum, licet illi plurima manet
Lachryma, per ſanctum iuratus dicat Oſirim,
Credite, non ludo, crudeles tollite claudum:
Quære peregrinum, uicinia rauca reclamat.

SERVARI NOLIT? *ideſt emendari fugiat. M. Cato Vticenſis ſeruari noluit: uulnera enim digitis diſcidit, ne uultum tyranni aſpiceret. at hic ſeruari non uult, ne emendetur: quod ſtultiſſimum eſt.*

LXVII.

Dicam, Siculiq; poetæ
Narrabo interitum. deus immortalis haberi
Dum cupit Empedocles, ardentem frigidus Aetnam
Inſiluit. ſit ius, liceatq; perire poetis.
Inuitum qui ſeruat, idem facit occidenti.
Nec ſemel hoc fecit, nec, ſi retractus erit, iam
Fiet homo, & ponet famoſæ mortis amorem.

Non uidebatur eſſe conſentaneum, ut poetæ ſe ultro in foueam, aut puteum præcipites mittant. id probat nunc Horatius Empedoclis poetæ exemplo, qui, ut, nuſquam ſuo corpore inuento, immortalitatis ſuæ opinionem relinqueret, in Aetnam ſe ardentem deiecit. SICVLI POETAE. *Empedoclis. quem Agrigentinum uocat Cicero libro I. quæſtionum Tuſculanarum, & in Lælio. eſt autem Agrigentum urbs Siciliæ. Cicero in Verrinis, Polybius libro I. alij. Horatius hic Empedoclem poetam fuiſſe affirmat, ſed Ariſtoteles in poetice negat: nam metro res naturales complexus eſt: at non metrum, ſed fabula poetam facit. Cicero in Lælio poetam non auſus eſt dicere. Agrigentinum doctum quendam uirum carminibus græcis uaticinatum ferunt; quæ in rerum natura, totoq; mundo conſtarent, quæq; mouerentur, ea contrahere amicitiam, diſſipare diſcordiam. hic Empedocles duo rerum principia, amicitiam, & litem poſuit, ut his uerbis teſtatur Cicero, & Simplicius lib. I. phyſicorum, Ariſtoteles lib. I. de cœlo, ſectione nonageſima nona, Plutarchus in libro de Iſide, & Oſiride,* ἐμπεδοκλῆς δὲ τὴν μὲν ἀγαθουργὸν ἀρχὴν φιλότητα, καὶ φιλίαν καλεῖσθαι, τὴν δὲ χείρονα νεῖκος. *Empedocles utro ait bonum principium amicitiam, deterius litem eſſe nuncupatum. quo modo hæc Empedoclis mors cognita ſit, eiuſq; conſilium perſpectum, Laertius docet in uita Empedoclis,* ὕστερον δὲ γνωσθῆναι ἀναῤῥιπισθείσης αὐτοῦ μιᾶς τῶν κρηπίδων· χαλκᾶς γὰρ εἴθιστο ὑποδεῖσθαι. *rem deinde compertam, ob alteram eius crepidam, quæ in Aetnæ iugo, unde ille ſe deiecit, inuenta eſt. æreas enim crepidas geſtare ſolebat.* DEVS IMMORTALIS. *ſic in odis libro ſecundo, gelidaq; diuos morte carentes. Homerus deos ſæpe uocat* αἰὲν ἐόντας, *ſemper exiſtentes.*

ARDENTEM. *quia in Sicilia ſub terra ſulphura ſunt, quæ flantes uenti accendunt. Trogus libro quarto copioſe.* FRIGIDVS. *ut ſit antithetum, frigidus ardentem. uel frigidus præſentis mortis horrore. nam etiam præſtantiſſimum philoſophum timor potuit commouere uehementius. Pindarus in Nemeis ode tertia.*

φόβος ἀνδροδάμας:.

Timor uiros domans. Timor autem frigidus eſt. Virgilius.

Gelidusq; per ima cucurrit

Oſſa tremor. Seruius uerſum illum libro primo Aeneidos declarans, Extemplo Aeneæ ſoluuntur frigore membra, frigore, inquit, ideſt timore. & eſt reciproca translatio. nam & timor pro frigore, & frigus pro timore ponitur. &c. SIT IVS, LICEATQVE. *liceat poetis perire. hoc ius, & priuilegium habeant, ne opem ijs feras, ne'ue inuitos ſerues.* IDEM FACIT OCCIDENTI. *idem facit, quod qui occidit. qui mori uolentem ſeruat inuitum, idem facit ac ſi occideret. idem cum caſu dandi græca ratione. Ariſtophanes in Pluto.*

δόξει δὲ μὴ δρᾶν ταῦτα τῷ κεκτημένῳ.

Videatur autem non idem facere poſſidenti. Quid ſit autem occidere, docet Vlpianus iuriſconſultus libro uigeſimo nono digeſtorum, titulo de ſenatuſconſulto Sylxiano, lege prima, his uerbis. occiſorum appellatione eos contineri Labeo ſcribit, qui per uim, aut cædem ſunt interfecti, puta, iugulatum, ſtrangulatum, præcipitatum, uel ſaxo, uel fuſte, uel lapide percuſſum, uel quo alio telo. ſimile huic Horatij ſententiæ illud Senecæ eſt in Thebaide.

Qui cogit mori nolentem in æquo eſt, quiq; properantem impedit. SI RETRACTVS ERIT. *ab incendio Aetnæ.* FIET HOMO. *cum uelit deus immortalis haberi.* FAMOSAE MORTIS. *non ponet amorem, ideſt curam non abiiciet, famoſæ mortis, ideſt mortis infamis: nam ſe ipſum occidere, ut fecit Empedocles, infame eſt. Ariſtoteles libro quinto de moribus ad Nicomachum,* καὶ τις ἀτιμία πρόσεστι τῷ ἑαυτὸν διαφθείραντι, ὡς τὴν πόλιν ἀδικοῦντι. *& infamia conflatur ſe ipſum occidenti, quia ciuitatem iniuria afficit. Lucianus in libro de uera hiſtoria dubitantem Rhadamantum inducit, an Aiacem Telamonium in cœtum heroum admitteret, quòd ſibi ipſe mortem conſciuerat. Cicero libro ſexto de Rep. ſic inquit. quæſo inquam pater ſanctiſſime, atque optime, quoniam hæc eſt uita, ut Africanum audio dicere, quid moror in terris? quin hinc ad uos uenire propero? non eſt ita, inquit ille. niſi enim cum deus is, cuius hoc templum eſt omne, quod conſpicis, iſtis te corporis cuſtodiis liberauerit, huc tibi aditus patere non poteſt. Plotinus hic apud Macrobium, oportet, inquit, animam poſt hominem liberam corporeis paſſionibus inueniri. quam qui de corpore uiolenter extrudit, liberam eſſe non patitur. hanc quæſtionem in Phædone Plato tractauit luculentius.*

LXVIII.

Nec ſatis apparet, cur uerſus factitet, utrum
Minxerit in patrios cineres, an triſte bidental
Mouerit inceſtus. certe furit, ac, uelut urſus
Obiectos caueæ ualuit ſi frangere clatros,
Indoctum, doctumq; fugat recitator acerbus.
Quem uero arripuit, tenet, occiditq; legendo,
Non miſſura cutem, niſi plena cruoris hirudo.

Infelicem hunc poetam eſſe inquit, quod uerſus ſcribat tam ineptos; & id euenire ob facinus aliquod, quo ſe ille aſtrinxerit. nam, ut uulgo dicitur, propter peccata aduerſæ res contingunt. Darius rex Perſarum cum uictus à Græcis abiret, ſimulachrum Apollinis in ſua claſſe reperit: quod cum è templo ſurreptum fuiſſe audiſſet, in Delum, ut deo ſimulachrum redderet, enauigauit, cum ſtatuiſſet, ſe aduerſam in bello fortunam ob ſacrilegium illud fuiſſe expertum: ut Herodotus in Erato ſcriptum reliquit. MINXERIT IN PATRIOS CINERES. *quo facto & in patrem fuiſſet impius, & ius ſepulchrorum læſiſſet, quod erat ſanctiſsimum. Cicero Philippica nona. ſed ſtatuæ intereunt tempeſtate, ui, uetuſtate: ſepulchrorum autem ſanctitas in ipſo ſolo eſt, quod nulla ui moueri, neque deleri poteſt, atque, ut cætera extinguuntur, ſic ſepulchra fiunt ſanctiora uetuſtate. ſimilis huic Horatij alter locus in odis,*

Expedit matris cineres opertos
Fallere.

TRISTE BIDENTAL. *templum, à bidentibus, ideſt ouibus dictum, ſacrilegus ſpoliauit. triſte per fulmina cœlo delapſa, uel triſte ipſi, qui peccauit.* VELVT VRSVS. *ſic omnes poetam indoctum recitaturum fugiunt, ut urſum, qui uinculis ſolutus late furit, pertimeſcere uideantur. ſimile admodum illud Ariſtotelis eſt libro tertio rhetoricorum, ubi de imagine agit.* ἢ ἣν ἀνδροτίων εἰς ἰδριέα, ὅτι ὅμοιος τοῖς ἐκ τῶν δεσμῶν κυνιδίοις. ἐκεῖνα γὰρ προσπίπτοντα δάκνει, καὶ ἰδριέα λυθέντα ἐκ τῶν δεσμῶν εἶναι χαλεπόν. *qualis Androtion in Idrieum, quòd ſimilis erat ſolutis è uinculis catulis: illi enim obuia quæque mordent, & Idrieum è uinculis exſolutum eſſe moleſtum, ac difficilem. Vlpianus iuriſconſultus de urſo furente ſic inquit libro nono digeſtorum, titulo, ſi quadrupes pauperiem feciſſe dicetur, lege prima. Et ideo ſi urſus fugit, & ſic nocuit, non poteſt quondam dominus conueniri, quia deſinit dominus eſſe, ubi fera euaſit, &c.* CLATROS. *cancellos, quibus ſeptus coercetur.* RECITATOR ACERBVS. *poeta in recitandis carminibus ſuis moleſtus. publice enim poemata recitabant. Plinius libro primo, epiſtola tertia, magnum prouentum poetarum annus hic attulit. toto menſe Aprili nullus fere dies, quo non recitaret aliquis. uide etiam Vitruuium libro ſeptimo, in præfatione.* NON MISSVRA CVTEM, &c. *qualis hirudo, ideſt*

ut uulgo loquuntur, ſanguiſuga, quæ cutem non prius dimittit, quàm cruorem multum ebiberit. ſic enim malus poeta non prius auditorem dimiſerit, quàm eum tædio audiendi ineptias enecauerit. ſimillimum illud Ariſtotelis eſt libro ſecundo rhetoricorum, de uulpecula, quam in foueam delapſam, & ægram ricini undique inuaſerant, ſanguinem exſugentes. erinaceus uoluit abigere. ne facias, inquit: hi enim meo ſaturi ſunt cruore: alij accedent, qui ſitientes auidius ſanguinem bibent. latina hæc ſic expreſſa ab Ariſtotele ſunt. ὅτι οὗτοι μὲν πλήρεις μου ἤδη εἰσὶ, καὶ ὀλίγον ἕλκουσιν αἷμα. ἐὰν δὲ τούτους ἀφέλῃς, ἕτεροι ἐλθόντες πεινῶντες ἐκπιοῦνταί μου τὸ λοιπὸν αἷμα. quoniam hi cruore meo ſaturi ſunt, & puſillum iam ſaguinis eliciunt. ſi uero hos abegeris, alij uenientes præ ſiti reliquum mei ſanguinis exprimént. concludebat ille apud Ariſtotelem ſic facere debere Samios, tyrannum ſcilicet iam opulentum non abigere: alius enim remp. inuadet inops, qui opes illis extorquebit. Horatius etiam ſimilitudine hirudinis concludit, malum poetam uitandum eſſe: nemo enim illum impune audiet. & uterque ſimilitudine eſt uſus animalium, quæ ſanguinem, cum membris adhærent, eliciunt, atque ebibunt: hæc igitur omnino fuerunt conferenda. illud autem obiter obſeruandum uidetur, ſolitos eſſe ueteres à natura animalium ſimilitudinem, ex qua concluſio aliqua oriatur, inducere, ut hic Horatius ab hirudine, Ariſtoteles, ut demonſtrauimus, à uulpecula, & erinaceo induxit. hoc Ciceronem etiam feciſſe uidemus libro decimo ad Atticum, epiſtola decima quarta, Syluium, inquit, & Ocellam, et cæteros credo retardatos. te quoque à Curtio impediri uideo. & ſi, ut opinor, habes Scytha ὄνον. quem Ciceronis locum tres abhinc annos in Parergis ex Herodoto declarauimus, nec tamen, cum noſter ille liber Venetijs excuderetur, & ego in citeriore Gallia abeſſem, Herodoti uerba fuerunt appoſita, amici negligentia prætermiſſa. tu, inquit Cicero, à Curtio retardatus, atque impeditus tanquam Scytha ab aſino uideris. & hiſtoriam innuit, quam Herodotus in Melpomene retulit. Darius enim cum ex Scythia pelleretur, ut inſequentium Scytharum impetum retardaret, aſinos in extrema acie collocauit, qui nunquam antea à Scythis uiſi fuerant. nam Scythia hanc belluam non gignit. Scythæ igitur inſolito belluarum ſtrepitu perculſi ſegnius hoſtem inſecuti ſunt. Herodoti uerba hæc ſunt. οὐ δ' ἔστι ἐν τῇ σκυθικῇ πάσῃ χώρῃ τὸ παράπαν οὔτ' ὄνος, οὔθ' ἡμίονος διὰ τὰ ψύχεα, ὑβρίζοντες ὦν οἱ ὄνοι ἐτάρασσον τὴν ἵππον τῶν σκυθέων. in uniuerſa Scythia nullus omnino aſinus, aut mulus ob frigidam cœli regionem naſcitur. aſini igitur quaſi conuicio obſtrepentes Scytharum equitatum perturbabant.

Errata ita corrige.

Pagina 2. a.

publicæ pro publice

2. b.

uidiros pro uiros

erutiſſimis pro eruditiſſimis

7. a.

in odyſſea pro in odis.

9. a.

ἀπῤῥήϊξας pro ἀπῤῥήξαις

10. b.

crimen pro crinem,

11. a.

deſpicere pro diſpicere

γήφᾳ pro γήρᾳ

13. a.

uultum pto uultuum

19. a.

rabiæ pro rabie

20. b.

quem pro quod

26. a.

M. Calidio pro M. Calidi.

28. b.

βίῳ pro βίᾳ

SERIES CHARTARVM.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y.

Omnes quaterniones.

APVD ALDI FILIOS,

VENETIIS, M. D. LIIII.

BIBLIOTECA

782749

E Non ci lasiare mai più dolcissimo Gesu

Nonci lasiare mai più dolcissimo Gesu

Non ci lasiare mai più dolcissimo Gesu

Non ci lasiare mai più dolcissimo Gesu

Non ci lasiare mai più dolcissimo Gesu

Non ci lasiare mai più dolcissimo Gesu

Non ci lasiare mai più dolcissimo Gesu

Non ci lasiare mai più dolcissimo Gesu

Non ci lasiare mai più dolcissimo Gesu

Nonci lasiare mai più dolcissimo Gesu

Nonci lasiare mai più dolcissimo Gesu

50

Mſſ· XIX· B·26.